

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

звітної наукової конференції
факультету за 2016 рік

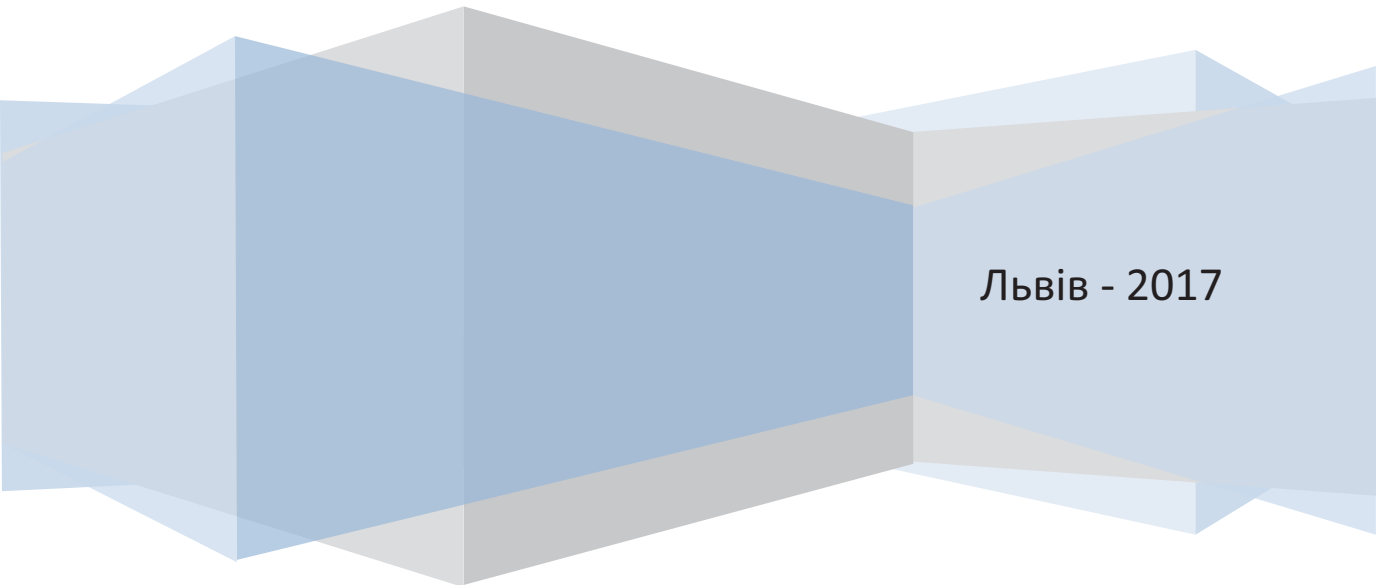
2-8 лютого 2017 р.

Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет управління фінансами та бізнесу

Збірник тез доповідей

звітної наукової конференції факультету
за 2016 рік

2-8 лютого 2017 р.

Львів - 2017

Збірник тез звітної наукової конференції Львівського національного університету імені Івана Франка за 2016 рік (електронне видання) : Секція факультету управління фінансами та бізнесу, (Львів, 2-8 лютого 2017 р.). – Львів : ЛНУ ім. І.Франка, 2017. – 282 с.

Відповідальний за випуск: *А.В. Стасишин*

Упорядники: *А.В. Стасишин*

В.Я. Дубик

О. В. Турська

Комп'ютерне верстання: *Я.О. Задвірний*

Рекомендовано до випуску Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол №7 від 27 лютого 2017 р.).

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Сташишин Андрій Васильович НАУКОВА РОБОТА НА ФАКУЛЬТЕТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ: ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	9
Ситник Наталія Степанівна ПЕРЕДУМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	16
Карпінський Борис Андрійович ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗРІЗ.....	20
Романів Євген Миколайович РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	27
Васьківська Катерина Володимирівна, Маційовська Ірина Любомирівна ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	32
Шевчук Ірина Богданівна НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	35
Гупало Олег Григорович ВПЛИВ ТІНЬОВОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ НА ОФІЦІЙНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	41

ПІДСЕКЦІЯ

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

Задорожна Анна Володимирівна ПРО РОЗВИТОК РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ	45
Орловська Анна Богданівна КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ З ПОГЛЯДУ РІЗНИХ МОДЕЛЕЙ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	48
Мицишин Орест Якович ДЕКОМПОЗИЦІЙНА МОДЕЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ КІЛЬКОСТІ РЕАЛІЗОВАНОГО ТОВАРУ	51

Стадник Юліанна Андріївна	
АКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ.....	53
Васьків Оксана Миколаївна	
БІЗНЕС АНАЛІТИКА ЯК ОДИН ІЗ СЕГМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ІТ-РИНКУ.....	56
Жмуркевич Андрій Євгенович	
АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ ІТ-ПРОЕКТІВ.....	60
Ситник Володимир Юрійович	
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇЇ РОЗВИТКУ.....	63

ПІДСЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Зеленко Василь Анатолійович	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ І ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ.....	66
Пікулик Оксана Іванівна	
КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ДОБРОБУТУ У СОЦІАЛЬНІЙ РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	70
Жук Олег Богданович	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ....	74
Славітич Марта Володимирівна	
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ.....	78
Ситник Надія Володимирівна	
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	83

ПІДСЕКЦІЯ ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гринчишин Ярослав Миколайович	
АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ: ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ.....	87
Ясіновська Ірина Фантинівна	
ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	90
Сич Ольга Анатоліївна	
ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ.....	94

Смолінська Софія Дмитрівна, Черевайко Богдан Андрійович РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ.....	97
Пасінович Ірина Ігорівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	99
Блащук-Дев'яткіна Наталія Зеновіївна БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.....	106
Ярема Богдана Павлівна, Коваль Галина Ігорівна СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	109
Прокопишак Володимир Богданович ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	112
Прокопишак Олег Богданович, Яремчук Наталія Корнеліївна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	116
Галімук Юлія Олександрівна ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАРОЩУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ	120

ПІДСЕКЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ТА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Ватаманюк-Зелінська Уляна Зеновіївна НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО РОЗВИТКУ	124
Бугіль Світлана Ярославівна ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	129
Голинський Юрій Олегович СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ	133
Дуб Андрій Романович КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	138
Дубик Вікторія Яківна БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	142

Західна Оксана Романівна ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО НОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ.....	145
Тодошук Андрій Васильович, Живка Роман Степанович ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВИ.....	149
Перетятко Любов Антонівна РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ	152
Попович Дарія Володимирівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КОНЦЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	156
Петик Любов Орестівна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕФІНІЦІЇ «СТРУКТУРОВАНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОДУКТ».....	160
Татарин Наталія Богданівна БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	165
Шушкова Юлія Володимирівна ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.....	168
Ярема Ярослав Романович, Дяковська Оксана Євгенівна ЗАХОДИ СТИМУЛЮЮЧОГО ВПЛИВУ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	173

ПІДСЕКЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ

Приймак Світлана Вікторівна МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ.....	176
Гончарук Світлана Марківна АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ	180
Шот Анна Петрівна НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ В УМОВАХ КРИЗИ НЕПЛАТЕЖІВ	184
Шот Анна Петрівна, Литвин Василина Миколаївна ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	188
Шевців Любов Юліанівна БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	192

Шевців Любов Юліанівна, Кіндрат Оксана Дмитрівна ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА У ФОРМУВАННІ АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	196
Лобода Наталія Олександрівна ПОДАТОК НА ПРИБУТОК У СТРУКТУРІ ФІСКАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ	201
Труш Іванна Євгенівна НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	205
Долбнєва Деніза Вадимівна СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ РОБОТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	209
Григор'єва Ярина Валентинівна ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ.....	214

ПІДСЕКЦІЯ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Карпінський Борис Андрійович ПРО РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОЇ РОБОТИ НА КАФЕДРІ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ У 2016 РОЦІ І НАПРЯМИ НА 2017 РІК	218
Бобко Лариса Олександрівна КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	225
Гасюк Руслана Володимирівна ПОТРЕБА І ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	229
Герасименко Олена Вікторівна БАЗОВІ АСПЕКТИ ПРОГРЕСИВНОЇ РЕГЕНЕРАЦІЇ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ВАЖЕЛЯ ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ.....	235
Горбачевська Оксана Володимирівна ІНТЕГРОВАНІ ПІДПРИЄМНИЦЬКІ СТРУКТУРИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ	238
Демкович Оксана Володимирівна СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	242
Капленко Галина Вікторівна РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ В УКРАЇНІ.....	246

Карпінська Олена Борисівна	
ПРАВНИЧІ АСПЕКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	250
Комарницька Ганна Омелянівна	
РЕГУЛЮВАННЯ МІСЬКОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ УРБАНІЗАЦІЇ.....	256
Маліновська Ольга Ярославівна	
ДОТРИМАННЯ ФІНАНСОВИХ НОРМАТИВІВ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНОЇ СПІЛКИ	260
Маслик Роксоляна Орестівна	
КАДРОВА ПОЛІТИКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	263
Пак Наталія Тадеушівна	
ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	266
Подвірна Наталія Степанівна	
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК НОВА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ	271
Шевців Анна Богданівна	
МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	277

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Сташишин Андрій Васильович

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
в.о. декана факультету управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАУКОВА РОБОТА НА ФАКУЛЬТЕТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ: ПІДСУМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Факультет управління фінансами та бізнесу – наймолодший із факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, проте має свої не менш важливі напрацювання у науковій, навчальній та інноваційних сферах.

Місія факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка – освітня, науково-дослідницька та інноваційна діяльність, спрямована на формування творчої, всебічно розвинутої особистості, справжнього професіонала для наукової та практичної роботи у сфері фінансів та бізнесу.

Матеріально-технічна база факультету дозволяє на сучасному рівні здійснювати освітню та наукову діяльність: два навчальні корпуси факультету оснащені сучасною комп'ютерною технікою, всі адміністративні та структурні підрозділи об'єднані локальною комп'ютерною мережею, викладачі та студенти мають доступ до глобальної комп'ютерної мережі INTERNET. До послуг студентів та персоналу факультету – актовий зал, спортивний та тренажерний зали, дві бібліотеки з читальними залами, зал засідань Вченої ради, гуртожиток поліпшеного планування з блоком обслуговування, медпункт.

Пріоритетними напрямками наукової діяльності на факультеті є: дослідження інтеграційних процесів у сфері фінансів і бізнесу, фінансово-економічної безпеки держави, фінансів домогосподарств, фінансів суб'єктів господарювання, конкурентоспроможності країни та можливостей її підвищення, реформування державного і незалежного фінансового контролю в різних галузях економіки; фінансово-економічних механізмів та ефективності цільових бюджетних програм, дослідження в галузі економічного аналізу, дослідження особливостей формування фінансового потенціалу суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу та покращення їх фінансового забезпечення тощо.

Зазначимо, що на факультеті управління фінансами і бізнесу функціонує наукова школа, започаткована професором Карпінським Б.А. Основним науковим напрямом досліджень є «Формування та реалізація підходів управлінського контролю в стратегіології розвитку національного господарства».

Управлінською науковою школою сформовано базові основи стратегіології розвитку економічної системи держави зі спрямованістю на фінансове благополуччя, зростання здоров'я і довголіття нації, визначено місце глобальних фінансових викликів. Вперше виокремлено негативну синергічність на прикладі фінансової продуктивності, яка підтверджується значним її падінням порівняно зі змінами окремих складових з огляду на фінансову кризу. Проведено оцінювання і порівняння впливу глобальних фінансових викликів на динаміку диспропорцій фінансової продуктивності в Україні. Запропоновано заходи вдосконалення моніторингу фінансової ситуації, що дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення в інтересах розвитку економічних систем.

За пріоритетними розробками управлінської наукової школи (понад 20) проводиться їхня реєстрація на авторське право в Державній службі інтелектуальної власності України із напрямів: управління і економіка національного господарства; формування та функціонування державотворчого патріотизму нації з позиції кількісної (податкової) домінанти; інструментарій та моделювання у фінансовій системі держави; управлінські механізми та підходи.

Наукова та науково-технічна діяльність займає важливе місце у системі функціонування факультету управління фінансами та бізнесу. Зокрема, у 2016 році потреби навчального процесу та виконання науково-дослідної тематики забезпечувало 57 штатних працівників з числа професорсько-викладацького складу (з них 5 докторів наук та 50 кандидатів наук), що становить 83,3% 2015

року. У звітному році чисельність науково-педагогічного персоналу скоротилася у зв'язку із реорганізацією двох кафедр факультету.

За аналогічний період у 2015 році до навчального процесу було залучено 76 штатних працівників з числа професорсько-викладацького складу, (з них 6 докторів наук, та 57 кандидатів наук), а у 2014 році було 109 штатних працівників. До значного скорочення науково-педагогічного персоналу призвела реорганізація вузу та створення нового факультету.

Спостерігається суттєве зменшення чисельності працівників, які працюють за зовнішнім сумісництвом – з 11 осіб в 2014 році, до 1-ї особи у 2015 році, тобто на 90,9%. У 2016 році на факультеті зовнішніх сумісників немає, а одна особа працює за цивільно-правовим договором.

Зазначимо, що у звітному періоді двоє працівників факультету управління фінансами та бізнесу захистили дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук: Ярема Ярослав Романович та Ватаманюк-Зелінська Уляна Зеновіївна.

На факультеті функціонує 6 кафедр, 5 з яких є випусковими. Професорсько-викладацький склад кожної кафедри працює над кафедральною науково-дослідною роботою.

З 01.09.2016 р. на факультеті управління фінансами та бізнесу реалізується проект за програмою Жана Моне 575241-EPP-1-2016-1-UA-EPPJMO-MODULE «Економіка у європейській інтеграції: внутрішні виклики та зовнішній вимір».

Даний проект реалізується спільно із Полехнікою Лодзькою (Польща) і фінансується за підтримки Європейської комісії.

Реалізація даного проекту передбачає як запровадження нової спеціалізованої дисципліни для студентів-магістрів, так проведення ряду додаткових науково-практичних заходів, зокрема: студентських наукових диспутів; круглих столів (за участі представників від студентства, науковців, органів влади, бізнесу, громадського сектору); навчального посібника та наукових статей; проведення заключної конференції про проблеми дослідження та викладання економіки у європейській інтеграції.

Також, як уже зазначалось, на факультеті виконуються науково-дослідні теми в межах робочого часу викладачів. В межах цих тем професорсько-викладацький склад кожної кафедри видає монографії, підручники посібники та наукові публікації.

Факультет управління фінансами та бізнесу здійснює активне міжнародне наукове співробітництво, зокрема укладено двосторонні угоди з 6-ма

зарубіжними вищими навчальними закладами у сфері науково-дослідної, навчально-методичної та освітньої діяльності таких країн як Литва, Польща, Білорусія.

Прикладом успішного міжнародного наукового співробітництва на факультеті є функціонування Транскордонної науково-дослідної лабораторії з фінансово-економічних проблем державотворення між кафедрою економіки та менеджменту факультету управління фінансами та бізнесу ЛНУ імені Івана Франка та Інститутом економіки та управління Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі (Польща).

В рамках функціонування даної Транскордонної науково-дослідної лабораторії розпочато роботу над спільним міжнародним науковим проектом «Оцінка транскордонного суспільно-економічного потенціалу на польсько-українському прикордонні». Дослідження в рамках проекту здійснюються в розрізі 5-ти модулів: 1) оцінка стану суспільно-економічних умов в українсько-польському прикордонні; 2) підприємницька активність в прикордонних районах; 3) діагностика стану і ситуації на ринку праці в досліджуваних районах; 4) оцінка стану та інструменти активізації туристичного потенціалу в досліджуваних районах; 5) страхування як інструмент охорони та підтримки для жителів і підприємств прикордонних територій.

Також, у звітному періоді факультетом було організовано та проведено два міжнародних заходи:

IV Міжнародний науково-практичний семінар «Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації», проведений кафедрою фінансів суб'єктів господарювання 12-13 травня 2016 року.

У ньому приймали участь керівники страхових компаній СГ «ТАС», СК «ПЗУ Україна», СК «Провідна», СК СТ «Іллічівське», викладачі та студенти – 10 ВНЗ України, 8 Польщі, 2 Литви, 1 Білорусі, 1 Туреччини, 1 Іспанії, 1 США.

I Міжнародна науково-практична конференція «Формування нової парадигми управління фінансами та бізнесом в умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні», 27 жовтня 2016 р., Львів (Україна).

У ній приймали участь керівники фінансових структур: Головного управління Державної фіскальної служби України у Львівській області, Львівської митниці Державної фіскальної служби України у Львівській області; Державної фінансової інспекції у Львівській області, викладачі, аспіранти та студенти – понад 25 ВНЗ України, Польщі, Литви, Білорусі.

А саме з України – Львівський національний університет імені Івана Франка, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Національний університет «Львівська політехніка», Львівський торговельно-економічний університет, Львівський університет внутрішніх справ, Львівський національний лісотехнічний університет України, Львівський національний аграрний університет, Одеський національний політехнічний університет, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, Ужгородський національний університет, Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова, Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро), Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва, та ін. З Польщі – Краківський університет економіки, Політехніка Лодзька. Інші – Каунаська колегія (Литва), Республіканське наукове унітарне підприємство «Інститут системних досліджень в АПК Національної академії наук Білорусії» (Білорусь).

Ще одним стратегічним напрямом діяльності факультету управління фінансами та бізнесу є науково-дослідна співпраця з установами Академії наук України та фінансовими установами, а саме:

- Головним управлінням Державної фіскальної служби України у Львівській обл.,
- Львівською митницею ДФС України,
- Західним офісом Державної аудиторської служби України,
- Департаментом фінансів ЛОДА,
- Департаментом освіти і науки ЛОДА,
- банківськими установами,
- страховими і консалтинговими компаніями, та іншими фінансами установами.

В рамках цієї співпраці:

- виконуються спільні наукові проекти;
- залучаються провідні спеціалісти Головного управління Державної фіскальної служби України у Львівській області, Львівської митниці ДФС України, Західного офісу Державної аудиторської служби України, банківських установ, страхових компаній, департаментів ЛОДА до спільної організації та проведення лекцій-диспутів, наукових семінарів, науково-практичних конференцій, симпозіумів, круглих столів, навчальних тренінгів та інших заходів;
- організовуються стажування та практики для викладачів і студентів факультету;
- проводяться виїзні оглядові лекції, екскурсії тощо.

Також, з метою розв'язання освітніх і соціально-економічних проблем Львівщини науково-педагогічні працівники та студенти факультету активно співпрацюють з Міською радою м. Львова, зокрема: поглиблено наукову співпрацю з Інститутом міста через розширення участі кафедр в загально-українських і міжнародних проектах з проблем фінансів, публікування наукових статей, участь у конкурсах ЛМР; залучення молоді до навчання в органах місцевого самоврядування на благо громади міста Львова, самореалізації та для формування резерву молодих, кваліфікованих кадрів.

У 2016 році викладацьким складом факультету опубліковано 5 монографій, 1 підручник, 11 навчальних посібників (рис. 1.).

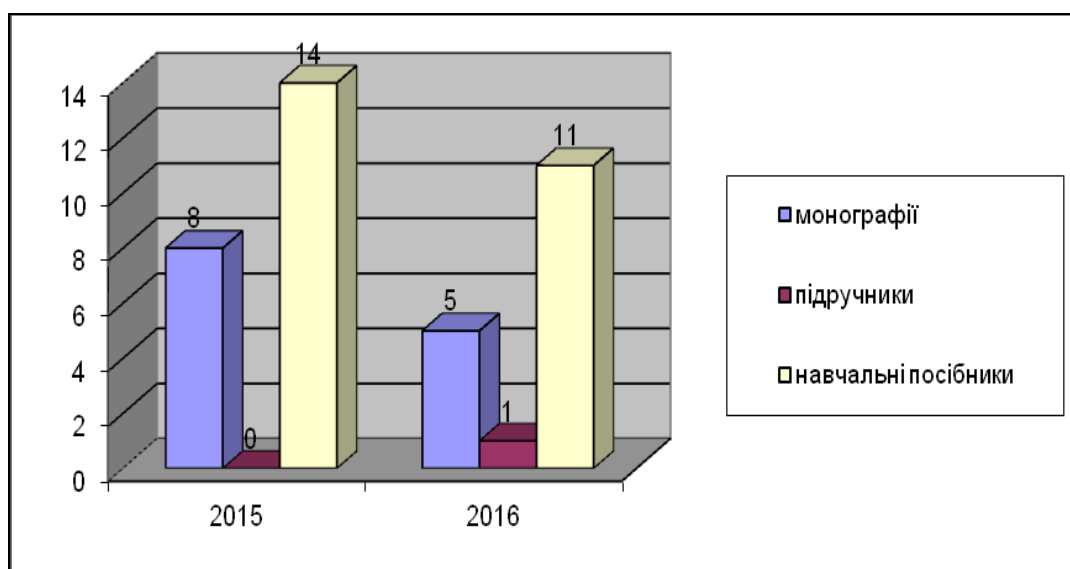

Рис. 1. Публікації викладачів факультету управління фінансами та бізнесу

Щодо публікації статей, то у звітному періоді викладачами факультету опубліковано 85 публікацій у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних та 13 публікацій у фахових виданнях України (рис. 2.).

Показовим є і те, що працівники факультету беруть активну участь у міжнародних та вітчизняних конференціях. У звітному періоді викладачами було представлено 112 тез на міжнародних конференціях, 62 тези на вітчизняних конференціях, а також 2 науковців факультету брали участь у міжнародних конференціях за межами України.

Науково-дослідна та інноваційна робота студентів і молодих вчених факультету управління фінансами та бізнесу організовується і спрямовується 6-ма кафедрами факультету. На факультеті функціонують 8 студентських

наукових гуртків за відповідними напрямками та науковими інтересами. Із результатами своїх наукових досліджень студенти беруть активну участь у вузівських, регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях, семінарах, круглих столах, наукових диспутах та інших наукових заходах.

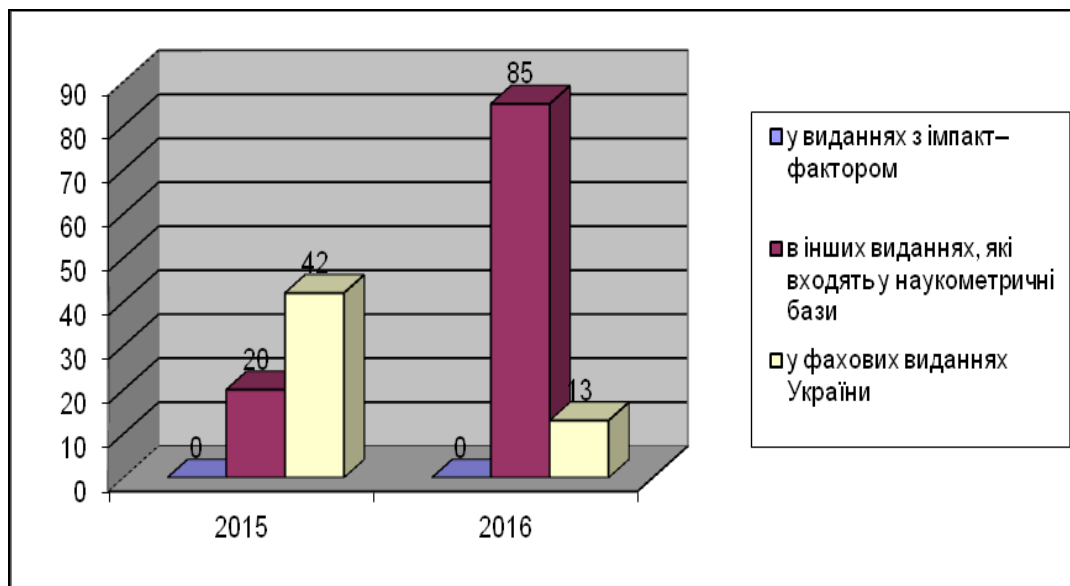

Рис. 2. Публікація статей викладачами факультету управління фінансами та бізнесу

Студентами було підготовлено спільно з науковими керівниками кафедр факультету 68 тез доповідей на конференціях та 14 спільних статей у фахових виданнях України.

У 2016 році 4 студентів факультету в рамках проекту ERASMUS+ з лютого по червень були направлені на навчання:

- до Технічного університету м. Лодзь (Республіка Польща) – Лозовська І. В. та Якимик В. Я.;
- до Університету прикладних наук Каунаської колегії (Литва) – Гнатенко О.Г. та Клим Р.С.

Студентка 4 курсу групи УФФ-43с Бицька Лілія отримала стипендію Президента України.

Впродовж 2016 року студенти факультету під керівництвом науково-педагогічних працівників активно брали участь у таких заходах

- Круглий стіл «Удосконалення системи бухгалтерського обліку, аналізу і контролю як інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання»

- Науковий семінар «Актуальні проблеми обліку, контролю, аналізу та звітності в умовах інституціональних змін та сталого економічного розвитку»
- Науковий семінар Фонда Горста Рогуша «Успіх можна спланувати»
- Науково-методичний семінар на тему: «Наближення стандартів вищої освіти до європейського рівня якості»
- - Щорічний проект для активної молоді «Lviv Young Project» щодо стратегії розвитку міста Львова
- V Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи України»
- Круглий стіл «Стан та перспективи розвитку ринку фінансового консалтингу в Україні»
- Міжнародна науково-практична конференція «Науковий диспут: питання економіки та фінансів», (Київ-Будапешт-Відень)
- Міжнародна наукова конференція «Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości w ujęciu międzynarodowym» («Перспективи розвитку підприємництва в міжнародному контексті»), що відбулась у Лодзькому університеті,
- VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Економічні аспекти розвитку держави: стан, проблеми, перспективи», Хмельницький, Хмельницький університет управління і права,

Ситник Наталія Степанівна

д. е. н., професор, в.о. завідувача кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРЕДУМОВИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Розвиток вітчизняної економіки значною мірою залежить від характеристик ділового підприємницького середовища в Україні, параметрів позитивних і негативних чинників впливу на нього.

Проблематиці ділового підприємницького середовища достатньо велику увагу приділили провідні вчені-економісти М. Вебер, З. Варналій,

О. Власюк, М. Долішній, А. Маршалл, М. Туган-Барановський, В. Горфінкель, В. Швандера та ін.

Одним з головних позитивних чинників структурних змін і модернізації національної економіки є активізація підприємництва, зокрема зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. Із розвитком підприємництва з'являється можливість перебудови інституцій суспільства на основі розширення нових перспектив для становлення середнього класу як підґрунтя соціальної стабільності. В Україні трансформація ділового середовища досягла нового етапу розвитку. Вплив малого та середнього підприємництва на соціально-економічний стан вітчизняної економіки став співмірним з таким впливом у розвинутих країнах світу.

Сукупний сегмент мікро-, малого та середнього підприємництва забезпечує до 67% зайнятості громадян та понад половину обсягів продукції, що виробляється у країні. Внесок мікро-, малих та середніх підприємств становить майже половину від усіх податкових надходжень до державного бюджету. Водночас зберігається висока динаміка впливу результатів нововведень у сфері регулювання та стимулювання ведення бізнесу на активізацію підприємництва та стрімкого формування сприятливого економічного середовища. Інтенсивно зростає рівень ділової культури підприємств. Це дозволяє стверджувати, що мале й середнє підприємництво в Україні поступово стає рушієм соціально-економічного розвитку.

Однак щодо проведення ринкових реформ, розвитку приватного підприємництва та економічного зростання Україна серйозно відстає не лише від економічно розвинутих країн, але й від своїх сусідів – країн Центральної та Східної Європи. Як свідчить статистика, у секторі малого бізнесу економічно розвинутих країн створюється 50-70% ВВП, у ньому зайнято близько 60% економічно активного населення. Саме з розвитком малого бізнесу країни ЄС пов'язують можливість економічного зростання відсталих регіонів.

Діловий клімат у цих країнах також істотно сприятливіший за той, у якому доводиться працювати українським підприємцям. Спеціальне законодавство встановлює прозорі, рівні, чіткі та переважно необтяжливі правила реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, ведення бізнесу й виходу з нього. Процедури ліцензування, що застосовуються у нечисленних випадках, коли необхідно гарантувати захист інтересів споживачів, прості та відносно недорогі. Попри наявні проблеми та диспропорції перехідного періоду

очевидно, що суспільство та влада дійшли згоди щодо необхідності розвитку приватної ініціативи та створення рівних умов і можливості чесної конкуренції для всіх.

За даними Державної служби статистики, у 2014 р. в Україні нараховувалося 340 981 суб'єктів господарювання – юридичних осіб (підприємств) без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. При цьому великі підприємства становили лише 0,1% всіх підприємств, середні – 4,7%, малі – 95,2%. Таким чином, у структурі вітчизняних підприємств переважають малі й середні підприємства (МСП), частка яких становить понад 99%. Тому рівень розвитку та якісні характеристики МСП є визначальним чинником економічного розвитку. МСП критично важливі для забезпечення соціальної стабільності. Структура сукупності МСП упродовж 2010 – 2014 рр. залишалася практично незмінною: частка малих підприємств зросла у 2014 р. порівняно з 2010 р. на 0,9%, а середніх – зменшилася на ті самі 0,9%, що імовірно пояснюється зниженням розміру річного доходу МСП, обчисленого за курсом євро, внаслідок девальвації гривні.

В рейтингу «Doing Business – 2015» Україна піднялась із 112-ої на 96-у позицію серед 189 країн світу. Зокрема, досягнуто значного успіху за двома ключовими позиціями – «реєстрація власності» (59-а позиція) і «сплата податків» (108-а позиція). Проте низка позитивних кроків гальмується їх вибірковістю у практичній площині та нездатністю системно впливати на трансформацію економіки України у нову якість, нову модель зростання. Низка важливих показників залишається на наднизькому рівні (табл. 1).

Позитивні зміни в законодавстві, управлінні та державному регулюванні щодо ведення бізнесу неможливі без активної участі бізнес-спільноти як основної зацікавленої сторони. Саме тому бізнес-лідери об'єднують зусилля з метою підтримання постійного діалогу з урядом та його інформування щодо проблемних питань для бізнесу.

Отже, враховуючи проблеми та перешкоди щодо удосконалення розвитку ділового підприємницького середовища, основними завданнями державної політики розвитку підприємництва повинні стати: збільшення кількості діючих суб'єктів малого підприємництва, підвищення рівня їх ділової активності, стимулювання розвитку та поширення місцевих підприємницьких ініціатив; покращення ресурсного та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів підприємництва та підвищення рівня ефективності їх фінансово-

господарської діяльності; створення умов для активізації інтеграційних і кооперативних процесів між суб'єктами малого підприємництва та іншими секторами економіки; розвиток інституційного забезпечення суб'єктів підприємництва; посилення мотивації населення до підприємницької діяльності; дієва та агресивна протидія рейдерству та протиправному захопленню майна, активів, власності; зниження трансакційних витрат суб'єктів комерційної господарської діяльності, формування дієвих умов для розвитку конкуренції.

Таблиця 1

Позиція України у рейтингу «Doing Bussiness» у 2008 – 2015 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Складність ведення бізнесу, загальна оцінка	139	145	147	149	152	140	112	96
За субіндексами								
започаткування бізнесу	109	128	136	118	116	50	69	76
реєстрація власності	138	140	160	165	168	158	88	59
Сплата податків	177	180	181	181	183	168	157	108
Підключення до електропостачання	x	x	x	169	170	170	182	185
виконання зобов'язань за контрактом	46	48	43	44	44	45	44	43
банкрутство	140	143	145	158	158	157	141	142
отримання кредиту	68	28	30	21	23	24	14	17
зовнішня торгівля	120	121	139	136	144	148	153	154
дозвільна система у будівництві	174	179	181	182	182	186	68	70
захист прав інвесторів	141	142	108	108	114	127	107	109

Джерело: розраховано за даними [7].

На шляху до покращення економічних показників розвитку ділової активності підприємницького середовища перед Україною стоїть багато перешкод і випробувань. Державі доведеться вирішити широкий спектр невідкладних проблем, пов'язаних з розробленням ефективної моделі антикризового регулювання економічних відносин, щоб максимальною мірою пом'якшити наслідки негативних впливів і розбалансованості механізмів регулювання економічної політики.

Список літератури:

1. Куриленко Т. П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності / Т. П. Куриленко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2009_6/6.pdf.
2. Мешкова Н. Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства / Н. Л. Мешкова // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 1. – С. 105–108.
3. Дубровський В. Підприємницький клімат: покращення, чи «покращення»? / В. Дубровський, В. Бальошенко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.case-ukraine.com.ua/u/publications/c19600e1b5095ff8f827c7665f3297e0.pdf>.
4. Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. – К. : НІСД, 2014. – 73 с.
5. Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. – К. : НІСД, 2014 – 73 с.
6. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/>.
7. DoingBusiness:Equal opportunity for all. Economy profile 2015. Ukraine / A World Bank Group Flagship Report. – Ed. 15. – 2015. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.doingbusiness.org/Reports/~/_media/WBG/DoingBusiness/Documents/Profiles/Country/UKR.pdf

Карпінський Борис Андрійович

к. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту,
факультет управління фінансами та бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

Динаміка розвитку кожної держави залежить від рівня накопиченого як капіталу так і фінансового потенціалу, які формуються та реалізуються інтегрально через власний патріотизм нації (громадян). Однак, на регіональному рівні в Україні наявна відчутна диференціація у територіальній продуктивності та економічних показниках. Окрім того, територіальна диференціація має ще й тенденцію на зростання через посилення міжрегіональних відмінностей у економічній (різниця у секторах економіки і формах власності) та соціальній (різні групи населення) складових їхнього розвитку. Об'єктивно, що окреслені обставини комплексно проявляються в обсягах податкових надходжень до

бюджетів різних рівнів. Зокрема, на основі синтезованої автором концепції державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти запропоновано враховувати особливості його прояву в територіальному розрізі, виходячи з умов демографічної ситуації в Україні[1-6].

Зазначимо, виходячи із сформованої ідеологічної парадигми щодо державотворчого патріотизму нації – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави.

За своєю природою державотворчий патріотизм нації можливо оцінювати на основі використання двох підходів: *якісного* та *кількісного*. *Якісний підхід* знайшов широке поширення через простоту свого відображення та й того, що лише поговорити (без матеріальних наслідків) про державу й патріотизм всі готові.

Водночас, *кількісний підхід* раніше не розглядався, оскільки не було запропоновано зрозумілих й переконливих кількісних критеріїв такого оцінювання державотворчості, та й науковці (практики) зупинились більше на якісних параметрах, що не дозволяло проводити коректних оцінок у територіальному розрізі.

Визначено, що податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави. Практично податки забезпечують належне фінансове функціонування держави, а виходячи з означеного, наскільки сформовано та забезпечено у конкретних платників податків патріотичне розуміння національної важливості безпосереднього фінансового внеску у становлення і розвиток фінансової складової держави то від цього об'єктивно залежать подальші фінансові можливості держави виконувати свої управлінські функції. Водночас податки є дієвим регулятивним інструментом управління економікою в ринкових умовах і саме через оптимальність побудови системи оподаткування залежить результативність національного господарства.

За допомогою оцінювання чинника державотворчого патріотизму нації зі сторони податкової складової можливо визначати як його рівень, динаміку, впливовість внутрішніх та зовнішніх чинників, так і формувати цілеспрямовані управлінські заходи і в територіальному розрізі. Рейтингові оцінювання необхідно проводити не лише на рівні адміністративно-територіальних одиниць окремої держави, а їх сукупностей для порівняння особливостей

прояву окремих аспектів формування державотворчого патріотизму нації щодо сплати податків. Оцінювання даного рівня додатково дозволяє виявляти лідерів та відповідно методи за допомогою яких їм вдається створювати та підтримувати оптимальні рівні державотворчого патріотизму серед платників податків.

Системне управління як податковою домінантою так і активізацією державотворчого патріотизму нації (зокрема, в частині окремих адміністративно-територіальних одиниць) має проходити із використанням відповідних оцінювальних методів, зокрема, прогнозування доходів бюджету на певному часовому інтервалі. Важливою складовою податкового прогнозування й планування є аналіз факторів, які впливають на формування бази оподаткування по окремих видах податків, включаючи й активізаційний чинник даного патріотизму у територіальному розрізі. Однак, у державному податковому прогнозуванні й плануванні складно врахувати всі особливості формування бази оподаткування.

Окрім того, серйозні загрози прояву державотворчого патріотизму нації у територіальному розрізі наявні через тінізацію економіки. Так, лише тіньові капітали (витікання капіталу з економіки) за оцінкою Інституту соціології НАН України, становлять біля 140 млрд. грн., а це зарплата «в конвертах» яку отримують близько 4 млн. працівників України, і яка не оподатковується, тобто щорічно бюджет недоотримає близько 50 млрд. грн. Хоча багато науковців наводять значно більші цифри, що становлять біля 60% ВВП (у більшості малих підприємств «тінь» може досягати 80-90%). Окрім того, Світовий банк констатує тінізацію економіки України на рівні 50% від ВВП. Означене, створює загрозу національній безпеці держави, оскільки при тінізації економіки вже в 30% від ВВП, економіка стає некерованою. Останнє, на думку автора, відчутно впливає на процес державотворення та можливості дієвого підвищення рівня державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти і в територіальному розрізі, формуючи більше диктаторські управлінські підходи на засадах примусу та розгортання корупційних проявів (проявляється ефект державної розбалансованості, багатовекторного управління, та нестійкості) порівняно з ознаками цивілізованих демократичних інституцій – ефект демократії (рис. 1). З наведеної на рис. 1 взаємозалежності слідує, що корупція ще сильніше впливає на державотворчий патріотизм нації з позиції податкової домінанти навіть як тіньова економіка (розбіжність досягає 20%). Виходячи з останнього, можливо сформулювати відповідну лему.

Лема 1. Боротьба з корупцією має ще вищий пріоритет навіть порівняно з тіньовою економікою, оскільки корупція роз'їдає, насамперед, духовні устої суспільства, а з цим і його прагнення до державності.

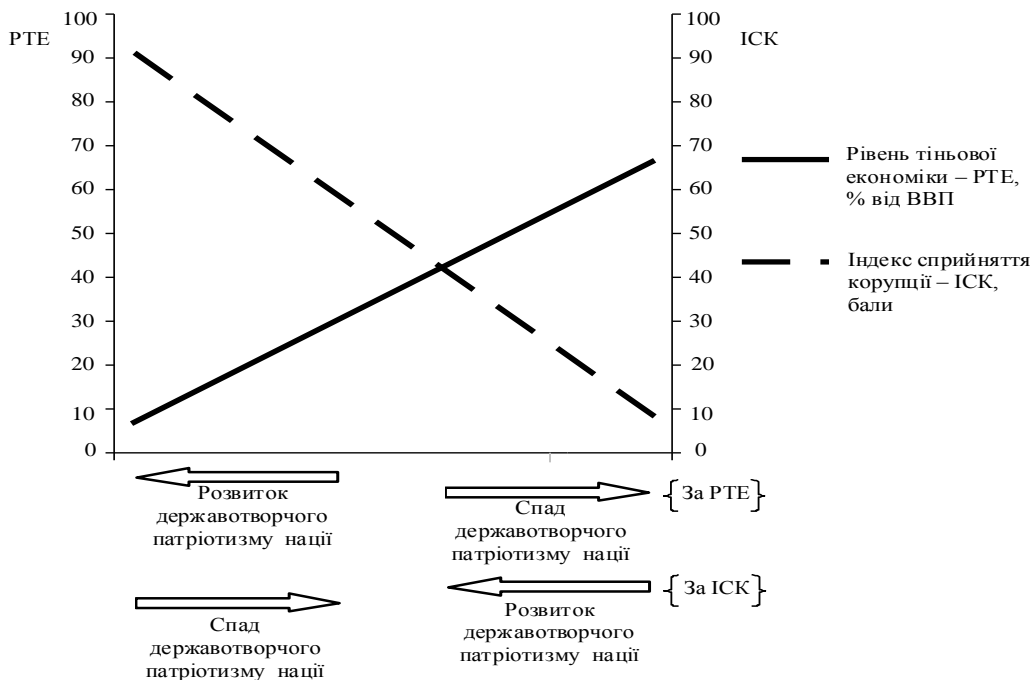

Рис. 1. Узагальнена взаємозалежність рівня тіньової економіки та індексу сприйняття корупції від державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти

Джерело: власна розробка.

В Україні, на жаль, така ситуація, виходячи з аналізу статистичних даних, формувалась та проявлялась протягом навіть не десятиліть, а декількох останніх століть, що об'єктивно призвело до загрозливих сучасних проявів та деформацій у розумінні важливості результату від державотворчого патріотизму нації саме з позиції кількісної (податкової) домінанти. Останнє концентровано відбивається на індексі сприйняття корупції та зайнятим місцем за ним України у світі.

Узагальнюючи наведене можливо сформулювати відповідні леми.

Лема 2. Чим вищий рівень державотворчого патріотизму нації з позиції кількісної (податкової) домінанти – тим нижчий рівень прояву диктаторських проявів в управлінні, тобто формується більша довіра платників податків до творення власної держави.

Лема 3. За повного відходу економіки в тінь – немає держави, відсутня виражена проявність державотворчого патріотизму нації з позиції кількісної (податкової) домінанти.

Лема 4. Чим більше держав з демократичним суспільством (демократичним устроєм), тим менший розкид у доходах населення та вищий сумарний рівень державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти.

Соціальні проблеми такі як бідність, безробіття, низький рівень споживання призводять до демографічних проблем та масової міграції, як кваліфікованих так і некваліфікованих працівників. Адже в сучасному світі трудові ресурси є найбільш цінним багатством держави, що не можна сказати про Україну, виходячи з міграційної штовханини та певного ігнорування на державному рівні цієї фундаментальної проблеми: *високоосвічена нація використовує свій трудовий потенціал зовсім не за отриманим фахом, знижуючи властиво цим і проявність державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти.*

Підкреслимо, що на різних управлінських рівнях звертають увагу лише на зменшення чисельності населення України, однак за даним дослідженням вперше акцентовано увагу на тому, що нині не просто зменшується чисельність громадян – саме головне, з позиції стратегічних можливостей держави, *зменшується чисельність платників податків.* І на цей принциповий аспект має бути повернута увага урядовців та практиків, оскільки саме на фінансовій складовій державотворчого патріотизму нації й тримаються всі реальні конституційні можливості держави перед своїми громадянами.

Так, традиційні погляди на динаміку чисельності населення не враховували та не пов'язували при такій ситуації в єдине ціле реальний вплив зміни чисельності як населення так і відповідно платників податків (наявних чи потенційних), що супроводжують демографічний процес. Зокрема, беручи 1993 р. за основу (100%), коли на 1 січня чисельність населення України становила 52244,1 тисяч осіб, то в 2003 р. вже 48003,5 тис. осіб або 91,9%; у 2013 р. вже 45553,0 тис. осіб або 87,2%; у 2014 р. – 45426,2 тис. осіб або 86,9%; 2015 р. – 42760,5 тис. осіб або 81,8%; а у 2016 р. – 42,6 млн. осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) або 81,5%. Тобто проходить зменшення чисельності порівняно з базовим роком: у 2003 р. на 8,1%; у 2013 р. на 12,8%, в 2014 р. на 13,1%, в 2015 р. на 18,2%, а в 2016 р. на 18,5%. Аналогічна тенденція

збереглася і порівняно з попереднім роком, зокрема: у 2015 р. чисельність населення держави зменшилось на 5,1% порівняно з 2014 роком. Об'єктивно, що така тенденція вносить характерний внесок у податкову складову розвитку держави та її регіонів. Неврахування останнього спричинює певну дискусійність, а то й хибність ряду наукових суджень про податкові можливості (потенціал) адміністративно-територіальних одиниць: оскільки за зміною чисельності населення додатково змінюється й структура трудових ресурсів, що не сприяє обґрунтованості прийняття управлінських рішень в частині прогнозування та забезпечення надходжень у бюджети різних рівнів і у територіальному розрізі.

Виходячи з наведеного, доцільно у Податковому кодексі України провести певні удосконалення з урахуванням означеного, зокрема, в частині статті 4 (п. 4.1) ввести додатково принцип, який стосується державотворення в такому змісті: *прояв державотворчого патріотизму нації* – полягає у виробленні і розумінні кожним платником податків важливості виконання громадянського обов'язку щодо сплати податків і зборів, оскільки цим характеризується його власна участь у матеріальній (фінансовій) складовій формування і розвитку держави.

У Податковому кодексі України доцільно ввести застереження: на пільгових умовах оподаткування фізично здоровий громадян України має право бути один раз в житті та не більше п'яти років підряд. Контроль за дотриманням цього параметра покласти на органи Державної фіскальної служби України.

Саме на цей аспект проблематики щодо державотворчого патріотизму нації і його територіального розрізу зроблено автором наголос в аналітичній записці до Кабінету Міністрів України (*«Про оцінювання й розвиток державотворчого патріотизму нації»*), реєстраційний № 1270/0/2).

Окрім того, на основі даних результатів (аналітична записка до Адміністрації Президента України *«Про формування, розвиток та оцінювання державотворчого патріотизму нації»*), реєстраційний №22/006691) запропоновано:

- бажано сформулювати при Адміністрації Президента України Управління з питань державотворчих громадянських проектів (підрозділ з відповідними правами), одним із реальних напрямків діяльності котрого може стати проект щодо формування та розвитку державотворчого патріотизму нації (зокрема, аналогічні структури створені у низці розвинутих держав).

- парадигму державотворчого патріотизму нації та можливості його формування, розвитку, оцінювання і порівняння на основі кількісного підходу доцільно підкреслити та озвучити на всіх рівнях (включно до Європейської Комісії «За демократію через право» – Венеціанська Комісія та Організації Об'єднаних Націй) і закріпити пріоритет щодо виділення та ідеологічної систематизації за Україною, оскільки така проблематика є характерною та безумовно важливою для всіх країн світової спільноти щодо матеріального (фінансового) фундаменту життєзабезпечення державотворення.

Список літератури:

1. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: монографія / Б. А. Карпінський. – Львів : Логос, 2005. – 496 с.
2. Карпінський Б.А. Фінанси: термінологічний словник : навч. посібник / Б.А. Карпінський, Т.Б. Шири. – К. : Професіонал, 2008. – 608 с.
3. Карпінський Б.А. Податки. Довідник-словник : навч. посібник / Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька, О.Б. Карпінська. – К. : Професіонал, 2008. – 464 с.
4. Карпінський Б. А. Концепція формування та розвитку державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти / Б. А. Карпінський. – Львів : ЛДФА, 2014. – 12 с.
5. Карпінський Б. А. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір «Державотворчий патріотизм нації: оцінювання зі сторони податкової домінанти» / Б. А. Карпінський // Державна служба інтелектуальної власності України. – № 68642. – 15.11.2016.
6. Karpinski B. Influence of global financial challenges on balanced state financial system / B. Karpinski // Rynek kapitałowy a koniunktura gospodarcza 2010: perspektywa makroekonomiczna / Pod redakcją Andrzeja T. Szablewskiego, Marka Martina: monografie. – Łódź : Politechnika Łódzka, 2011. – S. 85-106.

Романів Євген Миколайович

к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансовий контроль держави – одна з найважливіших функцій державного управління, спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та державним і недержавним майном, а за наявності таких відхилень – на своєчасне вжиття відповідних коригувальних і запобіжних заходів.

Маємо пам'ятати, що фінансовий контроль – це один із способів наповнення державного бюджету, а також інструмент боротьби зі злочинами у сфері фінансових відносин, спосіб збереження державного і недержавного майна і коштів, що особливо актуально останнім часом. Підтвердженням цього були результати проведених контрольних заходів суб'єктів господарювання державного і недержавного сектору економіки, що здійснювалися відповідними контролюючими органами.

Результати проведених заходів були вражаючими і підтвердили закритість суб'єктів господарювання державного сектору економіки перед внутрішнім державним фінансовим контролем. Крім цього, результати цих перевірок зафіксували наявність тіньових схем відчуження державного майна та фінансових ресурсів на користь певних комерційних структур, нераціональне використання та управління активами державних підприємств, безпідставні (непродуктивні) витрати, які зменшували прибутки підприємств, що у свою чергу призводило до недотримання відповідними бюджетами належних коштів.

Причинами цього був ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників, які вимагали з боку уряду країни відповідних рішень щодо виправлення ситуації, що склалася у сфері внутрішнього контролю за державним сектором економіки. У зв'язку з цим були розроблені зміни до основних законодавчо-нормативних актів, які регулюють державний фінансовий контроль.

Зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна» від 15.12.2005 р. № 3238-15, внесено ряд змін і доповнень, які були спрямовані

на здійснення внутрішнього фінансового контролю суб'єктів господарювання державного сектора економіки [4]. При цьому було законодавчо впроваджено таку нову форму контролю як державний фінансовий аудит.

Основним завданням державного фінансового аудиту є комплексне, системне дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства державного сектора економіки з метою оцінки рівня господарювання, дотримання принципів цільового використання державного майна, його збереження та пошуку резервів підвищення ефективності господарювання загалом.

Кінцевий результат державного фінансового аудиту – це надання повної, достовірної та неупередженої інформації про фінансово-економічний стан підприємства, його майно та подальші перспективи.

Державний фінансовий аудит за своєю економічною суттю – це функція управління, яка включає сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою фінансової та економічної оцінки обґрунтованості й ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання.

Фінансовий аудит, з одного боку, є однією із завершальних стадій управління ресурсами держави, а з іншої сторони – виступає необхідною умовою ефективності управління ними при початковій стадії. Тому цілком логічним і вкрай необхідним є державний фінансовий аудит за станом використання державного майна як нероздільної складової в управлінні фінансовими ресурсами держави.

Попередні види фінансового контролю у вигляді ревізій і перевірок не надавали можливості зафіксувати в актах ті речі, які не можна кваліфікувати як збитки чи інші фінансові порушення. При цьому, встановлювалися факти неефективного використання державної власності на користь певних комерційних структур, а повернення втрачених державою ресурсів було неможливим. Основний чинник аудиту – це попередження зловживань та існуючих негативних тенденцій в державному секторі економіки.

Слід також звернути особливу увагу на те, що здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання буде неефективним взагалі без постійного аналізу і державного фінансового контролю.

Але зберігати надалі такий контроль у колишньому вигляді неможливо по таких причинах:

- по-перше, державний фінансовий контроль успадкував від колишнього Радянського Союзу суто фіскальний характер;
- по-друге, форми його проведення відбувалися шляхом реалізації завдань наступного контролю;

- по-третє, і що найважливіше, він не відображає реальної картини та не дає практичної і досконалої оцінки ефективності управління державними ресурсами.

В даний час розробляються нові форми і методи контролю. У 1989 році в рамках INTOSAI (Міжнародної організації вищих контрольних органів) у Глосарії основних термінів визначено поняття фінансового аудиту (п. 57) і аудиту ефективності використання ресурсів (п. 84).

Першим кроком для створення правових засад запровадження аудиту в Україні стала Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, прийнята розпорядженням Кабінету міністрів України від 14.09.2002 р. № 538-р. [9].

У період становлення та розвитку ринкових відносин в Україні провідною та актуальною формою господарювання стає підприємництво. Аналізуючи світовий досвід розвитку економіки приходимо до висновку, що уряди розвинутих країн приділяють особливу увагу і підтримку бізнесовим структурам. У цьому вбачається стабільність їх розвитку по рівню доходів і, що особливо важливо, зайнятості значної частини населення і скорочення безробіття.

Насамперед розглянемо більш детально саме визначення такої форми господарювання, як підприємництво або ж бізнес.

Підприємництво характеризується як особливий вид виробничої, торгівельної чи іншої діяльності з надання прямих чи посередницьких послуг шляхом певної свободи вибору і ризику. Основною метою цієї діяльності є досягнення певного комерційного зиску. Але на початкових етапах розвитку підприємництва, на нашу думку, має бути певна державна форма підтримки цієї бізнесової діяльності.

На жаль, в Україні державна підтримка підприємництва в останній період зводиться здебільшого до декларативного характеру. За даними Міжнародної фінансової корпорації у ряді міст України і надалі основними перешкодами для розвитку підприємницьких структур залишаються:

- нестабільне податкове законодавство;
- високі податкові ставки;
- часті зміни податкової звітності;
- практична неможливість отримання кредитів.

Особливо це відноситься до розвитку малого підприємства. Несприятливі умови щодо зростання цін і тарифів на сировину, матеріали, енергоносії, послуги транспорту і зв'язку приводять до численних порушень і зловживань у бізнесових структурах. Значна частина серед правопорушень у сфері економіки припадає на порушення податкового законодавства.

Розглянемо основні етапи розвитку фінансового контролю в Україні та нормативно-правові аспекти тезово у хронологічному порядку.

В Україні до цього часу діє декілька контролюючих органів на державному рівні, а у місцевому самоврядуванні їх ще більше.

Щоб зрозуміти роль і місце державної контрольно-ревізійної служби (скорочено – ДКРС, а по народному КРУ). У фінансовій системі держави необхідно виходити з тих повноважень (компетенції), які надано службі базовим Законом України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII [2] та підсилених Бюджетним кодексом України прийнятим 21.06.2001 р. [1].

Але треба мати на увазі, що у цей Закон внесені зміни Верховною Радою України 16.10.2012 р. прийнятим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, інших центральних органів виконавчої влади діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів», який зареєстровано за номером 5463-VI і набрав чинності 02.12.2012 р. [5].

Перш за все, зазнала змін назва Закону, який тепер називається «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII (далі – Закон Про ДФК) [3]. Текст Закону Про ДФК не містить безпосереднього (власного) найменування органу, що здійснює державний фінансовий контроль. Відповідно до ст. 1 Закону Про ДФК здійснення державного фінансового контролю забезпечує центральний орган виконавчої влади, уповноважений Президентом України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Такі функції виконувала у цей час Державна фінансова інспекція України, оскільки лише вона на це уповноважена Президентом України відповідно до п. 1 Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого Указом Президента України від 23.04.2011 р. № 499/2011 (далі – Положення про ДФІ) [6].

В той же час Постановою Кабінету міністрів України від 28.10.2015 р. № 868 утворено Державну аудиторську службу України, як центральний орган виконавчої влади, реорганізувавши Державну фінансову інспекцію шляхом перетворення [7]. А Постановою Кабінету міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 затверджено Положення про Державну аудиторську службу України [8].

Державна аудиторська служба України відповідно до п. 1 Положення є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і

координується Кабінетом міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю. Разом з цим Державна аудиторська служба України реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю через свій центральний офіс у м. Києві та створені регіональні п'ять офісів у відповідних областях України. Зокрема, у м. Львові створений Західний офіс Державної аудиторської служби України, якому підпорядковані Львівський, Волинський, Івано-Франківський, Чернівецький, Закарпатський, Рівненський та Хмельницький територіальні управління без права юридичної особи. Територіальні підрозділи Державної фінансової інспекції у містах і районах цих областей ліквідовані.

У даний час іде процес становлення Державної аудиторської служби в Україні, як центрального органу виконавчої влади. Але виникає ряд питань щодо проведення державного фінансового контролю новостворених територіальних громад та функціонування самих контролюючих органів.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI.
2. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII.
3. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна» від 15.12.2005 р. № 3238-15.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, інших центральних органів виконавчої влади діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів» від 16.10.2012 р. № 5463-VI.
6. Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого Указом Президента України від 23.04.2011 р. № 499/2011.
7. Постанова Кабінету міністрів України «Про утворення Державної аудиторської служби України» від 28.10.2015 р. № 868.
8. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» від 03.02.2016 р. № 43.
9. Розпорядженням Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі» від 14.09.2002 р. № 538-р.

Васьківська Катерина Володимирівна

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Маційовська Ірина Любомирівна

магістрантка

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні тенденції розвитку економіки країни вимагають нових підходів до формування стратегій розвитку суб'єктів господарювання відповідно до вимог часу і ринку, основними цілями функціонування якого є: стійкий розвиток економіки, гарантування продовольчої безпеки країни, підвищення рівня добробуту населення. В умовах ринку суб'єктів господарювання, зокрема підприємства сфери малого й середнього бізнесу є дієвим інструментом економічного розвитку регіону. Вони відіграє важливу роль у розширеному відтворенні виробництва і забезпеченні населення робочими місцями, є основним джерелом їх доходів, а також бюджетів територіальних громад. Саме тому дослідження сутності та перспектив розвитку суб'єктів господарювання малого бізнесу є вкрай актуальним.

Останнім часом в Україні все більше уваги приділяють проблемі розвитку та підтримки суб'єктів господарювання малого бізнесу. Саме з ним держава пов'язує позитивні структурні зміни в економіці, створення умов для впровадження ринкових реформ і вихід з економічної кризи. Із кожним роком росте інтерес до суб'єктів господарювання малого бізнесу та з'являються нові механізми їх розвитку й функціонування. Однак суб'єкти господарювання цього сектора економіки за останні роки мають тенденцію до скорочується, а однією з причин є неправильна організація фінансово-економічного менеджменту, в тому числі фінансового механізму. Ці та низка інших важливих питань, пов'язаних із розвитком суб'єктів господарювання малого бізнесу посилюють інтерес учених і практиків до теоретичних проблем удосконалення розвитку фінансово-економічного механізму зазначеної сфери економіки.

Під фінансово-економічним механізмом суб'єктів господарювання малого бізнесу розуміємо сукупність методів, інструментів і важелів впливу

для забезпечення фінансової стійкості та економічного зростання, тобто систему елементів, пошук та мобілізацію відповідних фінансово-економічних інструментів, поєднання яких дає змогу досягти мети, за рахунок надходження фінансових та інших ресурсів, одержати максимальний прибуток від підприємницької діяльності, що впливає на зростання добробуту населення територіальної громади.

Аналізуючи та підсумовуючи доробок вчених і практиків, можемо виділити такі складові структури фінансово-економічного механізму суб'єктів господарювання малого бізнесу та його структурні компоненти:

- фінансово-економічні методи (інвестування, планування, кредитування, прогнозування, самокредитування, самофінансування, оподаткування, матеріальне стимулювання й відповідальність, система розрахунків, заставні операції, страхування, трансфертні та трастові операції, лізинг, оренда, факторинг, взаємовідносини із засновниками та суб'єктами господарювання інших сфер економіки);
- фінансово-економічні важелі (прибуток, дохід, амортизаційні відрахування, ціна, податки, орендна (лізингова) плата, дивіденди, відсоткові ставки, фінансові санкції, цільові грошові фонди, пайові внески, інвестиції, форма розрахунків, види кредитів, франшиза, дисконт, валютні курси);
- фінансово-економічні інструменти: правове та нормативне забезпечення, інформаційне забезпечення, маркетингове забезпечення, соціальне забезпечення.

На рис. 1 показана схема фінансово-економічного механізму суб'єктів господарювання малого бізнесу.

Можемо стверджувати, що суб'єктам господарювання малого бізнесу ництва притаманні наступні специфічні ознаки:

- ризиковість, тобто – це ризикова діяльність, в якій суб'єкти суб'єктів господарювання здійснюють діяльність за власною ініціативою та на власний розсуд, ризикуючи втратити свій капітал та не отримати прибуток від своєї діяльності;
- інноваційність, тобто – це сфера економіки, в якій випробовуються усі новітні наукові досягнення. Для уникнення ризику втрати всього обсягу виробництва, капіталу, робочої сили, новітні технології випробовуються в малих моделях, якими являється даний сектор, і тільки при успішному їх випробовуванні переносяться у велике виробництво;

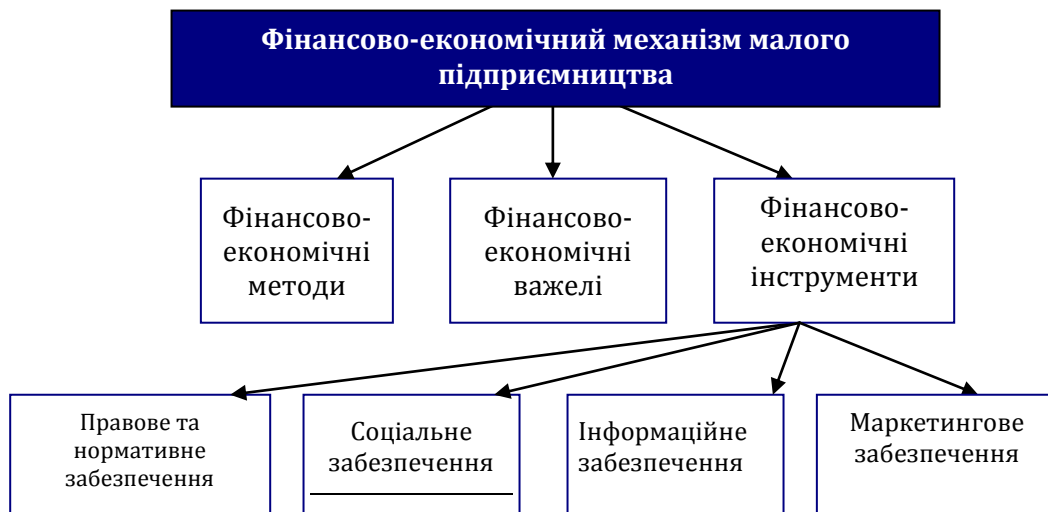

Рис. 1. Структурні компоненти фінансово-економічного механізму суб'єктів господарювання малого бізнесу

Джерело: власне опрацювання

- високий рівень менеджменту, що означає, що для роботи суб'єктів господарювання малого бізнесу не потрібно громіздких форм виробничого, фінансового менеджменту та маркетингу. Для їх роботи достатньо сформувати мобільний оперативний менеджмент з мінімальною кількістю менеджерів;
- гнучкість та спроможність, означає, що на відміну від інших суб'єктів господарювання, дані підприємства в своїй фінансово-господарській діяльності достатньо гнучкі і спроможні оперативно реагувати на зміни на ринку та здатні швидко переналагоджуватися відповідно до його вимог.

Отже, фінансово-економічний механізм має велике значення у діяльності суб'єктів господарювання малого бізнесу, він охоплює усі можливі відносини фінансового, трудового та виробничого характеру. Завданням фінансово-економічного механізму є уникнення або мінімізація проблем, які можуть виникати в процесі виробничої діяльності. Правильна організація структури фінансово-економічного механізму для кожного окремо вибраного суб'єктів господарювання малого бізнесу впливає на ефективність його діяльності.

Для підтримання малого бізнесу в Україні та підвищення їх конкурентоспроможності серед країн Європи було створено програми підтримки, найвідомішими з яких є програми підтримки Європейського банку рекон-

струкції та розвитку. Важливим завданням для Європейського банку реконструкції та розвитку є заохочення та залучення жінок до ведення бізнесу. В Україні є багато жінок-підприємців, що самостійно заробляють гроші, та часто є єдиним годувальником у сім'ї. Створення ефективного проекту може дати можливість жінкам розвинути свій бізнес та отримати керівну посаду. Програми допомоги та навчання додають жінкам упевненості та навичок, потрібних для ведення успішного бізнесу.

Отже, подальший розвиток суб'єктів господарювання малого бізнесу забезпечить економічне зростання території, в тому числі й ефективне управління захистом довкілля. Оцінивши сучасний стан міжнародної підтримки суб'єктів господарювання малого бізнесу, вважаємо за доцільне зазначити наступне. Міжнародні програми потребують: виділення інноваційної складової; використання методів прямого впливу через фінансування; розробку комплексу цільових програм фінансування, таких як «бонус на інновації», «дешева ліцензія», «розвиток кадрів», «впровадження ноу-хау» тощо; консультування; обмеження адміністративних бар'єрів. Завдяки інвестиційно-інноваційним проектам суб'єкти господарювання малого бізнесу мають великі шанси для виходу на новий європейський рівень діяльності.

Шевчук Ірина Богданівна

к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри економічної кібернетики
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Аналіз тенденцій і закономірностей розвитку сучасного суспільства свідчить про високі темпи інформатизації як процесів управління, так і процесів виробництва товарів і послуг. Інформаційні технології знайшли широке застосування у професійному та повсякденному житті мільйонів людей. Сфера інформаційних технологій стає найрозвинутішим та найбільшим за обсягом сегментом інноваційної економіки України, що стабільно демонструє позитивну динаміку та перспективи зростання. За оцінками Світового Банку, міжнародних консалтингових компаній та вітчизняної

IT-спільноти, протягом останніх 4-5 років щорічне зростання галузі в середньому складає не менше 25%. До того ж така тенденція зберігатиметься впродовж не одного року.

Слід зазначити, що криза останніх років в Україні суттєво не позначилась на функціонуванні IT-сфери. Сказане підтверджується тим, що [3]:

- попит на українських IT-фахівців перевищує пропозицію приблизно у 1,8 рази;
- основна маса клієнтів українських IT-компаній зосереджена в США і Західній Європі;
- IT-зарплати в Україні, як правило, фіксуються в доларах США і виплачуються в національній валюті по поточному обмінному курсі;
- найвищими зарплати є в IT-фахівців, що працюють в м. Києві. В регіонах, як правило, платять на 15-30% менше;
- податки для IT-сектора є порівняно нижчими, ніж у більшості розвинених країн. Переважна більшість співробітників компаній майже всі фрілансери;
- щороку вищі навчальні заклади України випускають понад 150 тис. студентів, серед яких 36 тис. спеціалізуються на технічних дослідженнях, у тому числі 15 тис. IT-фахівців;
- на території України розташовано 106 IT-компаній, в кожній з яких працює понад 80 працівників;
- головні офіси більшості IT-компаній є у п'яти найбільших містах України: Київ, Львів, Харків, Дніпропетровськ та Одеса.

Розвиток інформаційних технологій тісно переплітається з іншими сферами людської діяльності, предметними областями і професіями. На сьогоднішній день цей процес й надалі супроводжується їх проникненням в нові області застосування, де їх раніше не було або вони використовувалися обмежено. При цьому в якомусь сенсі змінюється сукупність користувачів IT (з точки зору їх демографічної структури та психології поведінки) і професіоналів IT (предметні області розробки програмного забезпечення, спеціалізація, освітня база, форма зайнятості).

Так, у 2016 р. в Україні технологічною громадською організацією SocialBoost за підтримки Western NIS Enterprise Fund, компанії «Майкрософт Україна» та уряду України відкрито перший некомерційний інкубатор IT-проектів «1991 Open Data-інкубатор». Основна мета проекту – трансформація великих обсягів відкритих державних даних в ресурс для створення стартапів, завдяки функціональним можливостям яких вирішуватимуться конкретні

проблеми громадян, бізнесу та державних органів. Передбачається розробка: спеціальних електронних сервісів для агросектору, енергетики та інфраструктури; систем надання електронних державних послуг на основі державних реєстрів; аналітичних систем для міністерств, обладміністрацій і мерій; проектів Smart City для українських міст.

Слід зазначити, що Львів є лідером серед українських міст по наданню населенню електронних послуг. Це стало можливим завдяки підключенню державних установ Львівської міської ради до Єдиної національної системи електронного дистанційного ідентифікації громадян і підприємств – BankID. Даний сервіс допомагає українцям отримувати дистанційно адміністративні послуги від тих державних організацій, які до нього підключені. Наприклад, взяти виписку з РАЦСу, довідку про поданої податкової декларації або про склад сім'ї. Такі послуги можна отримати через два українські банки – «ПриватБанк» і «Подібний сервіс функціонує у Швеції, Норвегії, Фінляндії, Естонії, Латвії та інших країнах Європи. Також поки що тільки у Львові доступна можливість через ЕЦП (електронний цифровий підпис) податкової отримати послуги фізичній особі.

Не поступається за якістю надання електронних послуг населенню та рівнем використання ІТ-технологій у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування місто Дніпропетровськ. Як і у Львові, завдяки інформаційним технологіям та мережі Інтернет громадяни міста можуть замовити довідку про несудимість і доходи, а також стати в електронну чергу за новим паспортом і в МРЕО. Також створено регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області (http://e-services.dp.gov.ua/_layouts/Information/newHomePage.aspx)

Не відстає від великих міст за якістю надання електронних послуг й місто Луцьк. На даний момент створено особистий електронний кабінет жителя на порталі Адміністративних послуг м. Луцька (<ap.lutsk.ua/>). Також впроваджено BankID, до системи електронної верифікації якого підключено 6 банків: «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Фідобанк», «Діамантбанк», «Platinum-Bank», «Банк Михайлівський». Першочергово через портал адміністративних послуг населенню надаватимуться електронні послуги, що стосуються видачі архівних довідок, копій, витягів; копій рішень міської ради, витягів з протоколів сесії міської ради, витягів з протоколів засідань постійної комісії міської ради; витягів з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки; довідок щодо реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання фізичної особи.

Помітно поступається у темпах та рівні запровадження електронних адміністративних послуг згаданим містам столиця України [2]. Незважаючи на те, що в Києві вже досить тривалий час працює особистий кабінет, кол-центр і так звана «Картка киянина» (<https://www.kyivcard.com.ua/>). Це багатофункціональний інструмент, який надає можливість персоніфікувати мешканця міста Києва. Використовується для отримання ним різних видів соціальної підтримки, послуг та сервісів. Як от запис до лікаря online, електронний рецепт, оплата комунальних та інших послуг online у персональному кабінеті за соціальним ID, єдиний електронний квиток для проїзду в транспорті, доступ в систему е-школа, формування електронного пакету документів ЦНАПу тощо.

Загалом процес надання і використання результатів електронних адміністративних послуг складається з наступних частин:

1. Подання фізичною або юридичною особою документів в електронному вигляді. При цьому застосовуються електронні цифрові підписи (для юридичних осіб) та система електронної верифікації BankID (для фізичних осіб).

2. Отримання фізичною або юридичною особою електронних документів (результату надання адміністративних послуг). Ці документи будуть підписані електронними цифровими підписами суб'єктів надання адміністративних послуг.

3. Використання електронних документів при отриманні інших адміністративних послуг.

Протягом останніх років у найвищих владних та наукових колах широко дискутується тема створення в Україні «розумних міст». Це міста, у яких інвестиції в людський і соціальний капітал, а також у транспортну та ІКТ-інфраструктуру створюють підґрунтя для сталого економічного розвитку і високої якості життя, із розумним управління природними ресурсами завдяки врядуванню за широкої участі громадян.

Приналежність міста то категорії «розумне місто» можна визначити за наступними шістьма основними критеріями [1]:

- 1) розумна економіка (інноваційність, підприємництво, економічний імідж та торгові марки, продуктивність, гнучкість ринку праці, здатність до трансформації, місце в міжнародній системі);

- 2) розумна мобільність (місцева доступність, міжнаціональна доступність, наявність інфраструктури ІКТ, сталі, інноваційні та безпечні транспортні системи);

3) розумне довкілля (привабливість природних умов, забруднення, охорона довкілля, стале управління ресурсами);

4) розумні люди (рівень кваліфікації, схильність до навчання протягом життя, соціальна та етнічна різноманітність, гнучкість, творчість, відкритість, участь у громадському житті);

5) хороше життя (заклади культури, умови охорони здоров'я, безпека проживання, якість житла, заклади освіти, туристична привабливість, соціальна згуртованість);

6) розумне врядування (участь у прийнятті рішень, публічні та соціальні послуги, прозоре врядування, політичні стратегії та перспективи).

Найкращими прикладами розвитку smart city вважають Барселону, Амстердам, Лондон, Нью-Йорк. Серед основних smart-можливостей яких можна назвати використання телекомунікаційних мереж, інтелектуальних систем управління дорожнім рухом і розумний підхід до вуличного освітлення. Для прикладу можна також назвати smart-проекти столиці Каталонії, зокрема спеціальні інтелектуальні датчики різних показників і безкоштовний WiFi до сміттєвих контейнерів, які самі сповіщають про рівень їх заповнення, «розумні» паркінги та зупинки, що інформують про час прибуття транспорту. Також в місті для аналізу ефективності роботи уряду запроваджена система «Big Data BI».

Щодо України, то таких реальних прикладів впровадження smart-проектів немає. На сьогоднішній день поки лише створено ініціативну групу Kyiv Smart City для напрацювання головних напрямків та розробки дорожньої карти із впровадження обраних технологій «розумного міста» у місті Києві, зокрема й розроблено Концепцію Kyiv Smart City 2020. Подальшим кроком має стати підписання Меморандуму між містом, бізнесом, громадськістю та IT-спільнотою для об'єднання зусиль з метою її реалізації.

Kyiv Smart City – це сучасна формула трансформації міста, де збалансовано інтереси громадян, міської влади та місцевого бізнесу; перехід до нового, орієнтованого на людину типу управління містом; ефективне та прозоре управління містом із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Необхідність реалізації концепції Smart City в місті Києві обумовлена комплексними проблемами міста, підвищенням вимог до влади з боку громадян, відсутністю стратегічного підходу до управління містом, наростанням суспільного запиту на активізацію участі громадян у розв'язанні міських проблем та управлінні містом.

Розумне місто складається з технологій, які включають наступні аспекти [4]:

- Smart-управління: рішення, що допомагають підвищенню ефективності надання державних послуг, таких як електронний уряд, електронне навчання, електронний паспорт;
- Smart-енергія: рішення, що забезпечують безперебійне постачання електроенергії до всіх домогосподарств і комерційних будівель;
- Smart-середовище: технології, які дозволять відновлювати енергію, управляти водовідведенням і забезпечать належні санітарні умови для жителів міста;
- Smart-транспорт: рішення, які пов'язані з раціоналізацією перевезень з метою оптимізації транспортних потоків та підвищення зв'язності міст;
- Smart IT та комунікації: потужні комунікації та сенсорні мережі між містами дозволять правоохоронним органам та іншим установам, що пов'язані із забезпеченням безпеки громадян, збирати і інтерпретувати дані, а також ефективно реагувати на буд-які прояви злочинності;
- Smart будівлі: рішення, що потрібні для побудови інтелектуальних систем управління, які допоможуть заощадити до 30% від споживання води, 40% від споживання енергії і на 10-30% скоротити витрати на їх технічне обслуговування.

Отож динаміка перебігу процесів інформатизації в Україні та використання IT у різних сферах людської діяльності не дозволяє розраховувати на суттєві зміни в державі та її регіонах у найближчому майбутньому без спільних цілеспрямованих зусиль органів влади, бізнесу та суспільства. Лише спільними зусиллями можна досягти високого рівня інформаційного розвитку суспільства та якості життя.

Список літератури:

1. Smart City – розумне місто [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://smartundp.wordpress.com/2012/01/20/smart-city-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%BD%D0%B5-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE/>
2. Електронні послуги в українських містах: Львів лідирує в IT-рейтингу [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/2015/09/04/novyna/suspilstvo/elektronni-posluhy-v-ukrayinskykh-mistax-lviv-lidyruye-v-it-rejtynhu>
3. Україна в стилі IT: 9 вражаючих фактів [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/interactive/56756ff4a17a5/>
4. Як збудувати розумне місто? Індійський досвід [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://alter-idea.info/yak-zbuduvati-rozumne-misto-indijs-kij-dosvid/>

Гупало Олег Григорович
к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ТІНЬОВОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ НА ОФІЦІЙНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Однією з причин кризового стану економіки України на нинішньому етапі її функціонування є наявність у ній значного тіньового сектору. Уже давно доведено, що тіньова економіка негативно впливає на всі макроекономічні показники національного господарства. Очевидно, що значна частка грошових операцій тіньової економіки виконується у готівковій формі, що призводить до неконтрольованого попиту як на іноземну, так і на національну валюту.

Наша країна має високу інфляційну вразливість економіки до курсових стрибків, і така вразливість щоразу стає додатковим чинником посилення доларизації української економіки. Незначні періоди стійкості купівельної спроможності гривні періодично чергуються з її значним знеціненням, що час від часу створює враження економічного зростання за рахунок штучного стимулювання зовнішнього попиту на відносно дешеву українську продукцію. Однак, наша економіка при цьому не ставала більш конкурентоспроможною. Адже її тимчасові успіхи були результатом маніпуляції на грошових ринках, а не наслідком структурних та технологічних змін. Більше того, обвали на валютному ринку не лише призводили до здешевлення українських активів, втрати купівельної спроможності і добробуту населення, а й фактично знищували інвестиційні капіталовкладення, оскільки в умовах надмірних коливань валютних та цінових параметрів ставало практично неможливо визначити довготермінову дохідність і ризикованість інвестиційних проектів.

У 2014-2016 роках в Україні значно посилювалися інфляційні процеси, що призвело до зниження вартості гривні до більшості світових валют. Офіційний курс долара США відносно гривні зріс за цей період часу більше ніж у два рази. Через недовіру населення України до стабільності національної валюти починає різко зростати його заощадження в іноземній валюті (переважно в доларах США та євро). Офіційних даних про те, скільки іноземної валюти знаходиться “на руках” населення України, немає. За різними підрахунками, які звичайно не можуть бути точними, загальна сума заощаджень населення в іноземній валюті може складати від 12 до 18 млрд. доларів США.

Основними причинами появи тіньового валютного ринку в Україні є наступні:

- наявність тіньової економіки в різних галузях національного господарства;
- високий рівень інфляції, який періодично повторюється в різні періоди часу (1992-1995 рр., 2008-2010 рр., 2014-2016 рр.) в економіці України;
- четверта (1993-1996 рр.) і п'ята (2014-2016 рр.) хвилі еміграції громадян України за кордон;
- передача заробітчанами іноземної валюти своїм родинам у готівковій формі;
- недовіра громадян України до національної грошової одиниці через девальваційні очікування;
- доларизація боргових зобов'язань;
- введення податку на купівлю іноземної валюти.

Ще однією важливою причиною розвитку “тіньового” валютного ринку в Україні є нездатність НБУ забезпечити протягом останніх трьох років стабільну купівельну спроможність національної грошової одиниці та належний рівень споживання і заощадження. Саме через це довіра до його керівництва на кінець 2016 року в країні вкрай низька (за останніми соціологічними опитуваннями понад 80% населення України не довіряють керівництву НБУ). Низький рівень валютних резервів НБУ не дозволяє центральному банку країни проводити довгострокові інтервенції на підтримку стабільності гривні через ризик розбалансування грошового ринку, що і служило основою значних валютних коливань протягом 2014-2016 років.

Отже, саме наведені вище причини і призвели до високої інфляційної вразливості національної економіки, до значних курсових коливань та посилення позицій “тіньового” валютного ринку. Адже саме в купівлі іноземної валюти населення України вбачало відносно надійний засіб збереження купівельної спроможності власних заощаджень.

Вплив “тіньового” валютного ринку на офіційну економіку України є серйозною проблемою як для уряду і НБУ, так і громадян. Зокрема, уряд опосередковано не отримує податків і зборів від зовнішньоторговельних операцій, оскільки за наявності “тіньового” ринку валюти та зарегульованості офіційного валютного ринку формуються стимули для виведення частини валютних операцій з легального поля. За таких умов пряма вигода від наявності пенсійного збору при обміні валюти є меншою порівняно з непрямыми втратами легального ринку обміну, який стрімко звужується. Все

це в результаті і дало підставу для скасування урядом відповідного збору при обміні валют з початку 2017 року.

За наявності “тіньового” валютного ринку НБУ не може ефективно проводити монетарну політику через відсутність адекватної статистики та наявності паралельного грошового обігу, який знаходиться поза контролем центрального банку. Низька ефективність грошової політики НБУ ускладнює досягнення визначених цілей, зокрема в частині споживчої інфляції, що підриває довіру суб’єктів грошового ринку до можливостей центрального банку. На сьогодні саме довіра до заяв НБУ вважається основним інструментом впливу на очікування суб’єктів грошового ринку.

Проблеми, які сьогодні мають комерційні банки із залученням депозитів та їх відпливом, робить кредитування більш дорогим та підвищує ризики нестачі ліквідності. Як свідчить статистика, за 2014-2016 роки депозити населення в іноземній валюті у доларовому вимірі скоротилися вдвічі. В результаті, легальний бізнес, який займається експортно-імпортною діяльністю, змушений користуватися послугами “тіньового” валютного ринку, що у свою чергу стимулює переводити в “тінь” й інші елементи їх діяльності. Домогосподарства також втрачають неотримані відсотки, зберігаючи кошти вдома, а не у банківській системі. Вони також можуть наражатися на ризик втрати коштів при нелегальному обміні валюти, оскільки такі грошові операції є незаконними.

Отже, важливим завданням уряду і НБУ є повернення у банківську систему держави валютних заощаджень громадян, обсяг яких поза банківською системою країни нині сягає кількох десятків мільярдів доларів, що набагато більше, ніж Україна може залучити сьогодні ззовні. Тобто, ми повинні не сподіватися на черговий транш МВФ, а залучати в легальний грошовий обіг заощадження населення країни. Це є одним із реальних шляхів розвитку офіційної економіки. Адже в умовах економічної нестабільності значна частина гривневих ресурсів населення завжди буде спрямовуватись на готівкові валютні ринки, що означатиме постійний девальваційний тиск з неминучими курсовими і ціновими стрибками. Без повернення довіри до банківської системи держави не варто сподіватись на повернення коштів населення до неї, а отже і на її зміцнення та спроможність використовувати належні обсяги ресурсів, необхідні для економічного зростання країни. Тому саме відновлення довіри населення і бізнесу до НБУ має стати одним з головних пріоритетів економічної політики держави.

Україна практично на протязі всього часу своєї незалежності має високий рівень доларизації депозитів, а готівкова іноземна валюта відіграє

роль як платіжного засобу (незважаючи на формальну заборону), так і засобу заощадження. Це є результатом недовіри до національної валюти, яка не в змозі виконувати усі функції грошей. Тому НБУ необхідно створювати умови, які б стимулювали суб'єктів валютного ринку використовувати всі можливі альтернативи готівковій іноземній валюті. Для цього необхідно розробити і впровадити ефективні методи залучення коштів "тіньового" валютного ринку у фінансову систему держави і таким чином легалізувати їх. В результаті, суб'єкти валютного ринку будуть мати можливість здійснювати цілком легальні грошові обмінні операції і не порушувати при цьому законів держави. В кінцевому підсумку від цього виграють всі: держава (її офіційна економіка), суб'єкти підприємницької діяльності і населення країни.

ПІДСЕКЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

Задорожна Анна Володимирівна

к. ф.-м. н., доцент кафедри економічної кібернетики
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРО РОЗВИТОК РИНКУ КРИПТОВАЛЮТИ

Сучасний етап розвитку суспільства ґрунтується на повсюдному використанні електронно-обчислювальної техніки, комп'ютерних мереж та систем телекомунікацій. Глобальна комп'ютеризація суспільства суттєво впливає на всі сфери людської діяльності, а деякі з них докорінно змінює. В економічній сфері вона характеризується використанням економічними суб'єктами різноманітних інформаційних технологій та систем, появою нових робочих місць, зміною валютної системи. Змінюється функція грошей, з'являються віртуальні банки та системи оплати. Зв'язок інформаційних технологій та економіки знайшов своє відображення в появі поняття «інформаційна економіка».

Сучасні технології дозволяють ефективно та швидко здійснювати комп'ютерну обробку інформації на основі алгоритмів, організувати збереження великих обсягів інформації та передачу інформації на великі відстані в мінімальні терміни. В умовах інформаційної економіки з'явився і поступово популяризується новий вид валюти – електронна (або крипто-) валюта, принципи створення та використання якої суттєво відрізняють її від традиційних валют. В основу випуску та роботи криптовалюти покладене асиметричне шифрування та криптографічні методи захисту, а функціонування системи відбувається децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі.

Найбільшого поширення на ринку криптовалют отримала валюта біткоїн. Шляхи її отримання є різними: це і «видобуток» (т. зв. «майнінг»), який передбачає використання обчислювальних потужностей процесору, і отримання біткоїнів як оплати за товари або послуги, а також купівля самої криптовалюти й обмін біткоїнами між приватними особами тощо. Віртуальна валюта виступає засобом обігу, збереження та є розрахунковою одиницею, у чому вона аналогічна до звичайних валют, проте вона має й деякі особливості. Будучи програмним продуктом, криптовалюта характеризується децентралізованістю емісії, відсутністю єдиного центру контролю за операціями, відсутністю важелів керування вартістю криптовалюти, відсутністю комісії за транзакції, повним знеособлюванням платежів та непідконтрольністю уряду.

Електронні гроші генеруються в системі відповідно до певного алгоритму кожні 10 хвилин у вигляді блоків, де кожен блок містить по 25 монет. Відповідно до алгоритму, кількість монет буде поступово зменшувати в міру завершення емісії біткоїнів. Як видно з рис. 1, випуск біткоїнів, стартувавши у 2009 році, у 2016 році вже наблизився до 15 млн біткоїнів і повинен завершитися у 2033 році, досягнувши 21 млн одиниць.

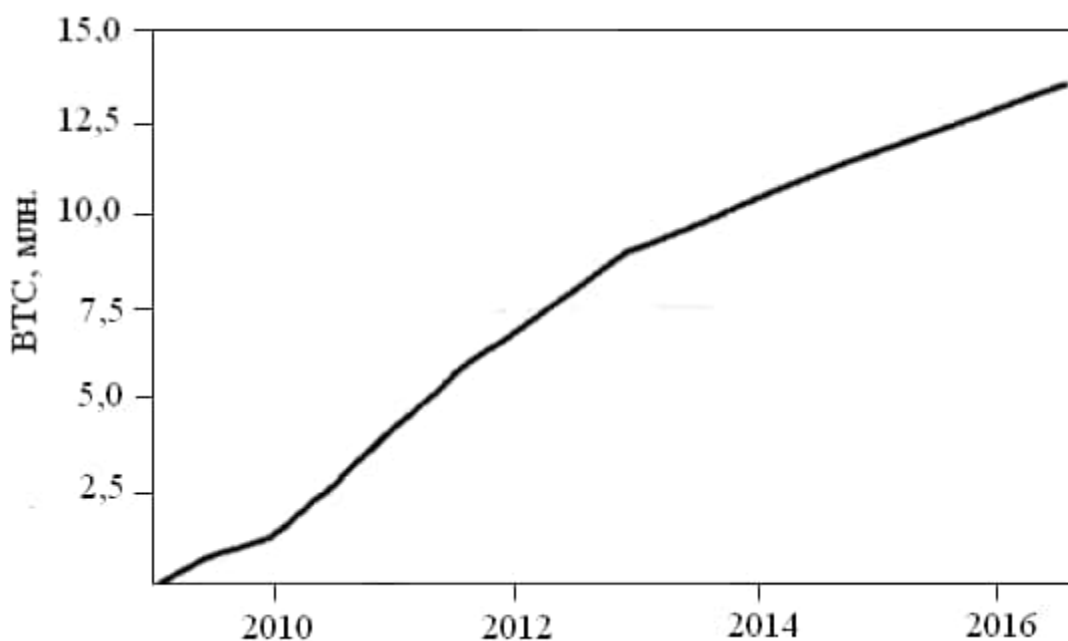

Рис. 1. Загальний обсяг обігу біткоїнів (у млн. шт.) у 2010-2016 рр.
Джерело: побудовано за даними [1].

Той факт, що така криптовалюта, як біткоїн, користується попитом, добре демонструє графік динаміки його ціни (рис. 2), де вартість біткоїну за останні роки перевищила його вартість з моменту початку випуску у декілька сотень разів.

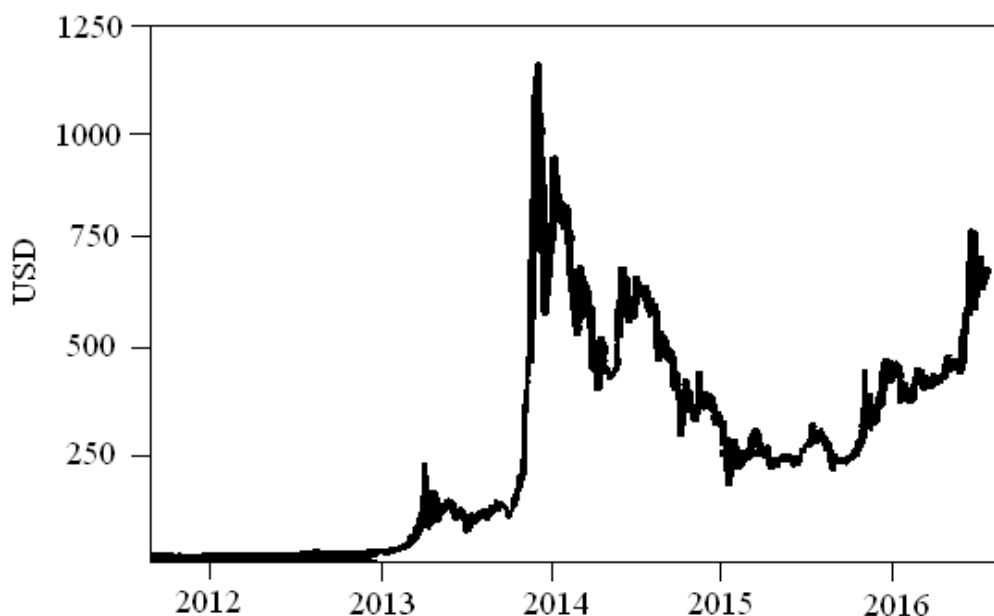

Рис. 2. Ринкова ціна біткоїна у 2012-2016 рр., USD

Джерело: побудовано за даними [1].

Використовуючи дані таблиці 1, спрогнозуємо кількість обмінників біткоїнів на наступний період. Для цього скористаємося адаптивними моделями, зокрема, модифікованим методом геометричних ваг.

Таблиця 1

Загальна кількість пунктів обміну біткоїнів у світі

2014		2015		2016	
Січень	Липень	Січень	Липень	Січень	Липень
2064	4312	5704	6682	7430	7957

Джерело: [1]

Коефіцієнт автокореляції першого порядку r_a становитиме 0,994. Прогнозоване значення кількості обмінників біткоїнів, яке отримане за методом геометричних ваг, становить 8523 пункти станом на I квартал 2017 року. Таким чином, прогноз вказує на подальше поживлення обігу біткоїнів.

Як бачимо, широке впровадження інформаційних технологій в економіці змінило саму валютну систему та сприяло появі нового виду валюти – криптовалюти, серед якої найбільшої популярності набули біткоіни. Використання останніх, як показали дослідження, набуває все більшого масштабу. Хоча дискусії щодо біткоінів та перспективи їх використання не вщухають, можна говорити про подальшу зміну валютного ринку під впливом інформаційних технологій.

Список літератури:

1. Сайт Blockchain.info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blockchain.info/charts>

Орловська Анна Богданівна

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики
факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ З ПОГЛЯДУ РІЗНИХ МОДЕЛЕЙ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сучасне інформаційне суспільство характеризується масовим використанням програмних продуктів для автоматизації робіт у всіх сферах життєдіяльності. Від якості цих програмних продуктів залежать ефективність реалізації бізнес-процесів, якість виробництва чи роботи сфери обслуговування, персональна користь від автоматизації побутових дій, а в деяких випадках, навіть значно важливіші речі, а саме – життя людини чи безпека нації. Саме тому питання контролю якості програмних продуктів посідає важливе місце в процесі розробки програмного забезпечення.

Загалом, роботи щодо контролю якості програмних продуктів, що розробляються ставляться в один ряд з роботами по розробці програмного забезпечення. Частка бюджету, який виділяється на перевірку якості програмних продуктів може сягати від 60 до 70%, а у випадках створення програмного забезпечення в таких важливих сферах як оборона та медицина може бути й більшою. Тому у більшості випадків діяльність щодо перевірки

якості програмних продуктів триває протягом усього періоду життєвого циклу розробки програмного забезпечення.

Життєвий цикл розробки програмного забезпечення – це період його створення та використання, який охоплює різні стани, починаючи з моменту часу потреби виникнення такого програмного забезпечення і закінчуючи моментом часу вилучення зі сфери використання. Життєвий цикл характеризується набором типових етапів. Послідовність та можливість взаємодії таких етапів визначають наявність різних моделей життєвого циклу розробки програмного забезпечення. Кожна з них має власні недоліки та переваги. Та попри це, кожна має свою сферу застосування.

Найдавнішою моделлю є каскадна модель або модель водоспаду (Waterfall-model). Її відносять до жорстких моделей за рахунок обмеженої можливості змін в послідовності етапів та змін у вимогах, які ставляться до майбутнього програмного продукту. Вона характеризується тим, що кожен етап виконується лише після повного завершення попереднього етапу роботи і лише один раз. Процес розробки програмного забезпечення починається з визначення завдання з подальшим проектуванням та реалізацією системи, продовжується тестуванням продукту та завершується введенням в дію та супроводом. Враховуючи неможливість внесення змін в процес розробки, при даній моделі важливою є наявність працівників відповідного рівня кваліфікації. Цю методологію, внаслідок її жорсткої структури, можна використовувати до відносно невеликих проектів, коли вимоги чітко відомі і визначені наперед.

Полярним варіантом для каскадної моделі є моделі «гнучкої» розробки, більш відомі як Agile-моделі. Відповідно до них першочерговою цінністю є бажання замовника. Тому процес розробки програмного забезпечення визначається максимально придатним для постійної адаптації під мобільні вимоги.

Гнучкі моделі базуються на принципах Agile маніфесту (Agile Manifesto), які визначають: пріоритет особистостей та їх взаємодії над процесами та інструментами; вищу цінність робочого програмного забезпечення, ніж обширної документації; домінування співпраці із замовником над умовами контракту; перевагу уміння реагувати на зміни над звичним плануванням.

Гнучкі методології підходять для великих та довготривалих проектів, які постійно адаптуються до умов ринку.

Середнім варіантом між каскадною та гнучкою моделлю є спіральна модель, яка визначає набір типових етапів, але здійснюється кілька циклів

проходження цих етапів. Робиться акцент на аналіз ризиків. Спіральна модель передбачає підвищені вимоги до початкових етапів життєвого циклу, зокрема, аналіз вимог, проектування специфікацій, попереднє і детальне проектування. На цих етапах перевіряється та обґрунтовується можливість реалізації технічних рішень через створення прототипів. Кожен виток спіралі відповідає за створення фрагмента чи версії програмного продукту. На кожному з них уточнюються мета і характеристики проекту, визначається його якість і плануються роботи наступного витка спіралі.

Спіральна модель добре працює для критично важливих бізнес-задач, коли невдачі несумісні з діяльністю компанії. Така модель підходить для важких та дорогих проектів, коли кожен наступний крок потребує більш значного аналізу для оцінки наслідків, ніж саме програмування.

Аналогічно до каскадної моделі, V-model визначає чітку структуру етапів розробки. Однак особливістю моделі можна вважати те, що вона націлена на ретельну перевірку та тестування продукту уже з початкових стадій проектування. Відповідний тип тестування починається одночасно з відповідним етапом розробки. Така модель застосовується до малих та середніх проектів, в яких чітко відомі вимоги і потрібне ретельне тестування системи.

Моделлю, в якій повні вимоги формуються за кілька версій, є інкрементна (Incremental Model). В процесі розробки формується базова функціональність на ранніх етапах з подальшим розширенням функціоналу на пізніших етапах. Послідовне додавання нових функцій, так званих «інкрементів», визначило назву даної моделі. Така модель використовується коли потрібне раннє представлення продукту на ринку з подальшим випуском нових версій з розширеним функціоналом.

Швидка розробка аплікацій – RAD Model (Rapid Application Development Model) є різновидом інкрементної моделі. Дана модель використовується для високо бюджетних проектів, які потребують швидкого і якісного випуску продукту. Для цього компоненти чи функції розробляються кількома висококваліфікованими командами паралельно.

Ітераційна або ітеративна модель (Iterative Model) не потребує для початку повної специфікації вимог. Створення продукту починається з реалізації частини функціоналу, що є базою для визначення подальших вимог. Такий процес повторюється. Версії продукту хоч і не ідеальні, але робочі. Суть моделі в тому, що кожна версія має бути робоча, а програмне забезпечення удосконалюватися по ходу створення нових версій.

Використовується модель в великих чи дуже великих проектах, в яких основне завдання визначене, але деталі реалізації можуть еволюціонувати з часом.

Слабкі та сильні сторони кожної з описаних моделей є критеріями, які дозволяють визначити котра з моделей найкраще підходить під визначені проекти. Якщо вимоги чітко визначені, то доцільно використовувати більш жорсткі моделі, оскільки в них буде більша економія коштів. Якщо основною метою є максимальна реалізація змінних вимог замовника – варто вибирати одну з гнучких методологій. Тому у випадку кожного конкретного проекту приймається окреме рішення про використання однієї з моделей життєвого циклу розробки програмного забезпечення.

Мицишин Орест Якович

к. ф.-м. н., доцент кафедри економічної кібернетики
факультету управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університету імені Івана Франка

ДЕКОМПОЗИЦІЙНА МОДЕЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ КІЛЬКОСТІ РЕАЛІЗОВАНОГО ТОВАРУ

Динаміка продаж товарів широкого вжитку (FCMG) транснаціональними компаніями визначається великою кількістю факторів, які зумовлені низкою соціально-економічних процесів. Обсяги продаж товарів широкого вжитку в значній мірі визначаються категорією, групою, типом товару та географією продаж.

Для оцінки змін річних продаж товарів широкого вжитку доцільно розділити рівень продаж на сталу(базову) складову та змінну частину. Зазвичай сталою (базовою) складовою вважають сезонні зміни (сезонність) відносно середньорічних продажів товарів. За умови економічних змін в країні або в світі проходить також зміна тренду продаж, тому за базову складову беремо власне сезонність, яка пронормована трендом. Усі інші несистемні зміни, до яких відносяться продажі за рахунок промо-акцій, відсутність товару через недоліки логістики, перерозподіл товарів по різних каналах збуту доцільно віднести до змінної складової.

Трирівнева система декомпозиції продаж товарів широкого вжитку: тренд, сезонність, несистемні зміни може буди побудована за умови наявних

даних протягом принаймі трирічного історичного періоду. Одну з таких декомпозицій представлено на рисунку 1.

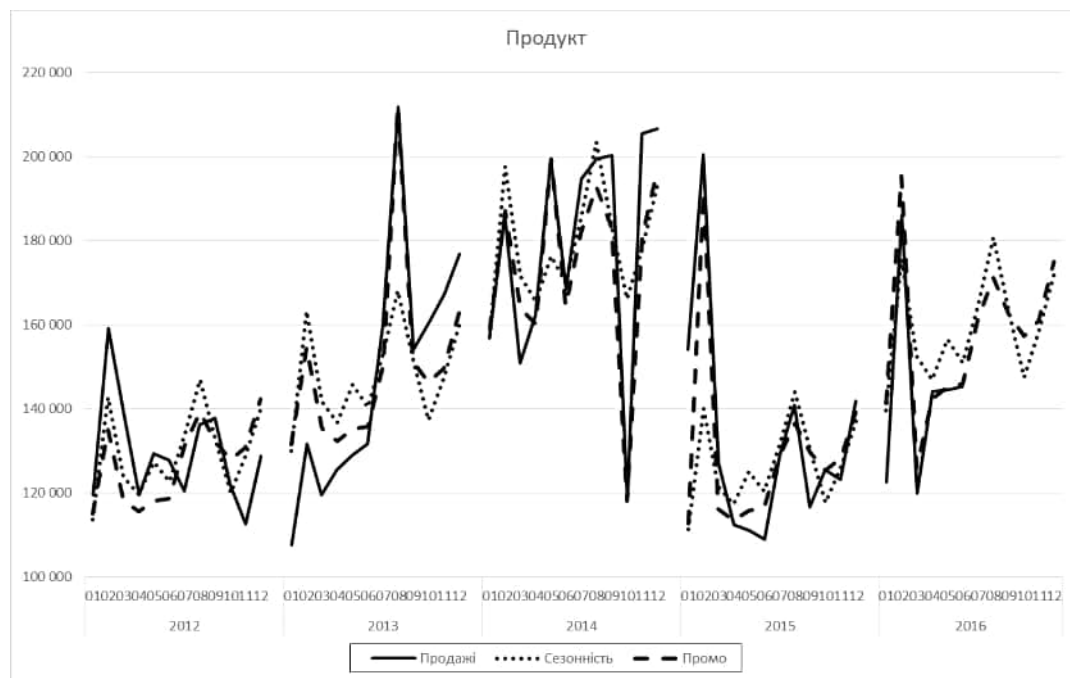

Рисунок 1. Трирівнева декомпозиція продаж продукту широкого вжитку.

Джерело: розроблено автором

Методика декомпозиції продажів полягає у визначенні частки вкладу місячних продаж в річні продажі помножених на коефіцієнти, які описують фактори впливу (місяць продаж, промо акція, відсутність товару на складі). Прологарифмувавши вираз, отримуємо лінійну багатофакторну залежність, де факторами впливу є булеві величини, які визначають присутність того чи іншого фактору в часовий період, в даному випадку місяць. Пошук коефіцієнтів для факторів здійснюється на основі методу найменших квадратів з використання мови програмування *R*. Зворотня процедура здійснюється з використанням експоненціальної функції для переходу від логарифмічного вигляду до звичайного.

Дана методика багаторазово апробована на реальних даних дозволяє не тільки побудувати декомпозиційну модель, але й отримати прогноз. Результат розрахунків був візуалізований за допомогою бізнес-аналітичного інструмента *Tableau*.

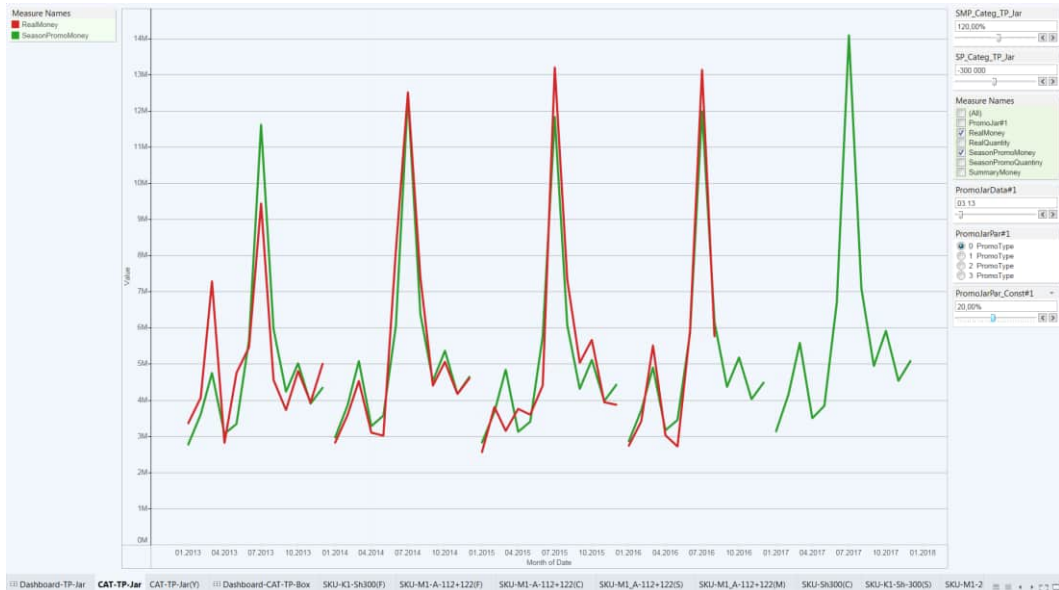

Рисунок 2. Інтерактивна візуалізація декомпозиції продаж продукту широкого вжитку та прогнозу на наступні періоди.

Джерело: розроблено автором

Створена візуалізація Рисунок 2 дозволяє на базі сезонності та вибору значення параметрів тренду відобразити графік продаж на наступний період, наприклад рік. Також передбачена можливість врахування різного типу факторів третього рівня.

Стадник Юліанна Андріївна

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Як свідчить світова практика, успішний розвиток та використання інформаційних технологій є пріоритетним напрямком у різноманітних галузях діяльності людини. Західні вчені та аналітики зазначають, що ефективність ІТ-ресурсу є однією з найважливіших та сильних сторін будь-якої організації.

Щоб отримати конкурентну перевагу мінливого ринкового середовища, підприємству вже недостатньо мати найсучасніші засоби виробництва,

необхідно також застосовувати сучасні інформаційні технології та системи управління, що дають змогу швидко реагувати на зміни. Окрім того, в епоху інформаційного суспільства підприємці мають можливість організовувати та вести свій бізнес опираючись саме на інформаційні технології та комп'ютерні мережі.

Ведення бізнесу в інформаційному середовищі на сьогодні присутнє в чотирьох основних сферах: прямі продажі товарів і послуг; банківська справа та фактурування (платіжні системи); безпечне розміщення інформації; корпоративні закупівлі.

Прямі продажі — найдавніший вид електронної комерції, який став першою сходинкою до більш складних комерційних операцій для багатьох компаній. Успіх Amazon.com, Barnes & Noble, Dell Computer став каталізатором для цього сегменту.

Споживачі та представники бізнесу суттєво економлять час та кошти, проводячи банківські операції через Інтернет. Сплата рахунків, проведення транзакцій між рахунками, купівля-продаж акцій, облігацій, — все це виконується за допомогою банківських інтернет-послуг.

Для багатьох видів бізнесу інформація є їх найбільш цінним активом. Незважаючи на те, що Інтернет дає можливість освоювати велику кількість нових ринків, паралельно виникає питання безпеки інформаційної та інтелектуальної власності, яке розв'язує Цифровий правовий менеджмент.

Також Інтернет дає можливість заощадити велику кількість часу і коштів на корпоративних закупівлях. Жодна інша модель бізнесу так не підкреслює необхідність тісної інтеграції між виробниками, постачальниками та дистриб'юторами, в процесі якої встановлюється ринкова ціна. Збільшення швидкості проходження цього ланцюжка за допомогою можливостей, які відкриває Інтернет, значно підвищує ефективність.

Якщо ж розглянути розвиток електронної комерції в Україні, то вона розвивається дуже стрімкими темпами та привертає до себе все більше охочих випробувати свої сили саме у веденні бізнесу в мережі Інтернет. Цьому є маса вагомих причин, і найбільш вагомі з них — це необмежені можливості, відносно невеликі витрати і загальна доступність. Це також чудовий бізнес під час кризи, адже навіть в умовах загального падіння економіки України темпи зростання сектора електронної комерції вражають.

Важливий моментом щодо організації електронної комерції є її орієнтація на окремі ніші продукції або послуг. Для підприємця який вирішив розвивати інтернет-магазин доцільно почати з двох-трьох категорій товарів і

потім поступово розширювати асортимент по мірі зростання. Також розвиток нового електронного бізнесу можна охарактеризувати такими параметрами:

1) Орієнтовна сума вкладень на розробку сайту інтернет-магазину: 6-8 тисяч грн.;

2) Запуск сайту інтернет-магазину, покупка партії товару чи організації певного сервісу (залежить від вартості одиниці і обсягу закупівлі);

3) Послуги з інтернет-маркетингу: від 6000 грн. в місяць;

4) Орієнтовний час окупності: від 5-6 місяців. Зазвичай через півроку оборот становить від 100 тис. грн. в місяць і більше;

5) Час на відкриття: один два тижні.

Серед недоліків розвитку електронної торгівлі можна виділити такі:

1) складний порядок повернення товарів у випадку бажання клієнта повернути покупку;

2) необхідність залучення спеціалістів, що будуть здійснювати адміністрування сайту, оновлювати контент інформаційного ресурсу;

3) логістика виконання замовлення має швидкість, або продуктивність, неадекватну швидкості Internet, окрім того зростає вартість невеликих замовлень за рахунок поштових послуг, послуг перерахунку коштів;

4) відсутність мотивів відвідування магазинів, безпосередньо не пов'язаних зі здійсненням купівель.

Таким чином, кожен із потенційних учасників електронної комерції проаналізувавши наведені переваги та недоліки, може оцінити доцільність власної участі у електронному сегменті економіки. Однак, в сучасну інформаційну епоху вигоди від розвитку електронної комерції можна вважати значно суттєвішими, ніж її недоліки, а тому виробники, ділові контрагенти, споживачі та суспільство в цілому має можливість перейти на вищий щабель розвитку підприємництва завдяки інформаційним технологіям. До того ж суб'єктам підприємницької діяльності не обов'язково переносити повністю свій бізнес у електронну форму, можна ефективно поєднувати дві моделі організації бізнесу «он-лайн» та «оф-лайн».

Список літератури:

1. Електронна якоммерция: основы организации и ведения бизнеса : учебное пособие / А.Л. Денисова, Н.В. Молоткова, М.А. Блюм, Т.М. Уляхин, А.В. Гуськов. – Тамбов : Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2012. – 88 с
2. Одарченко А. М. Особливості електронної комерції та перспективи її розвитку в Україні/ А. М. Одарченко, К. В. Сподар// Бізнес Інформ. – 2015. – №1. – С. 342–346. // Бізнес Інформ. – 2015. – №1. – С. 342–346.

3. Філіппова Л. Л. Електронна комерція: за і проти / Л. Л. Філіппова // Вісник Нац. техн. ун-ту ХПІ. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2013. – № 44 (1017). – С. 58-65.
4. Ховрак І. В. Електронна комерція в Україні: переваги та недоліки / І. В. Ховрак // Економіка. Фінанси. Право. - 2013. - № 4. - С. 16-20.
5. Юдін О. М. Системи електронної комерції: створення, просунення і розвиток : монографія / О. М. Юдін, М. В. Макарова, Р. М. Лавренюк. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 201 с.

Васьків Оксана Миколаївна

ст. викладач кафедри економічної кібернетики

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

БІЗНЕС АНАЛІТИКА ЯК ОДИН ІЗ СЕГМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ІТ-РИНКУ

Сьогодні бізнес повинен бути конкурентоспроможним в умовах обмеженості економічних ресурсів. Високий ступінь конкуренції визначає відповідні вимоги до якості прийнятих управлінських рішень керівниками всіх рівнів.

Для забезпечення процесу підтримки прийняття рішень керівникам необхідна достовірна, своєчасна і повна інформація як про поточний стан справ, так і про розвиток ситуації в майбутньому. Це і є бізнес-аналітика.

Аналітики та експерти з дослідження ІТ-ринку України зазначають, що ринок рішень для бізнес-аналітики в Україні однозначно зростає і є одним із самих перспективних серед всіх ІТ-напрямків. Компанії, які так чи інакше дбають про свою прибутковість і думають про майбутнє, розглядають можливість використання системи BI, або вже займаються її впровадженням. Тому що це важлива конкурентна перевага і реальний спосіб зробити бізнес більш успішним в найближчому майбутньому [1].

О. Горчинська стверджує, що найважливіше для впровадження сучасних технологій бізнес-аналізу - рівень готовності підприємства до їх використання та підготовка бізнесу до впровадження нових підходів при роботі з аналітичною інформацією [1].

У сьогоденні для більшості організацій аналітика – це технології формування та доставки звітів, що забезпечують швидко і якісно визначити проблему, зрозуміти і сформулювати необхідне управлінське рішення, а

аналіз даних відбувається у відриві від основних бізнес-процесів. Як показує практика, виконання звіту часто ніяк не контролюється і не зв'язується з аналітикою, яка повинна бути тісно пов'язана з відповідними бізнес-процесами.

Для вирішення бізнес-задач широкого застосування зазначають методи прогнозування, статистики та data mining, які пов'язані з виконанням складних алгоритмів і вимагають великих обчислювальних ресурсів. У цьому контексті перспективним напрямком є використання функціоналу СУБД, оптимізованого для високопродуктивної роботи з даними [1] а також застосування ефективних інформаційних систем на базі бізнес-аналітичних платформ.

Застосовувані бізнес-аналітичні платформи удосконалюються відповідно до вимог часу, своєчасно адаптуються відповідно до змін нормативно-правової бази і виробничих потреб замовників. Затребувані технології бізнес-аналізу дозволяють бачити в комплексі всі процеси, що відбуваються в організації, запобігати кризовим ситуаціям, мінімізувати ризики, грамотно управляти матеріальними і людськими ресурсами, а отже, підвищувати якість управління, бути успішним і конкурентоспроможним підприємством.

Особливістю всіх рішень є те, що вони розроблені на основі високотехнологічних бізнес-аналітичних платформ. Завдяки цьому вони поєднують функції класичної і поглибленої бізнес-аналітики, надають широкі можливості деталізації і візуалізації даних, моделювання і прогнозування. Основний функціонал даних платформ реалізується в настільних додатках, а також в мобільних пристроях.

Якість державного та місцевого управління багато в чому визначається використанням сучасних інформаційних систем експертного класу в процесі прийняття управлінських рішень.

Впровадження інформаційно-аналітичних систем в практику державних і місцевих органів влади забезпечує прогноз соціально-економічних процесів, оцінку ризиків, зниження наслідків кризових ситуацій, прийняття обґрунтованих стратегічних і оперативних рішень.

Рішення в сфері бізнес-аналітики забезпечують розв'язок задач корпоративного управління в організаціях будь-якого рівня: від компаній малого і середнього бізнесу в національних та міжнародних корпораціях. Впровадження ІАС сприяє оцінці конкурентоспроможності компанії на внутрішньому і зовнішньому ринках, оптимізації процесу бюджетування та фінансового планування підприємства, ризиків, управлінню інвестиційними проектами [2].

Серед основних сфер застосування бізнес-аналітики та впровадження нових технологій в свою операційну та аналітичну діяльність є фінансовий сектор. Банки, як зазначає Р. Костецкий, на сьогоднішній день краще за інших готові до використання BI-рішень, оскільки накопичили великі об'єми даних, які потрібно аналізувати, щоб приймати виважені рішення [3,4]. Банків цікавить збір заборгованості - аналіз клієнтських виплат, моментів виникнення прострочення, оптимізації збору заборгованостей, ймовірно, що клієнт поверне кредит сам, впливу на клієнта тих чи інших заходів щодо стягнення [4].

Програмні продукти мають універсальний характер: вони актуальні в абсолютно будь-якій сфері діяльності. Вбудовані в них інструменти збору, зберігання, аналізу та візуалізації даних однаково успішно можуть застосовуватися в різних галузях для досягнення самих різних цілей.

Ці продукти масового використання допомагають кваліфікованим фахівцям керувати фінансовими, матеріальними і людськими ресурсами, моделювати кризові ситуації та вживати заходи щодо їх запобігання, проводити наукові та маркетингові дослідження. З даними системами можна отримати доступ до актуальної і ретроспективної інформації в режимі реального часу з мобільного пристрою або персонального комп'ютера. Зручний користувальницький інтерфейс, легкість налаштування додатків і можливість формування довільних запитів зроблять програмне забезпечення незамінним помічником, в якій би галузі фахівець працював [2].

Необхідність в оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, глобалізація і активне поширення цифрових технологій диктує нові можливості для ведення бізнесу та вимагає кваліфікованих фахівців, завданням яких є детальне вивчення структури компанії, фінансовий аналіз її діяльності, автоматизацію господарської діяльності або розробку нової, більш ефективної бізнес-моделі, яка включає в себе оптимізацію процесів і роботи персоналу, зниження витрат, збільшення прибутку, виявлення проблем та пошук шляхів їх успішного вирішення.

В класичному розумінні кваліфікованого фахівця з такими функціями в бізнес-аналітиці називають бізнес-аналітиком. До їх обов'язків часто відносять аналіз і роботу з вимогами до програмних продуктів. Залежно від роду діяльності компанії, бізнес-аналітики можуть займатися удосконаленням продуктів компанії, якщо вона розробляє власні рішення або займаються збором вимог, складанням технічного завдання (ТЗ), а основним його завданням у IT-аутсорс компаніях є контроль над тим, щоб розроблений продукт був якісним і повністю задовольняв вимогам замовника [5].

Оптимізація бізнес-задач спонукає будь-який бізнес з високою конкуренцією до зацікавленості бізнес-аналітикою, кінцевими цілями якої є знаходження найбільш доцільного рішення бізнес-проблеми, створення механізмів для запобігання її виникненню в майбутньому; оптимізація витрат фірми-замовника; економія часу, що впливає на терміни виконання бізнес-проекту; підвищення ефективності бізнесу шляхом пропозиції йому оптимальних форм здійснення комерційної діяльності, маркетингової роботи і вироблення універсальних систем і засобів реагування, що запобігають повторення вже вирішених раніше проблем. Сама бізнес-аналітика є сукупністю технологій, які дають змогу компаніям перетворювати нагромаджені дані на інформацію про бізнес, а її у свою чергу на знання про управлінський бізнес.

Список літератури:

1. Как меняется спрос на системы бизнес-аналитики? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ko.com.ua/kak_menyaetsya_spros_na_sistemy_biznes-analitiki_66732.
2. Ivmar Ukraine - ваш провідник в інтернеті! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ivmar.com.ua/biznes-analitika>.
3. «SAS Україна» о бизнес-аналитике для банков, кризисе и военной разведке [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hi-tech.ua/article/sas-ukraina-o-biznes-analitike-dlya-bankov-krizise-i-voennoy-razvedke/>.
4. Профессия бизнес-аналитик. Бизнес-аналитики в IT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itkeys.org/business-analysts>.
5. Итоги 2013 года: SAS Украина активно увеличивает свою долю на растущем рынке бизнес-аналитики IT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sas.com/ru_ua/news/press-releases/2014/march/2013-SAS-ua.html.

Жмуркевич Андрій Євгенович

к. е. н., доцент кафедри економічної кібернетики

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ УСПІШНОСТІ ІТ-ПРОЕКТІВ

ІТ індустрія сьогодні – це надзвичайно важлива складова усіх без винятку національних економік. Зацікавленість ІТ-сферою зростає у всьому світі. Держави-лідери глобального ринку все більше концентрують свою увагу на покращенні бізнес середовища для росту ІТ бізнесу на їх територіях. Дефіцит ІТ кадрів в Європі до 2020 року складе близько 900 тис. осіб, в Польщі – 50 тис. осіб. За сприятливих умов частину цієї ніші може зайняти Україна. Це наше вікно можливостей. Аналіз поточного стану справ дозволяє констатувати, що ІТ – це третя індустрія України з обсягом експорту близько 2 млрд. доларів в рік з прогнозом росту до 7,7 млрд. доларів до 2020 року. Це близько 80 тис. зайнятих осіб в 2015 році з ростом близько 10 тис. осіб щорічно. Це створення однією особою, зайнятою в ІТ, 3-4 додаткових робочих місця в суміжних сферах. Це третє місце в Центральній та Східній Європі за обсягом ринку та кадровим потенціалом. Це перше місце в Європі та четверте місце в світі за обсягом постачання послуг (після США, Індії та Філіппін). Очевидно, що за вказаних умов аналіз різних складових успішної реалізації ІТ проектів є доволі важливим.

The Standish Group International регулярно публікує дані, які заслуговують на особливу увагу для аналізу. Згідно вказаних даних, середня вартість завершених проектів в сфері інформаційних технологій в 2015 році склала 189% від початкових оцінок (CHAOS Manifesto 2015: Value versus Success & the Orthogonals / The Standish Group International 2015 року).

Так, в 2015 році 52,7% ІТ-проектів зіткнулися під час розробки з проблемами, які мали значний вплив на тривалість, бюджет, якість і згодом привели до зміни раніше запланованих цілей і очікуваних результатів. Близько 31,1% проектів були зупинені і не завершені.

Якщо аналізувати інструменти для забезпечення функції управління ризиками в ІТ-проектах, варто поставити перед собою два завдання:

1. Проаналізувати існуючі підходи в управлінні ризиками.
2. Вивчити існуючий інструментарій для аналізу і контролю ризикових подій.

Фахівці в галузі вивчення ризиків дають дуже різні визначення ризик-менеджменту в ІТ. Об'єднуючи і доповнюючи їх, сформулюємо визначення цього поняття наступним чином. Ризик-менеджмент – це процеси, пов'язані з ідентифікацією, аналізом, розробкою заходів реагування на ризики, моніторингом та контролем з метою збільшення ймовірності і впливу позитивних ризикових подій і зменшення негативних.

Основними завданнями ризик-менеджменту в проектах ІТ-галузі є виявлення джерел ризику, які можуть вплинути на успіх проектів, аналіз ризиків, планування заходів з реагування на ризикові події, забезпечення моніторингу та контроль.

Аналіз ризиків – процес, який включає проведення якісної і кількісної оцінки ризиків. Фахівці в області ризик-менеджменту рекомендують проводити цю процедуру протягом усього життєвого циклу будь-якого проекту. Тільки таким чином можна виявити раніше не реалізовані ризики.

Якісна оцінка передбачає визначення ймовірності настання можливих подій і оцінку їх впливу на ІТ-проект за допомогою експертної оцінки. У приклад, як правило, приводиться, «діаграма невизначеності». Ступінь впливу ризику можна визначити як витрати, які необхідно понести для посилення або ослаблення ризикової події з метою успішного завершення проекту.

Для виявлення ризиків, які вимагають від менеджера оперативного реагування, часто обчислюється схильність до ризику за допомогою формули:

$$RE = P_r \times I_m$$

- де RE (risk exposure) – схильність до ризику;
Pr - ймовірність настання ризикової події (probability);
Im - вплив ризикової події (impact).

Розрахунок схильності до ризику дозволяє проводити ранжування ризиків і візуалізувати їх у вигляді матриці ймовірності і впливу. Використовуючи дану матрицю, менеджер ІТ-проекту може виявити неприйнятні ризики, які вимагають негайних заходів, а також прийнятні ризики, які можна не враховувати.

Кількісна оцінка ризиків передбачає визначення ймовірності настання можливих подій і оцінки їх впливу на проект за допомогою математичних методів. Здійснюють також планування заходів реагування на ризик (risk

response planning). Йдеться про процес розробки заходів, які забезпечують зменшення ймовірності настання та впливу негативного ризикової події та / або збільшення ймовірності настання та впливу позитивного ризикової події, що має на меті успішне завершення ІТ-проекту. Для безпосереднього розгляду успішності проектів, важливо визначитися з поняттям що саме називати успішним проектом.

Критерій успішності можна окреслити як досягнення мети проекту в рамках узгоджених обмежень. Мету можна окреслити як досягнення певного рівня показника ROI (Return on Investment), створення інструменту, поліпшення обслуговування клієнтів тощо.

Проекти, які перевищили бюджет, недотримали термінів або не надали необхідний результат, можна назвати «проблемними». «Провальними» ж будуть ті, які були зупинені або були доведені до кінця, але їх результати не були використані.

Дослідження Standish Group, що включають аналіз 50000 проектів, демонструють статистику про те, що 60% проектів не були успішними.

Очевидно, що такий значний відсоток неуспішних проектів зумовлює пошук факторів покращення ситуації.

Перш за все відзначимо необхідність розбиття великого проекту на окремі фази, підпроекти, що мають відносно самостійні результати (ітераційний підхід).

Далі слід враховувати наступні фактори:

1. Підтримка спонсора проекту – людини, яка приймає стратегічні рішення.
2. Залучення користувачів – тих, хто буде використовувати продукт або рішення.
3. Оптимізація обсягу робіт – правильна розстановка пріоритетів.
4. Кваліфікована команда.
5. Професіоналізм керівника проектів.
6. Гнучкий підхід до вирішення завдань в рамках проектів.
7. Конкретні визначені бізнес-цілі.
8. Емоційна зрілість команди.
9. Адміністрування. Правила, формальні вимоги, звітність, фінансовий контроль тощо.
10. Інструменти та інфраструктура. До цієї категорії відносять управління ресурсами, управління вимогами, управління портфелем проектів, управління якістю, ПЗ для управління і розробки.

За даними The Standish Group для великих проектів (вартість людських ресурсів більше \$ 10 млн.) ймовірність успіху становить лише 10%. А для малих проектів (вартість людських ресурсів менше \$ 1 млн.) ймовірність успіху вища в 7,5 разів.

Підсумовуючи слід зазначити, що перш за все необхідно реально оцінювати ресурси та характеристики проекту. Навіть за наявності оптимістичних передумов, ймовірність дотримання термінів та бюджету не перевищує 40%. Тому початок проекту обов'язково повинен включати фазу ретельного обчислення ефективності проекту та його економічної вигоди.

Ситник Володимир Юрійович

ст. викладач кафедри економічної кібернетики

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ЇЇ РОЗВИТКУ

Стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій і їх широке використання в економіці спонукає українське суспільство до відмови від застарілих методів організації освітнього процесу. Науково технічний прогрес спричинив перехід від індустріальної ери до ери інформаційного суспільства, що спричинило появу такого поняття як "електронна освіта". В Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» зазначено, що суспільство має бути орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, у якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію і знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, з метою реалізації свого потенціалу, сприяння суспільному та особистому розвитку й підвищенню якості життя.

Проблемами розвитку освітньої сфери та інтеграції в неї інформаційних технологій неодноразово досліджувались наукових працях. Зокрема, істотний внесок у такого роду дослідження зробили І. В. Арістова, О. А. Баранов, К. І. Беляков, В. Д. Гавловський, А.М. Гуржій, В. А. Копилов, А. І. Марущак, А. М. Новицький, І. В. Панова, М.Я. Плєскач, В.С. Цимбалюк, та ін.

Очевидним сьогодні є потреба України у інформатизації освіти для досягнення нею високих результатів в економічному і соціальному розвитку.

У цьому галузь освіти потребує не лише оновлення, а й системної реконструкції всіх етапів освітнього процесу.

Важливим є створення ефективної інфраструктури системи інформатизації ВНЗ де матеріально-технічне, програмне, методичне, кадрове забезпечення має опиратись на результати розробки і ґрунтовного обговорення концепції цього процесу. Один із варіантів такої інфраструктури представлено на рис. 1 і передбачає наявність та функціонування відповідних підрозділів, а саме:

- відділу програмного забезпечення;
- відділу технічного забезпечення;
- центру інформаційних технологій;
- центру з розробки та підтримки Web ресурсів;
- центру заочно-дистанційного навчання та тестових технологій;
- центру проектування контенту;
- інформаційно-бібліотечного центру;
- центру мультимедійних технологій.

Рис. 1. Інфраструктура системи інформатизації ВНЗ

Потреба реконструкції освіти неодноразово була темою для обговорення не лише в межах окремих ВНЗ, а й у всеукраїнських масштабі, а саме на Всеукраїнському форумі під назвою "Цифрове перетворення освіти", що

відбувся 9 лютого 2016 року у Всесвітній день безпечного Інтернету. На заході організованому Державною науковою установою Міністерства освіти і науки України «Інститут модернізації змісту освіти» та спільнотою GoogleEducatorGroup (GEG) «Навчаємося з Google» за підтримки Google Українабуло визначено чотири найважливіші тези щодо інновацій в освіті. По перше – це інновація контексту (усвідомлення людиною себе та свого «я» у глобальному світі); по друге – інновація правління, по третє - інновація мотивації суспільства; по четверте – інновація простору [3].

Учасники форуму ознайомилися з доповідями міжнародних експертів з питань безпечного Інтернету та педагогічних технологій, зокрема, ЕлайджаЛавала, фахівця Google, Людмили Рождественської, освітнього технолога з Естонії, та Ірини Васильєвої, начальника управління інформаційних освітніх технологій із Республіки Білорусь та обмінялися педагогічним досвідом і новими ідеями[3].

Забезпечення України якісним рівнем інформаційної освіти та висококваліфікованими працівниками, що матимуть необхідні навички дає змогу домaksimalьної інтеграції в європейські і світові освітні та наукові простори.

За допомогою інформаційних технологій можна досягти високого і конкурентоспроможного рівня освіти, який можна буде протиставити європейському суспільству. Зокрема, ефективним інструментом підвищення рівня національної освіти до параметрів європейського та світового освітнього простору є участь у проектах міжнародних організацій ПРООН, ЄС, Європейського фонду підготовки, Світового банку, Британської ради, SIDA, CIDA, SDC, Ради Європи, Міжнародного фонду «Відродження»

Список літератури

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>
2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
3. Всеукраїнський форум «Цифрове перетворення освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/02/10/vseukrayinskij-forum-%C2%ABczifrove-peretvorennya-osviti%C2%BB/>]
4. Організаційні засади інформатизації вищої освіти / В. Гриценко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article_grytsenkovg.pdf

ПІДСЕКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Зеленко Василь Анатолійович

к. е. н., доцент кафедри економічної теорії
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ І ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІНТЕГРАЦІЇ

У 2014 році Україна та Європейський Союз підписали Угоду про Асоціацію, що започаткувало собою новий етап у розвитку україно-європейських договірних відносин, які передбачають політичну асоціацію та економічну інтеграцію.

Після підписання політичної частини Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС на саміті Україна - ЄС 21 березня 2014 року, сторони підписали економічну частину угоди 27 червня 2014 року. З 1 листопада 2014 року набуло чинності часткове застосування деяких частин Угоди про Асоціацію, а саме: щодо поваги до прав людини, основних свобод та верховенства права; політичного діалогу та реформ; правосуддя, свободи та безпеки; економічної співпраці та співпраці в таких галузях, як охорона навколишнього середовища, інфраструктура та сільське господарство; фінансової співпраці [1, с. 2]. У грудні 2014 року відбулося перше засідання Ради з питань асоціації (спеціально створений орган).

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма країнами-членами ЄС. На сьогоднішній день 27 країн ЄС провели таку процедуру, затримка залишається за Нідерландами, які після референдуму (щодо ратифікації Угоди про асоціацію з Україною) намагаються знайти політичне рішення, щоб все ж таки завершити цей процес із позитивним для України результатом.

Однак, виходом із даної ситуації стало застосування механізму тимчасової реалізації Угоди. Відтак, вже з 01.01.2016 р. почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (згідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС).

Для основних суб'єктів ринку ці зміни передбачають багато і переваг, але водночас – достатню кількість потенційних ризиків. Так, на фоні суттєвого зростання попиту українського суспільства на інформацію (знання) про європейську інтеграцію та ЄС загалом існує суттєвий дефіцит дійсно якісної інформації у цій сфері, що позначається на рівні сприйняття українцями сучасних євроінтеграційних процесів. Зокрема, згідно із соціологічним опитуванням проведеними Фондом "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова 58% українців підтримали б вступ України до ЄС, а за інтеграцію до Євразійського економічного союзу Росії, Білорусі та Казахстану виступають 11% респондентів, кажуть соціологи. Опитування було проведено з 16 по 20 грудня 2016 року в усіх регіонах України, за винятком Криму і окупованих територій Донбасу. Було опитано 2018 респондентів віком від 18 років. Похибка не перевищує 2,3% [2]. Водночас, згідно із таким же опитуванням у 2013 році за вступ до ЄС висловилося 47%, а за вступ до Митного Союзу – 36%[3]. Порівняльну діаграму зображено на рисунку 1.

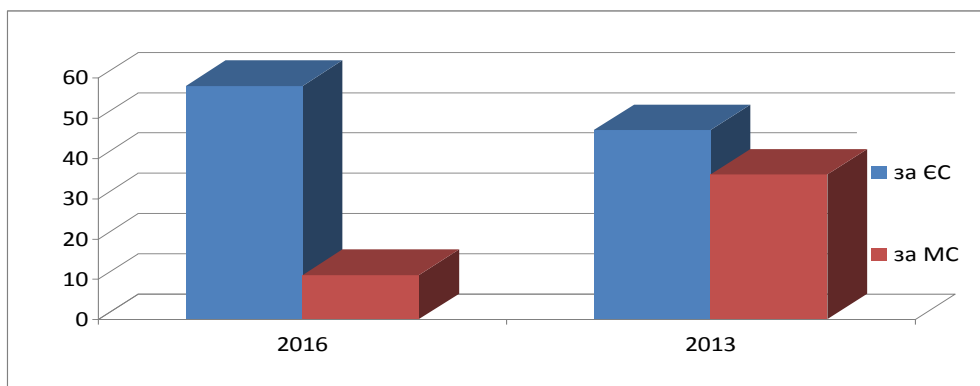

Рис. 1. Результати опитувань підтримки українцями інтеграційних процесів України у 2017 р. у порівнянні з 2013.

Джерело: розроблено автором за даними [2, 3]

Як бачимо, за ці роки відбувся доволі серйозний поступ у цьому питанні. Однак, це лише трохи більше половини українців, які повністю підтримують європейську інтеграцію, а це впливає на: якість управлінських

рішень владних структур, на ефективність вітчизняного бізнесу, на характер діяльності громадянського сектору тощо. Тобто на сьогоднішній день в Україні ще немає достатньої критичної маси, яка, по при коливання політичної кон'юнктури твердо відстоюватиме євроінтеграційні прагнення.

Якщо підсумувати, то недостатність знань про ЄС та євроінтеграцію гальмує виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, як основного чинника ефективності розвитку нашої держави. Звичайно, що на рівні держави приймаються відповідні програми для збільшення поінформованості про євроінтеграцію пересічних громадян, бізнесу, держслужбовців, однак, вони не є достатньо ефективними. Однією із причин такої ситуації є те, що в Україні немає системного досвіду поширення спеціалізованої інформації про євроінтеграційні процеси, зокрема – про особливості функціонування ПВЗВТ. Дана проблема відноситься і до української системи вищої освіти, де до сьогоднішнього дня не впроваджено у практику ВНЗ єдиних підходів щодо викладання дисциплін з європейської інтеграції. Це зумовлює необхідність запровадження точкових заходів навчально-консультативного характеру.

Зокрема, цей факт загострює важливість автономної участі у даному процесі вищих навчальних закладів, які можуть підвищити рівень кваліфікації студентів-випускників шляхом запровадження у навчальний процес спеціалізованих фахових дисциплін у галузі європейської інтеграції, а також – через проведення відповідних наукових досліджень. На сьогоднішній день, вивчення економічних дисциплін вимагає врахування специфіки євроінтеграційних процесів України. Помилковим, але водночас доволі розповсюдженим, є уявлення про те, що положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, особливо в частині функціонування зони вільної торгівлі, слід застосовувати тільки під час викладання дисциплін, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю із Європейським Союзом.

Відмітимо, що значна частина тексту цієї ж Угоди містить положення, метою яких є трансформація саме внутрішньої соціально-економічної системи України. На наше переконання, застосування молодими фахівцями-економістами на практиці одержаних спеціалізованих знань із європейської інтеграції підвищить ефективність їх трудової діяльності. За оцінками експертів, повністю виконати всі положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна буде не раніше ніж через десять років, що вимагає реформування практично усіх сфер соціально-економічного середовища. В частині ж економічної складової даного документу, удосконалення потребуються у сфері системи якості товарів та послуг, функціонування конкурентного

середовища, системи ціноутворення, зовнішньоекономічної діяльності підприємств, макроекономічної політики держави загалом тощо.

Особливої уваги Угодою присвячується реформуванню роботи органів державної влади, в частині регулювання та контролю економічних процесів. В загальному, підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС тягне за собою ряд зобов'язань, невиконання яких зумовить економічні та політико-правові наслідки.

Тому вивчення, дослідження, розуміння та адаптація на практиці її основних положень на даний час є вкрай актуальною. Особливої уваги слід приділити проблемі вивчення та дослідження економічних процесів як в окремих західноєвропейських країнах, так і в ЄС загалом, оскільки від знання специфіки функціонування економічних систем цих держав напряму залежить ефективність економічної співпраці з ними (вітчизняного бізнесу, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій).

На факультеті управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету ім. Івана Франка ще з 2007 року викладається дисципліна «Європейська інтеграція та глобальні проблеми сучасності», більша частина змістовного наповнення якої є економічного характеру. При вивченні даного предмету студенти мають змогу одержати необхідні базові знання з питань євроінтеграції.

Однак, на наш погляд, на час виконання Україною Угоди про Асоціацію таких знань є дещо недостатньо для студентів-економістів. Відтак, на кафедрі економічної теорії виникла ідея запровадження спеціалізованої дисципліни, призначеної для магістрів «Економіка у європейській інтеграції: внутрішні виклики та зовнішній вимір». Впровадження на практиці цього задуму здійснюється шляхом реалізації на кафедрі проекту за програмою Жана Моне (Еразмус+). Проект передбачає проведення ряду заходів у даному напрямку, зокрема: запровадження нового предмету, стажування закордоном, проведення тематичних круглих столів та студентських диспутів, видання однойменного посібника та проведення заключної конференції з питань викладання та дослідження економіки у європейській інтеграції.

Проект максимально зорієнтований на практичне застосування знань усіма цільовими групами (окремі розділи пропонованого курсу можна застосовувати у вигляді коротких навчань для представників органів влади, бізнесу та громадських організацій). У планах кафедри – в майбутньому включити дану дисципліну до навчальних планів кафедри.

Стосовно наукових досліджень, то напрям економіка у європейській інтеграції активно розвивається як на кафедрі економічної теорії, так і на факультеті управління фінансами та бізнесу загалом. Зокрема, І Міжнародна науково-практична конференція мала відповідний напрямок, що видно з її назви: “Формування нової парадигми управління фінансами та бізнесом в умовах посилення євроінтеграційних процесів в Україні”. Секція кафедри економічної теорії працювала за напрямком «Соціально-економічні проблеми розвитку України в умовах євроінтеграції». Нова бюджетна тема кафедри також своїм вектором обрала дослідження у сфері соціально-економічних проблем у європейській інтеграції.

З вищесказаного можна зробити висновок, що викладання у ВНЗ України дисциплін, які вивчають економіку у європейській інтеграції (за різними напрямками), а також суттєве збільшення наукових досліджень у цій сфері, має стати одним із пріоритетів при підготовці фахівців економічних спеціальностей.

Список літератури:

1. Емерсон Майкл, Мовчан Вероніка. Поглиблення відносин між ЄС та Україною. Що, чому і як? Посібник.–Брюссель, Київ.–2016.– С. 2.
2. Вступ України до ЄС підтримують 58% українців // Укрінформ [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politycs/2147793-vstup-ukraini-do-es-pidtrimuut-58-ukrainciv.html>
3. Опитування: більшість українців виступає за інтеграцію з ЄС // DW [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.dw.com/uk/опитування_більшість_українців_виступає_за_інтеграцію_з_ЄС/a-36935155

Пікулик Оксана Іванівна

к. е. н., доцент кафедри економічної теорії
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ ДОБРОБУТУ У СОЦІАЛЬНІЙ РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Соціально-економічний стан суспільства, який відображає відповідність матеріального і духовного забезпечення всіх і кожного згідно з їх природними потребами, визначається поняттям добробут. Виробнича та соціальна складові господарської системи країни є визначальними в

розв'язанні питань, що характеризують стан і рівень добробуту суспільства. Структура виробництва орієнтується на потреби, а створений продукт – на задоволення суспільних потреб.

Добробут суспільства є інтегральною оцінкою всіх аспектів життєдіяльності людини.

Для характеристики системи добробуту в економіці використовують два підходи:

1) індивідуалістичний, який базується на ідеях плюралізму; плюралізм передбачає різні позиції, погляди, що відображають різноманітність думок у суспільстві.

2) інституціональний, що передбачає використання певного еталонного критерію для оцінювання добробуту.

Серед відомих науковців, які розглядали сутність добробуту, можна виділити Сміта, Бентама, Госсена, Маршалла, Парето, Пігу, Гобсона, Кейнса, Неша, Роулза, Бергсона та Самуельсона. Критеріями добробуту вони вважали величину доходів (зарплату, прибутки, ренту); кількість щасливих та задоволених членів суспільства; ступінь задоволення потреб та отриманої корисності від споживання товарів; надлишок споживача; оптимальне розміщення ресурсів, при якому при покращенні становища одних людей, становище інших не погіршується; показники якості життя (умови довкілля, відпочинку, доступність освіти, громадський порядок, медичне обслуговування); індивідуальне здоров'я та гармонію фізичної й духовної діяльності; ефективний попит; підвищення статків найбільш бідної частини населення; внесок кожної індивідуальної функції корисності у суспільну корисність.

Суспільний добробут є невід'ємною складовою соціально-ринкової економіки. Соціальна ринкова економіка — це синтез гарантованої державою економічної свободи та ідеалів соціальної держави, пов'язаних із соціальною захищеністю та соціальною справедливістю. Отже, соціалізація означає орієнтацію ринкової економіки на досягнення як економічних, так і соціальних цілей, з відповідним обмеженням ринку за умов, якщо втрачається суспільна ефективність або постає загроза небажаних соціальних наслідків.

Для створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства, усунення негативних наслідків функціонування ринку, забезпечення соціальної справедливості й соціально-політичної стабільності у країні держава проводить соціальну політику, основною метою якої є досягнення в суспільстві рівноваги, стабільності, цілісності й динамізму. Соціальна політика

є системою правових, організаційних, регуляторно-контрольних дій держави спрямованих на узгодження соціальних цілей з цілями економічного розвитку. Соціальна політика є елементом життєздатності, стабілізації, розвитку та консолідації суспільства. Соціальна політика держави втілюється у суспільних програмах і соціальній практиці та охоплює: регулювання соціальних відносин у суспільстві, забезпечення ефективною зайнятості, розподіл і перерозподіл доходів, формування стимулів до високоефективної праці; забезпечення розвитку соціальної інфраструктури, захист навколишнього середовища. В основі соціальної політики мають лежати принципи раціональності, соціальної справедливості та соціальної безпеки.

Ефективна соціальна політика в суспільстві перебуває у нерозривному зв'язку з процесами всебічної демократизації політичної системи. Гласність та вільне виявлення думок представників усіх груп і верств суспільства з питань соціальної та економічної політики є важливим засобом «зворотного зв'язку» органів управління з масами, надійним захисним механізмом суспільства від різного роду виявів волонтаризму й суб'єктивізму в соціальній політиці. Добре налагоджений народний контроль над реалізацією соціальної політики - це, по суті, єдине ефективне знаряддя боротьби з корумпованістю посадових осіб та порушенням законів. У разі необхідності для вирішення особливо гострих і масштабних соціальних проблем можна використати й всенародні референдуми.

Економіка добробуту реалізується, якщо суспільство має достатню ресурсну базу; економіка знаходиться на стадії зростання; стимулюється процес споживання, що забезпечує належні доходи абсолютної більшості населення.

Оцінка добробуту виражається, перш за все, за допомогою показників, які характеризують рівень життя - забезпеченість населення необхідними для його життєдіяльності матеріальними і духовними благами, досягнутий рівень їх споживання і ступінь задоволення потреб людей в цих благах. Компонентами рівня життя (за класифікацією ООН) є конкретні приватні показники, вартісні узагальнюючі показники та інтегральні показники.

До конкретних приватних показників відносять споживання продуктів харчування; наявність у домогосподарств окремих товарів тривалого використання; охорона здоров'я (середня тривалість життя при народженні і коефіцієнт смертності); житло (загальна площа на душу населення); домашнє майно; рівень грамотності та освіти населення; платні послуги населенню та ін.

До вартісних узагальнюючих показників відносять ВВП на душу населення; частку споживчих товарів і послуг в структурі ВВП; грошові доходи

на душу населення; мінімальну заробітну плату та прожитковий мінімум, середню зарплату; мінімальну пенсію; індекс споживчих цін тощо.

Важливе місце серед показників добробуту нині займають інтегральні показники. Наприклад, Індекс людського розвитку (ІЛР) – це інтегральний показник, що розраховується для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Цей показник буває дуже високий, якщо його рівень для країни становить більше 0,8 (наприклад, у Норвегії (0,94), Австралії(0,93), Швейцарії(0,92)); високий, якщо він коливається в межах 0,79-0,7 (наприклад, в Україні(0,73)); середній 0,69-0,55 та низький 0,54-0,33.

Ще одним серед інтегральних показників є Рівень добробуту, який оцінюється за 89 показниками у восьми базових категоріях: стан економіки, рівень соціального захисту (соціальний капітал), підприємництво й можливість ведення бізнесу, особисті свободи, рівень державного управління, особиста безпека, рівень освіти та рівень охорони здоров'я. Лідерами у світі за цим показником у 2016 році були Норвегія, Швейцарія, Данія, Нова Зеландія та Швеція. Україна за індексом добробуту посідала 70-те місце, втративши 7 позицій у порівнянні з попереднім роком.

До інтегральних показників добробуту можна віднести також Індекс соціального розвитку (ІСР). Цей показник враховує рівень подушного ВВП, доступ до вищої освіти та до базових знань, рівень корупції та злочинності, доступність житла, стан довкілля, здоров'я та довголіття, свободу вибору життєвого шляху. За Індексом соціального розвитку у 2016 році Україна посіла 63 місце серед 133 країн. Незважаючи на соціальні, політичні та економічні складнощі, Україна за рівнем ІСР випередила усі країни СНД. Так, Білорусь посіла 66 місце, Вірменія – на 67, а Росія – 75. Натомість екс-учасниця СНД Грузія суттєво зміцнила свої позиції у сфері освіти, охорони здоров'я та захисті прав людини, що разом з іншими досягненнями дозволило їй посісти 54 сходинку.

Виходячи з того, що деякі науковці визначають рівень добробуту у суспільстві кількістю щасливих людей, ще одним інтегральним показником добробуту можна вважати Міжнародний індекс щастя. Для розрахунку рейтингу щастя експерти оцінюють ВВП на душу населення, тривалість життя, соціальний захист населення, стан поваги права і суспільних свобод, а також кількість грошей, пожертвуваних на благодійність. Очолювали список найщасливіших країн у 2016 році Данія, Швейцарія, Ісландія, Норвегія і Фінляндія. Україна посіла 123 місце зі 157 країн у рейтингу.

Жук Олег Богданович
аспірант кафедри економічної теорії
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах соціально-економічного розвитку державна турбота про освіту – це не лише фінансові вкладення в людський капітал, а й турбота про створення потенціалу економічного зростання як найважливішого фактору у забезпеченні національної безпеки та добробуту країни, благополуччя кожного громадянина. Сучасний рівень державного фінансування системи освіти і науки вітчизняні фахівці визначають як недостатній, а Закон України «Про вищу освіту» [1], який передбачає бюджетне фінансування освітньої сфери на рівні не менше 10 %, – не виконується протягом останніх п'яти років. Недофінансування наукової галузі, котра стає все менш пріоритетною, веде до згортання наукових тем та дослідних робіт, що матиме непоправні наслідки для майбутнього розвитку Української держави. Це зумовлено перед усім низьким інтелектуально-культурним рівнем тих представників влади, котрі відповідальні за розвиток науки. Вони послідовно зменшують обсяги її фінансування до рівня, який майже унеможливує саме існування наукових установ. Перевага «інтелектуальної» нації все частіше відходить на другий план. Таким чином, бездіяльність та безвідповідальність Уряду України у вирішенні нагальних проблем в освітньо-науковій сфері призводить до небачених наслідків для вітчизняної економіки: підвищення рівня безробіття молодого покоління через неможливість знайти роботу після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, «відпливу інтелекту» закордон через низький рівень якості освіти в багатьох українських ВНЗ та рівень заробітної плати педагогічним працівникам у порівнянні із світовим рівнем.

Розглядаючи дані кількості ВНЗ I–IV рівнів акредитації на ринку освітніх послуг за роки незалежності України, слід наголосити на незначній їх кількості, порівняно з 2000-ми роками, що залишилась після розпаду Радянського союзу – 143 ВНЗ і 742 технікуми та училища, в яких навчалося в цілому 1,6 млн студентів. Протягом 2000–2016 рр. спостерігаємо хвилеподібну динаміку, адже кількість ВНЗ I–IV рівнів акредитації спочатку зростала до

2003/04 навчального року – до 1 009 ВНЗ, а потім поступово зменшувалась – до 664 ВНЗ у 2014/15 н.р. (рис. 1). Хоча, якщо розглядати зміни кількості ВНЗ різних рівнів акредитації за останні п'ятнадцять років, то найбільша кількість ВНЗ I–II рівнів акредитації зафіксована у 2003/04 навчальному році – 670 закладів, а ВНЗ III–IV рівнів акредитації – у 2008/09 навчальному році – 353 заклади.

З 2003/04 н.р. до 2015/16 н.р. кількість ВНЗ в Україні скоротилась на 34,7 % – з 1 009 до 659 ВНЗ. Зменшення кількості ВНЗ, що спостерігається останніми роками в Україні, пов'язане з перетворенням ВНЗ I–II рівня акредитації на структурні підрозділи вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. На процес зміни чисельності ВНЗ в Україні нині впливає реформа в системі вищої освіти та діяльність Міністерства освіти і науки України в напрямі скорочення кількості ВНЗ країни шляхом їх об'єднання або закриття неперспективних ВНЗ.

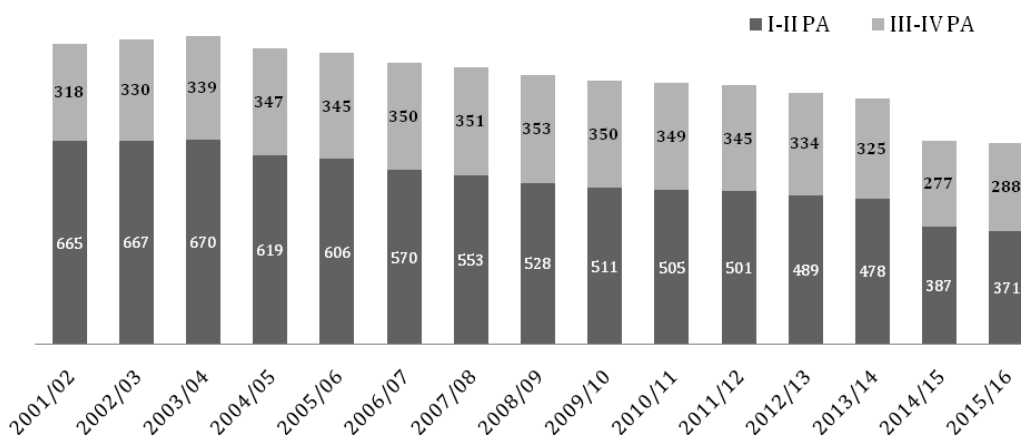

Рис. 1. Динаміка кількості вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації в Україні за 2000–2016 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Сфера вищої освіти сьогодні стає запорукою успішного майбутнього не тільки конкретної особистості, а й держави в цілому. Відповідно, одним з пріоритетних завдань держави є забезпечення якісної вищої освіти, яка в певній мірі залежить від рівня та обсягів фінансування цієї сфери. Проблема бюджетного фінансування освіти в Україні є комплексною і потребує відповідей на головні питання: наскільки ефективно використовуються бюджетні кошти та як найбільш ефективно розподілити виділені обсяги бюджетних ресурсів.

Аналізуючи динаміку видатків на освіту, слід наголосити на негативній тенденції щодо зниження частки таких видатків у структурі видатків Державного бюджету України. Так, протягом 2010–2015 рр. частка видатків на освіту зменшилася на 4,3 % – з 9,5 до 5,2 %, хоча обсяг їх фінансування зріс на 1,4 млрд грн, або 4,8 %, – з 28,8 до 30,2 млрд грн. У порівнянні з 2014 р., видатки на освіту у 2015 р. зросли на 1,5 млрд грн, або 5,2 % [2].

Що стосується структури видатків Державного бюджету України на освіту, то переважна частка бюджетних коштів у 2015 р. спрямовувалося на фінансування вищої освіти (92,6 % бюджетних асигнувань на освіту), післядипломної освіти (1,95 %), загальної середньої освіти (0,63 %), професійної технічної освіти (0,4 %) та дошкільної освіти (0,3 %). Решта коштів (4,07 %) було витрачено на фінансування фундаментальних та прикладних досліджень і розробок у сфері освіти (2,25 %), програм матеріального забезпечення навчальних закладів (0,86 %) та інших закладів та заходів у сфері освіти (0,66 %) [2].

За період 2010–2015 рр. найбільше видатків виділялося на вищу та професійно-технічну освіту. Однак частка видатків на професійно-технічну освіту у структурі видатків Державного бюджету на освіту у 2011 р., порівняно з 2010 р., зменшилася більше, ніж у 3,7 рази – з 14,34 до 3,82 %. Таке суттєве зниження частки зазначених видатків пояснюється передачею фінансування професійно-технічної освіти з Державного бюджету на місцевий рівень [2].

Як уже зазначалось, Закон України «Про вищу освіту» чітко визначає відсоток ВВП на освіту. Так, відповідно до положень цього Закону, держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі не менше 10 % ВВП [1]. Сьогодні досить складно назвати точні цифри рівня фінансування освіти, однак всім зрозуміло, що держава-Україна не виконує цієї соціальної гарантії. Так, у 2015 р. на освіту із зведеного бюджету України витрачено 5,8 % від ВВП проти 7,4 % у 2010 р.

Більшість дослідників цієї галузі стверджують, що освіта в Україні характеризується переважно негативними тенденціями в своєму розвитку, і виокремлюють наступні недоліки в системі вищої освіти: зниження рівня підготовки спеціалістів; зниження якості освіти і наданих освітніх послуг; невідповідність підготовки спеціалістів до вимог роботодавців (ринку праці); переважання загальних знань без вивчення специфіки конкретної спеціальності; відставання навчальних програм від сучасних досягнень науки і техніки; низький рівень використання методів інтерактивного навчання, що стримує формування творчих рис особистості; девальвація статусу викладацької діяльності тощо.

При цьому вони називають ряд причин, які, на їх думку, до цього призвели: недостатній рівень державного фінансування вищої освіти; низький рівень заробітної плати педагогічних працівників системи вищої освіти; неперспективний кадровий потенціал, пов'язаний зі старінням працівників системи вищої освіти; втрата викладацьких кадрів; руйнування матеріально технічної бази більшості державних вищих навчальних закладів; недосконале законодавство про вищу освіту; низька мотивація студентів до навчання і самостійної роботи; відсутність системного підходу на всіх стадіях освіти – від дошкільної до після вузівської підготовки.

Необхідність збільшення обсягів бюджетних коштів, що вкладаються у розвиток вищої освіти, спричинена завданнями підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки, структурними зрушеннями у сфері зайнятості, що визначають постійну потребу у підвищенні кваліфікації та підготовці кадрів, зростанні їх професійної мобільності.

Подальший розвиток освітніх інвестицій має ґрунтуватися не на простому нарощуванні видатків, а на підвищенні їх ефективності з метою забезпечення належної якості освітніх послуг та можливостей рівного доступу населення до їх отримання впродовж всього життя. Саме тому майбутні реформи мають стосуватися державного механізму розподілу ресурсів та загального управління галуззю освіти, забезпечити розширення повноважень місцевих органів управління та формування належної доходної бази для фінансування освітніх послуг. Поширення приватних платежів населення за освітні послуги потребує державного регулювання, оскільки їх значні обсяги не лише призводить до існування нерівності, а й перешкоджають ефективному управлінню ресурсами на рівні відповідних закладів.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що Україна не забезпечує бюджетні асигнування на освіту і науку в розмірі не менше 10 % ВВП, а частка таких видатків як в структурі Державного бюджету України, так і у ВВП, щороку скорочуються до мінімуму. Таку ситуацію з фінансуванням освіти можна пояснити військовою агресією Російської Федерації проти України. Наш уряд у 2014–2016 рр. змушений був збільшити видатки на оборону та безпеку з метою припинення збройного конфлікту. Для цього ряд галузей невиробничої сфери (в т.ч. освіта) отримали менше фінансування, ніж передбачалося. Однак наміри уряду скоротити фінансування вищої освіти, обмежити виплату і без того недостатніх стипендій студентам та аспірантам є логічним наслідком нерозуміння сучасними українськими урядовцями ролі і

значення освіти у постіндустріальному суспільстві. Сподіваємось, що з припиненням гібридної війни уряд України зможе збільшити фінансування вищої освіти до зазначеного в законі рівня.

Список літератури:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Славітич Марта Володимирівна

аспірантка кафедри економічної теорії

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАХОВОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

У всіх цивілізованих економічно розвинутих країнах світу найбільшою статтею видатків державного бюджету є видатки на систему охорони здоров'я. Україна у 2017 році почала поетапне впровадження державне медичне страхування. У Польщі така система працює вже багато років. Система медичного страхування в Польщі організована за прикладом західних країн — Німеччини, Великої Британії, Франції, але має свою специфіку. Доступ до якісних медичних послуг поширюється на всіх громадян Польщі — не важливо, бідна людина чи багата. Кожен громадянин має медичну страховку. Уявімо, людині потрібно замінити кульшовий суглоб. Ні за операцію, ні за сам імплант, ні за антибіотик терапію, ні за реабілітацію цій людині платити не потрібно. Але вона мусить дочекатися своєї черги. Якщо має гроші і не хоче чекати, може прооперуватися у приватній клініці. Діти і студенти (навіть якщо досягли повноліття, але ще перебувають на утриманні батьків) отримують всю необхідну медичну допомогу, не зважаючи на те, мають медичну страховку чи ні.

Актуальність медичного страхування як додаткового джерела фінансування медичних закладів в Україні є безсумнівною. Реформування системи

охорони здоров'я має охопити питання надання послуг, формування ресурсів, фінансування та управління галузі охорони здоров'я. Необхідність його впровадження активно підкреслювалася в численних нормативно-правових документах.

Нормативно-правова база у цій сфері регулюється Конституцією України, основами законодавства України про охорону здоров'я, законом України «Про страхування».

Створені так звані «лікарняні каси» частково вирішують проблему нестачі фінансування закладів охорони здоров'я, але не мають економічного підґрунтя діяльності та не захищають належним чином юридичні права як медиків, так і їхніх пацієнтів. На противагу цьому страхова медицина забезпечує громадянам (застрахованим особам) при виникненні страхового випадку оплату вартості медичної допомоги (медичних послуг) за рахунок коштів страхових резервів, а також фінансування профілактичних заходів.

Реально оцінюючи ситуацію, зазначимо, що запровадження страхової медицини може спіткати багато перешкод, а саме:

- відсутність економічного обґрунтування наповнення пакету обов'язкових медичних послуг;
- значне фінансове навантаження на фактичних платників страхових внесків (навіть за умови, якщо частина страхувальників – державні структури);
- збільшення корупції внаслідок непрозорих схем взаємодії між суб'єктами системи;
- збільшення витрат на утримання адміністративного апарату за рахунок створення нових адміністративних структур у медичній галузі;
- відсутність інституту відповідальності учасників процесу охорони здоров'я та медичного страхування;
- фактичне створення ще одного державного цільового фонду для фінансування медицини замість ефективного менеджменту медичної галузі з метою оптимізації витрат.

Отже, ефективне функціонування страхової медицини в Україні неможливе без вирішення таких завдань:

1. Створення умов для максимально можливого саморегулювання медичної галузі шляхом застосування ринкових механізмів; забезпечення конкурентного середовища на ринку медичних послуг у разі прийняття законодавчих актів з питань обов'язкового соціального медичного страхування.

2. Чітке визначення рівнів медичної допомоги, які формуватимуть обов'язковий мінімум послуг медичного страхування; структурування населення на групи, лікування яких фінансуватиметься з різних джерел створення фондів медичного страхування.

3. Посилення зацікавленості роботодавців до збереження здоров'я своїх працівників шляхом встановлення економічних стимулів щодо коштів, які направлятимуться підприємствами на медичне страхування (наприклад, як уже існуюча практика в Україні віднесення на валові затрати коштів, які підприємство сплачує в якості добровільного страхування своїх працівників).

4. Підвищення надійності страхових організацій, що працюватимуть у системі медичного страхування, шляхом встановлення вимог до їхнього ліцензування відповідно до чітко визначених критеріїв.

5. Забезпечення державного контролю за використанням єдиних стандартів усіма медичними установами, що працюють у системі медичного страхування, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості та організаційно-правової форми; створення уніфікованої оптимальної системи класифікації та ціноутворення на медичні послуги.

Запропонована система заходів, спрямованих на запровадження і розвиток страхової медицини в Україні, дозволить створити умови для найбільш повного задоволення потреб населення в одержанні доступної і високоякісної медичної допомоги; суттєво зменшити навантаження на державний та місцеві бюджети; зменшити частку тіньової медицини в системі медичного забезпечення; уникнути необґрунтованих витрат, викликаних наданням зайвих медичних послуг з метою одержання додаткового прибутку; покращити матеріальну мотивацію працівників медичних установ.

Головною причиною досить складного становища нашої системи охорони здоров'я є дефіцит фінансових ресурсів. І вирішення проблеми забезпечення фінансовими ресурсами державного сектора охорони здоров'я можливе завдяки використанню двох стратегій, вони можуть впроваджуватися, як окремо, так і паралельно, доповнюючи одна одну. Перша з них полягає у перерозподілі фінансових коштів за рахунок інших видаткових статей державного та місцевих бюджетів, а друга - у запровадженні нових або підвищенні чинних податків чи зборів у рамках системи соціального страхування.

Перший підхід - перерозподіл і без того вкрай обмежених бюджетних коштів на користь потреб охорони здоров'я за рахунок зменшення фінансування інших секторів (освіта, культура, національна оборона, охорона право-

порядку тощо) з політичних та економічних міркувань не є доцільним. Другий шлях вирішення проблеми фінансування галузі — це обов'язкове медичне страхування. Саме по собі воно є не додатковим джерелом коштів, а лише одним з можливих механізмів збору та розподілу наявних фінансових ресурсів, що при його раціональній організації дозволить гарантувати надання пацієнту якісної медичної допомоги.[1]

На мій погляд запровадження обов'язкового медичного страхування, могло би вирішити нестачу фінансування в сфері охорони здоров'я. Першою проблемою на шляху до цього — відсутність законодавчої бази, яка б чітко регулювала загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування та його функціонування із обов'язковим та добровільним медичним страхуванням, яке здійснюється комерційними страховими компаніями.

Друга проблема полягає в різному баченні чиновниками, страховиками та медиками моделі на основі, якої діятиме обов'язкове державне медичне страхування, шляхів фінансування та його співіснування із обов'язковим та добровільним медичним страхуванням.[2]

Проаналізувавши чимало варіантів запровадження ОМС в Україні, я вбачаю найбільш доцільним використання трьохрівневої моделі фінансування, а також застосування ринкового механізму перерозподілу грошових коштів. Дана концепція опирається на ресурси та досвід страхових компаній, сплату страхових внесків роботодавцями, фондами, а також бюджетними коштами. Для успішного впровадження концепції обов'язкового медичного страхування, розроблено ряд основних етапів. До них відносяться:

1) визначення пріоритетності і етапів впровадження нового економіко-організаційного механізму системи охорони здоров'я;

2) реформування системи охорони здоров'я, встановлення нового юридично-господарського статусу для ряду установ охорони здоров'я на кожному рівні надання допомоги;

3) розробка та затвердження електронної медичної картки;

4) завершення роботи над розробкою стандартів і клінічних протоколів надання медичної допомоги по кожній нозологічній одиниці з чітким визначенням розмірів надання медичних послуг на кожному рівні медичної допомоги;

5) встановлення цінового еквівалента для стандартів надання медичних послуг;

6) визначення ціни планових витрат, які відповідають лікуванню згідно стандартів;

7) встановлення порядку та джерел фінансування затрат на медичну допомогу;

8) встановлення найбільш ефективної і оптимальної системи розподілу грошових коштів, які будуть отримані від джерел фінансування;

9) визначення вимог до посередників, які отримують 40% коштів і проводять остаточні розрахунки;

10) встановлення порядку укладання договорів між тими, хто надає медичні послуги і тими, хто буде фінансувати надання цих послуг;

11) визначення порядку і системи проведення остаточних розрахунків з медичними установами.

Відповідно до зазначеної вище концепції, механізм здійснення ОМС має бути викладено у Законі «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», згідно якого сімейні лікарі надаватимуть первинну медичну допомогу закріпленому за ними населенню України та висновок щодо необхідності отримання медичної допомоги у відповідному лікувальному закладі другого або третього рівнів системи охорони здоров'я.

Крім того детінізація доходів медичних працівників та перехід до легальних форм оплати за працю, також сприятиме збільшенню доходів до бюджету на рівні 12–30 млрд грн. на рік.[4]

Соціально-економічний прогноз демонструє, що впровадження системи загальнообов'язкового соціального медичного страхування:

- сприятиме доступності медичної допомоги та покращанню здоров'я населення через збільшення фінансування та раціонального використання коштів;
- започаткує і створить умови для розвитку ринкових відносин і конкуренції в системі охорони здоров'я;
- приведе до збільшення заробітних плат медичних працівників, збільшить престиж їх професії та соціальну захищеність;
- оптимізує процеси державного управління системою охорони здоров'я;
- мінімізує корупцію та нецільове використання коштів системи на всіх етапах їх проходження;
- надасть інвестиційну привабливість вітчизняній системі охорони здоров'я;
- забезпечить громадян сучасною та доступною медичною допомогою.

Запровадження Закону «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» сприятиме розвитку принципово нових сучасних правовідносин у галузі охорони здоров'я. Це насамперед публічно-правове та цивільно-правове регулювання отримання та надання медичної допомоги (медичних

послуг), прав пацієнтів (застрахованих осіб), а також прав та обов'язків суб'єктів загальнообов'язкового соціального медичного страхування.[3]

Таким чином буде забезпечено гарантоване Конституцією надання безоплатної медичної допомоги населенню відповідно до програми загальнообов'язкового соціального медичного страхування належного обсягу та якості на здоров'язберігаючому рівні, збалансує пропозицію та попит на медичні послуги, запровадить здорову конкуренцію серед надавачів медичних послуг, забезпечить доступність медичної допомоги (медичних послуг) для людей, виведе з тіньового обороту еквівалентні кошти які пацієнти доплачують як «співоплати» за медичну допомогу.

Список літератури:

1. Світлана Котова Проблеми запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування в Україні// Економічний аналіз 2010, випуск 6, с 91-94.
2. Окунський А.Р. Медичне страхування в Україні: проблеми і перспективи. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції 19—20.04.2007, м. Львів
3. Проект Закону про загальнообов'язкове державне медичне страхування http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46465
4. Портал Мед-експерт <http://www.medexpert.ua/ua/component/k2/29-novyny-rynku/v-o-ministra-okhorony-zdorov-ia-ukrainy-vasyl-lazoryshynets-prohnozuie-vvedennia-obov-iazkovo-ho-medychno-ho-strakhuvannia-dlia-ukraintsiv-z-sichnia-2016-roku>

Ситник Надія Володимирівна

аспірант кафедри економічної теорії

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Швидке і неминуче зростання впливу науки та новітніх технологій на соціально-економічний розвиток, створення інноваційної моделі розвитку економіки, світові глобалізаційні процеси та розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ) спонукають країни до усвідомлення необхідності нових підходів до власного розвитку для підтримки конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

Інноваційний розвиток світового ринку та розвиток ІКТ, який забезпечує обробку великої кількості даних, розвиток електронного бізнесу, мобільність, кібербезпека підштовхують національну економіку України до такого вже звичного для сучасного розвиненого суспільства поняття, як «інформаційна економіка», «інформаційне суспільство» та «технологічна сингулярність», а чи задавали ми собі питання чим інтеграція цих понять в економіку загрожує сучасному суспільству?

Значний внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку інформаційно-комунікаційного сектора зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема С. Андрєєв, Д. Белл, Н. Береза, О. Голосов, П. Друкер, Я. Жаліло, М. Кастельс та ін. Термін «технологічна сингулярність» у економічному аспекті пов'язане з такими науковцями, як А. Антохов, Д. Белл, В. Віндж, та ін.

Стан законодавства та діяльності органів влади у сфері інновацій неодноразово розглядалися під час парламентських слухань, слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти, засідань РНБО України. Нажаль не було прийнято жодних заходів зі зміни становища у сфері інновацій, розроблено відповідних законодавчих актів, а прийняті рішення та положення законодавчих актів, пов'язані з фінансуванням, кредитуванням, податковими пільгами, переважно не виконувалися або невдовзі скасовувалися [1].

Відповідно такі проблеми як: несистемність законодавства; відсутність довгострокових програм розвитку національної економіки, які були засновані на інноваціях; відсутність механізмів виконання пріоритетів науково-технічної та інноваційної діяльності залишаються гострими і нагальними

Виходячи з трактування визначення «інформаційна економіка» такими вітчизняними науковцями як: Ф. Махлуп, А.О. Маслов, А. І. Ракітов, В.Л. Плєскач та Т.Г. Затонацька ми бачимо, що «інформація» і «знання» постають абсолютно новим фактором суспільного виробництва, що підводить нас до розуміння неминучості формування технолого-сингулярний етапу розвитку економіки.

Досягнення технолого-сингулярних цілей на сучасному етапі розвитку напряму пов'язано з процесами роботизації. Роботизація нині постає однією з важливих ознак інформаційного суспільства.

Так само роботизація є одним із пріоритетних напрямів сучасного етапу інноваційного розвитку – разом з автоматизацією, кібернетизацією, розвитком мікроелектроніки, біотехнології, інформатики та енергозберігаючих технологій [4].

Охарактеризуємо окремі передумови переходу до технологічно-сингулярного етапу розвитку економіки більш детально. Насамперед, слід уточнити ті характерні ознаки сучасного етапу розвитку людства, які знайшли своє пояснення в концепціях постіндустріального та інформаційного суспільства, опираючись на висновки відомого економіста В. Іноземцева. Він визначає такі риси сучасного інформаційного суспільства:

- усування ресурсних обмежень економічного зростання враховуючи переваги в структурі споживання інформаційних благ;
- залучення все більшої частини населення у виробництво високотехнологічних товарів і послуг та, як наслідок, зменшення залежності від країн-виробників промислової продукції;
- нова якість економічного зростання, за якої найефективнішою формою нагромадження стає розвиток власних людських здібностей, а найбільш прибутковими інвестиціями — інвестиції в людину. [2, с. 69-70]

Чим загрожує такий постіндустріальний етап пересічному громадянину, який працює на виробництві чи у сфері послуг? Новий технологічно-сингулярний етап несе низку ризиків розвитку суспільства.

Згідно з даними Міжнародної Федерації Робототехніки, світові поставки промислових роботів у період з 2000-2012 років зросли на 60% [3, с. 36].

У Массачусетському технологічному інституті відомий вчений Родні Брукс та його команда вже створили роботів військового призначення, що використовувались для знешкодження бомб у Іраку та Афганістані. Розробка універсального промислового робота-гуманоїда на ім'я Бакстер (Baxter) - який здатен виконувати численні повторювальні операції, і коштує значно менше річної зарплатні промислового робітника в Сполучених Штатах який є, по суті, зменшеною копією промислового робота і здатен повністю його замінити. [3, с. 36].

У сфері послуг всім нам відома така мережа закладів швидкого харчування як McDonald's, у якій 34 тис. ресторанів розміщено по всьому світу і працює близько 2 млн. робітників - це чудовий підробіток для студента ВНЗ. Проте вже зараз на ринку зв'явилась робототехніка здатна повністю замінити працівника закладу швидкого харчування. Співзасновник компанії Momentum Machines і Александрос Вардакостас висловлюється про мету її діяльності цілком відверто і однозначно: "Наш пристрій призначений не для того, щоб підвищити продуктивність праці робітників, а щоб цілком їх позбутись" [3, с. 34].

Але Сполучені Штати Америки не єдина країна у якій технологічний "бум" відображається на їх громадянах.

Японська мережа ресторанів суші Kugavже успішно запровадила стратегію автоматизації. В її 262-х ресторанах роботи допомагають готувати суші, а офіціантів замінили на конвеєри.[3, с. 38]

Загроза втрати робочих місць це не єдина проблема технолого-сингулярного етапу розвитку економіки важливим є питання безпеки. Кібербезпека постає все нагальнішим питанням для сучасного інформаційного суспільства адже соціальні мережі, інтернет магазини, смартфони, гаджети - переповнюють наше життя технічними новинками надаючи нам постійний доступ до мережі Інтернет, проте не забезпечують достатній рівень захисту індивідуальних даних користувачів.

Отже, інноваційних вплив на національну економіку та процес її інтелектуалізації може бути досить різнобоким і некерованим. Надзвичайно великою загрозою є небачення людини можливості самореалізації. Хоча використання і удосконалення роботизованих технологій в сучасному світі є ознакою розвитку і конкурентоспроможності економічної системи, а її технологічний процес однозначно гарантує численні економічні переваги тож ми не можемо ними нехтувати, стримувати їх чи забороняти. Проте проблема контролю над новітніми технологіями не втрачає своєї гостроти. Перехід до технолого-сингулярного етапу повинен бути плановим і чітко сформованим для забезпечення плавної адаптації всіх верств суспільства.

Список літератури:

1. Інноваційна Україна 2020 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2015/07/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-2020++.pdf>
2. А.А. Антохов "Передумови переходу до технолого-сингулярного етапу розвитку регіональної економіки" [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2014/16.pdf
3. Мартін Форд "Пришестя роботів: Техніка і загроза майбутнього безробіття" Видавництва Наш формат, Київ, 2016 ст. 394
4. А.А. Антохов "Роботизація як головний рушій переходу до технолого-сингулярного етапу розвитку регіональної економіки" [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/14.pdf>

ПІДСЕКЦІЯ ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гринчишин Ярослав Миколайович

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ: ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ

Центральне місце в подоланні кризових ситуацій на підприємстві займають управлінські заходи фінансового спрямування. Підприємство ще може функціонувати протягом деякого часу, по крайній мірі, без ефективного маркетингового плану, при неякісному управлінні людськими ресурсами і необґрунтованій стратегії розвитку. Проте, якщо є серйозні перебої з управлінням і контролем фінансової системи, підприємство опиниться на грані банкрутства.

Методи і прийоми фінансового менеджменту застосовуються на всіх етапах антикризового управління підприємств: профілактичному, надзвичайному (реактивному) і посткризовому.

В умовах постійної зміни та ускладнення середовища, в якому функціонують підприємства, невизначеності, ризикованості їх фінансова стійкість і конкурентоспроможність значною мірою визначається застосуванням відповідних адаптаційних механізмів до швидких змін зовнішніх чинників. Підвищення пристосованості суб'єктів господарювання до динамічних змін зовнішнього середовища вирішується шляхом застосування системи заходів, які можна узагальнити терміном «реструктуризація».

Реструктуризаційні зміни теж є одним з основних інструментів антикризового менеджменту підприємств, зокрема українських, кризовий стан яких виражається у збитковості, значних сумах кредиторської заборгованості.

Реструктуризацію, що здійснюється в умовах кризи, можна поділити на три види - функціонування, оздоровчу і виживання [3, с. 21]. Виходячи з етапів розвитку кризових явищ, на стадії зародження кризи виникає необхідність в реструктуризації «функціонування» (сукупність змін на підприємстві, спрямованих на покращення показників діяльності підприємства та їх стабілізацію), на стадії розвитку кризи - «оздоровчої» реструктуризації (сукупність змін на підприємстві, спрямованих на виведення його із кризового стану та недопущення порушення справи про банкрутство) і на стадії піку кризи - реструктуризації «виживання» (сукупність змін на підприємстві, спрямованих на недопущення його банкрутства і ліквідації).

Проблемою застосування таких видів реструктуризації є, звичайно, своєчасна і правильна ідентифікація етапів розвитку кризи. Для розроблення моделі реструктуризації, яка відповідає кожній стадії кризи на підприємстві, необхідний метод поетапної діагностики кризового стану. Однак виходячи з того, що санація, а отже і реструктуризація, згідно з чинним законодавством України може здійснюватися до і після початку провадження справи про банкрутство, такий поділ реструктуризації є доцільним.

Досягти поставленої мети при проведенні усіх видів реструктуризації можна шляхом проведення відповідних змін на підприємстві за трьома основними напрямками: реструктуризація капіталу; фінансова реструктуризація; реструктуризація системи управління [2, с. 21].

Під фінансовою реструктуризацією згідно розуміють зміну складу, умов або структури активів і зобов'язань боржників або поєднання цих елементів з метою продовження, в цілому або частково, діяльності боржників. Вона спрямована на забезпечення ліквідності і поліпшення результатів діяльності кризового підприємства, за рахунок зниження рівня дебіторської та кредиторської заборгованості, відмови від зайвих активів та інвестицій.

Боржники вирішують свої фінансові труднощі в окремі моменти розвитку, використовуючи різні види фінансової реструктуризації, що відповідають їхнім конкретним потребам і потребам кредиторів. Ці види реструктуризації можуть бути використані в різні моменти часу, залежно від ситуації, і які мають на увазі підвищення ступеня судового втручання та формальності в цілому. Чим пізніше підприємство ініціює реструктуризацію,

тим вищі витрати на її проведення, нижчі повноваження з управління, а також ймовірність успіху. Таким чином, існування можливості досудового врегулювання господарських спорів підвищує шанси на виживання компаній, що знаходяться у фінансовій кризі, і мінімізує витрати з реструктуризації [4].

Реструктуризаційні процедури, що проводяться під час провадження справи про банкрутство - це колективні справи за участю всіх кредиторів, що підлягають контролю або нагляду судом та / або адміністратором неплатоспроможності, який означає, що боржник може втратити контроль над своїми активами або значно обмежений в своїх діях [4].

Гібридні процедури реструктуризації поєднують в собі переваги неформальної угоди (наприклад, легкість переговорів, володіння боржника своїми активами) і процедури формальної неплатоспроможності (наприклад, мораторій на примусові дії, обов'язкові наслідки плану реструктуризації для меншості кредиторів) [4].

Види процедур фінансового оздоровлення підприємств в Україні відрізняються від європейського підходу. Якщо в інших країнах ЄС основним методом фінансового оздоровлення є реструктуризація, то в Україні - санація, яка поділяється на два види - санацію до порушення справи про банкрутство і санацію, що здійснюється в ході провадження справи про банкрутство. В Україні санація, що здійснюється до порушення справи про банкрутство, відповідає процедурам гібридної реструктуризації за європейським підходом.

Під санацією розуміють систему заходів, що здійснюються з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника [1]. Тобто, дане визначення передбачає відокремлення реструктуризаційних процедур від організаційно-правових та виробничих трансформацій. Однак, реструктуризація може передбачати також зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника. Таким чином, можна поставити знак рівності між санацією і реструктуризацією, що розглядаються в українському законодавстві.

Аналогічну відповідність між санаційними заходами і видами реструктуризації можна побачити в переліку заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації. Більшість науковців реструктуризацію підприємств (корпоративну) за критерієм обсягу і об'єкту змін

поділяють на операційну і фінансову. Враховуючи суть зазначених видів реструктуризації, можна провести відповідність між ними і заходами щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації.

Таким чином, всі заходи, що пропонуються національним законодавством для відновлення платоспроможності боржника, можна назвати реструктуризаційними. Тому, враховуючи європейський вектор розвитку України, доцільнішим буде замість терміну «санація» вживати термін «реструктуризація». Таке рішення було б обґрунтованим і тому, що в міжнародних стандартах фінансової звітності (на основі яких складені і національні) відсутній такий об'єкт, як санація.

Список літератури:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-12 (редакція від 06.06.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Сердюк В. Теоретичні й прикладні аспекти реструктуризації бізнесу / В. Сердюк // Схід. – 2009. – № 3(94). – С. 20-23.
3. Топій І. І. Розвиток антикризового управління на підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / І. І. Топій; Нац. ун-т "Львів. політехніка". – Львів, 2012. – 25 с.
4. European Commission. Commission Recommendation on a New Approach to Business Failure and Insolvency (Brussels, 12.3.2014 SWD (2014) 61 final). Commission Staff Working Document. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/c_2014_1500_en.pdf, accessed November 2014.

Ясіновська Ірина Фантинівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Впродовж тривалого часу вітчизняні підприємства працюють у надто мінливих соціально-економічних умовах. Важливою умовою забезпечення стабільного розвитку підприємства в період кризи та посткризових явищ є його здатність адаптуватись до реального середовища функціонування. За даних умов особливої актуальності набуває проблема забезпечення належ-

ного рівня фінансової стійкості підприємств в умовах постійної зміни екзогенних чинників.

Суттєвий вплив на діяльність підприємства загалом та на його фінансову стійкість чинять зовнішні фактори, а саме політична стабільність, економічні умови господарювання, податкова, кредитна, зовнішньоекономічна, інвестиційна політика держави, рівень інфляції, платоспроможний попит населення, державна регуляторна політика у сфері підприємництва, розвиток ринку цінних паперів, страхового ринку, законодавчо-правова база господарської діяльності підприємств.

Рівень фінансової стійкості значної кількості вітчизняних підприємств впродовж кількох останніх років суттєво погіршився. Вагомими чинниками таких змін є тривала фінансово-економічна криза в країні, значний рівень інфляції, нестабільність економічної політики, суттєве зниження платоспроможного попиту населення.

Проте не лише вплив факторів зовнішнього середовища негативно впливає на діяльність підприємств, а й відсутність забезпечення відповідного рівня їх фінансової стійкості. Позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу. Управління фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, необхідною передумовою стабільного розвитку підприємства. Тому саме зараз, у час підвищення процесів глобалізації в економіці, забезпечення фінансової стійкості та управління нею є одним із пріоритетних завдань [3, с. 113].

Цілком зрозуміло, що підприємство управляти може виключно внутрішніми чинниками. Тому особливу увагу приділимо саме цим чинникам, з поміж яких виділимо оптимізацію постійних та змінних витрат; забезпечення оптимального складу та структури активів; ефективне управління необоротними активами; вибір виду економічної діяльності підприємства; формування структури виробництва продукції, робіт та послуг; оптимізація джерел фінансування діяльності підприємства; виручка в неподільному зв'язку з витратами виробництва; правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами; потенційна можливість підприємства зайняти певну частку ринку; матеріально-технічна база, новітність технологій; професіоналізм спеціалістів підприємства, їх вміння враховувати зміни внутрішнього і зовнішнього середовища; злагодженість роботи колективу; гнучкість системи управління; ступінь залежності від інвесторів та кредиторів.

Погоджуємось з думкою Гаватюк Л.С., що рівень фінансової стійкості підприємства у різні періоди може бути різним. Наприклад, наявність у структурі оборотних активів великої частки грошових коштів є передумовою короткострокової фінансової стійкості, проте не довгострокової, також залучення позикового капіталу в оборот підприємства – нормальне явище, що сприяє тимчасовому покращенню фінансового стану за умови, якщо кошти не заморожуються на тривалий час в обороті та своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що призводить до виплати штрафів, застосування санкцій і погіршення фінансового стану [1, с. 262].

Питома вага позикового капіталу у структурі джерел фінансування активів є визначальною щодо рівня фінансової стійкості підприємства. Нарощення позикового капіталу за умови, що рентабельність власного капіталу є вищою за ціну позикового капіталу, приводить до збільшення суми власного капіталу, натомість надмірне зростання питомої ваги позикових коштів збільшуватиме ризик втрати платоспроможності та фінансової незалежності підприємства. У даному випадку особливо важливим є забезпечення оптимального співвідношення власного та позикового капіталу підприємства.

Поширеною є точка зору, що важливим показником оцінки фінансового стану є оцінка ймовірності банкрутства підприємства. Поряд з існуючими методиками її розрахунку постійно виникають нові, які базуються на використанні складного математичного апарату. Застосування кількісних методів оцінки банкрутства в сучасних умовах є не завжди ефективним, а подекуди навіть помилковим рішенням. В їх основі лежить статистична звітність, яку підприємства надають у відомчі установи. При цьому більшість з існуючих на сьогодні методів обрахунку ймовірності банкрутства розроблені іноземними економістами, які спираються на особливості ведення бухгалтерського та податкового обліку їхніх країн. Відтак, процес формування та подання статистичної звітності має інший характер, відмінний від української системи [2, с. 185].

На думку Курганського К.С., новим методом оцінки фінансової стійкості підприємства може стати прогнозування банкрутства, в основі якого буде покладено апарат нечіткої логіки. Його застосування в сучасних економічних умовах дозволить не тільки підвищити рівень адекватності моделі оцінки фінансової стійкості, але й вчасно виявити потенційні загрози фінансовій рівновазі підприємства та усунути їх [2, с. 186].

З метою запобігання ризикових ситуацій підприємствам доцільно дотримуватись послідовності при управлінні фінансовими ризиками. Важливими є попереджувальні дії менеджменту підприємства, зокрема прогнозування виникнення ризикових ситуацій, планування дій щодо уникнення ризиків, строрення страхових резервів, зовнішнє страхування ризиків.

Покращити фінансову стійкість будь-якого підприємства можна передусім за рахунок нарощення суми власних оборотних коштів, що можливо в процесі збільшення обсягу реалізації конкурентоспроможної продукції, виконаних робіт і наданих послуг, підвищення рівня прибутковості підприємства, пришвидшення оборотності капіталу. Одним із способів забезпечення фінансової стійкості підприємств є диверсифікація їх діяльності.

Об'єктивна оцінка стану фінансової стійкості підприємства, оперативне реагування на зміни ендогенних та екзогенних чинників, ефективність та системність управління, застосування якісного інструментарію прийняття оперативних та виважених фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику є основою забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Список літератури:

1. Гаватюк Л.С. Науковий підхід до визначення фінансової стійкості вітчизняних підприємств / Л.С. Гаватюк, С.П. Никифорак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 9. – С. 260-262.
2. Курганський К.С. Фінансова стійкість підприємства: застосування апарату нечіткої логіки для прогнозування банкрутства / К. С. Курганський // Моделювання та інформаційні системи в економіці. – 2011. – Вип. 85. – С. 185-199.
3. Павленко О.П. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О.П. Павленко, І.В. Семиліт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/28.pdf>.

Сич Ольга Анатоліївна
к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Фінансування підприємств незалежно від їх розміру та галузевої приналежності залишається актуальним в світлі обмеженості власних ресурсів та дорожчечі кредитних. Лише незначна кількість підприємств може розраховувати на фінансування з бюджету. Місцезнаходження підприємства накладає значний відбиток на можливості фінансування та перспективи існування підприємства. Регіональний розвиток економіки України відбувається зі значними диспропорціями: так, обсяг доступних фінансових ресурсів у м. Києві та області в десятки разів перевищує цей же показник в Тернопільській області. Навіть в межах однієї області спостерігаються зонування на «успішні» та «депресивні», або «багаті» та «бідні» території. Метою дослідження є виявлення закономірностей у фінансуванні підприємств, що розташовані в депресивних регіонах України.

Згідно законодавства депресивними регіонам є ті, де на тлі високого безробіття та низького рівня доходів населення спостерігається зниження валового регіонального продукту, а також ті території, де існували підприємства вуглевидобутку і після їх закриття не було розроблено стратегій для промислового переорієнтування території (див. рис.1).

Розподілимо рисунок на умовні чотири квадранти - поділ проходитьиме через точку середнього значення рівня безробіття (РБ) та валового регіонального продукту на одну особу (ВРП) по Україні - це 1,9% та 36000 грн. відповідно. У I квадрант - високий ВРП та низький РБ - потрапляє лише Харківська область, у II квадрант - низький ВРП та низький РБ - потрапили Львівська, Одеська, Івано-Франківська області та території Донецької та Луганської областей, що не перебувають в зоні окупації. У III квадрант - високий ВРП та високий РБ - потрапили Київська, Дніпропетровська, Полтавська та Запорізька області. В четвертому квадранті - найбільш чисельному - опинились ті області, які згідно законодавства можна вважати депресивними. Однак, жодна з областей повністю не відповідає вимогам «депресивності» - щоб найнижчий рівень валового регіонального продукту поєднувався з

найвищим рівнем безробіття. Очевидно, пропоновані офіційною статистикою показники е дозволяють в повній мірі оцінити як потенціал території, та і притаманні їй загрози соціально-економічного характеру.

Який портрет підприємства депресивної території? Це, зазвичай, містоутворююче підприємство, яке здійснювало видобуток корисних копалин, працювало на військову промисловість, у галузі машинобудування, однак з використанням технологій, створених у 70-80-их роках минулого століття. Більшість таких підприємств знаходяться в зоні збитків, санаційних процедур або справ про банкрутство. Щоб «реанімувати» підприємства потрібні значні капіталовкладення в їх модернізацію, в той же час більшість з них пройшли «точку неповернення», де ліквідація є неминучою. В той же час, ліквідація підприємств тягне за собою низку негативних соціально-економічних та екологічних наслідків, зокрема зростання безробіття, зниження доходів населення, екологічні ризики.

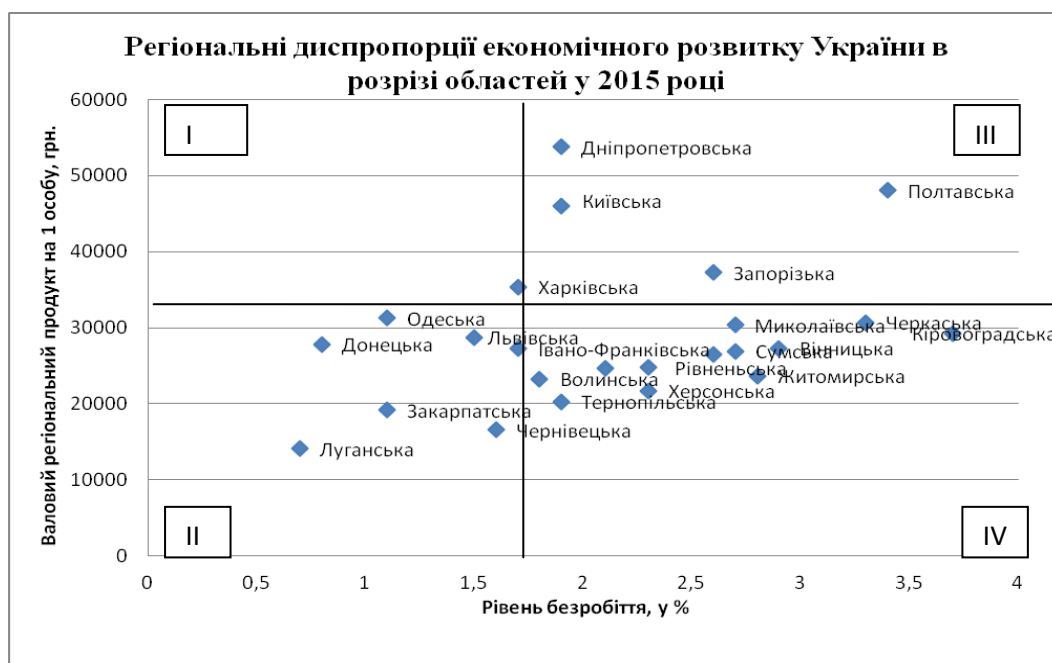

Рисунок 1. Співвідношення рівня безробіття та валового регіонального продукту у 2015 році

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Вихід із замкнутого кола, на нашу думку, полягає у співпраці місцевої влади, громади та суб'єктів господарювання, які спільними зусиллями можуть відродити фінансовий потенціал території. Це означає, що залучення

інвестицій буде здійснюватись на основі їх диференціації (щоб уникнути появи нового містоутворюючого підприємства) та використання кластерного підходу (коли новостворені підприємства, чи такі, що утворились на базі «старого», формують взаємовигідні зв'язки з виробництва та реалізації продукції).

Важливим напрямком інвестицій має стати вкладення в людський капітал. Статистика свідчить[1], що на тлі зростання кількості суб'єктів малого бізнесу (як малих та середніх підприємств, так і фізичних осіб - підприємців) в цілому по Україні, в депресивних регіонах спостерігаємо протилежну тенденцію. Виявляється, що навіть при високому рівні безробіття, в цих регіонах відсутній інтерес до підприємницької діяльності та самозайнятості. Особи працездатного віку воліють здійснювати трудову міграцію до мегаполісів та за кордон, аніж займатись бізнесом вдома. Тому, на часі є поява інституцій, що будуть інформувати населення про можливості самозайнятості, здійснювати перекваліфікацію кадрів, створюватиметься сприятливе середовище для малого та середнього бізнесу.

Експерти [2], що досліджують вплив місця розташування підприємств, в тому числі і в депресивних регіонах, на їх продуктивність, наголошують на необхідності впровадження інновацій. Вони рекомендують розглянути стандартні моделі зростання, де розвиток території чи галузі відбувається за рахунок інновацій і розвитку робочої сили. Капітал при цьому відіграє не ключову роль. Отже, при довгострокових цілях, таких як відродження депресивних регіонів, потрібно залучати інновації і вкладати в молодь, зокрема, запускати корпоративні програми навчання.

Список літератури:

1. Україна в цифрах -2015 рік : Статистичний збірник /за ред.. І. М. Жук // К.:2016 – 239с.
2. Вахитов В. Эксперт: Количество депрессивных регионов в Украине будет увеличиваться / В. Вахитов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://investgazeta.delo.ua/praktika/ekspert-kolichestvo-depressivn-276263>

Смолінська Софія Дмитрівна
к. е. н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Черевайко Богдан Андрійович
магістр
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ

Ринок банківських послуг посідає особливе місце у структурі фінансових ринків. До головних функцій ринку, перш за все, можна віднести акумуляцію грошових коштів населення і підприємств, їх концентрацію з метою створення сприятливих умов для формування банківського капіталу та примноження коштів клієнтів та стимулювання формування інституту власників, що забезпечують ефективне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

В умовах ринкової трансформації економіки України домінуючим стає банківський ресурс, що зумовлюється масштабними завданнями ринкового реформування в Україні. Зараз вітчизняні підприємства потребують реструктуризації капіталу, оновлення основних виробничих фондів, технології, організації виробництва, що вимагає значних фінансових ресурсів, що якраз і зможе забезпечити банківський сектор. Ліквідний, надійний, прозорий ринок банківських послуг повинен забезпечити реалізацію національних інтересів України шляхом сприяння надходженню фінансових ресурсів у реальний сектор економіки, створення ефективної системи захисту прав і інтересів інвесторів – як вітчизняних, так і іноземних [1, с. 45].

На жаль, ринок банківських послуг поки що не виконує повною мірою всіх завдань щодо раціонального перерозподілу фінансових ресурсів та ефективного залучення інвестицій у реальний сектор економіки України. Сьогодні в Україні практично немає інструментів, які служили б джерелом отримання прибутку, у зв'язку з низькою довірою до банківських установ та іншими причинами. До основних таких перешкод розвитку банківської системи потрібно віднести наступні.

1. Психологічне неприйняття населенням банківських послуг через те, що в багатьох випадках можна потерпіти від нестабільності функціонування банків.

2. Окремі характеристики вітчизняного ринку банківських послуг загалом, та особливості його структури зокрема:

- суттєве превалювання нестабільності на ринку, що негативно позначається на його прозорості, що відлякує клієнтів;
- високий рівень банкрутства банків;
- ризиковість співпраці з багатьма банками.

3. Недооцінка потенціалу банківського ринку як важливого елементу фінансової системи ринкової економіки.

4. Слабка зацікавленість держави у розвитку вітчизняного банківського ринку.

6. Низькі темпи приведення нормативної бази, що врегульовує відносини у банківській сфері, до вимог міжнародних стандартів [2, с. 79].

Подальший розвиток ринку банківських послуг залежить від конкретних заходів держави у сфері розбудови банківської системи. Ефективна реструктуризація банківської системи, подальший розвиток ринку банківських послуг винятково на основі саморегуляції ринкових відносин є неможливими. Це пояснюється тим, що ринкові відносини на нещодавно утворених ринках ще повністю не сформувалися. Тому темпи розвитку банківського ринку, його якісні аспекти, а також розкриття його потенціалу, залежать від конкретних заходів державної політики у сфері банківського сектору.

Таким чином, майбутній розвиток банківського ринку неможливий без реформування більшості складових ринку та усунення перешкод, що заважають цьому розвитку. Має бути переосмислена та суттєво підвищена роль ринку у залученні фінансових ресурсів та спрямуванні їх на оновлення банківського потенціалу, створення умов для становлення потужних інституційних інвесторів. З метою якісної перебудови ринку банківських послуг України та спрямування його на реалізацію завдань інвестиційно-інноваційної сфери політика держави щодо цього має бути зосереджена на наступному:

- роз'яснення потенційних можливостей, налагодження тісного співробітництва в рамках міжнародних організацій з метою створення позитивного іміджу українського банківського ринку серед зарубіжних та вітчизняних інвесторів;
- чітке визначення прав та обов'язків клієнтів, підвищення вимог до банківського управління, узгодження законодавства відповідно міжнародних норм та сучасних вимог розвитку капіталу в Україні;

- лібералізація валютного регулювання з метою доступу вітчизняних підприємств до міжнародних ринків капіталу та спрощення доступу до внутрішнього ринку зарубіжних інвесторів;
- розширення кількості фінансових інструментів, доступних для банківських клієнтів, повноцінне впровадження в обіг банківських інструментів;
- розробка та впровадження нормативно-методичного інструментарію емісії банківських цінних паперів для ефективного інвестування їх банківськими інституціями;
- погодження нормативної бази та регулювання ринку банківських послуг відповідно до світових стандартів;

Таким чином, покращення функціонування ринку банківських послуг залежить від багатьох факторів. В першу чергу, провідну роль повинна відігравати держава як регулятор банківської системи та всіх процесів, які відбуваються в суспільстві.

Список літератури

1. Гражевська Н. І. Еволюція регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг в трансформаційній економіці / Н. І. Гражевська, В. І. Трохименко // Вісник ДНУ. Серія Економіка. – 2010. – Вип. 4 (1). – Т. 18. – С. 43-51.
2. Дзюба О. В. Податкове регулювання банківської діяльності в Україні та визначення його пріоритетних функцій / О.В. Дзюба // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди (Фінанси, грошовий обіг, кредит). – 2011. – №17/1. – С. 78-81.

Пасінович Ірина Ігорівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стан, в якому перебуває сьогодні світ, економіка і суспільство, найкраще характеризується словом «зміни». Світова наукова, економічна, культурна еліта намагається осмислити характер цих змін, їх глибину, виокремити об'єктивні й суб'єктивні передумови, спрогнозувати наслідки. За словами А. Гальчинського, «швидкість змін, які відбуваються, така стрімка, що

аналітика втрачає можливість їхньої ідентифікації. У цій ситуації важливо розуміти не так конкретику, як її системні передумови». Теза про те, що здатність держав змінюватися є питанням їхнього виживання, була лейтмотивом саміту в Давосі.

Суспільні відносини ускладнюються, економічні процеси інтенсифікуються і держава, яка не трансформує свою економіку відповідно до викликів сучасності, ризикує втратити суб'єктність.

Термін «трансформація» вживається щодо глибоких і системних змін, а фундаментальні економічні, політичні, соціокультурні зміни розглядаються науковцями в межах трансформаційного підходу. Трансформаційні процеси відбуваються одночасно на декількох взаємопов'язаних рівнях – глобальному, регіональному та національному і пов'язані із структурними змінами. Останні, за визначенням С. Єрохіна, означають «зміну структури будь-якого об'єкта у рамках самоорганізуючого процесу» [2, с.13]. Трансформація закріплює результат структурної перебудови і внаслідок структурної трансформації формується структура нової якості.

Трансформаційні зміни в економіці України об'єктивно відбуваються в умовах таких загальносвітових тенденцій.

1. Перехід до постіндустріального суспільства і економіки, яка базується на знаннях. Темпи економічного зростання і могутність держави визначаються рівнем розвитку наукомістких галузей і потенціалом людського капіталу. Активний розвиток сфери послуг (інформаційних, фінансових, консалтингових, маркетингових, науково-дослідницьких, освітніх і ін.) не заперечує важливість промисловості: «лише у поєднанні з розвиненим наукомістким матеріальним виробництвом інформаційні фактори розвитку можуть формувати високу ефективність національних економік загалом» [3, с.102].

2. Нова індустріалізація і четверта промислова революція. Зміни характеру, способів організації та технологій промислового виробництва настільки значні, що спричиняють до масштабних змін геоекономічної та геополітичної карти світу. Завдяки швидкому індустріальному піднесенню окремі країни, що розвиваються, перетворюються на нових потужних гравців світової економіки та політики, а розвинені країни, які в останні десятиліття зменшили виробничий потенціал на своїх територіях, відчутно постраждали від світової кризи і стикнулися з соціальними проблемами. Реакцією на ситуацію стало посилення в західних країнах протекціонізму та надання значних бюджетних асигнувань на реструктуризацію і модернізацію власних промислових гігантів.

3. Техніко-технологічні фактори. Останнє десятиліття глобалізована економіка будується на мережевих засадах, на буденність перетворюються автоматизація і роботизація виробництва, 3D-друк, хмарні технології, питанням часу є використання штучного інтелекту, триває робота над квантовим комп'ютером. Із динамікою технологічних змін корелюють напрями змін у галузевому структуруванні світового виробництва. Конкурентоспроможні компанії різних країн включаються в глобальний поділ праці.

4. Фінансова глобалізація набуває ознак фінансового тоталітаризму, що становить загрозу розвитку світової цивілізації у XXI ст. [1]. «Рентабельність» гіперфінансіалізації значно вища порівняно з реальним виробництвом, що є могутнім фактором подальшого нарощування її масштабів. О.Г. Білорус прогнозує посилення процесів зрощування глобального фіктивного фінансового капіталу з реальним виробничим капіталом за визначальної й контрольної ролі першого. На його думку, марно очікувати зворотної трансформації та «дозованого» перетікання фіктивного фінансового капіталу в реальний, тим більше у виробничий капітал. [1, с. 8].

Наведені тенденції носять об'єктивний характер і мають бути враховані в розробці стратегій розвитку економіки, її секторів, первинною ланкою яких є суб'єкти господарювання.

Стан фінансів вітчизняних суб'єктів господарювання можна охарактеризувати як кризовий, першопричини якого лежать в макроекономічній площині. Перелом багаторічної негативної тенденції, зміцнення фінансового стану господарюючих суб'єктів, забезпечення їх стійкого зростання – це не стільки питання професійного фінансового управління чи формування успішної бізнес-моделі. Навіть зниження вартості кредитів банків – це лише чинник активізації ділової активності. Створення основи для покращення фінансів суб'єктів господарювання – загальнодержавне завдання, яке потребує системного підходу, а також розуміння небезпек і можливостей, які несуть у собі наведені вище об'єктивні загальносвітові тренди.

Фінанси суб'єктів господарювання визначають як економічні відносини, які пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів на мікроекономічному рівні в процесі відтворення. Об'єктом фінансів суб'єктів господарювання є економічні відносини, пов'язані із рухом грошових засобів, формуванням і розподілом грошових фондів.

Для більшості підприємств України характерні недостатня забезпеченість грошовими коштами, зростання розмірів кредиторської і дебіторської

заборгованості, низький рівень кредитоспроможності, недостатня фінансова стійкість, що робить їх вразливими до факторів зовнішнього середовища. У той час як вітчизняні господарюючі суб'єкти орієнтовані більше на виживання, ніж на розвиток, економічні процеси в світі інтенсифікуються, конкуренція ведеться вже не на рівні продукції чи послуг, а на рівні технологій, у тому числі управлінських.

Стан фінансів суб'єктів господарювання як складової фінансової системи держави, насамперед визначається кількістю і складом самих господарюючих суб'єктів, які відрізняються значною неоднорідністю. Окреслимо лише окремі аспекти.

У кількісному відношенні суб'єкти господарювання представлені переважно суб'єктами малого підприємництва. Проте діяльність малих підприємств і приватних підприємців генерує мізерну частку ВВП, а фінанси малого бізнесу, попри наявність різноманітних програм підтримки, є найбільш вразливим і проблемним місцем. Малі й середні підприємства в Україні створюють не більше 10% ВВП, і лише 5% з них – це зростаючий бізнес, який має потенціал. Ускладнений доступ до фінансування не лише стримує розвиток, а й унеможлиблює інноваційну діяльність малих підприємств, що загрожує їм втратою конкурентоздатності. Для суб'єктів малого бізнесу ключовим завданням є пошук джерел фінансування для забезпечення операційної діяльності, а не інвестування в інноваційні проекти, що найчастіше характеризуються високою ризикованістю.

Суб'єкти господарювання, які належать до середнього бізнесу, також не перебувають в сприятливому стані, – з одного боку, вони не мають тієї фінансової підтримки, на яку можуть розраховувати малі підприємства, а з другого, – позбавлені політичного лобі, як великі компанії.

У короткостроковій перспективі покращити ситуацію можна на основі налагодження співпраці між суб'єктами великого і малого підприємництва, наприклад, при реалізації крупних проектів інноваційного спрямування. Координатором такої співпраці можуть виступати регіональні органи влади. В розвинених країнах органічно поєднуються великий, малий і середній бізнес, в Україні важливо напрацювати механізми взаємодії та виробничої кооперації між ними (у тому числі аутсорсинг), що позитивно позначиться на їх фінансовому стані.

В Україні нарощують свою присутність філії та дочірні підприємства іноземних компаній, переважно ТНК, які теж є суб'єктами господарювання. Для ТНК із країн ЄС та США найбільш привабливими у нас є галузі з швидким

обігом капіталу і низькими комерційними ризиками (харчова промисловість, торгівля, фармацевтика, фінансовий сектор). Варто відзначити, що за умови успіху реформ і покращення бізнес-середовища багато ніш на українському ринку можуть зайняти іноземні компанії, їхня продукція та послуги. За таких умов українським господарюючим суб'єктам скласти їм конкуренцію буде вкрай важко.

Аналіз фінансового стану господарюючих суб'єктів в розрізі секторів економіки і видів економічної діяльності не дає підстави виокремити яскраво вираженого лідера.

Позитивну динаміку показує ІТ-галузь. За підсумками 2015 року за офіційною статистикою, експорт ІТ-послуг склав \$0,5 млрд за рік, а за підрахунками експертів, ця цифра в рази більша. Зростають не тільки доходи ІТ-сектору, а й кількість фахівців, які працюють у ньому – у п'яти найбільших ІТ-компаніях країни працює 17 000 співробітників. Сьогодні перед Україною стоїть дилема – продовжувати бути аутсорсинговою ІТ-країною або переходити до продажу комплексних рішень, що набагато вигідніше (поки що використовується змішана модель).

Останні роки локомотивом економіки називають АПК, однак зростання обсягів сільськогосподарського виробництва і капіталізація суб'єктів аграрного підприємництва практично не корелює із зростанням добробуту місцевого населення та розвитком сільських територій. За оцінками експертів, високий рівень капіталізації окремих сегментів аграрного сектору є наслідком надмірної експлуатації природно-ресурсного потенціалу, свідченням чого виступає нарощування посівних площ сільськогосподарських культур експортної, зокрема, енергетичної спрямованості. Визнаючи домінування сільськогосподарської продукції в структурі експорту та перспективність галузі, ігноруються негативні тенденції – тренд монополізації сільськогосподарського бізнесу (зростає частка підприємств, що входять в інтегровані підприємницькі об'єднання холдингового типу), загострення соціальних проблем села. До того ж, у 2012-2015 рр., зацікавленість інвесторів до українського АПК зменшувалась. Розроблена Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на період 2015-2020 рр. покликана підвищити конкурентоспроможність сільського господарства і стимулювати сталий розвиток у сільській місцевості відповідно до стандартів ЄС та міжнародних стандартів.

Розвиваючи сільське господарство, важливо стимулювати розвиток реального сектора, насамперед виробників продукції з високою доданою

вартістю, щоб запобігти відкочуванню України на стадію ранньої індустріальної, і навіть доіндустріальної економіки. Сучасна промисловість виступає основним генератором науково-технічного прогресу та інновацій, формує попит на висококваліфіковані трудові ресурси, підтримує ринки праці в інших секторах економіки.

Вітчизняна промисловість демонструє переважно екстенсивний тип розвитку без змін у базових технологіях. Сьогодні понад 90% промислової продукції, що виробляється в Україні – низьких технологічних укладів, скорочуються інвестиції в основний капітал. Кількість промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, є вкрай малою (10-12%). Головним джерелом фінансування промислових підприємств залишаються їхні власні кошти, обсяги яких також постійно зменшуються. Діяльність підприємств, які працюють у галузях, що формують вищі технологічні уклади, є ризикованою, а тому і не завжди прибутковою. Для високотехнологічних та інноваційно орієнтованих виробництв через обмеження можливостей самофінансування має бути забезпечений полегшений доступ до зовнішніх фінансових джерел інвестицій.

Науковці Інституту економіки і прогнозування НАН України відзначають, що фінанси підприємств тривалий час залишались поза колом системного державного регулювання, що призвело до суттєвого погіршення їх фінансового стану, особливо в кризовий період. Селективна фінансова підтримка окремих підприємств реального сектора виявилась неефективною і не покращила їх фінансовий стан.

Власні ресурси суб'єктів господарювання обмежені, оскільки більшість з них працюють з мінімальною рентабельністю, значною залишається частка збиткових підприємств. *За даними держстату, великі та середні підприємства отримали в 2015 році 230,6 млрд. грн. збитків (до оподаткування), у 2014 році цей показник склав 389,1 млрд гривень збитків. В першому кварталі 2016 р. частка збиткових підприємств складає 39,7%, хоч збитки скоротились в 6,6 разів у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.*

Можливості банківського кредитування підприємств, насамперед реального сектора економіки, обмежені високою вартістю залучених ресурсів – висока інфляція й негативні очікування здорожчують депозити (індекс інфляції в 2014-2016 рр. складав відповідно 124,9; 143,3 і 112,4), а облікова ставка все ще залишається високою (14%). Рівень і волатильність процентних ставок, а також недостатня інформація щодо кредитоспроможності позичальників гальмують розвиток банківського кредитування. Для покращення

ситуації важливо сприяти збільшенню довгострокових депозитів, консолідувати інформацію в кредитних історіях, а також використовувати альтернативні механізми фінансування, зокрема лізинг.

Труднощі істотного нарощення внутрішніх і зовнішніх інвестицій зумовлені падінням платоспроможності населення і слабкістю фондового ринку. Досі не сформований дієвий механізм трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції, в основі якого була б довіра до фінансової системи і держави загалом. Вітчизняний ринок цінних паперів все ще перебуває у процесі становлення, неспроможний фінансувати вітчизняну економіку в необхідних обсягах і не демонструє істотних позитивних зрушень. Закордонні інвестори в Україну не поспішають, незважаючи на наявність двох рад по роботі з інвесторами (при президенті і прем'єрі). За статистичними даними, за 2016 р. в економіку України надійшло 3,8 млрд. дол. прямих іноземних інвестицій, що на 41% більше, ніж у 2015 році. Однак 2,2 млрд. дол. з них було спрямовано на рекапіталізацію банків з іноземним капіталом, а не в реальний сектор. При цьому традиційним інвесторами виступив офшорний Кіпр.

Стан фінансів суб'єктів господарювання визначається також ефективністю фінансового управління, професійністю фінансових менеджерів, їхньою здатністю успішно використовувати передові управлінські технології та інструменти. Вплив на фінанси господарюючих суб'єктів передбачає не лише безпосереднє управління їхніми фінансовими потоками, а й формування відповідного інституційно-правового поля. Зміцнення фінансів господарюючих суб'єктів не можливе без міцного інституційного фундаменту – захищеності власності, незалежного правосуддя, подолання корупції, захисту конкуренції тощо.

Політика органів державної влади щодо сприяння залученню інвестицій має бути сфокусована не на податкових пільгах, а на зменшенні ризиків для інвесторів та на розвитку інфраструктури. Інвестор інвестує не лише в країну, а в конкретну угоду, тобто він розглядає країну в рамках аналізу ризиків і можливостей реалізації певного проекту. Тому найперше необхідно створити пакет якісно пропрацьованих інвестиційних проектів в різних галузях, які пропонуватимуться інвесторам на зрозумілих і прозорих умовах.

Отже, перед Україною стоїть завдання модернізувати структуру економіки відповідно до ризиків і можливостей загальносвітових трендів. В основі модернізації, на нашу думку, лежить зміцнення фінансів суб'єктів господарю-

вання, яке передбачає не лише покращення їх фінансового стану і полегшення доступу до фінансових ресурсів, а активізацію інвестиційної та інноваційної діяльності. Наявність фінансових ресурсів є умовою швидкого впровадження новітніх технологій, життєвий цикл яких сьогодні скорочується. А проблеми доступу до фінансових ресурсів перетворюються в проблему здійснення інвестицій, фінансування інноваційної діяльності, а відтак – забезпечення конкурентоздатності й участі в глобальному поділі праці. Зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з урахуванням загальносвітових тенденцій означатиме формування якісно нової структури економіки, яка здатна забезпечити економічне зростання і соціальний добробут.

Список літератури:

1. Білорус О.Г. Структурна трансформація глобального капіталу та гіперфінансіалізація відтворювальних процесів / О. Г. Білорус // Фінанси України. – №1, 2016. – С. 7-14.
2. Єрохін С.А. Структурна трансформація економіки (теоретико-методологічний аспект) / С.А. Єрохін.– К. : В-во «Світ знань», 2002. – 528 с.
3. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2015. – 304 с.

Блащук-Дев'яткіна Наталія Зеновіївна

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У сучасних умовах для стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та розвинена банківська система. З метою забезпечення ефективного функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи та посилення євроінтеграційних процесів необхідно дослідити особливості сучасного стану та визначити напрями покращення функціонування банківських установ.

Розвиток банківської системи в Україні, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави – одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі фінансово-економічної кризи та європейської інтеграції. У вітчизняній банківській системі простежуються кількісні та якісні тенденції, які відображають як позитивні, так і негативні характеристики розвитку діяльності банківських установ.

Вже третій рік банківський сектор України, на наш погляд, має низку функціональних особливостей, які заважають його подальшому розвитку. По-перше, низький рівень капіталізації. Розмір власного капіталу й надалі залишається меншим за статутний. Це можна пояснити значними збитками банківської системи України у 2009-2011, 2014-2015 роках. З огляду на ліквідацію окремих банківських установ та збиткову і неефективну діяльність, обсяг капіталу банків протягом 2015 року зменшився на 44310 млн. грн., або на 29,9 %, та станом на 1 січня 2016 року складає 103713 млн. грн. Питома вага капіталу в пасивах банків скоротилася з 11,24 % на 1 січня 2015 року до 8,27 % на 1 січня 2016 року [1].

По-друге, присутність іноземних банків. За 2014-2015 роки в Україні ліквідували 63 банки. Зокрема, протягом 2014 року було визнано неплатоспроможним 33 банки, по 17 з яких були прийняті рішення про ліквідацію. Таким чином, протягом останніх двох років кількість банків, які мають ліцензію Національного банку України, скоротилася зі 180 на 1 січня 2014 року до 117 банків на 1 січня 2016 року.

Кількість банків з іноземним капіталом за 2015 рік скоротилася на 10 банків й на 1 січня 2016 року становила 41, кількість банків зі 100 % іноземним капіталом скоротилася на 2 банки до 17. Однак у 2015 році частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків збільшилася з 32,5 % на 1 січня 2015 року до 43,3 % на 1 січня 2016 року [2].

По-третє, високий рівень економічної та географічної концентрації. На 01.09.2015 шістнадцять найбільших банків України (банки першої групи) володіли 72,99% активами усього банківського сектора (961 093 млн. грн.), а на четверту групу, у яку входить 90 банків, припадало лише 5,08% активів банківського сектора (66 810 млн. грн.) [2]. Щодо регіональної концентрації, то аналіз розподілу мережі банків свідчить, що основну їх масу зосереджено в кількох великих містах. У м. Києві та Київській області було зосереджено 71% від загальної кількості банківських установ. У Дніпропетровській, Донецькій, Одеській областях у цілому діяло майже 16% від загальної кількості банків.

По-четверте, низький рівень прибутку та високий рівень ризиків. За підсумками 2015 р. рентабельність активів становила - 4,07%, рентабельність капіталу – (-30,46%) [3]. Від’ємний фінансовий результат діяльності банків переважно було сформовано банками I групи, що кредитували масштабні проекти та зазнали значних втрат від окупації АР Крим та ситуації на Сході України.

Основною причиною збиткової та неефективної діяльності банків України є різке погіршення якості кредитного портфеля через неспроможність багатьох позичальників повертати свої кредити та сплачувати відсотки, що обумовило високі відрахування в резерви за активними операціями. Так у 2015 році тривала тенденція щодо підвищення частки задоволеності за кредитами, яка станом на 1 січня 2016 року становила 22,1 % суми наданих кредитів [4].

Швидкому вирішенню проблеми накопичення негативно класифікованої заборгованості не сприяє існування низки невирішених питань, зокрема у податковій сфері. Зростання валютних ризиків для українських банків внаслідок наявності короткої відкритої валютної позиції та високого рівня доларизації є потенційною загрозою стійкості банківської системи. Викривлення окремими банками статистичної звітності ускладнюють можливості оцінки реальних масштабів кредитування банками пов'язаних осіб.

У процесі подальшого поглиблення банківської реформи з метою всебічного зміцнення та очищення банківської системи, забезпечення її ефективної підтримки з боку держави необхідно розглядати питання не лише зменшення кількості установ, але й якісного розвитку банківської системи України. З боку держави необхідно проводити не політику ліквідації банківських установ, а політику «кількісного пом'якшення» через їх реорганізацію шляхом злиття чи приєднання (поглинання) і спільних зусиль як Національного банку України, так і уряду. Держава має стимулювати розвиток власної банківської системи, інакше з'являться можливості виникнення явища монополізації на фінансово-кредитному ринку, а на місце вітчизняних банків придуть іноземні.

Загалом, глибоку банківську кризу не можна подолати лише банківськими заходами, кредитними, монетарними інструментами, бо її першопричина прихована в економіці. Саме тому потрібно ставити питання про економіку і банки. На взаємодії органів державної влади, Національного банку України, банківських установ повинен базуватися подальший розвиток вітчизняної банківської системи.

Список літератури:

1. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Матеріали банківського нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/Publication/bank_sup.htm
4. Якість кредитних портфелів банків продовжує погіршуватися [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finpuls.com/ua/banking/reviews/news/YAkst-kreditnih-portfelv-bankvprodovzhu-pogrshuvatisya.htm>

Ярема Богдана Павлівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Коваль Галина Ігорівна

магістрантка

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво неінфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому [2].

Загальнодержавна фіскальна політика є складовою і невід'ємною частиною соціально-економічних та фінансових трансформацій, що здійснюються у країнах світу. В сучасних умовах фінансової глобалізації світового господарства на перший план висувається проблема формування та реалізації ефективної фіскальної політики, що дозволяє, з одного боку, оптимізувати державні доходи шляхом вибору належних джерел їх отримання і, з іншого боку, передбачити раціональне та обґрунтоване витрачання державних коштів. Від того, наскільки фіскальна політика продумана, вивірена, розрахована, правильно визначені пріоритети і розставлені акценти, залежить стимулювання розширення споживчого попиту або, навпаки, його стримування, заохочення нагромаджень і заощаджень.

Серед засобів фіскальної політики основним, найбільш універсальним та дієвим фінансовим інструментом виступають податки. Податки встановлюють рівень державної централізації ВВП, який на даний час коливається в різних країнах в межах 30-50%, та пропорції розподілу й перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб. В сучасних умовах податки виступають основним методом формування доходів держави, їх питома вага в доходах бюджету сягає 90-95% [4].

В умовах сучасної світової економіки особливе значення отримує розвиток системи податкових пільг для інвесторів, що здійснюють вкладення у фундаментальні дослідження, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки. В якості інструментів, орієнтованих на створення сприятливих можливостей для стимулювання компаній до інвестування в науково-дослідну діяльність, набули широкого поширення: система податкових пільг для малого і середнього бізнесу, новостворених акціонерних товариств; податковий кредит на дослідження і розробки для заохочення корпорацій до збільшення інвестицій у фундаментальні дослідження та дослідно-конструкторські розробки; практика вирахування з оподаткованого доходу компаній внесків до бюджету науково-дослідних партнерських об'єднань; податкове кредитування витрат на професійну підготовку та підвищення кваліфікаційного рівня персоналу; метод прискореної амортизації для високотехнологічного устаткування.

Ряд країн, що застосовують податкове стимулювання інноваційної діяльності, здебільшого практикують використання податкових дослідних кредитів, інші використовують спеціальні коефіцієнти для витрат, які пов'язані з інноваційною діяльністю. Двома провідними країнами в Європі є Франція, що використовує податковий дослідницький кредит, та Велика Британія, що застосовує спеціальні вирахування. Кожна з зазначених країн надає податкові пільги всім підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю. Проте розмір пільг для різних підприємств є різний. Малі підприємства отримують більші податкові пільги, також більші пільги отримують суб'єкти господарювання, що зайняті в пріоритетних секторах економіки. Також потрібно зазначити, що розроблені програми податкового стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в розвинених країнах світу не передбачають вибіркового характеру, що унеможлиблює незаконне та корупційне надання преференцій «вибраним» підприємствам, що ми спостерігаємо в економіці України [1].

Політика державних витрат поряд із податками є також одним з найважливіших інструментів фіскальної політики та державного регулювання

ринкової економіки в цілому [4]. Державні витрати і податки прямо впливають на рівень сукупних витрат, а отже, на обсяги національного виробництва і зайнятість населення.

В багатьох країнах ОЕСР реакцією на глобальний фінансовий тиск, погіршення економічної ситуації і стану державних фінансів стала розробка та реалізація планів фіскальної консолідації – комплексу заходів, спрямованих на скорочення державного боргу, покращення структури боргових платежів та зменшення видатків із його обслуговування. Про реалізацію таких планів Естонія і Угорщина заявили вже у 2009 р. Німеччина створила надійні інституційні умови реалізації таких планів – у відповідності до національного стабілізаційного пакету у Основний Закон Німеччині внесено положення (ст.109, абз.3), які зобов'язують федеральний уряд (з 2016 р.) та уряди земель (з 2020 р.) фінансувати свої бюджети без залучення кредитних доходів. На федеральному рівні порушення такого обмеження є можливим лише у випадках необхідності компенсації кон'юнктурних коливань та покращення фінансової ситуації у наслідок природних катастроф або надзвичайних ситуацій.

За високого рівня державних видатків та ризиків їх зростання у наслідок старіння населення, суттєва частина консолідації державних фінансів у багатьох країнах припадає на державні видатки. У період 2009-2015 рр. у середньому по країнах ЄС державні видатки зменшилися майже на 3% ВВП, у т.ч. у Ірландії на 12,1%, у Литві – на 9,8%, у Естонії та Латвії – на 6,5% ВВП. В Україні відсутні як чіткі цільові орієнтири фіскальної консолідації, так і конкретні плани їх досягнення [3].

Характерною особливістю сучасного етапу здійснення фіскальної політики України є пріоритетність виконання фіскальних завдань над регулюючим потенціалом податкових інструментів, неефективність використання державою фінансових ресурсів, мобілізованих як за рахунок податкових, так і боргових джерел, дисбаланси міжбюджетних та соціальних трансфертів, що негативно позначається на макроекономічній стабільності.

Українська економіка потребує докорінних реформ та реалізації ефективних політичних рішень в усіх сферах. Фінансова політика повинна бути комплексною та узгодженою, мати постійний вектор розвитку та водночас оперативно реагувати на поточний економічний стан. Правильний вибір управлінських інструментів бюджетно-податкової політики на кожному етапі економічного розвитку забезпечить ефективне функціонування бюджетної та економічної систем в цілому та окремих їх складових.

Список літератури:

1. Алексеев І. В. Важливість створення програм податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств з урахуванням світового досвіду/ І.В.Алексеев., Р.Й.Желізняка//Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації: збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного інтернет-семінару, 21–31 травня 2016 року. – Ірпінь : НДІ фіскальної політики, 2016. – 124 с.
2. Копич Р. І. Еволюція фіскальної політики у трансформаційних економіках / Р. І. Копич // Журнал європейської економіки. –2004. – Том 3. – №4. – С. 452–472.
3. Луніна І.О. Перспективи фіскальної консолідації в Україні у контексті світових тенденцій/І.О.Луніна//Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України: зб. матер. наук.-практ. конференції, 27-28 жовтня 2016 р./ Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 284 с.
4. Податкові системи зарубіжних країн: монографія / В. І. Сідоров, А. С. Поліванцев, Ю. Г. Волкова та ін. / за ред. проф. В. І. Сідорова – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – 2

Прокопишак Володимир Богданович

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Сьогодні методика обґрунтування управлінських рішень у страховій справі є наслідком досліджень сучасної західної науки, пристосованої здебільшого до стабільних економічних систем і не може бути спроектована на status quo української страхової сфери. Актуальність цієї проблеми підкреслюється недостатністю досліджень методики оцінювання фінансового стану страхових організацій у сучасній економічній науці, методів фінансового управління і контролю, які тотожні реальному стану страхового ринку України та її економіки.

Оцінка й контроль ефективності діяльності страхової компанії повинні здійснюватись на основі тих показників, котрі характеризують фінансові сторони діяльності страховика і можуть бути стабільним інструментом у страховому менеджменті.

Труднощі розробки формування цілісної системи показників результативності оцінки фінансової діяльності страхової компанії обумовлені тим, що

в теперішній час в різних вітчизняних виданнях здійснюють спроби застосування зарубіжного досвіду оцінювання діяльності страховика. Дискусійним є питання про кількість показників, які всебічно розкривають зміст діяльності страхової компанії. У цьому контексті необхідно із усього різноманіття обрати найбільш суттєві показники, що якісно характеризують фінансових результатів діяльності страхової компанії і, на цій основі, сформулювати систему узагальнюючих показників [1].

Фінансова стабільність повинна проявлятися у фінансових відносинах. Фінансові відносини складають лише частину економічних відносин суб'єктів ринку страхування, і в такому розумінні «фінансова стабільність» відрізняється від поняття «стабільність», як частина відрізняється від цілого. В той же час фінансова стабільність як частина страхової системи знаходиться під впливом інших її елементів і реалізує в собі ряд економічних функцій.

Стан стабільності страхової компанії формується під впливом функцій, різних за характером і за ступенем впливу на її діяльність.

Для вивчення впливу функцій на стабільність страхової компанії їх необхідно систематизувати. В основу систематизації можуть бути покладені різні ознаки. У найзагальнішому вигляді можна виділити функції макрорівня, які реалізуються шляхом складної взаємодії та рівноваги на ринку, а також мікрорівня.

У страховому менеджменті країн заходу активно використовується класифікація функцій за можливістю управління ними. З цих позицій функції стабільності можуть бути такими, що піддаються і не піддаються управлінню, тобто керованими та некерованими. Тому доцільно застосувати наступний поділ : первинні керовані функції, другорядні керовані функції і ринкові функції, які одночасно можуть мати характеристики двох попередніх.

До первинних керованих відносяться: створення страхового продукту, організація продажів страхових послуг і формування попиту, створення гнучкої системи тарифів і власної інфраструктури страховика. До другорядних керованих функцій відноситься менеджмент матеріальних, фінансових і трудових ресурсів страхової компанії. В сукупності всі ці функції взаємозв'язані між собою, і зміни однієї з них відбиваються на всіх інших. До частково керованих ринкових функцій відносять контроль ринкового попиту та конкуренції, організація інфраструктура страхової компанії тощо. До некерованих ринкових функцій відносять державний устрій та політичну систему, соціально-етичне оточення, кон'юнктуру світового страхового ринку.

Така класифікація відповідає реальним практичним потребам страхових менеджерів, які розробляють стратегію поведінки компанії на ринку, зокрема – з метою підвищення її фінансової стабільності.

При аналізі методики оцінки діяльності страхових компаній необхідно брати до уваги ті, котрі є створеними та використовуються на практиці національними регуляторами фінансових ринків. Так, Національною асоціацією страхових організацій США розроблено методику оцінки діяльності страхових компаній, яка включає 4 групи показників: загальні показники; показники рентабельності; показники ліквідності; показники резервів.

В Україні Державною комісією з регулювання ринку фінансових послуг України було розроблено Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків [2], відповідно до яких здійснюється аналіз діяльності страхових компаній із страхування життя на основі оцінювання дев'яти показників. Згідно цієї методики (тестів раннього попередження) здійснюється також розрахунок комплексного показника, на основі значень якого визначається рівень фінансової надійності страхової компанії. Ще одним методом, який застосовують для оцінки діяльності страховиків, є їх публічне рейтингування, під яким розуміють процес незалежного оцінювання страхових компаній за визначеними правилами і методиками [3].

На основі аналізу різноманітних методичних підходів щодо оцінки діяльності страхових організацій, нами зроблено висновок, що для оцінки ефективності діяльності страхових компаній у сфері недержавного накопичувального страхування необхідно визначити оптимальний набір показників, які б у достатній мірі характеризували їх фінансову надійність, організаційну ефективність та результати їх діяльності у визначеній сфері. Ці показники доцільно згрупувати у 3 групи: загальні показники; спеціальні показники, що характеризують діяльність СК у сфері накопичувального страхування; показники, які характеризують організаційну ефективність компанії [4].

Загалом розглядають наступні критерії визначення фінансової стійкості страховика:

- наявність достатнього обсягу страхових операцій;
- наявність розвиненої практики перестрахування;
- забезпечення збалансованого страхового портфеля;
- обмеження відповідальності за ризиками;
- оптимальне розміщення страхових резервів;
- зважена тарифна політика;
- диверсифікація діяльності.

На основі вищевказаних критеріїв розраховують наступні показники ефективності діяльності страхових компаній:

- показник ділової активності;
- зіставлення обсягів власного капіталу і статутного капіталу;
- рівень сплаченого статутного капіталу;
- показники структури активів;
- темп зростання страхових премій;
- показник забезпечення страховика власними засобами;
- рівень покриття інвестиційними активами страхових резервів.

Є й інші показники ефективності функціонування страховиків. Але цих показників достатньо для того, щоб, проаналізувавши основні дані діяльності страховиків, які оприлюднюються щорічно, потенційний страхувальник міг визначитись у вільному виборі надійного для себе страховика.

Список літератури:

1. Бутовська Ю.С. Оцінка фінансових результатів діяльності страхової компанії. – <http://nauka.zinet.info/8/butovska.php>
2. Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків [Електронний ресурс]: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17.03.2005 № 3755. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart50/idx50795.htm>.
3. Внукова Н. М. Методичні особливості рейтингування страхових компаній / Н. М. Внукова // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2000. – Вип. 46. – С. 53–54.
4. Демченко М.В. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності страхових компаній у сфері накопичувального страхування / М.В.Демченко// Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір – Вип. 1 (105). – С.131-134.

Прокопишак Олег Богданович
аспірант кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Яремчук Наталія Корнеліївна
магістр
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Хлібопекарська промисловість України є однією з основних сфер харчової промисловості, яка за виробничими потужностями, механізацією технологічних процесів, асортиментом спроможна забезпечити населення різними видами хлібних виробів. Стаціонарні хлібопекарські підприємства мають важливе значення для підтримки соціальної стабільності в суспільстві. В умовах ринкової економіки отримання прибутку є безпосередньою метою виробництва. Прибуток створює певні гарантії для подальшого існування і розвитку підприємства. На ринку підприємства виступають як відносно відособлені товаровиробники. Встановивши ціну на продукцію, вони реалізують її споживачу, при цьому одержуючи грошову виручку, що не означає отримання прибутку. Для виявлення фінансового результату необхідно зіставити виручку з витратами на виробництво і реалізацію, які приймають форму собівартості продукції.

Прибуток товариства з обмеженою відповідальністю оподатковується і розподіляється в загальному порядку, встановленому для юридичних осіб. При підведенні підсумків господарської діяльності за рік кожному учаснику виплачується частка прибутку, відповідна його внеску в статутний капітал, після внесення до бюджету податків, інших обов'язкових платежів, на пряму прибутку на розвиток підприємства і матеріальне заохочення працівника.

Основні категорії, які розкривають економічну сутність податку на прибуток є об'єкт оподаткування, валовий дохід, валові витрати та амортизація.

Об'єктом оподаткування є прибуток, який визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку та суму амортизаційних відрахувань.

Валовий дохід – загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій,

матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами.

Валові витрати виробництва та обігу – сума будь – яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг, які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Під терміном “амортизація” основних фондів і нематеріальних активів слід розуміти поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань.

Найбільш повні дані про формування й використання прибутку підприємства відображаються у звіті про прибутки й збитки форми, що складається за рік. У ньому відображаються фінансові результати від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, реалізації й вибуття основних коштів й інших активів, а також від позареалізаційних операцій. У звіті показуються використання прибутку, платежі за рахунок нього в позабюджетні й інші фонди, а також належні з розрахунку й фактично внесені платежі в бюджет.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що прослідковується тенденція зменшення обсягів виробництва, що зумовлено зменшенням закупівлі сировини, і відповідно зменшенням фонду оплати праці. Зменшилася чисельність персоналу, що в свою чергу вплинуло на чистий дохід від реалізації продукції підприємства.

Зменшення фондівіддачі указує на зниження ефективності їх використання, що є негативним явищем у діяльності підприємства. Для подальшого підвищення фондівіддачі на підприємствах галузі необхідно збільшувати обсяг виробленої продукції за рахунок інтенсивнішого використання основних виробничих фондів, з одного боку, та знижувати середньорічну вартість цих фондів за рахунок ліквідації зношених та тих основних виробничих фондів, що не використаних у виробництві — з іншого. Показник фондівіддачі за окремими виробництвами коливається у значних межах залежно від виду продукції, що випускається, складності технологічного процесу і рівня використання основних виробничих фондів.

Коефіцієнт оборотності виражає кількість повних кругообертів оборотних коштів. Розрахунок коефіцієнта оборотності дає підстави стверджувати,

що оборотні кошти протягом року зробили 214,4 оборотів у попередньому і відповідно 146,6 оборотів у звітному році. Коефіцієнт оборотності використовують для порівняння швидкості обороту коштів різних підприємств як однієї галузі, так і різних галузей міського господарства [2].

Для ефективно працюючого підприємства, капітал в процесі руху самозростає і приносить дохід своєму власнику. Швидкість оборотності капіталу визначається за допомогою таких показників: коефіцієнта оборотності капіталу (показує кількість його оборотів за відповідний період) та тривалості одного обороту капіталу, визначеної, як правило, в днях.

Чим швидше обертається капітал, тим більше продукції виробить і реалізує підприємство за тої самої величини капіталу. Отже, ефект, досягнутий в результаті прискорення оборотності капіталу, виражається, в першу чергу, в збільшенні випуску продукції без додаткового залучення фінансових ресурсів. Затримка руху засобів на будь-якій стадії веде до гальмування оборотності капіталу, що потребує додаткового вкладення засобів.

Прибуток підприємства залежить від його операційної активності, яка на виробничих підприємствах виражається передусім обсягом виготовлення і продажу продукції. Під час аналізу залежності прибутку від операційної активності з'ясовуються два питання: який обсяг виробництва забезпечує цільовий прибуток підприємства; як реагує величина прибутку на зміну обсягу виробництва. Цільовим у даному випадку називається прибуток, який підприємство хотіло б одержати в певному періоді виходячи зі своїх стратегічних завдань [1, с. 160].

При проведенні факторного аналізу враховуємо: зміну фізичного обсягу реалізації продукції, зміну структури й асортименту реалізованої продукції, зміну рівня витрат на 1 гривню реалізованої продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку ВАТ "Львівський хлібозавод №1", тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	Відхилення
Чистий виторг від реалізації продукції	58413,8	43379	-15034,8
Собівартість реалізованої продукції	49333,1	37516	-11817,1
Валовий прибуток	9080,7	5863	-3217,7

Джерело: [2]

З таблиці 2 видно, що у звітному році відбулося зниження валового прибутку від реалізації продукції на 3217,7 тис. грн., також зменшився чистий виторг від реалізації продукції на 15034,8. Визначимо ступінь впливу факторів на цю зміну.

1. Зміна фізичного обсягу реалізації:

$$\Delta P_1 = 9080,7 * \left(\frac{37516}{49333,1} - 1 \right) = -2175,16 \text{ (тис. грн.)}$$

2. Зміна структури й асортименту реалізованої продукції:

$$\Delta D_2 = 9080,7 * \left(\frac{43379}{58413,8} - \frac{37516}{49333,1} \right) = -181,61 \text{ (тис. грн.)}$$

3. Зміна рівня витрат на 1 гривню реалізованої продукції:

$$\Delta D_3 = 43379 * \left(\frac{49333,1}{58413,8} - \frac{37516}{43379} \right) = -867,58 \text{ тис. грн.}$$

Відповідно баланс впливу факторів матиме вигляд:

$$+3217,7 = -2175,16 + (-181,61) + (-867,58).$$

Таким чином, негативний вплив на динаміку валового прибутку зробили зміна фізичного обсягу реалізації, зміна структури й асортименту реалізованої продукції та зміна рівня витрат на 1 гривню реалізованої продукції. Спостерігається зменшення фізичного обсягу реалізованої продукції в натуральному вираженні. Найбільш ймовірною причиною зниження фінансових результатів від реалізації продукції є погіршення кон'юнктури ринку, внаслідок чого відбулося зменшення обсягу реалізації в натуральному вираженні, підприємство зобов'язане зменшити ціни.

Список літератури:

1. Буряк П.Ю. Фінансово-економічний механізм розвитку малого підприємництва. Монографія [П.Ю. Буряк, К.В. Васьківська, І.В. Петрик]: Львів: Вид. ТЗОВ «Ліга-Прес».- 2013. – 292 с.
2. Фінансова звітність ВАТ «Львівський хлібозавод №1» за 2015-2016 роки.

Галімуk Юлія Олександрівна
аспірант кафедри фінансів суб'єктів господарювання
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАРОЩУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Необхідною умовою для здійснення процесу розширеного відтворення на прикордонних територіях на всіх його стадіях і у всіх формах виступає наявність фінансових ресурсів, оскільки соціально-економічний розвиток цих територій в сучасних умовах потребує належного фінансового забезпечення. Особливістю прикордонної території є її специфічні природно-економічні, геополітичні, соціально-культурні умови, які сприяють реалізації первинного рівня зовнішньоекономічних зв'язків. Тому, вивчаючи феномен прикордонних територій необхідно пам'ятати про дуалізм впливу кордону, який з одного боку є роз'єднуючим фактором на економічному, соціальному, політичному та культурному рівнях і перетворює ці території на периферійні по відношенню до центру, а з іншого виступає чинником, що відкриває значні можливості для економічного та соціального розвитку, а також співпраці й інтеграції не тільки на територіальному а й на загальнодержавному щаблях.

Функціонування прикордонних територій неможливе без відповідної кількості фінансових ресурсів, які забезпечують реалізацію стратегічних цілей та поточних завдань економічної політики прикордонних територій.

Відмінності у трактуванні фінансових ресурсів різними вченими полягають насамперед у визначенні їх джерел формування та складу, як грошові кошти, нагромадження, доходи, фонди, форм виявлення, а також їх цільового призначення й участі у певних стадіях суспільного виробництва, що включають формування, розподіл й використання валового суспільного продукту та національного доходу. Ми вважаємо, що доцільно визначати фінансові ресурси прикордонних територій як сукупність фінансових коштів, що обертаються на даній території з метою забезпечення стабільного функціонування і розвитку її економіки, соціальної сфери та покращення рівня життя населення, оскільки поняття фінансових коштів вважаємо ширшим та таке, що за своєю економічною природою передбачає направлення на здійснення поточних витрат та розширене відтворення.

Основним завданням фінансових ресурсів прикордонних територій є сприяння розвитку виробництва, зростанню зайнятості та залученню інвестицій. Також на сьогоднішній день все помітнішою стає тенденція до посилення соціальної функції фінансів прикордонних територій, що пояснюється перенесенням фінансування соціальних витрат на локальний рівень.

В науковій літературі існують кілька підходів до класифікації фінансових ресурсів прикордонних територій відповідно до того, що вкладаємо у сутність цієї економічної категорії. За одним з них, у складі фінансових ресурсів прикордонних територій виділяють:

- централізовані фінансові ресурси, що утворюються на рівні держави, окремих адміністративно-територіальних одиниць, об'єднань, міністерств;
- децентралізовані фінансові ресурси, що вони створюються на рівні окремих суб'єктів господарської діяльності.

Вважається, що до складу централізованих фінансових ресурсів входить загальнодержавний фонд фінансових ресурсів (ресурси державного бюджету), фонди фінансових ресурсів місцевого самоврядування (ресурси місцевих бюджетів), ресурси державних фінансових інститутів, ресурси міністерств, промислових об'єднань, ресурси виробничих об'єднань, підприємств, госпрозрахункових організацій та установ. Іншими словами, централізовані фонди коштів перебувають у розпорядженні держави як суб'єкта публічної влади та органів місцевого самоврядування і акумулюються в державній бюджетній системі та централізованих грошових фондах цільового призначення.

Наступний підхід передбачає виділення у складі фінансових ресурсів прикордонних територій державні та недержавні фінансові ресурси. До державних фінансових ресурсів прикордонних територій відносять фінансові ресурси, що формуються з доходів місцевих бюджетів, відрахувань (дотації, субвенції) з Державного бюджету, позабюджетних коштів, цільових фінансових призначень, а також утворені на прикордонних територіях за рахунок Державного бюджету.

До недержавних фінансових ресурсів регіону включаються кошти підприємств і організацій, фізичних і юридичних осіб, кошти населення.

Якщо класифікувати фінансові ресурси прикордонних територій, беручи за основу їх формування фонди грошових коштів, то як у їх склад відносимо фінансові ресурси у фондовій, так і нефондовій формі. До основних фінансових фондів належать: місцеві бюджети, резерви, позабюджетні,

валютні і цільові фонди та грошові фонди комунальних суб'єктів господарювання. В нефондовій формі знаходяться ресурси, які залучаються місцевими органами влади у вигляді банківських кредитів, розміщення місцевих позик та ін.

Відштовхуючись від запропонованого нами визначення фінансових ресурсів, доцільною буде класифікація фінансових ресурсів прикордонних територій як таких, що формуються з бюджетних та позабюджетних коштів. За обсягом позабюджетні, як правило, значно перевищують бюджетні, однак найвагоміша роль у фінансуванні соціально-економічного розвитку території належить бюджетним джерелам, оскільки саме вони перебувають у розпорядженні та під контролем територіальних органів влади. На сьогоднішній день переважна частина позабюджетних ресурсів знаходиться за межами відання територіальних органів управління. Тому фінансовий потенціал території перш за все, визначається її бюджетними ресурсами.

Фінансові ресурси прикордонних територій включають бюджетні кошти, кошти юридичних і фізичних осіб, що функціонують на даній території, кошти державних і територіальних позабюджетних фондів, кредитні, банківські ресурси, грошові кошти населення та інші фінансові кошти. Зауважимо, що фінансові ресурси прикордонних територій формуються за рахунок тих же джерел, що і державні, але мають суттєву відмінність у тому, що доходні частини бюджетів прикордонних територій включають значно більшу частину кредитних ресурсів, а також субсидій державного бюджету.

Місцеві бюджети прикордонних територій повинні забезпечують матеріальну незалежність органів місцевого самоврядування, і безпосередньо їм підпорядковані. Це дає змогу місцевим органам самоврядування бути організаторами цих бюджетних відносин. Всі ланки бюджетів прикордонних територій є пов'язані між собою, а також з установами та підприємствами всіх форм власності, які функціонують на прикордонній території. Цей зв'язок проходить через розподіл створеної вартості та надходження в бюджет і фінансуванням з бюджету. Саме ці особливості розподільчих відносин бюджетів прикордонних територій, які виникають у процесі їх формування та використання, виділяє їх з місцевих фінансів і бюджетної системи країни в окрему економічну категорію.

Фінансові ресурси прикордонних територій визначаються виробленим у розрахунку на душу населення національним доходом, оскільки фінансові надходження забезпечуються, насамперед, з доходів економічних суб'єктів. Потребу у фінансових ресурсах розраховують на основі фактичного рівня

витрат. Іншими словами, фінансові ресурси прикордонних територій включають прибуток, інші елементи чистого доходу юридичних осіб та амортизацію основних фондів території без амортизації житлового фонду, будівель і споруд органів державної влади.

Список літератури:

1. Васьківська К.В. Розвиток прикордонних територій: оцінка фінансового стану та стратегічні напрями функціонування підприємств. Монографія [К.В. Васьківська, Г.В. Кушнірук]: Львів: Вид. ТзОВ «Ліга-Прес».- 2011. – С. 36-43.

ПІДСЕКЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ТА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Ватаманюк-Зелінська Уляна Зеновіївна

д. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО РОЗВИТКУ

З метою забезпечення рівноваги на ринках стратегічно важливих видів продукції та формування конкурентного підприємницького середовища – на перший план у фінансово-економічній політиці держави висуваються завдання щодо реалізації антикризових заходів та заходів, які дадуть змогу забезпечити перехід країни до сталого соціально-економічного розвитку на подальшому етапі її ринкових перетворень. Сьогодні ринкові умови господарювання передбачають реалізацію державної політики, орієнтованої на такі умови підприємницького середовища [1, с. 128]: досягнення макроекономічної стабільності, відновлення економічного зростання; забезпечення сприятливих умов розвитку підприємництва, підтримання експортної діяльності суб'єктів господарської діяльності; сприяння бюджетній підтримці та модернізації промислових підприємств; запровадження нових моделей розвитку сучасних виробничої та ринкової інфраструктур; підтримка реального сектора економіки.

Зважаючи на це, необхідно активізувати сферу тих перетворень, котрі відбуваються зараз практично у всіх сферах господарського життя країни завдяки розвитку малого (середнього) підприємництва, адже формування ринкових відносин у підприємницькому середовищі передбачає, насам-

перед, розвиток цієї специфічної соціально-економічної формації. Та, розглядаючи цей структурний елемент економіки ринкового типу, варто зважати на необхідність виваженої державної регіональної політики щодо пріоритетів розвитку та програмної підтримки підприємницьких процесів саме на регіональному рівні, враховуючи при цьому зміни кон'юнктури підприємницького середовища [22, с. 21]. Особливо це стосується законодавчих норм, дія яких поширюється на суб'єктів малого (середнього) підприємництва і започаткована податковими новаціями 2017 року.

Роблячи акцент на активізації підприємництва, державну політику регіонального розвитку розглядаємо як цілісну сукупність заходів, спрямованих на стимулювання ефективності соціально-економічного розвитку регіонів, раціональне використання їх ресурсних потенціалів та пріоритетів, забезпечення сприятливих умов для життєдіяльності населення, вдосконалення територіальної організації суспільства [3].

Зважаючи на потребу реалізації основних засад Концепції регіональної політики із метою зміцнення конкурентних умов підприємницького середовища та послаблення диспропорцій в соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць, необхідна увага має приділятися впровадженню нових моделей та механізмів управління провідними виробничими комплексами у які входять суб'єкти підприємницької діяльності однієї або суміжних галузей національного господарства.

Отже, для організації ефективної господарської діяльності у межах території (регіону) варто забезпечити ділову активність підприємств тих галузей економіки, що здатні спрямувати поступ цієї адміністративно-територіальної одиниці до сталого розвитку. Своєрідне поєднання виробничого і підприємницького потенціалу малого бізнесу територій, за цієї умови, сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку регіону шляхом активізації державної регіональної політики, як вагомого екзогенного фактора кон'юнктури підприємницького середовища.

Потреба комплексного вирішення проблем щодо необхідності активізації підприємницької діяльності, зумовлює реформи в регіональній економіці – зміну її прогресивної структури з орієнтацією, насамперед, на розвиток підприємств виробничих галузей, які можуть задовольнити потреби споживчого сектора. Тому об'єктивною передумовою подолання кризових явищ є, як свідчить світовий досвід, використання ефективних механізмів фінансової підтримки малого підприємництва в активізації промислового розвитку держави.

Зауважимо, що досі немає загальноприйнятого підходу до вирішення проблем стабілізації умов підприємницького середовища, який передбачав би взаємодію економічної, соціальної та екологічної його складових, що в сукупності підкреслюють необхідність реалізації системи заходів регіональної політики, орієнтованих на підвищення потенціалу та ділової активності промислових підприємств. Важливе значення при цьому має розкриття нових можливостей підприємницького потенціалу малих та середніх підприємств, здатного виконувати функції генератора сталого регіонального розвитку.

Розширення виробничих потужностей регіону завдяки розвитку та забезпеченню ділової активності підприємств промислового сектора є перспективним у разі створення умов кон'юнктури підприємницького середовища для співпраці органів місцевого самоврядування та суб'єктів малого бізнесу. З метою забезпечення гарантованого ринку збуту і збільшення виробництва для малих підприємств здійснюється ресурсна підтримка. Одна з її форм – залучення таких суб'єктів виробничої сфери до формування, розміщення й виконання робіт та надання послуг для задоволення державних та регіональних потреб (державне замовлення).

Співпраця у цьому напрямі буде ефективнішою, якщо органи місцевого самоврядування матимуть частку у капіталі цих підприємств та впливатимуть на їх діяльність у рамках реалізації завдань виваженої фінансово-економічної політики. Удосконалення нормативно-фінансової бази органів місцевого самоврядування сприятиме врегулюванню питання щодо їх права робити внески з місцевих бюджетів до статутних фондів господарських товариств, запобігаючи таким чином неефективному використанню бюджетних коштів. Рішення місцевої ради у такому разі повинні передбачати умови ведення спільного бізнесу (включаючи розподіл прибутку), його відповідність економічно-фінансовій політиці місцевих органів влади, участь представників від місцевої влади у наглядових радах таких господарських товариств для запобігання порушенням у сфері ведення бізнесу.

На формування стратегії промислового розвитку регіонів впливають процеси адаптації засад провадження сучасної економічної політики держави до світових пріоритетів та міжнародних стандартів. Тому управління сферою економічних відносин варто здійснювати із використанням ринкових важелів, які діють як стимулятори розвитку підприємств цілого господарського комплексу країни і кожної його галузі зокрема. Незважаючи на це, необхідно продовжувати активну та послідовну політику у сфері регулювання підприємницької діяльності. Адже зараз не завжди забезпечується ефективна

співпраця місцевих органів влади з підприємцями, неналежне й інформаційне забезпечення процесу розвитку підприємництва. Існує ряд інших негативних чинників, що створюють перешкоди для такого розвитку, до яких, зокрема, можна віднести [2, с. 195]:

- відсутність чітко сформульованої через систему правових актів державної політики у сфері підтримки малих підприємств, що займаються виробничою діяльністю;
- велика кількість необґрунтованих адміністративних бар'єрів (реєстрація, ліцензування, сертифікація, інвестування, системи контролю і дозвільної практики, тощо);
- брак реальних та дієвих механізмів фінансово-кредитної підтримки та гарантування;
- надмірний податковий тиск;
- невпевненість підприємців у стабільності умов ведення бізнесу, зважаючи на зміни кон'юнктури підприємницького середовища у якому вони провадять господарську діяльність;
- надмірне втручання органів влади у діяльність суб'єктів господарювання;
- недосконалість організації системи підтримки малого підприємництва через відсутність координаційного центру, здатного об'єднати поодинокі зусилля структур, які працюють на ринку послуг з підтримки малого підприємництва;
- відсутність узагальненої, достовірної та повної інформаційно-довідкової бази даних з питань підприємництва.

Серед заходів, які вже реалізуються на обласних рівнях і покликані сприяти розвитку малого (середнього) підприємництва на теренах нашої держави, можна виділити: створення міських бізнес-інкубаторів; розробку та затвердження переліку програм та проектів, що спільно із Українським фондом підтримки підприємництва мають реалізовуватись для суб'єктів малого підприємництва; утворення робочих груп для перегляду ухвалених регуляторних актів місцевих рад щодо підприємництва; законодавче обґрунтування засад державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [41]; створення видань інформативного типу з метою залучення інвестицій для реалізації запропонованих органами місцевого самоврядування інвестиційних проектів розвитку територій; створення консультативно-інформаційних центрів у складі відділів промисловості та підприємництва місцевих рад, які надають безкоштовну допомогу суб'єктам підприємницької

діяльності в рамках виконання заходів сприяння розвитку промисловості та малого підприємництва територій, тощо. Перераховані заходи доречно конкретизувати за відповідними галузями, що забезпечить ймовірність їх ефективного використання підприємствами, які потребують того чи іншого виду підтримки, провадячи діяльність у галузі із певною специфікою (наприклад підприємства оборонно-промислового комплексу).

Взаємодія органів місцевого самоврядування з підприємцями має забезпечуватись шляхом започаткування та активізації державно-приватного (соціальне) партнерства з питань сприяння розвитку підприємництва. А для реалізації пріоритетних інвестиційних проектів у промисловості, поряд із міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, які є реалізаторами державної промислової політики, повинні активно працювати у цьому напрямі й регіональні органи управління. Таким чином, завдяки налагодженій співпраці та новим формам і методам регіонального співробітництва зростає ефективність бюджетних ресурсів, спрямованих на інвестиційну підтримку промислових підприємств. До того ж можливості регіонального співробітництва сприяють інвестиційній підтримці регіональних програм, реалізація котрих є взаємовигідною для окремих адміністративно-територіальних одиниць, а можливості об'єднання бюджетних ресурсів дозволяють фінансово забезпечити реалізацію великих за обсягами проектів на території кількох адміністративних одиниць.

Список літератури:

1. Ватаманюк-Зелінська У.З. Інституалізація регіональної політики у напрямку активізації процесів розвитку виробничих галузей економіки [текст] / У.З. Ватаманюк-Зелінська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 128-137.
2. Ватаманюк-Зелінська У.З. Фінансування програм розвитку підприємництва як засіб підвищення бюджетного потенціалу регіону / У.З. Ватаманюк-Зелінська // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2013. – № 24. – С. 13-20.
3. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р., № 156-VIII. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р., № 1160. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua>

Бугіль Світлана Ярославівна
к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації світової економіки державний борг є невід'ємною складовою функціонування економік переважної більшості країн світу. Державні позики є потужним важелем макроекономічного регулювання та інструментом реалізації економічної стратегії. Проте в сьогоденних умовах розвитку світової економіки спостерігається негативна тенденція до зростання обсягів державного боргу. Ця проблема стосується й України. Так, впродовж останніх років Україна постійно збільшує обсяги державних запозичень. Разом з тим, основною проблемою залишається ефективність використання запозичень, оскільки в основному вони йдуть на фінансування поточних потреб Державного бюджету України та погашення вже отриманих позик.

Виділяють такі головні ознаки боргової політики: 1) боргова політика є сукупністю дій з управління державним боргом; 2) боргова політика реалізується органами державної влади; 3) поняття боргової політики включає не тільки заходи розробки і реалізації стратегії та тактики використання залучених на умовах платності боргових зобов'язань, – але й дії державних органів влади, спрямовані на пошук джерел формування державного боргу, а також заходи обліку, обслуговування та погашення державних боргових зобов'язань; 4) проведення боргової політики держави здійснюється з метою забезпечення стабільного економічного зростання, збільшення рівня зайнятості, стримування інфляції тощо [1].

Стан боргової сфери, як складової державних фінансів України, залишається в останні роки досить складним. Державний борг України зберігає тенденцію до зростання. Формування державного боргу України відбувалося не системно, під впливом потреб оперативного фінансування поточних бюджетних видатків. Разом з тим, суттєво зросли видатки на обслуговування державного боргу.

Прогнози щодо реалізації боргової політики України в подальшому, пов'язані зі зростанням обсягів державного боргу, що переважно спрямовува-

тиметься на погашення поточного боргу, що в свою чергу сприятиме збільшенню боргового навантаження на економіку України. Така ситуація потребує розробки дієвих механізмів щодо зменшення боргового навантаження й підвищення ефективності використання державних позик, що забезпечить вихід країни на сталий рівень економічного зростання.

Передусім, потрібно прийняти законодавчий акт, що чітко регулюватиме функціонування державного і гарантованого боргу.

В процесі управління державним боргом та операцій з державною заборгованістю має місце неврегульованість таких питань:

- розмежування повноважень між органами влади щодо управління державним боргом;
- регламентування операцій щодо управління державним боргом;
- порядок надання державних гарантій та визначенням пріоритетів у цій сфері тощо.

Необхідно також удосконалити систему управління державним боргом шляхом збільшення інвестиційної спрямованості запозичень, що створить сприятливі умови економічному зростанню і підвищить ефективність залучених коштів.

Важливим завданням боргової політики є пошук оптимального співвідношення між борговим і податковим фінансуванням бюджетних витрат.

Стратегія формування ефективної боргової політики України повинна базуватися на науково обґрунтованих засадах. Структура і розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років та навіть десятиріч.

До принципових моментів, на яких варто зосередити увагу при виробленні стратегії ефективної боргової політики України, слід віднести чітко визначену граничну межу частки зовнішнього та внутрішнього боргу та витрат на їхнє обслуговування в структурі державних витрат; подальше зниження вартості обслуговування державного боргу та подовження терміну запозичень, поєднання ринкових та інституціональних механізмів управління державним боргом, використання світового досвіду врегулювання боргу тощо.

Спираючись на іноземний досвід управління державним боргом, слід акцентувати увагу на застосуванні методу “цільових орієнтирів” (benchmarking) в оцінці ефективності боргової політики, на основі якого може здійснюватися неупереджена оцінка ефективності боргової політики. Між

тим, його застосування передбачає проведення активної політики в частині як здійснення запозичень, так і операцій із державним боргом на основі застосування стандартних схем та процедур: дострокового викупу, використання деривативів при емісії боргових зобов'язань, хеджування та сек'юритизації боргу.

Комплексний підхід до формування і реалізації ефективної боргової політики України має знайти своє відображення в зміцненні координації боргової політики з бюджетно-фінансовою та грошово-кредитною політикою, метою чого є підвищення ефективності управління активами та пасивами держави.

Йдеться як про безпосереднє наповнення бюджету держави завдяки послідовній політиці оптимізації податкового навантаження та детінізації економіки, так і про зменшення потреби в прямих бюджетних видатках внаслідок децентралізації фінансування відповідних завдань. Пріоритетними напрямками такої політики мають бути:

- оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади: житлово-комунальної сфери, медичного обслуговування, інформаційного забезпечення тощо, шляхом залучення до їхнього підрядного виконання на тендерній основі приватних компаній та суб'єктів підприємництва;
- розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти тощо;
- заохочення комерційного кредитування суб'єктів господарської діяльності, насамперед, тих, які сьогодні обґрунтовано отримують державну фінансову підтримку у вигляді податкових та інших пільг, субсидій, дотацій тощо;
- заохочення розвитку механізмів випуску корпоративних облігацій, розрахованих як на внутрішній, так і на зовнішній ринки;
- цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фондового ринку, в тому числі – підтримка первинної емісії цільових інвестиційних цінних паперів [2].

Однією з важливих функцій боргових менеджерів є управління ризиком рефінансування державного боргу. Втрата можливостей його рефінансування в кризових умовах може серйозно поглибити наслідки економічних і фінансових негараздів. МВФ на основі стандартизованої оцінки ризиків рефінансування боргу в світовому масштабі зробив висновок, що такі ризики

залишаються досить високими для економічно розвинутих країн унаслідок погіршення бюджетних показників, зростання державних боргів та негативно-го впливу старіння населення на збалансованість їх бюджетів у довгостроковому періоді. На думку фахівців МВФ, ризики рефінансування боргу для більшості країн із ринками, що формуються, нижчі, ніж для економічно розвинутих країн, що пов'язано з їх сильними фіскальними позиціями, меншими розмірами державного боргу, сприятливішими демографічними умовами і позитивними перспективами зростання [3]. За таких умов слід завчасно подумати про вирівнювання профілю боргових виплат за допомогою операцій з управління зобов'язаннями (англ.: liability management operations). Такі операції в світовій практиці зазвичай мають форму викупу боргу або обміну непогашених боргових зобов'язань. За останні два десятиріччя вони активно застосовувалися борговими менеджерами як важливий інструмент управління ризиками [4, с. 16].

Таким чином, в умовах посилення нестабільності міжнародних фінансових ринків і підвищення вартості державних запозичень необхідно розробити якісно нову боргову політику, в центрі якої має бути: сильна система ризик-менеджменту; активне використання структури державного боргу для протидії впливу шоківих ситуацій; формування резервних фондів і буферів ліквідності; розширення бази інвесторів у державні цінні папери і задоволення попиту у фінансових активах найменш мінливих категорій інвесторів.

Список літератури:

1. Данилюк В. О. Боргова політика держави: поняття, види, особливості реалізації/ В. О. Данилюк // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2013. – №3 – С. 115 – 188
2. Особливості та пріоритети боргової політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/Tbl171104/001.htm>
3. IMF Working Paper. Measuring Fiscal Vulnerability and Fiscal Stress: A Proposed Set of Indicators / Prepared by Ema nuele Baldacci, James McHugh, and Iva Petrova. – April 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>
4. Богдан Т. Сучасні підходи до управління ризиками державного боргу/ Т. Богдан // Вісник НБУ, листопад 2011 – С. 10-17.

Голинський Юрій Олегович
к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

У будь-якій сучасній, економічно прогресивній, суверенній державі політика підтримки інновацій є невід'ємною складовою стратегії загального розвитку. Їй підпорядковується інвестиційна політика, що, як правило, зорієнтована на інноваційні моделі, коли ріст ефективності суспільного виробництва досягається інтенсивним шляхом та за рахунок приросту знань [3, с. 18].

Державна інноваційна політика формується і реалізується виходячи з основних принципів, які активізують інноваційну діяльність, а саме:

- пріоритетність інноваційної діяльності з метою збільшення ефективності технологічного розвитку суспільного виробництва, підвищення конкурентоспроможності наукомісткої продукції, зростання якості життя населення та екологічної безпеки;
- забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності поряд з ефективним функціонуванням механізму конкуренції в сфері інновацій;
- зосередження фінансових ресурсів держави на створенні та поширенні базових інновацій, тобто таких, що спричиняють структурні зрушення в економіці;
- створення умов розвитку ринкових відносин і недопущення використання незаконних інструментів конкуренції в сфері інновацій;
- формування сприятливого інвестиційного клімату для реалізації інноваційних підприємницьких ідей;
- державний захист прав та інтересів суб'єктів інноваційного підприємництва, у т. ч. щодо інтелектуальної власності;
- активізація міжнародної співпраці в сфері інноваційного підприємництва.

Інноваційна політика у широкому сенсі повинна об'єднувати науку, техніку, економіку, підприємництво та управління. Вона охоплює все

соціально-економічне середовище, включаючи виробництво, банки, науково-технічний потенціал та рівень наукової грамотності населення.

У країнах Заходу механізми формування та обговорення інновацій, незважаючи на існуючі національні особливості, мають спільні риси. Їх об'єднують три невід'ємні складові:

- система державної підтримки фундаментальних та пошукових досліджень;
- різноманіття форм та джерел фінансування та непрямого стимулювання досліджень;
- максимальне сприяння інноваційному підприємництву та його підтримка [1, с.17].

Відтак, держава, створюючи необхідні умови для реалізації інноваційної політики, впливає на розвиток не лише державного, але й приватного сектору інноваційного середовища, тобто інновацій у приватному підприємстві.

Можна сформулювати визначення державної підтримки інноваційної діяльності у підприємстві як сукупність заходів, що вживаються органами державної влади з метою формування необхідних правових, економічних і організаційних умов та стимулів для суб'єктів інноваційного підприємства. Такі заходи повинні бути спрямованими на пришвидшення темпів росту економіки, сприяння конкурентоспроможності українських товарів та послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

До необхідних умов успішної реалізації державної підтримки інноваційної діяльності у підприємстві належить:

- програмний підхід і вимірюваність цілей;
- доступність державної підтримки на всіх етапах інноваційної діяльності (у т. ч. для суб'єктів малого та середнього підприємства);
- випереджувачий розвиток інноваційної інфраструктури;
- транспарентність та публічність державної підтримки інновацій у підприємстві (наприклад, розміщення відповідної актуальної та повної інформації на офіційних веб-сторінках органів державної влади);
- пріоритетність подальшого розвитку результатів інноваційного підприємства;
- заохочення приватної підприємницької ініціативи щодо розробки та використання інновацій;
- цільовий характер використання бюджетних коштів, спрямованих на інноваційну діяльність.

Державна підтримка інноваційної діяльності у підприємстві може реалізовуватись у таких формах:

- надання податкових пільг;
- надання освітніх послуг щодо впровадження інновацій у підприємстві;
- надання інформаційної та консультаційної підтримки;
- сприяння у формуванні проектної та інших видів документації;
- формування попиту на інноваційний продукт;
- фінансове забезпечення (субсидії, гранти, кредити, позики, гарантії, внески у статутний (zareєстрований пайовий) капітал);
- реалізація цільових програм і проведенні заходів в рамках даних програм.

Проте, невисокий рівень залучення інноваційного фактору до існуючої моделі економічного розвитку України спричиняє суттєву нестабільність темпів приросту промислового виробництва та непостійність динаміки відповідних економічних показників. По факту, сьогодні інноваційний розвиток не відіграє провідної ролі у зростанні національної економіки. В окремі роки мали місце позитивні тенденції, але вони були непостійними, тому можна зробити висновки про нестабільний характер інноваційної діяльності в підприємстві та відсутність відповідних стимулів. Через це не набули необхідного впливу базові фактори, які мали б закласти фундамент фінансового наповнення інноваційних процесів та, як наслідок, зростання конкурентоспроможності української економіки. Дослідження даної проблематики не втрачають своєї актуальності і здійснюються багатьма вітчизняними науковцями (зокрема, Желізняк Р. Й. [2, с. 55-60]).

У зарубіжних країнах значна роль належить державі у підтримці інноваційного підприємства, яку в цілому можна звести до такого: 1) у рамках більшості урядових відомств існують різноманітні програми, спрямовані на підвищення інноваційної активності бізнесу; 2) державні замовлення, переважно у формі контрактів на проведення НДДКР; 3) непрямі методи державного регулювання, що формують стимулюючий вплив зовнішнього середовища; 4) держава бере на себе роль посередника в справі організації ефективної взаємодії академічної і прикладної науки, стимулює кооперацію в сфері НДДКР промислових корпорацій та університетів, що активізує процес розвитку інноваційного підприємства.

У цьому контексті з точки зору законодавчого забезпечення для стимулів розвитку інноваційного підприємства необхідно виділити такі основні напрями правового регулювання:

- визначення податкових стимулів в системі законодавства;
 - створення правових засад для розробки і реалізації спеціальних програм і проектів, орієнтованих на надання підтримки учасникам процесу комерціалізації науково-технічних розробок;
 - створення правових засад та визначення статусу інфраструктурних організацій, які можуть діяти як агенти держави по реалізації спеціальних програм і, як такі, що надають стимули (наприклад, ANVAR у Франції);
 - визначення ресурсної бази для стимулювання в законодавстві про бюджет;
 - розробка та затвердження правової основи (на рівні підзаконних актів бюджетного законодавства) для встановлення «правил гри» щодо використання бюджетних коштів, наприклад, при співфінансуванні з приватним сектором і проектах приватно-державного партнерства.
- Зокрема, необхідно більш результативніше здійснювати підтримку малих інноваційних суб'єктів підприємництва за такими напрямками:

- експертно-консультативна допомога заявникам інноваційних проектів щодо питань формування інноваційних проектів, оформлення замовлень для одержання фінансової допомоги, вибору актуальних напрямків і сфер реалізації їхньої інтелектуальної власності, підвищення конкурентоспроможності продукції, визначення умов, можливостей і шляхів залучення інвесторів;
- організація діяльності Фонду сприяння розвитку венчурних інвестицій у малі підприємства в науково-технічній сфері і його керуючої компанії та узгодження регламенту взаємодії з ними;
- науково-методичне забезпечення розвитку і підтримки суб'єктів малого підприємництва в інноваційній сфері;
- забезпечення інформаційного супроводу інноваційних проектів в інтересах підвищення ефективності реалізації і прискореного впровадження результатів інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва;
- організація проведення комплексної і спеціалізованої експертизи інноваційних проектів, що надійшли від суб'єктів малого підприємництва;
- показ досягнень інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва, що беруть участь у венчурних конкурсах, взаємодія з різними ЗМІ;

- дослідження, розробка й апробування нових методик впровадження інновацій;
- розробка пропозицій щодо ефективної реалізації проміжних і кінцевих результатів інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва, у тому числі з урахуванням потреб і пріоритетів відповідного регіону;
- організація заходів щодо обміну досвідом, розширенню ділових зв'язків і можливостей малого підприємництва в інноваційній сфері;
- розробка пропозицій для органів державного управління щодо питань розвитку інноваційної тривалості відповідно до пріоритетів конкретного регіону;
- сприяння взаємодії суб'єктів малого підприємництва і технопарків;
- забезпечення ділових зв'язків малого і великого бізнесу.

Необхідна реалізація конкретних механізмів підтримки іноваційно-активних суб'єктів підприємництва, які мають інноваційний потенціал у вигляді науково-технологічних розробок, патентів, ноу-хау, співпрацюють з вченими-експериментаторами, науково-дослідними установами, винахідниками; запровадження фінансової підтримки створення студентських «інкубаторів» підприємництва та пропаганди їхньої діяльності.

Потрібна розробка організаційних механізмів, що сприяють стимулюючому взаємовигідному співробітництву малого і великого бізнесу, в межах якого великий бізнес стає основним суб'єктом попиту на інноваційну продукцію, що виробляє мале інноваційне підприємство. В той же час, уряд країни повинен встановлювати перелік інноваційної продукції в рамках державного замовлення.

Доцільно було б адаптувати в Україні успішну зарубіжну практику стимулювання розвитку малого інноваційного підприємництва і в першу чергу державної урядової програми США Small Business Innovation Research (SBIR). Ця програма, що координується Адміністрацією по малому бізнесу (Small Business Administration), була затверджена в 1982 р. законом Small Business Innovation Development Act. Її мета – залучення малого бізнесу в сферу досліджень та розробок, що мають потенціал для подальшої комерціалізації. В програмі SBIR до малого бізнесу відносяться комерційні компанії з чисельністю зайнятих до 500 чол. До завдань програми відносяться: стимулювання технологічних інновацій із залученням малого бізнесу, посилення ролі малого бізнесу у виконанні НДДКР для уряду, збільшення комерціалізації інновацій у приватному секторі та ін. Програма успішно зарекомендувала себе, тому може бути зразком для наслідування в країнах,

що розвиваються, зокрема й України. Таким чином, для вирішення проблем фіскальної підтримки підприємництва доцільно використовувати як зарубіжний досвід, так і зазначені інструменти вітчизняної системи оподаткування.

Список літератури:

1. Андрощук Г.А. Основные принципы государственной политики в инновационной сфере // Проблемы формирования и реализации региональной научно-технической политики в Украине: Сб. статей. Симферополь, 1997. С. 21.
2. Желізняк Р. Й. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств: дис.канд.екон.наук : спец. 08.00.08 / Р. Й. Желізняк. – Львів, 2015. – 225 с.
3. Петренко Н.И. Организация и механизм финансирования инновационных проектов в сфере малого предпринимательства. Киев: Центр исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины, 1997. С. 21.

Дуб Андрій Романович

к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Серед сучасних проблем розвитку національної економіки питання, пов'язані з реалізацією податкової політики, відіграють далеко не останню роль. Так, недосконале податкове адміністрування та високі ставки податків перешкоджають вливанню інвестиційного капіталу в економіку України [1], що, у свою чергу, гальмує її зростання. Тому, визначення критеріїв та показників, за допомогою яких можна усебічно здійснити оцінку дієвості та ефективності сучасної податкової політики та визначити її спроможність прискорити економічне зростання, нині є вкрай важливим.

У науковій літературі даній проблематиці приділяється чимало уваги. Проте, немає єдиного переліку критеріїв, за яким можна було б чітко визначити ефективність податкової політики. Пов'язано це, перш за все, з тісним взаємозв'язком політики у сфері оподаткування з усіма іншими

складовими функціонування держави: економічною, соціальною, екологічною, оборонною та ін., що доволі часто спричиняє до конфлікту інтересів (зокрема, спрямовувати податкову політику на зростання темпів економічного розвитку чи на задоволення поточних потреб соціальної сфери).

Виходячи з принципу фіскальної достатності, дцільно виділяти у складі податкової політики чотири складові (рівні): рівень сталого розвитку (поєднання природоохоронної, соціально-інституціональної та економічної політики); законодавчий (нормативно-правове забезпечення процесів господарювання та оподаткування); економічний (податкове регулювання та стимулювання економічної діяльності); виконавчий (фіскальний) [2, с. 96].

Т. Я. Маршалок вказує на п'ять критеріїв, що характеризують ефективність податкової політики держави: фіскальної достатності; економічної ефективності; соціальної справедливості; стабільності; гнучкості. При цьому зазначається, що безпосередньо вплив податкового навантаження виявляється через перші три із названих критеріїв.

О. В. Баранецька, розглядаючи фінансово-економічні чинники та індикатори фіскальної безпеки держави, виділяє чотири критеріїв, що характеризують податкову політику: коефіцієнти ефективності податкової політики для здійснення міжнародних співставлень економік різних країн; показники ефективності податкової системи, які мають на меті відобразити правильність курсу податкової політики; показники ефективності податкового адміністрування, які покликані оцінити податкову діяльність органів виконавчої влади; показники рівня фіскальної децентралізації в державі [4, с. 438].

Аналіз ефективності податкової політики в міжнародній практиці здійснюється на основі аналізу динаміки доходів державного бюджету та податкових надходжень стосовно ВВП, а також на основі порівняння цих співвідношень із показниками різних країн з подібними типом і моделлю економіки. Виходячи з цього, першу групу критеріїв характеризують коефіцієнт еластичності податку та коефіцієнт динамічності податку [4, с. 438].

Другу групу становлять показники оцінки ефективності податкової системи, які переважно являють собою, здебільшого, інтуїтивні суб'єктивні судження, оскільки визначити їх на практиці – доволі важко. Західні науковці [5, с. 941-946], зокрема Г. Джекстонайт (G. Jakštonytė) та Л. Гіріюнас (L. Giriūnas), досліджуючи дану проблематику, стверджують, що не існує єдино визначених критеріїв оцінки податкової системи. Серед найпопуляр-

ніших вважається діагностичний тест Віто Танзі, який має на меті відобразити на скільки податкова система, окрім функції формування державних доходів, відповідає основним макроекономічним цілям країни: згладжуванню прогалів ринкового механізму та перерозподілу доходів.

Наступною складовою оцінки податкової політики можна вважати показники ефективності податкового адміністрування, обчислення яких дозволить охарактеризувати діяльність органів виконавчої влади щодо забезпечення найбільш результативного процесу наповнення доходів бюджету податковими надходженнями. До таких показників належать: фактичний податковий коефіцієнт; показник податкового потенціалу. Основною метою їх розрахунку є з'ясувати наскільки ефективно здійснюється впорядковане та безінфляційне передавання фінансових ресурсів від платників податків державі, та чи здатні органи державного управління, в разі виникнення потреби, збільшити рівень надходжень до бюджету за умови мінімальних несприятливих наслідків [4, с. 440].

Кореляція між ефективним виконанням Державною фіскальною службою, покладених на неї обов'язків, та ефективною податковою системою обумовлює актуалізацію питання про запровадження системи таких критеріїв, які б дозволили оцінити роботу органів фіскальної служби з позиції взаємодії з платниками податків. Світовий досвід вказує, що управлінським інструментом для вирішення такого завдання є система ключових індикаторів оцінювання результативності (KPI), яка являє собою набір кількісних показників, які використовуються організацією з метою оцінки або порівняння результативності з точки зору досягнення стратегічних або оперативних цілей [6].

У зв'язку із зазначеним, а також з метою зменшення корупції в ДФС, зменшення рівня необґрунтованих перевірок, підвищення ефективності оскаржень, зменшення рівня податкового боргу та мінімізації людського фактора Міністерство фінансів України розробило ключові показники ефективності для оцінки діяльності Державної фіскальної служби [7]. Вказана система KPI розподілена на групи цілей, які відображають певні сторони функціонування Державної фіскальної служби України.

Отже, цілком резонно є розглядати критерії, які оцінюють ефективність податкової політики з позиції мультиплікативного ефекту, який вона чинить на економічну та соціальну сфери держави, в напрямі зростання добробуту населення. З другого боку, податкова політика за своєю внутрішньою сутністю є настільки складною, що при визначенні її ефективності, обов'язково

потрібно враховувати індикатори ефективності її складових: податкової системи та її структури, діяльності органів фіскального адміністрування тощо. Отже, лише комплексне застосування критеріїв дозволить отримати відповідь на запитання: наскільки ефективною є сучасна податкова політика в Україні, і, в якому напрямі слід її вдосконалювати?

Список літератури:

1. Чому інвестиції не йдуть в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/384643/chomu-investytsiyi-ne-jdut-v-ukrayinu> (дата звернення: 15.09.2016). – Назва з екрана.
2. Вдовиченко А. М. Оцінка ефективності заходів податкового стимулювання: основні теоретичні підходи та їх реалізація щодо національної економіки / А. М. Вдовиченко, В. В. Жовнер, М. С. Онуфрик. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2013. – 48 с.
3. Баранецька О. В. Характеристика фінансово-економічних чинників та індикаторів фіскальної безпеки держави / О. В. Баранецька // Університетські наукові записки. – 2008. – № 4 (28). – С. 436-442.
4. Податкова система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса : ВМВ, 2014. – 344 с.
5. Jakštonytė G. Tax system efficiency evaluation modeling with reference to V. Tanzi criteria / G. Jakštonytė, L. Giriūnas // Economics And Management. – 2010. – № 15. – Pp. 941-946.
6. Хотенко О. Оцінка якості роботи ДФС за методикою KPI: імітація чи вихід? / О. Хотенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngoipr.org.ua/blog/otsinka-yakosti-roboti-dfs-za-metodikoyu-kpi-imitatsiya-chi-vihid/> (дата звернення: 15.09.2016). – Назва з екрана.
7. Мінфін розробив показники ефективності для Фіскальної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1444072-minfin-rozrobiv-pokazniki-efektivnosti-fiskalnoji-slujbi.html> (дата звернення: 15.09.2016). – Назва з екрана.

Дубик Вікторія Яківна

к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні у світі інноваційна діяльність розглядається як одна з основних умов модернізації економіки, переходу до нової, постіндустріальної стадії соціального прогресу. Традиційні галузі виробництва (металургія, машинобудування, автомобілебудування тощо) багато в чому вже вичерпали як екстенсивні, так і інтенсивні можливості свого розвитку. Тому в багатьох країнах у теперішній час висувуються на перший план вже не ті галузі, що донедавна визначали “обличчя” економіки всіх промислово розвинутих держав, а інші, зорієнтовані на використання новітніх технологій, і насамперед інформаційної: виробництво комп’ютерів, систем інформаційного забезпечення, робототехніки, нових матеріалів тощо. Саме ці сучасні виробництва та інноваційні технології здійснюють революцію у соціально-економічній сфері, допомагаючи “вливати свіжу кров” у традиційні галузі: вони широко запроваджуються у практику авіакосмічної індустрії та автомобілебудування, в галузь виробництва складного медичного, нафто- і газодобувного устаткування, у сферу наукової діяльності, освіти, діловодства тощо. Досвід розвинутих країн свідчить, що на частку нових чи удосконалених технологій, продукції, обладнання, які містять нові знання чи рішення, припадає від 70 до 85% приросту ВВП [1].

В Україні сьогодні простежується різке скорочення виробництва в технологічних ланцюгах практично всіх технологічних укладів, які розроблялися ще до початку реформ. У поєднанні з майже дворазовим зниженням обсягу капітальних вкладень у національне господарство це свідчить про очевидні тенденції деіндустріалізації країни. Фактично економіка України увійшла в режим звуженого відтворення, протягом декількох років при збереженні тенденцій можна чекати практично повного припинення виробництва у технологічних ланцюгах п'ятого технологічного укладу та глибокого спаду в технологічних ланцюгах четвертого. Якщо таке станеться, то сировинна орієнтація економіки країни стане тією реальністю, від якої буде

важко відійти протягом довгих років. Тоді конкурентні переваги країни зведуться до факторів виробництва, але не до інвестицій та інновацій. Відтворення національного багатства поза п'ятим технологічним укладом введе країну в стан "структурної залежності", поставить її в умови "інформаційної колонії", слугуватиме "митним бар'єром" для вступу в новий тип соціально-інформаційно-екологічної цивілізації.

Складність регулювання інноваційно – інвестиційної діяльності обумовлюється тим, що одним із основних параметрів при прийнятті інвестиційних рішень є очікування. Щодо давно функціонуючих галузей існує досвід інвестування, тому очікування за умов стабільності розвитку господарської ситуації є прийнятною основою для інвестиційних рішень. Стосовно інноваційної діяльності такий досвід відсутній, тому від значної частини інноваційних проектів, які в умовах повної передбачуваності були б реалізовані, інвестори відмовляються. Для України проблема невизначеності та нестабільності дуже актуальна, тому без державної підтримки інноваційно – інвестиційний процес не здатний ефективно розвиватися. На інноваційно – інвестиційну активність впливають ставка проценту, реальний обмінний курс національної валюти, податкова політика. Існує наукове бачення сутності впливу зазначених факторів, яке визнає більш вагомою їх стабільність, а не величину. Тобто, державна політика зменшення коливання процента може мати значно більший інвестиційний ефект, ніж заходи, що спрямовані на зниження його рівня. А політика зниження податків може не здійснити стимулюючого впливу на інвестиції у випадку, коли існує ймовірність її зміни в напрямку підвищення податків [2]. Для української економіки характерні негативні тенденції щодо всіх зазначених факторів. Важливим завданням держави в таких умовах є забезпечення стабільності та послідовності регулювання процентної, валютної та податкової політик. Вітчизняні комерційні банки не здатні ефективно забезпечити фінансові потреби інноваційного розвитку та і взагалі в економіках, що зазнають масштабних трансформацій (а Україна починаючи з 90 – х років ХХ ст. різко змінила модель соціально – економічного розвитку) важко уникнути централізації та державного координування фінансових ресурсів задля стимулювання інноваційної діяльності. Тому доцільно вдосконалювати практику програмно – цільового державного регулювання інновацій, що передбачає їх фінансування через систему державних цільових програм. До основних методичних принципів програмно – цільового підходу на основі узагальнення вітчизняного та світового досвіду реалізації державних цільових програм, на думку А. Є. Никифорова, слід

віднести: врахування ринкового попиту на продукцію, цільову спрямованість виконання програми на кінцевий результат, інноваційну спрямованість, альтернативність аналізу методів розв'язання подібних проблем за кордоном, комплексність державних цільових програм, їх контрольованість, гнучкість управління [3]. У вітчизняній практиці зазначені принципи не виконуються в повній мірі. До того ж для застосування програмно - цільового підходу щодо реалізації інноваційних проектів першочерговим принципом повинна бути відповідність пріоритетним напрямкам розвитку науки і техніки.

Отже, рушійною силою соціально-економічного розвитку був і залишається науково-технологічний прогрес (процес безперервних інновацій), визначальною ціллю якого є пошук нових засобів задоволення суспільних потреб за мінімальних витрат ресурсів і коштів при збереженні екосистем.

Новації можуть проявлятися на різних стадіях науково-технічного прогресу, важливо вчасно виявити появу рішень, котрі зможуть інтенсифікувати розвиток у рамках діючого технологічного укладу.

Відтак, проведені дослідження дозволяють стверджувати про те, що виробництво високотехнологічних, наукомістких продуктів з високою доданою вартістю може стати основою успішного економічного розвитку держави. Тому, задля переходу до інноваційно – інвестиційної моделі економіки та забезпечення конкурентоспроможності української економіки важливим є забезпечення стабільності здійснення бюджетно - податкової політики щодо підтримки інноваційної діяльності. Тому необхідним є впорядкування законодавчого забезпечення регулювання інноваційно – інвестиційної діяльності (у першу чергу, відмова від практики призупинення окремих статей чинних законів, що передбачають стимулювання інноваційної діяльності, іншими законодавчими актами). Доцільним є поновлення скасованих пільг з податку на прибуток для суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність. В умовах, коли в Україні не існує розвинутого механізму узгодження проголошених державних інноваційних пріоритетів та потреб бізнесу, доцільно поєднувати активну бюджетну підтримку інновацій у галузях, які є важливими для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, із застосуванням непрямих методів стимулювання інновацій в усіх галузях. Бюджетну підтримку інноваційної діяльності в Україні необхідно удосконалювати, в першу чергу, в таких аспектах: програмно – цільовий підхід до фінансування науково – технічної діяльності та належне фінансування науково – дослідної діяльності у вищих навчальних закладах та наукових установах.

Список літератури:

1. Результативність прикладних досліджень і розробок, здійснених за рахунок коштів державного бюджету. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uintei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=280
2. Сергиенко Я. Проблемы финансирования инновационного процесса / Я. Сергиенко, А. Френкель, Г. Чубаков // Экономист. – 2006. – №11. – С.41– 51.
3. Никифоров А. Є. Програмно – цільове управління інноваційним розвитком економіки / А. Є. Никифоров // Проблеми науки. – 2007.- № 10. – С. 2 – 7.

Західна Оксана Романівна

к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО НОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ.

В сучасних умовах одним з першочергових завдань реформування системи державних фінансів та адміністративно-територіального устрою України визначено формування ефективних механізмів фінансового забезпечення функціонування міських та сільських територіальних громад з метою їх повноцінного залучення до процесів соціально-економічного зростання держави. Це передбачає зміну у поглядах на економічний розвиток територій, характер фінансових взаємозв'язків населених пунктів, громади, органів влади та обумовлює необхідність нарощення фінансової бази місцевого самоврядування і, як наслідок, зростання його самодостатності та фінансової незалежності.

Визначальною умовою досягнення успіху у реалізації завдань є чітке окреслення пріоритетів та формування методологічної бази фінансового забезпечення розвитку локальних адміністративно-територіальних одиниць в Україні. На нашу думку, у цьому випадку варто використати концепції та наукові принципи, які довели свою ефективність в розвинених країнах: концепції сталого розвитку, теорії соціально-орієнтованого розвитку, концепції поліфункціонального розвитку села, теорії бюджетного федералізму.

Розглянуті теоретико-методологічні засади лягли в основу формування концепції фінансового забезпечення розвитку локальних адміністративно-територіальних утворень, яка спрямована на забезпечення фінансової спроможності та самодостатності громад за рахунок активізації: як бюджетних, так і небюджетних методів фінансового забезпечення місцевого розвитку.

Практична реалізація концепції здійснюється через механізм фінансового забезпечення розвитку територіальних громад, який розглядається як система взаємопов'язаних безперервних процесів пошуку, залучення та використання фінансових ресурсів, сформована на основі визначення типових особливостей сільського утворення з метою забезпечення його розвитку; сукупність принципів, методів, інструментів та форм фінансового забезпечення розвитку сільської територіальної громади в межах визначених нормативно-правових меж.

Передумовою формування ефективного фінансового механізму є визначення основних недоліків фінансового забезпечення функціонування і розвитку територіальних громад, які дозволять визначити внутрішній потенціал територій, ефективність його використання, дослідити прогалини дії фінансового механізму у місцевості та причини, що їх породжують, а також виявити резерви нарощення фінансової спроможності територіальних громад.

Передумовою формування ефективного фінансового механізму є визначення основних недоліків фінансового забезпечення функціонування і розвитку територіальних громад, які дозволять визначити внутрішній потенціал територій, ефективність його використання, дослідити прогалини дії фінансового механізму у місцевості та причини, що їх породжують, а також виявити резерви нарощення фінансової спроможності територіальних громад.

Основними проблеми формування та виконання місцевих бюджетів на сучасному етапі є: невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів територіальних громад цілям підвищення їх фінансової спроможності; відсутність стимулів ефективного використання власного фінансового потенціалу територій; суттєва диференціація територіальних громад за рівнем бюджетної забезпеченості; неефективна структура місцевих бюджетів; мізерні обсяги видатків місцевих бюджетів адміністративно-територіальних одиниць на фінансування розвитку територій.

Критеріальними умовами досягнення фінансової спроможності локальних адміністративно-територіальних одиниць в сучасних умовах є

інституційна та фіскальна децентралізація влади. При цьому основними напрямками реформування мають стати: укрупнення територіальних громад базового рівня та розширення повноважень органів місцевої влади; зміна структури бюджетної системи: бюджетам органів місцевого самоврядування повинна гарантуватись їх фінансова самостійність та незалежність; корегування системи функцій, які покладаються на територіальні громади, відповідно до принципів субсидіарності. Йдеться, насамперед, про розширення функцій у сферах освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства; надання освітньої та медичної субвенції добровільно об'єднаним територіальним громадам у перші 3 роки в обсягах рівним утриманню освітніх та медичних закладів; розширення фінансової бази локальних адміністративно-територіальних одиниць шляхом передачі низки податків та зборів (чи їх частин) на місцевий рівень; можливість встановлення власних місцевих податків та зборів, які приносять значні надходження лише на територіях окремих типів.

В сучасних умовах бюджетні механізми фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад виявились неефективними та практично недієвими. Тому існує необхідність у поступовому розширенні джерел та нарощенні обсягів небюджетних фінансових ресурсів, що впливають на підвищення інвестиційної активності територіальної громади на міських та сільських територіях (рис. 1).

В сучасних умовах саме небюджетні інструменти, з одного боку, можуть сформувати інвестиційну базу для диверсифікації економічної діяльності в межах територій, з іншого, – спонукати членів територіальної громади до активізації громадського контролю за ефективністю використання таких коштів.

Таким чином, критеріальною умовою досягнення соціально-економічного ефекту від реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні є модернізація системи місцевих фінансів та міжбюджетних відносин, яка має відбуватись за двома основними напрямками – 1) перегляду функцій, які покладаються на різні рівні управління, в напрямку максимального наближення суспільних послуг до їх споживачів; 2) децентралізації та перерозподілу бюджетних ресурсів з метою досягнення фінансової спроможності територіальних громад.

Рис. 1. Структура небюджетних джерел фінансового забезпечення розвитку територіальних громад [1, с.127]

Теоретичне обґрунтування та пошук ефективних шляхів забезпечення фінансової спроможності територіальних громад має відбуватись на основі реалізації власного фінансового потенціалу, диверсифікації доходів місцевих бюджетів, оптимізації управління фінансовими ресурсами місцевого самоврядування. Зазначене розглядається як необхідна умова сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад, та реалізації принципів громадянського суспільства в Україні.

Список літератури:

1. Сторонянська Ірина, Пелехатий Андрій Фінансове забезпечення розвитку сільських територіальних громад: монографія / Ірина Сторонянська, Андрій Пелехатий. – Львів: ДУ «ІРД імені М. І. Долішнього НАН України», 2014. – 127 с.

Тодоцук Андрій Васильович
к.е.н., заступник начальника
Львівської митниці ДФС України у Львівській області
Живка Роман Степанович
магістр
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВИ

Суспільні трансформації, що здійснюються в Україні протягом останніх років, супроводжуються реформуванням усіх сфер функціонування держави, впливаючи як на внутрішньо, так і на зовнішньоекономічні процеси. З огляду на це відбувається модифікація не лише суспільної ідеології, філософії державного впливу, але й побудова української інституціональної моделі зовнішньоекономічних відносин у системі глобальних світогосподарських взаємодій.

На сьогодні повноцінне функціонування економіки будь-якої держави безпосередньо залежить від рівня її участі в системі світових економічних зв'язків у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, робочої сили, інформаційних технологій, характеризуючи не лише рівень розвитку зовнішньоекономічної діяльності, але і ступінь задоволення загальнонаціональних інтересів, пріоритетів розвитку регіонів, галузей, економічної стабільності та фінансової безпеки держави.

Як-от, досягнення багатьох бажаних ефектів трансформаційних перетворень, зокрема: підвищення технічного рівня виробництва, залучення додаткових джерел інвестицій, зростання рівня конкурентоспроможності українських підприємств, структурної перебудови економіки, підвищення рівня життя населення, підтримання фіскальної безпеки держави безпосередньо залежить від рівня ефективності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Актуальність проблеми пошуку нових принципів і засад оподаткування зовнішньоекономічних відносин, окреслення шляхів і передумов використання їх економічного та фіскального потенціалу зумовлюють потребу поглибленого теоретичного аналізу як сутності зовнішньоекономічної

діяльності, так і концептуалізації форм і функцій впливу на неї фіскальних регуляторів.

Відтак, податок у зовнішньоекономічній діяльності є специфічною монопольною ціною послуг держави платникам податків – суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Купівля-продаж, як невід'ємна частина зовнішньоекономічної діяльності, супроводжується протиріччям між державою, яка прагне підвищити об'єми податкових надходжень до Держбюджету і суб'єктом податку, який прагне в мінімізації податкового тиску. У цьому контексті мета податкової політики у зовнішньоекономічній діяльності заключається у вирішенні даного протиріччя за рахунок досягнення оптимальної кількості податків, рівня оподаткування та справедливого розподілу податкового тиску між платниками податку.

За визначених умов особливої актуальності набирають дослідження теоретичних та методологічних підвалин податкової політики, як основи для формування системи оподаткування експортно-імпортних операцій.

Історія економічного розвитку більшості країн демонструє багатогранність структури та пріоритетів податкової політики.

Визначаючи економічну сутність податкової політики, вчені зосереджують свою увагу в цілому на діяльності держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави.

Деталізуючи зазначену точку зору, український вчений Юрій С.І. зазначає, що формуючи свою податкову політику, держава за допомогою збільшення або зменшення державних обсягів податкових надходжень, зміни форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, сприяє зростанню чи спаду господарської активності, реалізації збалансованої соціальної політики. Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює пропорції в економічній структурі виробництва й обміну, розвитку продуктивних сил. Тобто, акцентується увага на регулюючій функції податкової політики [1].

Слід відмітити, що зосереджуючись на регулюючій функції податкової політики в цілому, податкова політика у зовнішньоекономічній діяльності у контексті державного регулювання залишається мало дослідженою українською науковою думкою.

Теоретико-методологічний аналіз економічної природи податкової політики у зовнішньоекономічній діяльності показав, що остання представляє собою систему економічних заходів у сфері податків, які, окрім регулювання зовнішньоекономічної діяльності сприяють формуванню збалансованого

рівня національного валового продукту, забезпечують надходження до Держбюджету. При цьому варіації податковими пільгами, їх диференціація дозволяє впливати на активність зовнішньоекономічної діяльності, структуру імпорту, динаміку та структуру виробництва, відповідний розподіл доходів.

Орієнтація податкової політики у зовнішньоекономічній діяльності на ринкові відносини означає поступове формування податкового законодавства, яке б забезпечувала паритет функцій: фіскальної, регулюючої та розподільчої.

Проявом податкової політики, яка провадиться у державі відносно зовнішньоекономічної діяльності та формується відповідними державними структурами є система оподаткування експортно-імпортних операцій.

За економічним змістом система оподаткування експортно-імпортних операцій – це сукупність встановлених у країні податків та обов'язкових платежів, що надходять до бюджетів різних рівнів бюджетної системи. Існує низка принципів, які визначають науковий підхід до характеристики, внутрішньої суті та суспільного призначення цього поняття [2, 3]. Побудову та функціонування оптимальної системи оподаткування експортно-імпортних операцій необхідно розглядати у контексті відповідності принципу вигоди й адміністративної зручності, принципу платоспроможності, принципу визначальної бази.

В основу побудови певної системи оподаткування експортно-імпортних операцій покладається економічна доктрина держави. Визначивши свою економічну доктрину, держава розробляє стратегію і тактику досягнення поставленої мети. Ґрунтуючись на обраній соціально-економічній доктрині держави, шляхом побудови конкретної системи оподаткування, в країні формується середній рівень оподаткування. Дійсним проявом соціально-економічної доктрини держави є прогнозований обсяг видатків бюджетів. Цей прогнозований показник і є визначальною основою для встановлення норми оподаткування в державі. У бюджетному плануванні, і зокрема плануванні податкових надходжень, на думку вченого-економіста Юрія С.І. повинна бути чітка послідовність (рис. 1):

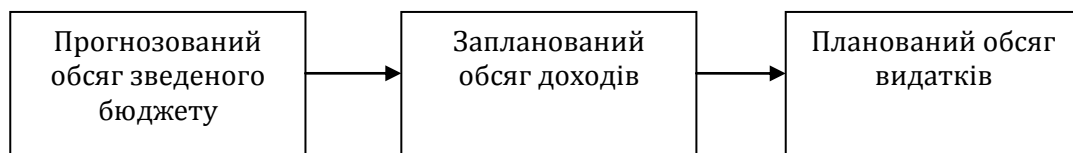

Рис. 1. Послідовність у плануванні податкових надходжень

Джерело: [1]

Водночас треба визначити, що не завжди підвищення норми оподаткування в країні призводить до збільшення обсягу податкових надходжень до державної казни. На обсяг податкових надходжень впливає процес ухилення від сплати податків. Надмірне підвищення норми оподаткування приводить до збільшення доходів тіньової економіки та до скорочення бази оподаткування.

Головною задачею функціонування податкового механізму у зовнішньоекономічній діяльності є посилення впливу на соціально-економічний розвиток країни і забезпечення на цій основі стабільного зростання національного валового продукту і національного доходу.

Список літератури:

1. Юрій С.І. Бюджетна система України / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – Київ: НІОС, 2000. – 400 с.
2. Бодряга Н. В. Удосконалення системи адміністрування ПДВ / Н. В. Бод-ряга, Б. І. Кривоборець // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2008. – Вип. 33-2.
3. Михасюк І. Державне регулювання економіки: підруч. / [за ред. д-ра екон.наук, проф., акад. А.Н. вищої школи України І.Р.Михасюка]. – К. – 2000. – 592 с.

Перетятко Любов Антонівна

к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Лізинг - це вид підприємницької діяльності, спрямованої на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, коли за договором лізингу лізингодавець зобов'язується придбати у власність майно за дорученням лізингоодержувача у відповідного продавця майна і надати це майно в користування лізингоодержувачу за плату на визначений строк для підприємницьких цілей.

Україні необхідні інвестиції, але не спекулятивного, а довгострокового характеру, які формують стабільну економіку. А лізингові операції — це інвестування, це довгострокове інвестування. Лізинг — це шлях до оновлення матеріально-технічної бази виробництва, також і шлях модернізації діючих

основних фондів. Найпривабливішими галузями для українського лізингового бізнесу можуть стати будівництво, авіа- та судноперевезення, сільське господарство, мале підприємництво, а також й інші сфери бізнесу.

У світовій практиці лізингові послуги широко використовуються та є однією з форм капітальних інвестицій у виробництво. У США, як і в країнах Європи, цей вид послуг також широко використовується, що пояснюється сприятливими економічними умовами для його розвитку. Підприємницькі структури країн мають підтримку держави, що дало змогу підприємствам розвиватися за рахунок інвестицій через лізинговий механізм. Однією з найістотніших переваг інвестування через механізм лізингу є можливість віднесення лізингових платежів на собівартість продукції.

Лізингові операції в Україні (як внутрішні, так і зовнішні) дозволять покрити дефіцит інвестиційних ресурсів в основні фонди підприємств, а також забезпечать позитивну динаміку збуту продукції в умовах конкурентної боротьби.

Прикладом цього може слугувати той факт, що через лізинг у Європі фінансується в середньому 25-30 % усіх інвестицій. Крім того, це один із найпоширеніших у світовій практиці методів фінансування технічного оснащення та оновлення виробництва, який має давні традиції. У країнах із розвиненою ринковою економікою лізинг становить майже третину інвестицій в основні засоби, а в решті країн із високими показниками росту – від 10 до 15 % (в Україні – лише 1,5 %). У таких країнах Східної Європи, як Естонія, Чеська Республіка, Угорщина, Польща співвідношення річного обсягу ринку лізингу та ВВП коливається від 2 до 5 % (в Україні – всього 0,3 %).

Однією з головних причин стрімкого та успішного розвитку лізингового ринку в провідних країнах світу є сприятлива державна політика у сфері регулювання лізингових операцій, зокрема фінансового та податкового законодавства. При цьому активізація лізингових операцій істотно впливає на розширення реального сектору економіки України. Станом на 30.09.2016 до Переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацкомфінпослуг, внесено інформацію про 240 юридичних осіб – лізингодавців та до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 406 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу (табл. 1).

Джерела фінансування лізингових операцій за 9 місяців 2016 р., що здійснені юридичними особами – лізингодавцями та фінансовими компаніями, наведені в табл. 2.

Таблиця 1

Кількість юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу

Тип установи	Станом на 30.09.2014	Станом на 30.09.2015	Станом на 30.09.2016
Юридичні особи – лізингодавці	264	267	240
Фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу	184	293	406

Джерело: [5].

Таблиця 2

Розподіл джерел фінансування лізингових операцій за I півріччя 2016 рр., млн. грн.

Джерела фінансування	Юр. особи	Частка, %	Фін. компанії	Частка, %
Авансовий платіж	1 577,1	26,3	0,6	4,5
Власний капітал	2 967,0	49,5	11,0	88,6
Кредити банків	458,3	7,6	0,8	6,8
Комерційні кредити постачальників	0,6	0,0	0,0	0,0
Випуск цінних паперів	0,0	0,0	0,0	0,0
Кошти міжнародних фінансових організацій	775,6	12,9	0,0	0,0
Кошти державного та місцевих бюджетів	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші джерела	216,0	3,6	0,0	0,0
Всього	5 994,7	100	12,4	100

Джерело: [5].

За 9 місяців 2016 року загальний обсяг джерел фінансування юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній становить 6 007,0 млн. грн., що на 1 980,2 млн. грн., або на 49,2%, більше порівняно з відповідним періодом 9 місяців 2015 року. У структурі джерел фінансування лізингових операцій юридичних осіб – лізингодавців найбільшу частку займає власний капітал 49,5% (2 967,0 млн. грн.) [5].

Загалом, фінансовий лізинг як форма підприємницької діяльності дуже важливий, оскільки для виробників розширюються можливості збуту власної продукції, особливо тієї, яка дорого коштує. Для лізингодавців лізинг – це більш економічно вигідна форма здачі майна в найм завдяки порівняно високому рівню лізингових платежів. Незважаючи на економічні переваги впровадження лізингу, в Україні він не дуже поширений. Можна назвати багато факторів, що стримують його розвиток, але головним із них є відсутність нормативно-правової бази, яка б досконало регулювала б лізингову діяльність. Закону України «Про лізинг» недостатньо для стимулювання розвитку лізингового

бізнесу. Проте активне впровадження лізингових операцій на підприємствах України може стати потужним імпульсом технічного розвитку, переобладнання виробництва і структурної перебудови економіки.

Впевнено на ринку лізингових послуг тримаються компанії, власниками яких є міжнародні фінансові групи, та банки. Перші можуть розраховувати на підтримку материнських структур, другі завдяки лізинговим операціям розширили перелік свої послуг та можуть швидше та вигідніше вирішувати проблему мобілізації коштів для закупівлі майна, яке передаватиметься в лізинг. Аналіз засвідчив, що ринок послуг фінансового лізингу перебуває в важкому стані, але має потенціал для становлення та успішного розвитку. Таким чином напрямами з розвитку фінансового лізингу мають стати:

- 1) удосконалення законодавчої бази;
- 2) зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договору лізингу;
- 3) сприяння розвитку інфраструктури ринку лізингових послуг;
- 4) розробка програми заохочення іноземних інвестицій у формі лізингу;
- 5) забезпечення захисту прав учасників ринку лізингу.

Список літератури:

1. Борисюк О.В., Міщанчук О.О. Ринок лізингових послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О.В. Борисюк., О.О. Міщанчук // Науковий вісник ХДУ. – 2014. - № 5. – С. 22-25.
2. Борисюк О.В. Фінансовий лізинг в Україні: переваги та недоліки / О.В. Борисюк, О.М. Гуменюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 5, частина 4.– С. 19-21.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV // Відомість Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №18, №19-20, № 21-22. – ст. 144 [із змінами та доповненнями] [Ел. ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. – Назва з екрана.
4. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 року № 723/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – №16. – ст.68 [із змінами та доповненнями] [Ел.ресурс] // Верховна Рада України:[сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
5. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України [Ел. ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/stan-i-rozvitok-finansovih.html> – Назва з екрана.
6. Смірнова О.О. Розвиток лізингового бізнесу в Україні: сучасний стан та можливості застосування іноземного досвіду / О.О. Смірнова // Фінанси, облік і аудит. – 2014. - № 1 (23). – С. 128-140.

Попович Дарія Володимирівна
к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КОНЦЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

За даними Світового банку, найбільш поширеною за кордоном формою державно-приватного партнерства при здійсненні великих, капіталомістких проектів є концесії. Концесія – це система відносин між державою (концедентом) і приватною юридичною або фізичною особою (концесіонером), що виникає внаслідок надання концедентом концесіонеру прав користування державною власністю за договором, за плату і на поворотній основі, а також прав на здійснення видів діяльності, які становлять виняткову монополію держави. Загалом в термінології Світового Банку під концесією розуміється прийняття приватною стороною функцій управління державним підприємством на протязі певного періоду часу та покладання на себе значних фінансових ризиків.

Визначення концесії Законом України «Про концесії» [1] включає як функції управління (експлуатації), так і права на створення (будівництво) об'єкта концесії. Таким чином, українське законодавство визначає концесію у більш широкому колі відповідальності та функцій приватної сторони.

Деякі науковці розуміють під поняттям концесії таку форму державно-приватного партнерства, яка передбачає, що приватний інвестор проектує, фінансує, здійснює спорудження об'єкту, надає послуги, в обмін на право безпосередньо отримувати (збирати) дохід від споживачів послуг упродовж чітко визначеного періоду часу, як правило – 25-30 років. Водночас, об'єкт залишається у публічній формі власності. Концесія є формою делегування державної послуги (*délégation des services publics*), яка визначається як контракт, згідно з яким державний орган передає використання державного об'єкта або інфраструктури публічному чи приватному суб'єкту, доходи якого мають, значною мірою, походити від кінцевих користувачів згаданого об'єкта або інфраструктури [2, с. 82, 134].

Аналіз літературних джерел дає нам змогу стверджувати, що немає чітко визначеної суті концесії як форми державно-приватного партнерства. Вітчизняні дослідники розглядають поняття «концесія» як у широкому так і у

вузькому значеннях. Так, у широкому розумінні концесія визначається як економічні відносини, що складаються між концедентом і концесіонером з приводу передачі у довгострокове користування недержавним суб'єктам державного (комунального) майна без втрати права власності на нього, що створює умови для узгодження суспільних та приватних інтересів [3]. У вузькому трактуванні під концесією розуміють передачу концесіонеріві об'єкту державної (муніципальної, комунальної) власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування на визначених у договорі умовах та відповідно до концесійного законодавства [4]. Існує також підхід, відповідно до якого концесію розглядають як дароване приватній особі право на здійснення якого-небудь виду діяльності, який держава вважає своєю прерогативою, у тому числі з використанням державного майна або як особливу договірну форму надання приватній особі на тимчасовій основі права на господарське використання державного або комунального майна, за що така особа сплачує державі або територіальній громаді встановлені законом податки, збори та інші платежі за наслідками такого господарського використання.

На сучасному етапі виділяють три основні напрямки дослідження поняття «концесія» [5, с. 35]:

- як система відносин між державою та юридичною або фізичною особою, що виникають у результаті надання концесіонеріві прав на володіння, користування, а за певних умов і на розпорядження державною власністю на договірній, строковій і платній основі, а також прав на здійснення певних видів діяльності;
- як передача концесіонеріві об'єкта державної власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування на визначених у договорі умовах і відповідно до концесійного законодавства;
- як особлива форма надання приватній особі на тимчасовій основі права на господарське використання державного або муніципального майна.

У зарубіжній практиці виділяють наступні види концесійних схем [6]:

ВОТ (Build – Operate – Transfer) – «Будівництво – управління – передача». Концесіонер здійснює будівництво та експлуатацію протягом встановленого строку, після чого об'єкт передається державі. Зазвичай концесійні схеми ВОТ використовуються при будівництві автострад (Італія, Іспанія, Південна Корея), трубопроводів (Німеччина), електростанцій (Туреччина, Індія, Таїланд), аеропортів (Єгипет, Греція, Канада), тунелів (Франція),

стадіонів інших об'єктів, які вимагають значних капіталовкладень, проте повинні залишатись у власності держави.

ВТО (Build – Transfer – Operate) – «Будівництво – передача – управління». Концесіонер будує об'єкт, який передається державі у власність одразу після завершення будівництва, після чого він надається в експлуатацію концесіонеру. Ця схема найвигідніша для держави, оскільки передбачає високий ступінь державного контролю над об'єктом концесії і у випадку необхідності держава в будь-який час може вплинути на діяльність концесіонера.

ВОО (Build – Own – Operate) – «Будівництво – володіння – управління». Концесіонер будує об'єкт та здійснює наступну експлуатацію, володіючи ним на праві власності, строк дії якого не обмежується.

ВООТ (Build – Own – Operate – Transfer) – «Будівництво – володіння – управління – передача» передбачає, що концесіонер будує об'єкт, здійснює експлуатацію, володіє об'єктом протягом певного строку, після закінчення якого об'єкт переходить у власність держави.

РОТ (Rehabilitate – Operate – Transfer) – «Реконструкція – управління – передача». Ця схема аналогічна ВОТ, але замість будівництва нового об'єкта передбачена реконструкція існуючого.

ДВФО (Design – Build – Finance – Operate) – «Проектування – будівництво – фінансування – експлуатація». При такому підході вся відповідальність за проектування, будівництво, фінансування та експлуатацію пов'язана воедино та передана приватному партнеру. В Європі, Латинській Америці та Азії така схема зазвичай використовується для розроблення нових проектів платних доріг.

Вищезазначені схеми не є стабільними та дуже часто переплітаються між собою, створюючи нові види концесій. Для ефективної реалізації концесійних відносин в Україні необхідно використовувати все їх різноманіття. Вибір форми концесії визначається галузевою належністю об'єкта, схемою регулювання діяльності галузі і іншими факторами.

Застосування концесії як форми державно-приватного партнерства має свої переваги і недоліки. Серед переваг реалізації концесійних відносин для державного сектору слід зазначити: збереження права власності на об'єкт концесії; можливість залучення довгострокових приватних інвестицій у малорентабельні сектори економіки; можливість застосування ефективного управління; можливість використання новітніх інженерних розробок; покращення якості та асортименту послуг; створення конкурентного середовища;

ефективне використання капіталу та отримання додаткових доходів, створення нових робочих місць тощо. Щодо недоліків (ризиків) реалізації концесійних відносин, на нашу думку, основними з них є: можливість втрати чи послаблення контролю з боку державних органів за зростанням тарифів та якістю послуг; банкрутство підприємства-концесіонера може мати негативні соціальні наслідки і призвести до втрати довіри населення до державних органів влади; концесія в умовах непрозорості дозвільних процедур та недосконалості вітчизняного правового поля створює додаткові умови для корупційних дій. Зокрема, продаж та приватизація активів крупних інфраструктурних об'єктів без можливості подальшого контролю за об'єктом та повернення у власність держави є негативною тенденцією. В цьому аспекті доцільно розвивати та популяризувати концесійні відносини, які дозволять відновити морально та фізично застарілі основні засоби та зберегти стратегічно важливі об'єкти у розпорядженні держави.

Однією з причин провалу концесійних угод є недосконала нормативно-правова база в сфері державно-приватного партнерства та, зокрема, концесії. Існуюча законодавча база не відповідає вимогам часу та потребує якісного оновлення з точки зору редагування порядку розрахунку концесійного платежу, умов проведення концесійного конкурсу та обрання переможця, відсутності періодичної експертної перевірки концесійного об'єкту [7].

Для приватного сектору теж існують як свої переваги, так і недоліки застосування концесійних відносин. До переваг можна віднести: можливість отримання економічної вигоди від управління об'єктом концесії; отримання фінансових пільг з боку держави; наявність гарантованого кола споживачів послуги; за умови успішної реалізації проекту зростання ділової репутації підприємства-концесіонера і, як наслідок, його конкурентоспроможності. Серед недоліків (ризиків) реалізації концесійних відносин для приватного сектору слід виділяти: високі ризики капіталовкладень; ризики невиконання бюджетних зобов'язань; проблеми встановлення ринкових тарифів через політизованість даного питання; можливість втрати об'єкта концесії у випадку суперечки з органами влади та концесіонером тощо.

Список літератури:

1. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-14>
2. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендшел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: «К.І.С.», 2008. – 146 с.

3. Вікарчук О. І. Концесія у трансформаційній економіці: автореферат дис. канд. екон. наук / О.І.Вікарчук – К.: 2006. – 17 с.
4. Пілігрим Г. С. Правове регулювання розвитку концесійних відносин в Україні і за кордоном (порівняльно-правове дослідження) / Г. С. Пілігрим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hozpravo.com.ua/conferences/uchastnik/index.php_ELEMENT_ID=109.
5. Цогла О. О. Теоретичні засади трактування поняття «концесія» / О. О. Цогла // Актуальні проблеми економіки : Наук.-економ. журн. – 2013. – № 7. – С. 34–38.
6. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні: [Електронний ресурс] / О. Бойко. – Режим доступу : <http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=383>
7. Ковальова О. Проблеми розвитку концесійних відносин в Україні/ О. Ковальова // Науковий вісник. – 2014. – № 1. – С. 55-65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2014_1_8

Петик Любов Орестівна

к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕФІНІЦІЇ «СТРУКТУРОВАНІЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОДУКТ»

Для вітчизняного фондового ринку структуроване фінансування - явище достатньо нове. На даний момент в економічній науці відсутнє загальноприйняте визначення поняття «структурований фінансовий продукт» попри досить великі обсяги їх використання на світових фондових ринках.

Незважаючи на присутність структурованих фінансових продуктів (СФП) на фінансових ринках США та Європи, серед провідних західних вчених та регуляторів ринку немає єдиного підходу до визначення сутності, основних рис та функцій структурованих фінансових продуктів.

Можна виокремити три підходи до розкриття сутності структурованих фінансових продуктів.

Прихильники першого підходу (Ф. Фабоцці, Е. Банкс, М. Чудрі) основним фактором детермінації (віднесення продукту, інструменту до структурованого продукту) вважають сам процес структурування на основі грошових потоків пулів активів, які лежать в їх основі, а структурований продукт є результатом структурування.

Один з провідних західних вчених у галузі цінних паперів Френк Фабоцці зазначає, що під структурованими продуктами слід розуміти вільне поєднання стандартних або екзотичних опціонів, свопів на акції або пов'язаних з акціями та боргових зобов'язань в одному пакеті. Поєднання інструментів підбирається у відповідності з вимогами інвесторів до ризику/дохідності. Тобто ці цінні папери створюються шляхом структурування на основі грошових потоків пулів активів, що лежать в їх основі. До структурованих фінансових продуктів вчений відносить також комерційні іпотечні цінні папери (CMBS) та інші інструменти, що випускаються при приватизації. Варто підкреслити, що всі інструменти, які вчений відносить до СФП, є цінними паперами, а не набором активів, які включаються в інвестиційний портфель, або окремо взятими інструментами (напр., окремо депозит і опціони) [7]. Ф. Фабоцці відображає механізм структурованого фінансування у вигляді трансформації фінансових активів, вартість яких залежить від одного перебігу подій, у активи, вартість яких визначається іншим перебігом подій. Процес структурованого фінансування, на думку вченого, є поєднанням класичних первинних активів (кредити, іпотечні позички, облігаційні займи та інвестиційний капітал) з похідними інструментами (деривативами), такими як форварди, ф'ючерси, опціони чи свопи. Ф. Фабоцці характеризує вищезазвані деривативи як структурні елементи структурованого фінансування. Усі похідні інструменти є взаємодоповнюючими компонентами, що при мінливих ринкових умовах можуть бути розподілені в будь-який спосіб для досягнення найбільшої віддачі за збереження певного рівня ризику [6].

На думку Е. Банкаса, структурованими активами слід вважати інструменти, які створюються або реконструюються з метою зміни грошових потоків. А інструменти, які створюються із одного або декількох деривативів, автор визначає як синтетичні активи [3].

М. Чудрі відносить до структурованих фінансових інструментів включає наступні продукти [5]: цінні папери, забезпечені активами і випущені в результаті сек'ютеризації (asset-backed securities); гібридні фінансові продукти; кредитні продукти (credit-linked).

Наступним підходом до розкриття сутності структурованих продуктів є традиційний (інструментальний) підхід, відповідно до якого структурований продукт є комбінацією більш простих фінансових інструментів і деривативів. Прихильники цього підходу у класичний варіант внутрішньої побудови структурного продукту, як правило, включають інструменти з фіксованою дохідністю (депозити, облігації, векселі і т.п.) та деривативи (найчастіше

різноманітні опціони). Гарантія повернення певної суми досягається за рахунок того, що більша частина інвестованих коштів вкладається в депозити або облігації. Наперед визначається рівень гарантії поверненості капіталу. На залишок придбаваються опціони, які при вдалому збігу обставин можуть принести прибуток, що значно перевищує ставку банківського депозиту.

Павел Стоїменов стверджує, що структуровані продукти повинні поєднувати в собі щонайменше два фінансових інструменти, один з яких повинен бути похідним [10]. На думку Р. Кноппа структурований продукт складається з кредиту в різних його проявах та одного або декількох похідних інструментів. Структуровані продукти призначені для інвесторів з визначеним баченням ринку і розумінням того, яке співвідношення ризику і дохідності є для них оптимальним [9].

Третій підхід до розкриття сутності структурованих продуктів базується на грошових потоках (або потоках активів), доповнених різними умовами. Його прихильникам є Хері Кет [8] та М. Ю. Глухов. М. Ю. Глухов трактує поняття структурованого фінансового продукту як комплексного фінансовий продукт, що випускається переважно комерційними та інвестиційними банками, конструюється для задоволення специфічних потреб клієнтів та має нестандартні характеристики (співвідношення ризику і дохідності, структура потоків), які досягаються за рахунок комбінування у структурі продукту постійних та змінних потоків активів (грошових та негрошових), доповнених різними додатковими умовами (напр., правом відміни потоку, правом зміни параметру потоку і т.д.). Він використовує більш ширший підхід, згідно з яким структурований продукт може бути призначений для розв'язання різного роду завдань, а не тільки для отримання інвестиційного доходу (напр., хеджування, економія трансакційних витрат, вихід на інші ринки, оптимізація оподаткування і т.п.). До переліку структурованих продуктів, на думку М. Ю. Глухова, можна включити ширший спектр продуктів, ніж при використанні традиційного (інструментального) підходу (напр., різні пенсійні та страхові продукти, серед яких Life Assurance Bond - облігація страхування життя та ін.) [1]. Таким чином, у підході, що базується на потоках, акцент робиться не на складових елементах продукту, а на потоках активів.

Світові регулятори ринку цінних паперів також не залишають поза своєю увагою інвестування у структуровані фінансові продукти. Європейське управління з цінних паперів та ринків (ESMA), що є пан'європейським регулятором фондового ринку в ЄС, зазначає, що продукт може вважатися складним, якщо той відповідає одному чи кільком із таких критеріїв:

- є похідним інструментом, або включає в себе похідні фінансові інструменти;
- базовим активом продукту є активи або індекси, вартість яких складно оцінити, або які об'єднані таким чином, що важко оцінити ризикованість і передбачити сценарії зміни дохідності продукту;
- мають фіксований термін обігу та бар'єри для виходу з інвестиції, які чітко не прописані. Наприклад, такі бар'єри можуть бути пов'язані з відсутністю вторинного ринку обігу інструмента, або зі значними штрафами чи збитками від завчасного виходу;
- для визначення доходів або втрат від інвестиції використовується декілька змінних або складні математичні формули;
- має гарантії захисту капіталу, які носять умовний або частковий характер, або які можуть зникати при настанні певних подій.

Таким чином, складними можна вважати досить широкий спектр продуктів, зокрема, такі як контракти на різницю (CFD), екзотичні опціони, облігації з правом дострокового погашення; конвертовані облігації; безстрокові облігації, субординовані облігації, цінні папери, забезпечені активами, та багато інших фінансових інструментів. І хоча часто поняття «складний» та «структурований» продукт вживають як синоніми, проте не всі складні фінансові продукти є структурованими. Як правило, до складу структурованих продуктів не включають безпосередньо варанти, ф'ючерси та біржові опціони, а також продукти, засновані на банківських депозитах. Проте комбінації цих продуктів можуть бути складовою структурованих продуктів [2].

Асоціація структурованих продуктів (ASP) визначає структурований продукт як фінансовий інструмент, що призначений для задоволення специфічних потреб інвесторів за рахунок використання спеціальних характеристик, включаючи гарантії повернення інвестованих капіталів, варантів, надання кредитного плеча, забезпечення зв'язку з іноземними цінними паперами, товарними ринками і інвестування у фондові індекси [11].

Систематизувавши інформацію щодо сутності структурованих фінансових продуктів, можна підвести підсумок словами Дж. С. Бреддока: «структуровані продукти є фінансовими інструментами і договірними зобов'язаннями, які проектуються, створюються, випускаються і продаються інвесторами для задоволення специфічних інвестиційних цілей» [4].

Все, що пропонують різні вчені щодо сутності структурованих продуктів та їх визначення, має підґрунтя, проте тільки відносно тих продуктів, які

розглядаються ними в якості структурованого продукту. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що часто продукти, які різними авторами відносяться до структурованих, значно відрізняються своїми характеристиками, параметрами, завданнями, які вони виконують, та методикою конструювання. Чітке визначення на теоретичному рівні загально визнаних правил та принципів віднесення фінансових продуктів і фінансових інструментів до структурованих продуктів, вироблення законодавчої бази сприяло б якісному розвитку ринку структурованих продуктів. Розвиток такого ринку позитивно впливатиме на ціноутворення та ліквідність похідних фінансових інструментів, на розширення можливостей інституційних та приватних інвесторів. Для банків – це механізм залучення фінансування, сек'юритизації та більш комплексного обслуговування своїх клієнтів.

Список літератури:

1. Глухов М. Ю. Структурированные финансовые продукты: понятие и устройство. / М. Ю. Глухов// Вестник Финансовой Академии. –М., 2007. – № 3(43). – с. 124-132.
2. Шапран Н. Структуровані фінансові продукти: актуальні проблеми регулювання //Н. Шапран/ Цінні папери України. – 2014 - № 20 (815). - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=815&pub=6710
3. Banks E. Synthetic and Structured Assets. L.: John Wiley & Sons Ltd., 2006.
4. Braddock J. C. Derivatives demystified: using structured financial products. - John Wiley&Sons Ltd, 1997.
5. Choudhry M. Corporate Bonds and Structured Financial Products. - Jordan Hill, Oxford OX2 9DP 200 Wheeler Road, Burlington, MA 01803: Elsevier Butterworth-Heinemann Linacre House, 2004
6. Fabozzi F.J. Accessing Capital Markets Through Securitization. – John Wiley and Sons, 2001. –248 p.
7. Fabozzi F.J., Choudhry M. The European handbook of structured financial products. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons Inc., 2004.
8. Kat H.M. Structured equity derivatives: the definitive guide to exotic options and structured notes. NY: John Wiley & Sons Ltd, 2001
9. Knop R. Structured Products, A Complete Toolkit to Face Changing Financial Markets. NY: John Wiley & Sons Ltd., 2002.
10. Stoimenov P.A., Wilkens S. Are structured products «fairly» priced? An analyses of German market for equity-linked instruments // Journal of banking and Finance. 2005. January, 18.
11. Structured Products Association. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.structuredinvestments.com/>

Татарин Наталія Богданівна

к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Бюджетно-податкова політика в Україні постійно перебуває у центрі уваги суспільства, що зумовлено її місцем серед інших складових економічної політики. В умовах нестабільного стану економіки необхідно розробити нові концептуальні підходи до напрямів та механізмів реалізації бюджетної та податкової політики з метою їх перетворення на дієві інструменти соціально-економічного розвитку держави.

Бюджетно-податкова політика є важливою складовою економічної політики держави, яка впливає на трансформацію ринкових структур у межах національної економіки. Під трансформацією ринкових структур слід розуміти не тільки зміну організаційно-правових форм, але і зміни в організації їх діяльності під впливом об'єктивних (глобалізація, розвиток виробничих та інформаційних технологій, зміна форм і методів ведення конкурентної боротьби) та суб'єктивних (дії органів влади й управління, вплив неформальних інститутів та інституцій) чинників.

Бюджетно-податкова політика відіграє важливе значення як для генерування стимулів, спрямованих на підвищення продуктивності національного виробництва та праці, так і для формування економічного середовища, сприятливого для розвитку конкурентних переваг національної економіки. У довгостроковій перспективі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки досягається за рахунок активної державної політики, що передбачає, в тому числі, спрямування бюджетних видатків на розвиток інфраструктури та людського капіталу, податкове стимулювання заощаджень й внутрішніх інвестицій, заохочення та підтримку інноваційних розробок.

Досвід ринкових перетворень в Україні дає підстави стверджувати про невисоку ефективність бюджетно-податкових важелів стимулювання конкурентоспроможності національної економіки. Зокрема через недосконалий механізм податкового адміністрування стримується нарощування інвестиційного, інноваційного та експортного (особливо у галузях із високим рівнем

кінцевої доданої вартості) потенціалу економіки; низька результативність державних капіталовкладень призводить до консервації технологічної відсталості, насамперед, галузей інфраструктури та не сприяє припливу приватних інвестицій у депресивні території; неоптимальна структура видатків на освіту, що не відповідає потребам ринку, зумовлює низьку конкурентоспроможність національних трудових ресурсів; обтяжлива система субсидювання галузей економіки, яка суперечить міжнародним нормам і стандартам, погіршує умови доступу на зовнішні ринки й закладає нерівні умови господарювання, що автоматично спричинює низку інших проблем, пов'язаних з корупцією й ухилянням від сплати податків.

Пріоритетними напрямками удосконалення здійснення бюджетно-податкової політики на сьогодні є реалізація заходів податкової політики, що спрямовані на забезпечення: стабільності податкової системи, її справедливості шляхом скорочення пільг асоціального характеру; посилення захисту прав платників податків; дохідливості норм і процедур оподаткування для платників податків; поступове збільшення питомої ваги прямих податків у загальних податкових надходженнях; звільнення від оподаткування доходів, нижчих за прожитковий мінімум; застосування спрощених (альтернативних) систем оподаткування для суб'єктів малого підприємництва, а також забезпечення поглибленого реформування податкової системи в напрямку подальшого скорочення податкових пільг з метою досягнення їх повної відміни з одночасним наданням тимчасових знижок з податкових ставок на товари та послуги, що мають пріоритетне значення для задоволення потреб держави.

Необхідно налагодити механізм відшкодування ПДВ, тобто затримки і борги з відшкодування підтвердженого обсягу ПДВ означають, що держава незаконно вилучає обігові кошти з підприємницького сектору для безоплатного використання в своїх цілях. Враховуючи, що саме експорт формує майже 50% ВВП України, проблеми з відшкодуванням ПДВ несуть загрози макроекономічного рівня. Для покращення ситуації у сфері відшкодування ПДВ необхідно зменшити планові бюджетні показники щодо збору ПДВ з метою спрямування вивільнених ресурсів для погашення заборгованості з бюджетного відшкодування ПДВ у грошовій формі. Проблема з затримкою відшкодування ПДВ сягає критичних позначок. Через формування заборгованості з ПДВ держава консервує значний фінансовий ресурс, який міг би працювати для розвитку економіки [1].

Вагомим кроком в удосконаленні податкової системи є спрощення податкової звітності та обліку окремих податків, істотний ресурс в цьому

напрямі міститься у запровадженні механізму розрахунку податку на прибуток, який базуватиметься на інформації з бухгалтерського обліку. У Податковому кодексі України передбачено гармонізацію двох видів обліку, тобто зближення податкового та бухгалтерського обліку має стати одним із пріоритетних заходів.

Отже, спостерігатиметься стабілізація бюджету шляхом проведення таких реформ у інфраструктурних та базових секторах (зокрема реструктуризація держмонополій і вирівнювання до економічно обґрунтованого рівня регульованих тарифів, залучення позабюджетних коштів для розвитку інфраструктури), соціальних секторах з метою підвищення ефективності видатків (перехід на адресну соціальну допомогу, вжиття заходів для стабілізації солідарної пенсійної системи, зміна принципів і механізмів фінансування сектору охорони здоров'я й освіти) та податковій системі, зокрема щодо поліпшення адміністрування податків і розширення податкової бази [2, с. 55].

Основу бюджетної політики повинно становити визначення пріоритетних бюджетних коштів, що відповідають стратегії розвитку суспільства. Для того, щоби бюджетна політика держави була ефективною, важливо:

- оптимізувати систему управління державними фінансами;
- забезпечити високі темпи зростання національної економіки та підвищувати їх ефективність;
- мінімізувати бюджетні витрати та втрати;
- не допускати порушень в організації бюджетного процесу;
- не допускати зростання державного боргу [3, с. 25].

Отже, у сфері бюджетно-податкової політики необхідно передусім провести кардинальну реформу бюджетно-податкової системи: зменшити податковий тиск з урахуванням досвіду передових країн світу. Зниження податкового тиску спричинить позитивні зрушення в надходженнях до бюджету, виведення економіки з тіні, подолання корупції у сфері виробництва, зайнятості, цін, зміцнення національної валюти гривні. Також варто застосовувати прогресивне оподаткування. Бюджетно-податкова політика повинна здійснюватись в напрямі відрегулювання зведеного бюджету України, якомога швидшого подолання його дефіциту, оскільки хронічний дефіцит бюджету спричиняє витіснення приватних інвестицій. З допомогою бюджетно-податкових важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність

яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу.

Список літератури:

1. «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»/ Комітет з питань освіти та науки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kno.rada.gov.ua
2. Сергієнко Л.К. Вплив бюджетно-податкової політики на соціально-економічний розвиток держави / Л.К. Сергієнко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №3. – С. 54-58.
3. Варналій З. Підвищення ефективності податкової політики як чинник конкурентоспроможності підприємництва України // Теоретичні питання економіки: Зб. Наук. пр. – К.: Вид.-поліграф. Центр «Київський університет», 2011. – Вип. 19. – с. 24-27.

Шушкова Юлія Володимирівна

к. е. н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки стан підприємницького сектору залишається незадовільним. Попри здійснювані в Україні реформи в ньому зменшується кількість малих і середніх підприємств, кількість діючих фізичних осіб-суб'єктів підприємництва, скорочуються обсяги виробництва і реалізації продукції (надання послуг). Безперечно, на це є свої суб'єктивні та об'єктивні причини. Серед них – складна соціально-економічна ситуація в Україні, недосконалість та нестабільність чинного законодавства, вузькість джерел фінансування, нерівні можливості в конкуренції малого бізнесу з великим, нерозвинутість інфраструктури (банки, зв'язок, інформація тощо), професійна невідповідність самих підприємців, важкий тягар оподаткування та ін.

Питання регулювання та оптимізації податкового навантаження є надзвичайно актуальними для України, адже рівень податкового навантаження є основним критерієм ефективності системи оподаткування країни.

Надмірне податкове навантаження, поряд із загальною економічною кризою, сприятиме приховуванню офіційних доходів підприємствами, тінізації економіки, стримуватиме ділову активність підприємств та заважатиме їх нормальному функціонуванню. За недостатнього рівня податкового навантаження державний бюджет недоотримає кошти, а тому уряд держави не зможе ефективно та в повному обсязі виконувати свої функції [1].

У науковій літературі поняття «податкове навантаження» («податковий тиск», «податковий тягар») пов'язують з ефектом від впливу податків на економіку країни загалом або на фінансовий стан підприємства зокрема. Деякі науковці [2] враховують не лише вплив податків на економіку та на окремих платників, але й взаємозв'язок рівня податків з економічними обмеженнями для платників (підприємств), що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання. На думку Д. Чеботарьової, економічний зміст податкового навантаження можна було б визначити як частку підприємницького доходу, яка вилучається державою у суб'єкта підприємництва через систему податків та зборів до бюджетів різного рівня, або, іншими словами, ступінь впливу системи оподаткування на результати діяльності суб'єктів господарювання [3]. Таким чином, податкове навантаження для підприємства – це втрачені можливості для розвитку діяльності.

Слід зауважити, що у вітчизняній та зарубіжній практиці застосовуються різноманітні методики розрахунку рівня податкового навантаження. Як правило, для визначення величини податкового навантаження підприємств, використовують як абсолютні, так і відносні показники. Абсолютними показниками є сума всіх податків і зборів, які підлягають сплаті до бюджетів та цільових фондів за звітний період, і величина окремих податків та зборів, зокрема податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість, єдиного соціального внеску тощо. Серед відносних показників – показники, що включають аналіз структури загального податкового тиску на підприємство, аналіз зовнішніх аналітичних коефіцієнтів податкового тиску, аналіз внутрішніх аналітичних коефіцієнтів податкового тиску, специфічних для конкретної галузі економіки.

Рівень податкового навантаження в Україні протягом 2007-2015 рр. постійно змінювався (див. табл. 1). У 2007 р. він становив 34,3%, тоді як у зарубіжних країнах цей показник становив: 41,9% – Австрія, 43,6% – Франція, 36,2% – Німеччина, 29,7% – Швейцарія, 28,3% – США. У 2013 р. податкове навантаження на економіку України зупинилось на позначці 35,9% (у країнах

Центральної та Східної Європи, що входять до ЄС, – 30%), у 2014 р. – 34,2% (у Польщі – 24,2%, Чехії – 40%) [4]. Найвищого рівня податкове навантаження в Україні досягло у 2012 р. – 37,2%, найнижчого – у 2010 р. (32,6 %).

Таблиця 1

Динаміка податкового навантаження в Україні у 2007–2015 рр.

Рік	ВВП (у фактичних цінах), млн грн	Темпи росту (зменшення) ВВП, у % до попереднього року	Податкові надходження до Зведеного бюджету України, млн грн	Страхові внески, млн грн	Податкове навантаження, %
2007	720 731	-	171 838	75 534	34,3
2008	948 056	131,5	242 362	101 951	34,5
2009	913 342	96,3	218 152	99 821	33,5
2010	1 082 569	118,5	246 441	119 343	32,6
2011	1 316 600	121,6	334 692	139 056	36
2012	1 408 889	107,0	360 567	157 980	37,2
2013	1 454 931	103,3	353 968	166 864	35,9
2014	1 566 728	107,7	367 512	165 923	34,2
2015	1 979 458	126,3	507 636	169 874	34,1

Джерело: розраховано за даними [5, 6].

Згідно із методикою Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації для розрахунку рівня податкового навантаження слід враховувати 10 індикаторів, що показують рівень регулювання підприємницької діяльності в країні. Ці індикатори враховують час і вартість виконання підприємцем вимог держави щодо реєстрації нового підприємства та проведення його діяльності, здійснення торговельних операцій, забезпечення виконання контрактів, оподаткування та закриття підприємства. Сам індикатор «Сплата податків» складається з трьох показників: кількість платежів протягом року, витрати часу на підготовку податкової звітності та сплату податків і зборів (ПДВ, податок на прибуток, внески на соціальне страхування) та узагальнена ставка податку.

За підрахунками Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації найвищого рівня податкове навантаження в Україні досягло у 2007 р. – 60,3%, а найнижчого – у 2015 р. (52,9 %) (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників, що характеризують податкову систему України

Рік	Кількість податкових платежів за рік	Час для сплати податкових платежів, годин на рік	Сукупна податкова ставка, %	Місце України серед інших країн світу за рівнем сукупної податкової ставки
2007	98	2185	60,3	174 місце серед 175 країн
2008	99	2085	57,3	177 місце серед 178 країн
2009	99	848	58,4	180 місце серед 181 країн
2010	147	736	57,2	181 місце серед 183 країн
2011	135	657	55,5	181 місце серед 183 країн
2012	135	657	57,1	181 місце серед 183 країн
2013	28	491	55,4	165 місце серед 185 країн
2014	28	390	54,9	164 місце серед 185 країн
2015	5	350	52,9	108 місце серед 189 країн

Джерело: [7].

Згідно із щорічним виданням «Paying Taxes: The Global Picture», в якому оцінюються податкові системи країн світу, за простотою податкової системи у 2007 р. Україна посідала 174-е місце, 2010–2012 рр. – 181-е місце, 2013–2014 рр. – відповідно 165-е та 164-е місце, а у 2015р. – вже 108-е місце, тобто з 2007 р. до 2015 р. податкова система України пересунулася з другого найгіршого місця у світі на 108 [7].

Кількість податкових платежів зменшилась з 98 у 2007 р. до 5 у 2015 р., а час на здійснення податкових платежів скоротився більш ніж у 6 разів (з 2185 годин у 2007 р. до 350 годин у 2015 р.). Кількість платежів суттєво зменшилась за рахунок скасування низки податків та зборів, а скорочення часу стало можливим за рахунок спрощення декларацій для сплати ПДВ та єдиного соціального внеску, а також удосконалення системи електронного звітування. У 2015 р. вітчизняні підприємці віддавали в скарбницю 52,9% доходів.

Попри усі позитивні зміни у податковій системі України, її податкове середовище все ж залишається несприятливим. Адже, на думку фахівців Центру міжнародних і порівняльних досліджень, граничний рівень податкового навантаження оцінюється в 40%. Перевищення цього показника може призвести до зниження інвестиційної активності у виробничій сфері, ліквідації стимулів до підприємницької ініціативи та розширення виробництва [2, с. 83].

Отже, з метою скорочення податкового навантаження на підприємства, доцільно вжити такі заходи: державі необхідно забезпечити прозо-

рість та доступність правил оподаткування; створити ефективне податкове законодавство; вдосконалити систему податкового стимулювання підприємств; збалансувати вплив фіскальної та розподільчо-регулюючої функцій податків; знизити загальний рівень оподаткування підприємств; сформувані сприятливі інституційні умови для забезпечення розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності у країні й ін.

Список літератури:

1. Джурина О. С. Податкове навантаження: сутність та напрями зміщення [Електронний ресурс] / Олена Сергіївна Джурина // Матер. конф. «Науковий простір Європи». – Польща: Вид-во Освіта і наука ТОВ, 2014. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2014/Economics/3_166406.doc.htm
2. Стеблюк Н. Ф. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств / Н. Ф. Стеблюк, А. О. Філін // Молодий вчений. – Економічні науки. – 2015. – № 8 (23). – Ч.1. – С. 80–86.
3. Чеботарьова Д. С. Оцінка податкового навантаження та його вплив на господарську діяльність підприємства [Електронний ресурс] / Д. С. Чеботарьова, О. М. Кушніренко // Матер. конф. «Формування ефективної моделі розвитку підприємств». – Житомир: ЖДТУ, 2013. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/6887/1/323.pdf>.
4. Карауш В.В. Податкове навантаження на підприємства в Україні та країнах ЄС / В.В. Карауш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2010dec/1_karaush.htm.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
7. PWC / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/index.jhtml>.

Ярема Ярослав Романович
д. е. н., професор кафедри державних та місцевих фінансів
Дяковська Оксана Євгенівна
магістрантка
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАХОДИ СТИМУЛЮЮЧОГО ВПЛИВУ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних економічних умовах, зважена і оптимальна фіскальна політика є одним із основних факторів зростання виробництва, інвестиційної активності суб'єктів господарювання та зайнятості. Розбудувати національну економіку без формування фіскального простору з прогнозованою, ефективною та дієвою податковою системою як інструменту економічного розвитку неможливо.

Нестабільність та часті зміни на законодавчому рівні створюють напругу у відносинах «податкова система – платники податків», обмежують економічну свободу учасників ринку, знижують їхню господарську активність, уповільнюють економічне зростання, роблять неможливим грамотне планування економічної діяльності, створюючи чималі труднощі для суб'єктів господарювання. Особливо шкідливими такі труднощі стають для малих і середніх підприємств, часто ставлячи їх на межу банкрутства. Постійні зміни податкового законодавства не тільки стримують зростання малого та середнього бізнесу, але й перешкоджають нормальному розвитку великих підприємств.

Відтак, органи фіскальної служби повинні сприяти тому аби платники податків сплачували відповідні платежі за власним бажанням, з доброї волі. Однак, сфера податкових відносин є складною і специфічною, адже порядок і терміни сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) регулюються законодавством України. При цьому, податковий закон – це правовий акт вищого органу законодавчої влади, який зобов'язує юридичних осіб і громадян сплачувати до бюджету податки певних розмірів і в точно фіксовані терміни [3, с. 27], тобто, сплата податків є одним з важливих обов'язків людини і громадянина.

Одним з напрямів проведення податкової політики є зниження податкового навантаження з відповідним розширенням бази оподаткування шляхом[2, с. 95];

- стимулювання створення малих і середніх підприємств і надання їм можливостей для ефективного розвитку;
- сприяння виходу вітчизняного виробника на світовий ринок;
- попередження виникнення у суб'єктів господарювання податкового боргу;
- відміни економічно не виправданих пільг по оподаткуванню, які безпосередньо не пов'язані з соціальним захистом малозабезпечених верств населення і не мають інвестиційної спрямованості.

Таким чином, основним завданням податкової політики на сучасному етапі розвитку економіки України є створення умов для поліпшення стану реального сектору економіки, активізації інвестиційного процесу, стимулювання розвитку пріоритетних галузей народного господарства.

Найціннішим з погляду фіскальної політики держави є вдосконалення механізмів регулювання підприємницької діяльності у напрямі її легалізації і підвищення позитивних фінансових результатів, надходження від оподаткування яких є вагомою складовою бюджетних доходів.

Тому, на сьогодні актуальною для України є розробка таких заходів фіскальної політики держави, які стимулювали би одночасне збільшення доходів бюджету і зростання ефективності господарської діяльності підприємців.

Стимулюючий потенціал податкової системи необхідно забезпечувати залучаючи бізнес, шляхом обґрунтованого надання податкових преференцій для досягнення пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку.

Адекватним стратегії економічного зростання є перехід від надання податкових пільг за галузевим принципом до функціональних податкових преференцій як "компенсації" за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії. З макроекономічної позиції така компенсація є оплатою держави (або місцевої територіальної громади) позитивних екстерналій, здійснених суб'єктами господарювання. Найдоречнішим видається синхронне зі скасуванням необґрунтованої галузевої пільги надання аналогічної функціональної пільги з метою стимулювання певного виду діяльності, наприклад в інноваційній чи соціальній сферах[1, с. 305].

З метою забезпечення економічного зростання необхідно знизити рівень податкового навантаження на бізнес. Слід зазначити, що загальне зниження ставок податків не обов'язково спричинить зменшення надходжень до бюджету країни. Реалізація таких заходів, як підтверджує світова

практика, навпаки, призводить до збільшення бюджетних надходжень за рахунок активізації господарської та інвестиційної діяльності підприємництва, а також сприяє виходу економіки з «тіні».

Хоча зниження податків тимчасово обмежить надходження в державний бюджет, однак водночас збільшаться доходи підприємців і населення, які надалі вони можуть заощадити або інвестувати. Надалі це сприятиме нарощенню виробничих потужностей, розвитку виробництва, збільшенню прибутків суб'єктів господарювання, зростанню зайнятості та доходів населення та створюватиме умови для наповнення державного бюджету.

Оптимальний рівень податкового навантаження є важливим чинником для забезпечення виконання системою оподаткування не тільки фіскальної, але й стимулюючої функції.

Для принципового вирішення питання щодо оптимізації податкового навантаження необхідно якнайповніше задіяти стимулюючу функцію податкової системи, що сприяло б зростанню ВВП і тим самим розширенню та зміцненню податкової бази, створювало б сприятливі умови для успішного використання фіскальної функції податків.

Поєднання заходів стимулюючого впливу фіскальної політики та відповідних інструментів грошово-кредитної і валютної політик держави дозволить забезпечити активізацію підприємництва та досягти економічного зростання.

Список літератури:

1. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: [монографія] / Я. А.Жаліло. — К.: НІСД, 2009. — С. 304-305.
2. Користін О.Є. Податкове стимулювання розвитку малого бізнесу/ О.Є. Користін // Фінанси України. — 1997. - № 12. - С. 92 - 98.
3. Онищенко В. Співпраця податкових органів та Асоціації платників податків України – шлях до створення умов добровільної сплати податків / В. Онищенко // Вісник податкової служби України. — 2000. — № 44. — С. 25-30.

ПІДСЕКЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ

Приймак Світлана Вікторівна

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ

Враховуючи курс на європейську інтеграцію, проблема модернізації фінансового аналізу в Україні має бути вирішена з урахуванням кращого європейського досвіду. Результативність національної фінансової системи залежить насамперед від ефективності механізмів фінансового аналізу та його інструментарію. Цим визначається актуальність дослідження. Проблеми подальшого розвитку фінансової аналітики в Україні висвітлено у наукових працях багатьох провідних науковців. Проте бракує досліджень з питань розробки системних заходів модернізації механізму, технологій та інструментарію фінансового аналізу в Україні, що апробовані європейськими державами в умовах прояву негативних наслідків загострення системної фінансово-економічної кризи.

Мета дослідження – викласти узагальнені результати досліджень щодо модернізації фінансового аналізу в Україні з урахуванням європейського досвіду.

Модернізація - перехід від традиційного аграрного суспільства до світського, міського й індустріального. Переважною більшістю теоретиків розглядається як соціальний та цивілізаційний процес спрямованої трансформації суспільств, який розгортався протягом XVI-XX ст. Модерними вважаються суспільства, розвиток яких у загальних рисах спирається на науку (перш за все природознавство), техніку, індустрію і демократію. Згідно з сучасними теоріями модернізації, розвинутою може вважатися та країна, яка має

значний рівень індустріалізації, стабільний економічний розвиток, віру суспільства у силу раціонального наукового знання як основу прогресу, високий рівень та якість життя, розвинуті політичні структури, вагому частку середнього класу у структурі населення; суспільства, які не відповідають цим критеріям, належать або до «традиційних», або до «перехідних».

Модернізоване суспільство має комплекс взаємопов'язаних ознак, котрі часто розглядають як окремі процеси економічної, політичної, соціальної та культурної модернізації. Економічна модернізація передбачає інтенсифікацію процесу економічного відтворення. Модернізація стала чинником створення економічних форм та інститутів, які сприяють розвитку та домінуванню товарно-грошових відносин. Використання досягнень науки у бізнесі сприяло науково-технічній революції та перетворенню науки на одну з важливих виробничих сил. Модернізувати – робити сучасним, вдосконалювати, приводити у відповідність до сучасних вимог [1, с. 380]. Економічна модернізація також передбачає постійне вдосконалення методів управління економікою та виробничих технологій, зокрема, окремих суб'єктів господарювання, що сприяло появі менеджменту та економічної науки.

Економічний, соціально-політичний, культурний розвиток відбувається під потужним впливом глобалізації. Її економічна складова пов'язана насамперед із джерелами, ресурсами, чинниками, формами господарської еволюції. Мова йде про рух інвестицій і технологій, робочої сили, інтелектуальних і фінансових ресурсів, розвиток менеджменту й маркетингу та ін. Глобалізація виявляється у зростанні міжнародної торгівлі й інвестицій, небаченій до цього диверсифікації світових фінансових ринків і ринків робочої сили, значному підвищенні ролі ТНК у світогосподарських процесах, загостренні глобальної конкуренції, появі систем глобального, стратегічного менеджменту.

Головна особливість нашого часу полягає в поступовому переході від енергетичних до інформаційних джерел життєдіяльності людини, у переростанні біосфери в ноосферу, у формуванні основ і окремих елементів автотрофної економіки, відносно незалежної від природного середовища.

Серед численних дефініцій модернізації найзагальніше визначає її як комплекс економічних, політичних та культурних реформ, синхронна реалізація яких передбачає "осучаснення" суспільства. У вузькому розумінні цей процес зводиться до нагромадження капіталу (мобілізації ресурсів), розвитку виробництва та підвищення продуктивності праці. Ринкові реформи мають бути синхронізовані у просторі й часі з адекватними перетвореннями в політичній, інституційній, культурологічній сферах, у суспільній свідомості.

За таких умов в учасників господарювання виникає необхідність організувати облікові та аналітичні процеси таким чином, щоб можливим було здійснення ефективного аналізу за їх розвитком. Водночас організація звітно-аналітичних процесів повинна забезпечити повноту збирання, обробку, систематизацію, групування і зведення даних для дотримання підсумкової інформації про стан господарської діяльності [2]. В свою чергу належним чином організовані аналітичні процеси повинні забезпечити якісну та своєчасну оцінку показників фінансової звітності об'єкта дослідження для можливості прийняття на їх основі управлінських рішень.

У вітчизняній теорії і практиці достатньо поширений традиційний підхід до теоретичних аспектів організації обліково-звітних процесів та аналізу фінансової звітності підприємств. Однак, аналіз вітчизняної практики фінансової діагностики підприємств з використанням різних методичних підходів висвітлює широке коло проблем, які існують у цій сфері. Вади вітчизняної практики фінансової діагностики випливають із недоліків традиційного підходу до аналізу. Відсутність достатнього наукового обґрунтування критичних значень фінансових показників, їх комбінації, що включаються в окремі методики, нехтування можливостями економетричних методів обробки інформації, майже повне ігнорування показників, що характеризують вартість підприємства та його чисті грошові потоки роблять результати фінансової діагностики у багатьох випадках досить однобічними та суб'єктивними. Суттєвою вагою практики фінансової діагностики в Україні є фактично повна відсутність оцінки ефективності методик, що використовуються. Це дає підстави стверджувати що діагностика фінансового стану підприємств в Україні здебільшого не виконує притаманні їй функції [3, с. 179].

Економічна природа та цілі аналізу фінансового стану, діагностики банкрутства та оцінки кредитоспроможності підприємства в цілому є ідентичними. Найважливішими користувачами результатів внутрішнього аналізу є керівництво підприємства, менеджмент лінійних підрозділів, власники крупних пакетів корпоративних прав. Адресатами зовнішньої діагностики здебільшого є потенційні інвестори, акціонери, кредитори, органи держаної влади, а також менеджмент підприємства. Зовнішня діагностика є інструментом зменшення інформаційної асиметрії між підприємством, яке є об'єктом вкладення капіталу та капіталодавцями.

У процесі організації аналітичної роботи на підприємстві домінуючі позиції займає фінансовий аналіз. Контролер є „постачальником“ фінансової інформації та показників для прийняття фінансових рішень. Для цілей

удосконалення фінансової діагностики можуть використовуватися такі функціональні інструменти як моделювання, ROC-аналіз, CAP-аналіз, рейтингування, дискримінантний аналіз, логістична регресія.

Сучасні підприємства використовують технології управління знаннями (KM – knowledge management), які являють собою сукупність інструментальних засобів, призначених для зберігання і добування знань. Ці інструменти забезпечують аналіз ринку й оцінку можливостей у різних сферах, для прийняття оптимальних рішень, орієнтації опису продукту, організації виробництва, підвищення ефективності діяльності з продажу.

Експертні системи (ЕС) базуються на узагальненні знань експертів стосовно певної (вузької) предметної області за допомогою ЕОМ та наступному їх використанні для розв'язання проблем у даній галузі. ЕС базуються на обробці знань, а не даних, як у системах обробки даних. Відтак і вихідна інформація є текстовою, поданою у вигляді інтелектуальної поради, а не у вигляді таблиць.

Нові технології потребують нових організаційних структур. Потрібна гармонізація комп'ютерних технологій і технологій організації бізнесу.

Слід зазначити, що подальше реформування фінансового аналізу в Україні має проходити з використанням можливостей провідних спеціалізованих міжнародних організацій. Європейський досвід спрямовує на вжиття рішучих заходів для боротьби з корупцією та організованою злочинністю у системі фінансових досліджень та розслідувань. За висновком фахівців, в Україні результативність як зовнішнього, так і внутрішнього фінансовою контролю залишається недостатньою. Тому доцільно вивчити практику ЄС і вжити заходів щодо її імплементації в українське законодавство. Пріоритетними напрямками модернізації фінансового аналізу в контексті європейської інтеграції мають стати:

1. Створення єдиної термінологічної бази у сфері фінансової аналітики.
2. Гармонізація фінансового аналізу.
3. Посилення результативності фінансово-аналітичних досліджень.
4. Упровадження чіткої системи відповідальності учасників фінансових відносин за вчинення фінансових порушень, зловживань, перекручення або викривлення результатів фінансового аналізу.
5. Підвищення етично-морального рівня та професійної кваліфікації фінансових аналітиків.
6. Узагальнення й впровадження кращого європейського досвіду у сфері організації фінансового аналізу.
8. Забезпечення подальшого розвитку фінансового контролінгу.

Список літератури:

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Романа Дяківа. – К. : Міжнародне економічна фундація, 2002. – 704 с.
2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996 - VI.
3. Фінанси підприємств: тенденції, стан і проблеми управління / За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К. : Фелікс, 2008. – 308 с.

Гончарук Світлана Марківна

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ: АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Згідно із Законом України „Про аудиторську діяльність” аудитори (аудиторські фірми) можуть надавати аудиторські послуги, пов’язані з їх професійною діяльністю [1]. Перелік послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми), визначає АПУ відповідно до стандартів аудиту. В сучасних умовах господарювання ринок аудиторських послуг в Україні зазнав суттєвих змін та диференціювався за напрямками та інтересами замовників-клієнтів.

У стратегії розвитку Аудиторської палати України на 2012–2017 рр. визначені наступні пріоритети її діяльності [2]:

- перший пріоритет – захист інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації;
- другий пріоритет – задоволення внутрішніх потреб професійного ринку аудиту України;
- третій пріоритет – забезпечення визнання важливої ролі аудиторської професії в суспільстві;
- четвертий пріоритет – покращення регуляторної діяльності у сфері аудиту.

Вищевказані пріоритети активно впливають на аудиторську діяльність та надання аудиторських послуг.

Слід зазначити, що основними чинниками попиту на аудиторські послуги в Україні є вимоги міжнародних ринків капіталу та міжнародних

фінансових установ. Значна кількість вітчизняних підприємств, які здійснюють свою діяльність на світовому ринку потребують узгодження основних параметрів своєї діяльності у відповідність із Міжнародними стандартами аудиту.

Аналіз результатів аудиторської діяльності та стану ринку аудиторських послуг за останні роки свідчить, про те, що аудиторський ринок потерпає від змін, які відбуваються в країні. Так протягом 2015 року з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів було виключено 249 суб'єктів аудиторської діяльності, а включено лише 28 суб'єктів аудиторської діяльності [3].

З огляду на ситуацію, що склалася внаслідок проведення анти-терористичної операції (АТО) рішенням АПУ від 27.11.2014 р. № 303/3.1 суб'єктам аудиторської діяльності, які змінили адресу місцезнаходження із зони АТО, АПУ здійснює видачу нових Свідоцтв про включення до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів, без стягнення плати, передбаченої пунктом 2.13 Порядку ведення Реєстру аудиторських фірм та аудиторів, затвердженого рішенням АПУ від 26.04.2007 р. № 176/7 (зі змінами).

Так, кількість включених до Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності (аудиторських фірм та аудиторів-підприємців) за 2015 рік зменшилася загалом по Україні на 16,5% (кількість аудиторських фірм – на 13,3%, а кількість аудиторів-підприємців – на 39,3%), що повторює тенденцію до зменшення у 2014 році, в якому загальна кількість суб'єктів у порівнянні з попереднім роком зменшилась на 10,9% (кількість аудиторських фірм – на 7%, а кількість аудиторів-підприємців – на 31,2%).

Найбільше суб'єктів аудиторської діяльності припинили свою діяльність у Луганській (на 50%), Херсонській (на 33,3%), Донецькій (на 32,4%) та Полтавській (на 30,8%) областях. Значно зменшилася кількість суб'єктів аудиторської діяльності у Сумській (27,3%), Черкаській (23,1%) та Харківській (19%) областях.

Інформація про кількість суб'єктів аудиторської діяльності за 2011 – 2015 роки (табл. 1) вказує на загальну тенденцію до їх зменшення (у порівнянні з 2011 роком – на 40,5%), що свідчить про відтік суб'єктів господарювання з професії внаслідок дії низки факторів, у тому числі і кризових явищ в суспільстві, та посиленні вимог до аудиторської діяльності з боку регуляторів, і змін в податковому законодавстві.

Одним із ключових напрямків контролю аудиторської діяльності в Україні є якість надання аудиторських послуг, що підтверджується створеною суб'єктами аудиторської діяльності системою контролю якості аудиторських послуг.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів аудиторської діяльності у 2011 – 2015 роках

Рік	Кількість суб'єктів аудиторської діяльності, включених до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів станом на 31 грудня	Подано звітів до АПУ		Кількість суб'єктів аудиторської діяльності, що не подали звітність
		Кількість	% (*)	
2011	1 862	1 792	96,2	70
2012	1 672	1 609	96,2	63
2013	1 488	1 452	97,6	36
2014	1 326	1 272	95,9	54
2015	1 107	1 071	96,8	36

С.А.Д., які не подають звіти, як правило – це суб'єкти, які фактично припинили свою діяльність, тому відсутність інформації від таких суб'єктів фактично не має суттєвого впливу на аналіз загальних показників ринку аудиторських послуг.

Джерело: [3]

Відповідно до вимог Положення про зовнішні перевірки, з метою дотримання вимог Директиви 2006/43/ЄС (зі змінами), АПУ запроваджена обов'язкова зовнішня перевірка системи контролю якості аудиторських послуг (один раз на шість років) усіх суб'єктів господарювання, включених до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів.

Таблиця 2

Інформація про стягнення, застосовані АПУ упродовж 2015 року до суб'єктів аудиторської діяльності за результатами розгляду скарг, заяв, інформації, звернень, що надходили до АПУ від державних органів, фізичних та юридичних осіб

Вид стягнення	Кількість стягнень, застосованих АПУ упродовж 2015
Попередження	16
Зупинення чинності сертифіката строком на один місяць	2
Зупинення чинності сертифіката строком на три місяці	10
Зупинення чинності сертифіката строком на шість місяців	4
Зупинення чинності сертифіката строком на один рік	1
Анулювання сертифікату	4
Виключення з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів	8
ВСЬОГО	45

Джерело: [3]

Упродовж 2015 року (починаючи з червня 2015 року) АПУ перевірено 56 суб'єктів аудиторської діяльності (табл. 2) з 184 суб'єктів, включених до

Плану зовнішніх перевірок системи контролю якості на 2015 рік, затвердженого рішенням АПУ від 27.11.2014 р. № 303/5 (зі змінами). За результатами проведення перевірок 5 суб'єктів аудиторської діяльності не пройшли перевірку. Крім того до окремих суб'єктів були застосовані стягнення:

- до 16 – у вигляді попередження;
- до 2 – зупинення чинності сертифіката строком на один місяць;
- до 10 – зупинення чинності сертифіката строком на три місяці;
- до 4 – зупинення чинності сертифіката строком на шість місяців;
- до 1 – зупинення чинності сертифіката строком на один рік;
- до 4 – анулювання сертифікату;
- до 8 – виключення з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів.

Підсумовуючи, можна визнати, аудит в Україні має досить широке коло проблем, пов'язаних з наданням і подальшим розвитком аудиторських послуг. Особливу увагу серед них займає корумпованість та кримінальність економічних відносин, що негативно впливають на якість аудиторських послуг.

Комплексне та системне вирішення цих проблем сприятиме підвищенню авторитетності вітчизняного аудитора на міжнародному рівні та забезпечить високу якість в підготовці молодих професійних кадрів і тим самим високу якість проведення аудиту та надання аудиторських послуг.

Список літератури:

1. Закон України “Про аудиторську діяльність” від 22 квітня 1993 р. № 3125 – XII.
2. Стратегія діяльності Аудиторської палати України / затверджено рішенням АПУ від 05.07.2012 № 252/5.
3. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2015 рік.

Шот Анна Петрівна

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ В УМОВАХ КРИЗИ НЕПЛАТЕЖІВ

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується глибокими економічними перетвореннями в усіх галузях економіки на основі ринкових відносин. Ринкові відносини вимагають від суб'єктів господарювання перегляду і системи бухгалтерського обліку, одним із важливих елементів якої є облік розрахунків з кредиторами.

Питання обліку кредиторської заборгованості для більшості підприємств є актуальним та проблемним, що пов'язано з існуванням кризи неплатежів. Сьогодні багато підприємств гостро відчували нестачу власних фінансових ресурсів, потребу кредитних коштів, накопичили значні суми кредиторської та дебіторської заборгованості, що призвело до погіршення фінансового стану та, як наслідок їхньої платоспроможності.

За таких умов суб'єкти господарської діяльності, в першу чергу стараються вирішити власні проблеми, а виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами відкладають на другий план.

Дослідженням проблематики даного питання займаються багато вітчизняних науковців, зокрема: П. Й. Атамас, К. С. Сурніна, Ф. Ф. Бутинець, Н. В. Потриваєва, Г. Є. Долматова, В. О. Завгородній, В. С. Лень, Л. О. Омельянович, В. В. Сопко, О. В. Чайковська та інші. Проте, проблема аналітичного обліку кредиторської заборгованості, списання безнадійної та простроченої залишається актуальною.

Криза неплатежів спричинює появу і збільшення простроченої та безнадійної кредиторської заборгованості, а також кредиторської заборгованості за якою минув термін позовної давності.

Аналіз статистичних даних свідчить, про значну частку кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях підприємств, незважаючи на те, що не враховані підприємства окупованих територій. Динаміка кредиторської заборгованості в Україні подана у табл.1.

Таблиця 1

Динаміка кредиторської заборгованості в Україні за 2012-2015рр.
(млн. грн.)

На початок року	Поточні зобов'язання, всього	Кредиторська заборгованість	Частка кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях, %
01.01.2012	2097647,6	1753282,8	83,6
01.01.2013	2448985,8	1990946,9	81,3
01.01.2014*	2358541,4	1335487,7	56,6
01.01.2015*	2936220,2	1673808,7	57,0

*без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя.
Джерело : складено автором за даними [5]

Серед усіх видів кредиторської заборгованості в обліку особливо виділяються зобов'язання перед постачальниками, не оплачені в строк, та ті, за якими минув термін позовної давності, які свідчать про порушення підприємством розрахункової дисципліни. Тому, сучасні умови господарювання вимагають вирішення ряду проблем як теоретичного так і практичного характеру, пов'язаних з визначенням та відображенням таких видів кредиторської заборгованості в бухгалтерському обліку.

Проведене дослідження показало, що жоден з використовуваних в бухгалтерській та податковій практиці нормативних документів не містить конкретного терміну «списання кредиторської заборгованості», а для прийняття управлінського рішення щодо списання кредиторської заборгованості, необхідно, щоб така заборгованість отримала статус безнадійної.

Отже, на нашу думку, списання кредиторської заборгованості – це операція з одночасним визнанням доходу та виключенням (списанням) з обліку непогашеної (або не оплаченої кредитором), достовірно визнаної суми кредиторської заборгованості.

Як для податкового так і бухгалтерського обліку важливими є ознаки за якими кредиторська заборгованість вважається безнадійною. Проте в бухгалтерському законодавстві такі визначення відсутні.

Перелік ознак безнадійної заборгованості наведено лише в ПКУ [1], а саме: безнадійна заборгованість – це заборгованість, яка відповідає одній з таких ознак:

- заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;
- заборгованість, яка залишилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних після звернення кредитором стягнення на застав-

лене майно відповідно до закону та договору, за умови, що інші дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника, визначені нормативно-правовими актами, не призвели до повного покриття заборгованості;

- заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством.

Ще одним важливим аспектом, поряд з ознакою безнадійності, який лежить в основі списання кредиторської заборгованості є строк позовної давності. Тобто якщо, у договорі зазначено термін виконання зобов'язань (оплата за поставлені товарно-матеріальні цінності або виконані роботи чи послуги), то строк позовної давності починає обчислюватися з дня, наступного за останнім днем його невиконання. Відлік терміну позовної давності починається з дати виникнення у кредитора права пред'явити своєму боржникові вимогу.

Позовна давність, відповідно до ст. 256 Цивільного кодексу України – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки [2].

Важливий нюанс в бухгалтерському обліку заборгованостей, за якими минув строк позовної давності, полягає в тому, що закінчення строку позовної давності не тягне за собою припинення суб'єктивного права та не позбавляє від статусу боржника. У ч. 1 ст. 267 ЦКУ закріплено положення, згідно з яким особа, яка виконала зобов'язання після закінчення позовної давності, не має права вимагати повернення виконаного, навіть якщо вона у момент виконання не знала про сплив позовної давності.

Для бухгалтерського обліку важливим є визначення точної дати коли починається і закінчується термін позовної давності, адже списання безнадійної кредиторської заборгованості за якою минув термін позовної давності тісно пов'язане з відображенням доходу (рахунок 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості») [4]. Не своєчасне відображення доходу від списання кредиторської заборгованості тягне за собою нарахування та сплату фінансових санкцій.

Отже, невиконання підприємством договірних зобов'язань перед своїми партнерами може призвести до виникнення додаткових витрат на сплату фінансових санкцій з однієї сторони та виникнення доходу, при списанні простроченої заборгованості з іншої сторони.

Для того, щоб не пропустити та контролювати дату відображення в обліку списання кредиторської заборгованості і визнання доходу підприємствам доцільно Наказом про облікову політику ввести в робочий план рахунків аналітичні рахунки для обліку простроченої кредиторської заборгованості за її видами та термінами виникнення. На наш погляд, з метою контролю, цього не достатньо. Необхідно також внести зміни в діючі облікові реєстри (журнал №2 та №3) або вести облік простроченої кредиторської заборгованості окремо в реєстрах довільної форми.

Основними реквізитами таких облікових реєстрів мають бути: дата виникнення і погашення заборгованості та первинний документ, що підтверджує операцію (у тому числі списання кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності), оскільки відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи.

Така інформація є надзвичайно важливою і для управлінського обліку, адже прийняття рішення про списання кредиторської заборгованості має бути документально підтвердженим.

Крім цього для відображення достовірної інформації у фінансовій звітності підприємств (ф. №1) доцільно на законодавчому рівні внести зміни в діючий План рахунків та ввести субрахунки (рахунки) для обліку простроченої кредиторської заборгованості за термінами. Це в першу чергу стосується рахунків 60 «Короткострокові позики», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 681 «Розрахунки за авансами одержаними», 50 «Довгострокові позики» [4].

Доцільним було б наведення суб'єктами господарювання інформації про суми безнадійної, простроченої кредиторської заборгованості та за якою минув термін позовної давності також і у примітках до фінансової звітності, аналогічно дебіторській заборгованості.

Метою ведення обліку та складання фінансової звітності є, як відомо, надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про діяльність підприємства. А в умовах фінансової кризи істотне значення має якість інформації про стан розрахунків з кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. На сьогодні отримання такої інформації в обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з кредиторами є неможливим як за відсутності такої інформації у фінансових звітах суб'єктів господарювання так і офіційних статистичних даних.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
2. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 № 435-IV.
3. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07. 1999 р. № 996 – XIV.
4. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291.
5. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sze.htm.

Шот Анна Петрівна

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту

Литвин Василина Миколаївна

магістрантка

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Одним з найактуальніших рішенням проблем підвищення ефективності управління будівельним підприємством в умовах нестабільності економічного середовища є регулювання, оптимізація та мінімізація витрат. Витрати будучи центральним об'єктом планування, обліку, аналізу та контролю, розглядаються як найважливіший фактор, який впливає на прибуток підприємства, рівень впливу якого можна регулювати, приймаючи правильні управлінські рішення.

Будівництво являє собою окрему самостійну галузь економіки країни, яка призначена для введення в дію нових, а також реконструкції, розширення, ремонту і технічного переоснащення діючих об'єктів виробничого та невиробничого призначення. Визначальна роль будівельної галузі полягає у створенні умов для динамічного розвитку економіки країни, задоволення потреб суспільства [5].

Проблеми обліку витрат будівельної галузі досліджували Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, І.В. Чалий, Р.В. Чернецька, Т.В. Давидюк, Н.О. Микитюк, В.А. Ільяшенко, Ю.О. Юхновська, О.А. Біловодська.

Особливістю будівельної сфери є той факт, що результатом робіт, як виду економічної продукції виступає будівництво, безпосередньо пов'язане із здійсненням великої кількості витрат. При цьому порядок ведення бухгалтерського обліку повинен бути налагоджений таким чином, щоб керівництво організацій могло оперативнo отримувати достовірну інформацію, у тому числі і про витрати з метою їх регулювання. Крім цього важливою ділянкою роботи бухгалтера є визначення кошторисної вартості будівельно-монтажних робіт, своєчасне списання витрат і віднесення їх на фінансовий результат.

Для будівельних компаній властиво здійснення великої кількості витрат, при цьому для ефективної діяльності необхідно проводити контроль за збереженням майна, формувати оперативнo і правильнo собівартість робіт, забезпечувати виробничий процес необхідною кількістю матеріальних ресурсів тощо. Все це може бути здійснено, якщо правильнo і своєчасно проводити облік витрат, згідно з нормативно-правовим забезпеченням України.

В Україні частка будівництва у валовому національному продукті складає 8%. Будівельна галузь країни у 2016 році досягла виконання будівельних робіт на суму 70,9 млрд. грн., це на 23,3% більше порівняно з минулим роком. Зокрема, обсяги робіт із спорудження будівель збільшилися на 25,6% (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної продукції
у 2014 - 2016 роках

Вид продукції	2014 р., млн.грн.	2015 р., млн.грн.	2016 р., млн.грн.	Приріст у 2015 р, %	Приріст у 2016 р, %
Будівництво	51108,7	57515	70942,4	12,5	23,3
Будівлі	24856,5	28907,5	36298,9	16,3	25,6
- житлові	11292,4	13908,8	17253,0	23,3	24
- нежитлові	13564,1	14998,7	19045,9	10,6	27
Інженерні споруди	26252,2	28607,5	34643,5	9	21,1

Джерело: розроблено авторами за даними Державної статистичної служби України

Відповідно до Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти» витрати за будівельним контрактом включають:

- витрати, безпосередньо пов'язані з виконанням даного контракту;
- загальновиробничі витрати.

До складу витрат, безпосередньо пов'язаних з виконанням будівельного контракту, належать прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату

праці, інші прямі витрати (включаючи вартість виконаних субпідрядниками робіт).

До складу загальновиборничих витрат включаються затрати на управління, організацію та обслуговування будівельного виробництва [4].

Загальновиборничі витрати включаються до витрат за кожним контрактом шляхом розподілу загальних витрат організації між об'єктами будівництва з використанням бази розподілу при нормальній потужності (пропорційно прямим витратам; обсягам доходів; прямим витратам на оплату праці; відпрацьованому будівельними машинами і механізмами часу тощо).

Головною проблемою обліку витрат в будівництві є розподіл загальновиборничих витрат, оскільки виникає ймовірність того, що дана категорія витрат в кінці звітної періоду буде недорозподілена по об'єктах калькулювання, тим самим компанія частину витрат не покриє, що призведе до зменшення фінансового результату. Крім цього для формування точної собівартості замовлення необхідно заздалегідь визначити усі витрати. Для вирішення даної проблеми, тобто оперативності отримання інформації про загальновиборничі витрати їх потрібно розподіляти попередньо за допомогою бази розподілу.

На нашу думку, потребує вирішення проблема вибору бази розподілу загальновиборничих витрат для адекватного їх віднесення до собівартості окремих об'єктів. Вітчизняні підприємства, як правило, використовують за базу розподілу суму витрат для оплати праці основного виробничого персоналу. Проте в умовах науково-технічного прогресу простежується тенденція зменшення участі людини у виробничому процесі, що в результаті спонукає до використання інших факторів розподілу. У будівельних організаціях загальновиборничих витрат між об'єктами будівництва розподіляються із урахуванням специфіки робіт та використанням таких баз розподілу, як:

- сума всіх прямих витрат на виконання будівельно-монтажних робіт;
- сума прямих витрат на оплату праці;
- нормативні або фактичні витрати праці на виконання будівельно-монтажних робіт (в людино-годинах);
- час роботи будівельних машин і механізмів у будівництві конкретних об'єктів (у машино-годинах) та ін.

Таким чином, розподіл загальновиборничих витрат рекомендується виконувати у наступній послідовності:

- перший етап - розподіл всіх загальновиборничих витрат на постійні та змінні;

- другий етап - вибір бази розподілу.
- третій етап - визначення нормальної потужності підприємства та вираження її в одиницях виміру обраної бази.
- четвертий етап - обчислення суми постійних і змінних загальновиробничих витрат за умови досягнення підприємством нормальної потужності;
- п'ятий етап - розрахунок нормативу постійних і змінних витрат на одиницю бази розподілу.

Відповідно до особливостей виробничого процесу, будівельним організаціям рекомендується розподіляти загальну суму загальновиробничих витрат усіх підрозділів не пропорційно одній базі розподілу, а з використанням оптимального фактора розподілу. Тобто, для кожного підрозділу організації потрібно врахувати, яка стаття загальновиробничих витрат переважає у структурі його витрат. Використання даного підходу розподілу загальновиробничих витрат дозволить:

- врахувати специфіку діяльності кожного з підрозділів будівельної організації;
- відстежувати та контролювати всі матеріальні витрати будівельної організації;
- точніше розподілити загальновиробничі витрати між конкретними об'єктами розподілу;
- визначити вплив непрямих витрат на формування собівартості будівельної продукції.

Таким чином можна зробити висновок, що будівництво є однією з найважливіших галузей економіки країни. Запропонований алгоритм послідовності розподілу загальновиробничих витрат дозволить будівельним організаціям оптимізувати та мінімізувати свої матеріальні витрати, а це в свою чергу призведе до покращення фінансового становища та розвитку компаній.

Список літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999р. № 996 – xiv.
2. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 28 квітня 2001 р. № 205.
5. Степанов И. С. Экономика строительства: учебник / под общей ред. И. С. Степанова. – 3-е изд., доп. и перераб. — М.: Юрайт-издат, 2007. – 620 с.

Шевців Любов Юліанівна

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Інтенсифікація глобалізаційних процесів України у світовий економічний простір вимагає застосування комплексу сучасних економічних методів та інструментів стратегічного управління підприємствами, які направлені на посилення власних конкурентних позицій на ринку. Саме використання бюджетування, як одного з методів фінансового управління на підприємстві сприяє підвищенню ефективності ведення бізнесу від 25-50 % і зменшенню витрат підприємства на 10-15 % за рахунок підвищення якості управління [1, с.26]. Метою бюджетування є складання основного фінансового плану – бюджету з позитивним фінансовим результатом, а за оцінками спеціалістів, підприємства, які не складають бюджетів, втрачають за рік до 20 % своїх доходів, через нестачу інформації для прийняття правильних управлінських рішень [2]. Враховуючи зарубіжний досвід та сучасні вітчизняні реалії, саме система бюджетування може забезпечувати ефективний взаємозв'язок та взаємоузгодженість стратегічних і тактичних цілей управління на рівні бюджетів задля підвищення ефективності стратегічного управління.

Дослідження економічної сутності «бюджетування», його складових, взаємозв'язків з іншими підсистемами управління дозволило виявити, що бюджетування може виступати інструментом управління не лише на тактичному рівні, але і доводити стратегічні цілі на рівень бізнес-процесів підприємства та наділяти останні відповідними ресурсами для їх реалізації. При цьому виходячи із поставленої стратегічної мети та бюджетних показників, кожний бізнес-процес здатен розробляти систему тактичних цілей та формувати бюджети бізнес-процесів по досягненню ключових стратегічних

показників розвитку, а розробка бюджетів бізнес-процесів є тісно інтегрованою з іншими видами планів [1,с.5-6].

З метою досягнення конкурентних переваг запропоновано підприємству використовувати переваги стратегічного управління, направлено на синергізм із складовими: місією, цілями підприємства, стратегією та потенціалом. Згідно результатів дослідження [3,4,5], встановлено що критерієм ефективності стратегічного управління є досягнення поставлених цілей і завдань групою, відділом, департаментом, підприємством з врахуванням галузевих особливостей (властиві всім підприємствам галузі), взаємодії з зовнішнім середовищем і особливостями внутрішнього середовища компанії, шляхом реального делегування повноважень і відповідальності із створенням бюджетних структур.

З метою економії ресурсів, скороченню непродуктивних витрат, забезпеченню дієвості контролю за показниками бюджету та їх точності, доцільним є дотримання принципів бюджетування: інтеграції; послідовності; нормативного підходу; наскрізного бюджетування; декомпозиції; економічної цілісності та методичної співставності. Дотримання керівництвом підприємства цілей бюджетування дозволяє інтегрувати його в систему управління діяльністю. До них належать: прогноз господарського стану підприємства; розроблення системи відповідальності за результати господарської та фінансово-економічної діяльності; розподіл фінансових повноважень та відповідальності між керівниками підприємства; розроблення системи контролю за результатами господарської та фінансово-економічної діяльності підприємства; визначення результатів при проведенні сценарного аналізу; узгодження планових фінансово-економічних показників; прогноз фінансово-економічного стану підприємства. Забезпечення досяжності поставлених цілей бюджетування, здійснюють за ступенем деталізації бюджетів та обрання комбінації підходів двох концепцій: гнучке бюджетування (*beyond budgeting*) або тотальне бюджетування (*total budgeting*). Якщо за першою концепцією система бюджетів замінюється гнучкою системою цілей і показників, при вільному доступі менеджерів до інвестиційних ресурсів, то за другою концепцією відбувається жорстке встановлення цілей та розроблення бюджетів, які охоплюють всі напрями діяльності.

Вивчення підходів [1-6] до організації процесу бюджетування дозволило виявити використання функціонального та процесного підходів і довести, що, процесний підхід до бюджетування має низку переваг порівняно із функціональним, оскільки підвищує якість планування, організації і

контролю та закладає можливість використання широкого спектру їх інструментів, створює передумови для поєднання бюджетів з елементами стратегії у єдиному управлінському ланцюгу. Також встановлено, що підприємство отримує переваги використовуючи бюджетування спрямоване на інтерпретацію та трансформацію стратегічних цілей підприємства у бюджети, на основі застосування процесного підходу та методики збалансованої системи показників, у вигляді етапності її формування з обґрунтуванням процедурного наповнення: формулювання стратегії та визначення її ключових показників; впровадження процесного підходу до бюджетування; формування бюджетів бізнес-процесів; формування зведеного бюджету підприємства; організація та регламентація бюджетування, що поліпшить якість управління на всіх рівнях, забезпечить підвищення результатів економічної діяльності підприємств (див табл.1). Збалансована система показників – це концепція стратегічного управління діяльністю організації, заснована на виборі, вимірі та оцінці групи показників, що описують всі стратегічні аспекти діяльності підприємства. Стратегічні напрямки розвитку компанії розкриваються, як мінімум, у розрізі 4 проєкцій: фінанси, маркетинг і ринок, виробництво і його ефективність, розвиток і навчання. Між всіма показниками, що входять у дані проєкції, існують причинно-наслідкові зв'язки, які дозволяють виразити абстрактні стратегічні завдання в системі планів і заходів [6, с.52].

Таблиця 1

Передумови використання бюджетування як інструменту реалізації цілей стратегічного управління на основі збалансованої системи показників та процесного підходу

Рівні	Передумова
На рівні підходів до розуміння управління	Використання процесного підходу до організації бюджетування та стратегічного управління забезпечує єдність функцій щодо впливу на об'єкт управління
На рівні видів управління	Реалізація стратегічних планів потребує координації стратегічного та тактичного управління. Реалізація тактичних завдань та планів, повинна бути підпорядкована стратегічним змінам
На рівні етапів стратегічного управління	Використання бюджетування як інструменту аналізу, реалізації і контролю стратегічного управління (на основі процесного підходу)

Джерело: [1]

Завдяки впровадженню збалансованої системи показників можливе протиставлення, традиційного процесу планування, процесу планування на

основі BSC за одночасного підвищення змістовності розроблених планів [5, с. 39], зміщення активності у сфері стратегічного планування та процесу побудови BSC, а також скорочення витрат і зусиль у межах оперативного планування. Звідси процес планування стає коротшим. Крім того, зростає інтенсивність процесу планування, оскільки під час використання BSC, його можна починати пізніше.

Таким чином, основною проблемою неефективної та непослідовної реалізації стратегічного управління на підприємствах як основи їх довгострокового стабільного розвитку є відсутність стійких взаємозв'язків і підпорядкованості бюджетування стратегічним цілям, які мають окреслюватись стратегічним баченням. Інтеграція збалансованої системи показників у систему планування дає можливість принципового переосмислення процесу бюджетування. Основна її роль при цьому полягає в передачі інформації із системи стратегічного планування до системи щорічного бюджетування, дасть змогу ефективніше використовувати ресурс підприємств, заощаджувати кошти та ефективніше проводити політику ціноутворення та мотивації персоналу.

Визначення місця бюджетування у забезпеченні стратегічних цілей дав змогу: закласти фінансові і не фінансові показники за принципом побудови збалансованої системи показників в основу формування бюджетів підприємства, здійснювати розподіл ресурсів на основі ступеню терміновості; реалізувати стратегічні ініціативи при економії ресурсів підприємства; забезпечити наявність взаємопов'язаних планів на всіх рівнях управління, як по підрозділах, так і по підприємства в цілому; здійснювати трансформацію стратегічних цілей в конкретні плани заходів із заданими в кількісному вираженні бюджетними показниками; пріоритетні цілі визначати за змістом певної стратегії; поетапне і одночасне запровадження процесного підходу до всіх рівнів та підсистем управління підприємством та бюджетування з обґрунтуванням основних критеріїв забезпечення ефективності [1,с.243].

Ефективна реалізація системи бюджетного планування дозволяє отримати систему, тісно пов'язану з місією і стратегічними цілями підприємства, дозволяє при необхідності оперативно уточнювати траєкторію руху до стратегічних орієнтирів, сприятиме оптимізації коштів, більш ефективному використанню ресурсів підприємств, політиці ціноутворення та мотивації персоналу.

Список літератури:

1. Поліщук С. Формування інтегрованої системи бюджетування машинобудівних підприємств / С. Поліщук // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 2 (9). – С. 240-248.
2. Бримсон Дж. Процессно-ориентированное бюджетирование. Внедрение нового инструмента управления стоимостью компании / Дж. Бримсон, Дж. Антос при участии Дж. Коллинза // пер. с англ. В.Д. Горюновой; под. общ. ред. В.В. Неудачина. – М.: Вершина, 2007. – 336 с.
3. Федчишина Н.М. Облік і бюджетування в управлінні діяльністю підприємства: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Федчишина Наталія Михайлівна. – Київ, 2016. – 237 с.
4. Каплан Р. Организация, ориентированная на стратегию. Как в новой бизнес-среде преуспевают организации, применяющие сбалансированную систему показателей / Р. Каплан, Д. Нортон; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2004. – 416 с.
5. Horvath P. Balanced Scorecard – ein Werkzeug zur Umsetzung von Strategien / P. Horvath, L. Kaufmann // Harvard Business Manager. – 1998. – Vol. 20, Nr.5. – P. 39-48.
6. Партин Г.О. Бюджетування у системі управління витратами підприємства / Г.О. Партин // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 50-53.

Шевців Любов Юліанівна

е. к. н., доцент кафедри обліку і аудиту

Кіндрат Оксана Дмитрівна

магістрантка

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА У ФОРМУВАННІ АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємств є уміло сформована облікова політика. Облікова політика визначає ідеологію господарювання підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в

конкурентній боротьбі. Саме тому значення облікової політики у формуванні аналітичної інформації набирає все більшої актуальності в сучасних умовах господарювання.

Облікова політика є комплексом таких елементів бухгалтерського обліку, які забезпечують правдивість і зрозумілість інформації про фінансовий стан підприємства та його зміну за певний період. У практиці українських бухгалтерів термін “облікова політика” набув поширення у кінці 80-х років минулого століття як переклад поданого у міжнародних стандартах, а з 1999 року цей термін був офіційно запроваджений Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” [1]. Проте єдиного нормативного документа з питань регулювання облікової політики - обрання, застосування, оформлення, внесення змін, відображення у фінансовій звітності - в Україні досі немає. Тому визначення цього поняття доцільно розглядати у порівнянні національних і міжнародних нормативних документів (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття “облікова політика” у міжнародних та національних нормативно-правових актах

№ з/п	Нормативно-правовий акт	Визначення
1	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки”	Облікові політики - конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності
2	Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”	Облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності
3	Положення про бухгалтерський облік “Облікова політика організації” (ПБО 1/2008) Російської Федерації	Під обліковою політикою організації розуміється прийнята нею сукупність способів ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження, вартісної оцінки, поточного групування та підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності
4	Закон Республіки Білорусь “Про бухгалтерський облік та звітність”	Облікова політика - сукупність способів і методів ведення бухгалтерського обліку, які використовуються підприємством

Джерело: [4]

Аналізуючи визначення облікової політики у вітчизняних та міжнародних стандартах варто відзначити, що їх спільною особливістю є те, що

облікову політику обмежують лише складанням та поданням фінансової звітності і не поширюють на питання організації та ведення обліку.

Розробка облікової політики згідно Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та Міжнародними стандартами фінансової звітності покладається на відповідальність бухгалтерів (щодо її розробки) та управлінського персоналу (щодо затвердження) і оформляється Наказом про облікову політику підприємства.

Так як для обґрунтування рішень щодо обрання облікової політики необхідна економічна інформація, а, насамперед, аналітична, важливо врахувати її значення, що у даному випадку полягає у наступному:

- містить синтезовані дані, які виражають вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на той чи інший варіант облікової політики та її дію на об’єкт господарської діяльності;
- може подати багатоваріантну характеристику облікової політики, що створює умови для порівняння найоптимальнішого їх складу;
- характеризує дію облікової політики за звітний період господарювання підприємства, що дає змогу визначити ефективність управлінських рішень;

Вкрай важливим, на наш погляд, є той факт, що інформація економічного аналізу здатна сформулювати прогноз дії облікової політики на майбутні періоди діяльності підприємства, що дасть змогу приймати стратегічні рішення щодо покращення показників фінансової звітності. Вплив облікової політики на показники діяльності підприємства наведений на рис. 1.

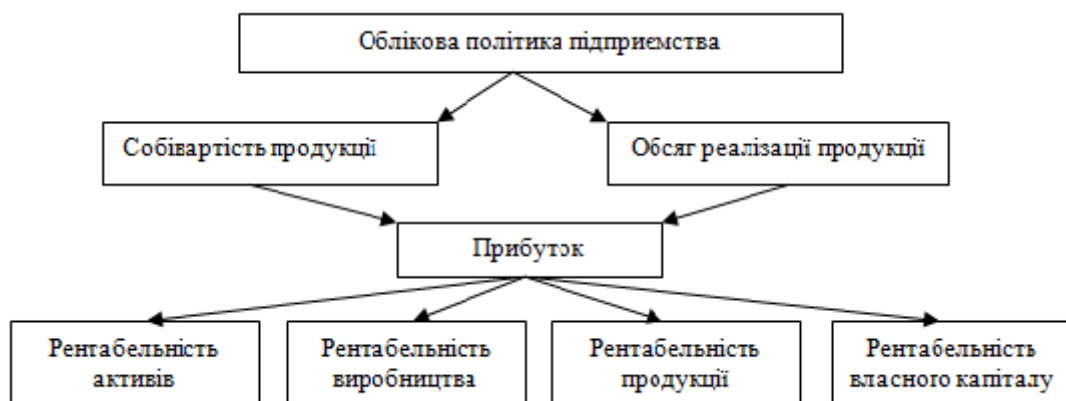

Рис. 1. Загальний вплив облікової політики на показники діяльності підприємств

Джерело: [5]

Беззаперечно, облікова політика підприємства належить до об'єктів контролю будь-якого виду (аудиторського, податкового, внутрішньогосподарського), так як вона є методологічним забезпеченням обліку господарських операцій, пов'язаних з формуванням витрат, доходів та ін. Отже, одним із важливих завдань контролю є перевірка відповідності фактичного обліку критеріям, закладеним в обліковій політиці.

Особливу роль відіграє аналітична інформація щодо облікової політики при здійсненні внутрішньогосподарського, внутрівідомчого та аудиторського контролю. Саме цим видам належить визначити її ефективність, а відтак і ефективність прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень. Доцільним, на наш погляд, є розгляд питань щодо взаємозв'язку облікової і фінансової політики підприємства. Використовуючи положення фінансового менеджменту, можна сказати, що облікова політика є механізмом реалізації окремих складових фінансової політики підприємства. Цей зв'язок має багато дотичних. Можна навести такі приклади:

- фінансова політика щодо збільшення грошових потоків для здійснення інвестування зумовлює скерування облікової політики на збільшення чи зменшення обсягу витрат на поточну господарську діяльність;
- фінансова політика, скерована на нагромадження прибутку і зміцнення фінансової стійкості підприємства, зумовлює застосування облікової політики для оптимізації та зменшення суми поточних господарських витрат, обрання відповідно до їх класифікації покупців і постачальників з низьким ступенем ризику, розрахунки з якими не потребували б нарахування резерву сумнівних боргів і ін.;
- фінансова політика щодо формування основних засобів (реальних інвестицій) пов'язана з обліковою політикою щодо методу нарахування їх амортизації (зносу).

Враховуючи усе вище, потрібно виокремити низку питань проблемного характеру, що ускладнюють процедуру формування облікової політики вітчизняними підприємствами та певною мірою нівелюють її важливість і значення. Найістотнішими з них є такі як недоречність застосування окремих елементів облікової політики, нерозкриття або поверхневе розкриття сутності та методики застосування окремих елементів облікової політики, нерозкриття сфери застосування альтернативних прийомів і способів для конкретних об'єктів обліку і відсутність характеристики їх переваг та недоліків, суперечливість окремих елементів облікової політики принципам обачності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат,

відсутність чіткої межі між поняттями “облікова політика” та “облікова оцінка”, а також відсутність жорстких вимог щодо строків, порядку формування та внесення змін в облікову політику підприємства.

Як свідчить практика, порушені питання на сьогодні не враховуються багатьма підприємствами при визначенні облікової політики. Тому вдосконалення має рухатися шляхом актуалізації облікової політики та підвищення її якості. Актуалізація облікової політики є нічим іншим як приведення її відповідно до законодавства, що змінюється, та бізнесовими процесами. Що ж стосується якості облікової політики, то необхідно її підвищувати за такими критеріями, як: економічна доцільність, повнота, неупередженість облікової політики, несуперечливість законодавчій базі, раціональність методів обліку, відповідність цілям підприємства та автоматизації обліку [3, с. 16].

Подальші наукові дослідження направлені на пошук ефективних механізмів формування облікової політики та її використання на практиці.

Список літератури:

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 966-XIV.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020
3. Андреева Є.Д. Формування облікової політики та шляхи її вдосконалення / Є.Д. Андреева // Управління розвитком. – 2014. – № 9(172). – с. 16
4. Кулик А.В. Облікова політика: набутий досвід та перспективи [Текст] / А.В. Кулик: Монографія. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2014. – с. 53
5. Юнацький М.О. Облікова політика в управлінні діяльністю корпоративних підприємств: організація та методика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / М. О. Юнацький. – Київ, 2016. – с. 8

Лобода Наталія Олександрівна
к.е.н., доц. кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК У СТРУКТУРІ ФІСКАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Сучасні умови господарювання та новітня стратегія розвитку України орієнтована на інтеграцію до світової та європейської спільноти поставили нові вимоги до функціонування економічної та політичної систем держави. В Україні відбуваються кардинальні перетворення в соціально-економічній та політичній сферах, і значна увага приділяється створенню ефективної системи оподаткування. Адже від механізму стягнення податків залежить формування доходної частини бюджету, а це, як відомо, основна фінансова база держави. Податок на прибуток на сьогодні є найвагомим із групи прямих податків у податковій системі України. Саме тому покращання сучасного стану податку на прибуток підприємства є однією із найважливіших соціально-економічних проблем, від швидкого вирішення яких значною мірою залежить подальший розвиток малого та середнього бізнесу в Україні.

Сучасні проблеми, пов'язані із висвітленням актуальних аспектів обліку податку на прибуток, знаходять своє відображення у наукових дослідженнях таких провідних вчених та науковців як Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон, С. Архієреєв, Р. Капелюшников, П. Куцик, Г. Кірейцев, С. Малахов, В. Милашин, В. Радаєв, М. Шигун. Необхідність відображення в системі бухгалтерського обліку податку на прибуток потребує організації податкового контролю. Питання організації податкового контролю досконало розглянуто та опубліковано в роботах та дослідженнях таких вітчизняних вчених – А. Білоусова, М. Білухи, Ф. Бутинця, М. Корінько, В. Пантелеєва, В. Рудницького та інших. Проте низка проблем пов'язаних з відображення в обліку податку на прибуток залишається нерозкритою, а тому потребують подальших досліджень та наукових розробок.

На основі синтезу підходів до формування економічного змісту поняття „податок на прибуток” визначено, що він є вагомим інструментом фіскальної політики держави, який регламентує порядок формування, розподілу (частково) та вилучення частини прибутку законодавчо закріпленої категорії

платників до централізованого фонду грошових ресурсів держави та є субстанцією для підвищення ефективності системи регулювання взаємовідносин суб'єктів господарювання з бюджетом, невід'ємним атрибутом регулювання та стимулювання інвестиційних процесів у країні.

У процесі аналізу виникнення податку на прибуток виявлено, що в сучасному вигляді він сформувався на початку ХХ сторіччя та поширився майже в усіх країнах світу, набувши особливостей зумовлених історичними, культурними традиціями кожної з них.

Так, у США податок на прибуток корпорацій становить близько 10 % доходів федерального бюджету. Він справляється за восьмирозрядною шкалою оподаткування: найнижча ставка – 15% встановлена для оподаткованого прибутку, що становить лише 50 000 дол., а найбільша ставка – 39% застосовується для оподаткування прибутку в розмірі від 10 000 до 335 000 дол. США [1].

У Швеції при сплаті національного податку на прибуток усі платники податку поділяються на резидентів і нерезидентів. Резиденти сплачують податок з усієї суми доходів, а нерезиденти – з прибутку, який отриманий тільки на території Швеції. Ставка податку на прибуток становить – 28 % [1]. Не існує місцевих податків для корпорацій, а також немає різниці між розподіленим і нерозподіленим прибутком.

У Франції податком на прибуток компаній оподатковуються юридичні особи, діяльність яких приймає форму експлуатації різних ресурсів або має характер операцій, пов'язаних з одержанням прибутку. Податок поширюється на прибутки, одержані від діяльності на території Франції як резидентами, так і нерезидентами. База оподаткування – задекларований прибуток за звітний рік, дані про який подаються податковому відомству не пізніше 1 квітня поточного року. Базова ставка податку – 33,33 % чистого прибутку, а для компаній, які реалізують нафту і газ, ставка підвищена до 50 %. За зниженою ставкою 20,9 % оподатковуються с/г фірми, прибутки від землекористування та операцій з цінними паперами.

У Великобританії розмір податку на прибуток дорівнює 33%. Але для малих підприємств застосовується зменшена ставка - 25% [1]. Причому малі підприємства визначаються за ознакою розміру отриманого прибутку. При визначенні прибутку до оподаткування від валових доходів віднімаються всі витрати, пов'язані з науково-дослідними роботами. Нафтодобувні підприємства, навпаки, крім податку за основною ставкою, вносять до бюджету ще 50% доходу, який у них залишається.

Особливості в оподаткуванні прибутку мають місце і в Німеччині. Так, тут встановлені дві ставки: на прибуток, який не розподілений, - 50% та на прибуток, який розподілений, - 36% [2]. Це робиться з урахуванням того, що при нерозподіленому прибутку оподатковуються дивіденди акціонерів прибутковим податком.

Оподаткування прибутку має свої особливості і в Норвегії. Найвища ставка оподаткування становить 28% [1]. Прибуток до оподаткування розраховується як різниця між балансовим прибутком, який зменшений на суму витрат на виробництво та реалізацію і на суму сплачених податків у норвезькі податкові органи. Суму бази оподаткування зменшують також амортизаційні відрахування.

Що стосується України, то можна зазначити, що податкова система незалежної України почала формуватись одразу ж після проголошення незалежної держави в 1991 році. Податкова система незалежної України почала формуватись одразу ж після проголошення незалежної держави в 1991 році. Хоча Закон Української РСР «Про систему оподаткування» був прийнятий ще 25 червня 1991 р. механізм оподаткування прибутку в Україні кардинально змінився з прийняттям Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22 травня 1997 р. № 283/97-ВР. Податок на прибуток, який стягується в Україні, має дуже велике фіскальне значення, чим відрізняється від аналогічних податків в економічно розвинутих країнах. Податок на прибуток підприємств, крім великого фіскального значення, має й широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності. Цей вплив може здійснюватися як завдяки диференціації ставок оподаткування по різних видах діяльності, так і завдяки наданню пільг у виробництві пріоритетних товарів. Але в нашій країні можливості щодо використання податку на прибуток як регулюючого фактора дещо обмежено його великим бюджетним значенням, внаслідок чого і застосовується єдина ставка податку на прибуток підприємств. Справляння податку на прибуток підприємств має багато проблем. Саме тому, кардинальних змін податок на прибуток зазнав з прийняттям Податкового кодексу України. Відповідно до прийнятого Податкового кодексу України (який вступив в дію з 1 січня 2011 р.), ставки податку на прибуток підприємств знизилася з 30% до 18% з 1996 по 2017 рік [3]. Також основним досягненнями із прийняттям Податкового кодексу України вважається поступове зближення податкової системи України з податковими системами європейських країн, модернізація ДФС на основі моделі сервісної служби із наданням адміністративних послуг, спрощення системи адміністрування податків тощо.

Податковий контроль є необхідною умовою функціонування ефективною податковою системою. Він забезпечує зв'язок платників податків з органами державного управління, що наділені особливими податковими правами і повноваженнями. Податковий контроль є завершальною стадією управління оподаткуванням і одночасно одним з елементів планування податкових доходів бюджетів. Це зумовлено тим, що з однієї сторони, він є формою реалізації контролюючої функції податків, а з іншої – формою примусових грошових відносин. На сьогоднішній день податкове законодавство визначає, що податковий контроль полягає не лише в перевірці правильності нарахування та перерахунку до бюджету податків, а й у веденні обліку платників податків та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності контролюючих органів. Податкове законодавство виділяє наступні способи здійснення податкового контролю:

- ведення обліку платників податків та інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів (створення умов для здійснення контролюючими органами контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства);
- перевірка та звірка дотримання податкового законодавства (встановлення правильності та законності нарахування та сплати податків до бюджету, а також перевірка дотримання суб'єктами господарювання норм Податкового кодексу України). Даний спосіб, на нашу думку, безпосередньо стосується контролю за нарахуванням та сплатою податку на прибуток.

Основною проблемою проведення податкового контролю є те, що чинними нормативно-правовими актами не встановлено чітких процедур організації проведення документальних перевірок платників податків та, як правило, кожний контролюючий орган самостійно розробляє правила та порядок проведення перевірок у вигляді методичних рекомендацій. Варто відмітити, що податковий контроль проводиться шляхом використання лише документальних прийомів контролю, оскільки податок на прибуток та його база оподаткування є суто розрахунковою величиною, яка підтверджується лише документально. Крім того, контролюючі органи самостійно можуть визначити як проводити перевірку суцільним чи вибірково способом, проте, на нашу думку, для отримання більш достовірних даних краще проводити податковий контроль податку на прибуток суцільним способом.

Отже, за результатами дослідження приходимо до висновку, що для поліпшення свого становища Україні необхідно поступово знижувати податкове навантаження, використовуючи міжнародний досвід, адаптуючи його до специфіки та умов розвитку нашої країни, створювати умови, в яких майже неможливо буде ухилитися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до поступового збільшення надходжень до державного бюджету.

Список літератури:

1. Европейские страны с самым высоким налогом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tranio.ru>
2. Україна не є світовим лідером за кількістю податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua>

Труш Іванна Євгенівна

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Державний фінансовий контроль посідає провідне місце у системі державного регулювання економіки та спрямований на забезпечення законності операцій під час утворення та використання фінансових ресурсів. До того ж, слід зазначити, що від того, як побудована в країні система державного фінансового контролю, значною мірою залежать, довіра до держави як власних громадян, так і зарубіжної спільноти, а також умови розвитку бізнесу, економічне зростання країни, формування сприятливого інвестиційного клімату.

В сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні, які супроводжуються процесами поширення форм, обсягів та наслідків шахрайств в сфері бюджетних коштів та державного майна, на перше місце виходить необхідність забезпечення державного фінансового контролю (ДФК), який би сприяв законності та раціональності використання коштів та майна, які належать державі [1].

У процесі формування в Україні відповідних інституційних умов подальший розвиток державного фінансового контролю може стати важливим фактором ефективності бюджетних видатків та підвищення рівня результативності бюджетного процесу [2].

Вітчизняна система ДФК розглядається як трьохрівнева модель, у якій найвищим рівнем контролю є централізований зовнішній контроль від імені Уряду та Парламенту.

З метою забезпечення проходження такого контролю на другому рівні діють децентралізовані підрозділи внутрішнього аудиту, які оцінюють та підтримують ефективність діючої системи внутрішнього контролю, яка і є останнім рівнем, на якому базується система ДФК.

Отже, фактично останні два щабля цієї моделі, базуючись на відповідальності та підзвітності керівника організації будь-якого рівня, і являють собою систему державного внутрішнього фінансового контролю (ДФК) європейського зразка, прийняту в Україні як основу реформування.

Окремо слід зазначити, що така адаптація вітчизняної системи ДВФК до правил країн ЄС є не лише по-суті єдиним шляхом до забезпечення належного рівня фінансової дисципліни в державі, але і передумовою вступу України до ЄС, що впливає з вимог Плану дій Україна – ЄС.

Протягом 2016 року територіальними підрозділами Державної аудиторської служби охоплено контролем майже 2,3 тис. підприємств, установ і організацій усіх форм власності, на понад 1,8 тис. об'єктах контролю встановлено незаконне і нецільове витрачання коштів і матеріальних цінностей, їх недостачі на загальну суму понад 1,0 млрд. грн., у тому числі бюджетних ресурсів – майже 618,8 млн. грн., (з них понад 299,9 млн. грн. – кошти державного бюджету).

У 86,3 відсотка з обревізованих понад 1,3 тис. бюджетних установ і організацій виявлено факти незаконного і нецільового витрачання бюджетних коштів, матеріальних цінностей та їх недостачі на загальну суму понад 578,3 млн. гривень [3].

Аналіз виявлених фінансових порушень свідчить про те, що найбільш поширеними серед них залишаються нецільове та незаконне витрачання бюджетних коштів при виконанні державних цільових програм, оплаті вартості будівельних і ремонтних робіт, послуг, матеріальних цінностей. Численними є порушення при наданні у користування природних і матеріальних ресурсів, реалізації товарів і послуг. Крім того, виявлено факти відчуження державного та комунального майна, а також недостачі коштів та матеріальних цінностей, безпідставне їх списання тощо.

Допущення такої кількості фінансових порушень в державному секторі треба відносити не тільки до низької фінансової дисципліни та зловживань, а й до недоліків організаційної та функціональної складових державного фінансового контролю.

Діюча система ДФК складається з окремих видів, методів, форм та суб'єктів. При цьому кожен елемент системи ДФК має власні недоліки та є далеким від досконалості. До недоліків діючої системи державного фінансового контролю можна віднести:

- громіздка та неефективна організаційно-функціональна структура системи державного фінансового контролю;
- недосконале правове поле та методологічне забезпечення;
- відсутність дієвої системи внутрішнього фінансового контролю;
- незадовільний стан фінансово-бюджетної дисципліни;
- низька відповідальність учасників бюджетного процесу [4].

За вимогами Державної аудиторської служби на підприємствах, в установах і організаціях проводиться робота з відшкодування виявлених втрат фінансових та матеріальних ресурсів.

Так, у 2016 році ними забезпечено відшкодування і поновлення незаконних, нецільових витрат, недостач на загальну суму майже 455,2 млн. грн. та повернення в дохід бюджетів усіх рівнів, до підприємств, установ і організацій понад 139,6 млн. гривень.

Тож, як видно, органам державного фінансового контролю в системі бюджетного регулювання є над чим працювати, зокрема, слід вдосконалити такі напрями роботи:

1. Ширше впроваджувати ризикорієнтований підхід проведення дистанційного аудиту бюджетної ефективності, що спрямований на організацію фінансового контролю не за всіма об'єктами, а за найбільш ризикованими. Доцільно впровадити інтегральний показник ефективності діяльності бюджетних установ з метою здійснення математичної оцінки ефективності їх діяльності.

2. Врегулювання питання належного відшкодування фінансових ресурсів за вчинені фінансові порушення, в тому числі за розтрату державних коштів.

3. Посилення кадрового складу органів фінансового контролю, розроблення навчальних програм та програм сертифікації працівників за міжнародними зразками. Поряд з цим необхідним є підвищення етично-морального рівня та професійної кваліфікації державних службовців, які

працюють у бюджетній сфері (в тому числі розширення застосування сучасних методів стимулювання та покарання відповідно до європейської практики, а також реалізація принципу безперервності у навчанні державних службовців).

4. Важливим фактором забезпечення ефективності внутрішнього фінансового контролю є незалежність експерта. Оцінюючи ефективність використання бюджетних коштів він повинен мати можливість вже на етапі прийняття управлінського рішення вказати на ймовірні фінансові наслідки.

5. Покращання матеріально-технічного і фінансового забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю [2].

Отже, ефективність державного фінансового контролю може бути забезпечена лише за умови, якщо зовнішній і внутрішній контроль будуть своєчасними та об'єктивними, а також чітко регламентованими і орієнтованими на кінцевий результат, що забезпечить виконання визначених завдань та досягнення цілей соціально-економічного розвитку. Важливе місце при цьому займає формування інституційного забезпечення, встановлення правового статусу інституцій, чітке визначення прав і обов'язків, методів і форм контрольних заходів у сфері управління державним фінансами.

Список літератури:

1. Дейнеко Є. В. Актуальні проблеми реформування системи державного фінансового контролю в Україні / Є. В. Дейнеко // Технологический аудит и резервы производства — № 4/2(6), 2012.
2. Ермічук Н. Проблеми і перспективи розвитку державного фінансового контролю в системі бюджетного регулювання / Н. Ермічук // Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23 листопада 2016 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – 395 с.
3. Державна аудиторська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>
4. Ісаченко Ю. В., Костенко Т. А. Проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні / Ю. В. Ісаченко, Т. А. Костенко // Глобальные проблемы экономики и финансов: тезисы докладов VII Международной научно-практической конференции (Киев - Прага - Вена, 30 ноября 2016).

Долбнева Деніза Вадимівна
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ РОБОТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі здійснення бізнесової діяльності використання комп'ютерної техніки та технологій для обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності, планування виробництва є невід'ємним, а часто і ключовим елементом, організації обліково-аналітичної роботи на підприємстві. Застосування комп'ютерних технологій вносить значні зміни до організації обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Причому в умовах сьогодення принципово змінюються технологія відображення операцій, призначення та зміст облікових регістрів: з первинних форм узагальнення та групування інформації вони перетворюються на вихідні форми аналітичної спрямованості, що, за умов використання комп'ютерних технологій, дає можливість робити вибірки відповідно до потреб керівника (менеджерів).

Все це і зумовлює актуальність проведеного дослідження.

Стан, проблеми та перспективи використання комп'ютерних технологій та систем для ведення бухгалтерського обліку та здійснення аналізу на підприємстві досліджувалися відомими вітчизняними та зарубіжними науковцями – фахівцями різних сфер, зокрема: В. Антоновим, В. Завгороднім, С. Івахненко, М. Кропивко, Д. Маєвським, Е. Романовою, В. Ситником, В. Сопко, Г. Яловим та іншими вченими.

Досвід комп'ютеризації зарубіжних компаній та провідних вітчизняних підприємств (середніх та великих) дає змогу виділити дві ключові передумови, необхідні для організації комп'ютеризованого обліку та аналізу [2, с. 109]:

1) наявність грошових коштів для інвестицій у створення та експлуатацію інформаційної системи (80 % невдач у комп'ютеризації обліку зумовлені відсутністю коштів);

2) зацікавленість керівника, менеджерів і головного бухгалтера підприємства у впровадженні інформаційних систем (на шляху комп'ютеризації обліку через незацікавленість керівництва зазнали невдач близько 20 % підприємств).

Поряд з цим критеріями, якими необхідно також керуватися під час вибору комп'ютерних програм (систем) для автоматизації обліку та аналізу на підприємстві є: рівень локалізації; специфіка роботи підприємства; галузевий досвід; підтримка на ринку.

Вивчення практичної сторони діяльності вітчизняних підприємств дає можливість стверджувати, що у сучасних умовах ведення бізнесу спостерігається стійка тенденція до зростання кількості та розширення функціональних можливостей програмних продуктів, які власне забезпечують комп'ютеризацію обліково-аналітичних процедур. Так, протягом останніх десятиріч з'явилося багато відомих бухгалтерських програм типу «1С: Підприємство», «Парус», «БЕСТ», «Фінанси без проблем», «Соло» та інші, які повністю готові до практичного використання, при цьому в них можна здійснювати необхідні корективи відповідно до змін у законодавстві та з врахуванням особливостей діяльності окремо взятого вітчизняного підприємства. Основні властивості та переваги даних комп'ютерних програм розглянуто в таблиці 1.

Таблиця 1

Найбільш поширені програмні засоби для автоматизації обліково-аналітичної роботи вітчизняного підприємства

Пакет автоматизації бухгалтерського обліку	Основні властивості і переваги
1	2
«Фінанси без проблем 4000»	<ul style="list-style-type: none"> • функція умов часу – дає змогу вести бухгалтерський облік при переході на іншу грошову одиницю; • зручний інтерфейс, навчальні ролики; динамічна адаптація до змін законодавства • велика кількість рахунків та субрахунків; • ведення бухгалтерії на декількох комп'ютерах; • можливість оброблення звітних форм іншими програмними пакетами, СУБД
«1С: Підприємство»	<ul style="list-style-type: none"> • ведення синтетичного і аналітичного обліку відповідно до потреб підприємства; • ведення рахунків в журналі господарських операцій з використанням як проводок, так і нового режиму «Документи і Розрахунки»; • багатовалютність, спроможність працювати з усіма валютами одночасно;

	<ul style="list-style-type: none"> • автоматизація формування бухгалтерських проведення; • багатofірменість – можливість вести облік декількох фірм; • розширений аналітичний облік з можливістю вкладення до трьох рівнів (використовується поняття «субконто» – об'єкт аналітичного обліку)
«Соло для бухгалтера з комп'ютером» версія 7.20 Brillante»	<ul style="list-style-type: none"> • розрахунок економічних показників та їх аналіз в аналітичному чи графічному режимах; • кожен проводку можна прив'язати до окремого довідника за суб'єктивними критеріями користувача; • можливість роботи з групами операцій.
«Parus (Виті) 4.1»	<ul style="list-style-type: none"> • можливість нарощування пакета; • система управління товарами та послугами, можливість отримання різної довідкової інформації про рух грошових фондів та матеріальних цінностей.
«Товстий Ганс для Windows»	<ul style="list-style-type: none"> • Багатовимірний аналітичний облік з якою завгодно деталізацією; • можливість працювати з довільним законодавством; • необмежений обсяг господарських операцій; • можливість визначити та використовувати довільний план рахунків; • можливість виконання операцій з довільною датою; • отримання звітів за довільний період; • можливість рознести в часі створення документа та його друк; • можливість створювати власні правила та алгоритми розрахунків; • можливість інтеграції в існуючі системи (наприклад, в системи електронної пошти банків)
«Інтегратор 2.0»	<ul style="list-style-type: none"> • реалізація мережевих можливостей; • аналіз всіх функцій бухгалтерського обліку; • багатовалютний облік операцій; • призначений для підприємств, які займаються виробничою діяльністю
«Platinum»	<ul style="list-style-type: none"> • Автоматизація практично всіх рахунків бухгалтерського обліку; • багатовалютний облік; • можливість роботи у LAN.
«БЕСТ – 3»	<ul style="list-style-type: none"> • Реалізація мережевих можливостей; • робота з багатовалютною бухгалтерією; • реалізація функцій фінансового аналізу.
«CA –Masterpiece»	<ul style="list-style-type: none"> • враховуються міжнародні вимоги до діловодства; • забезпечуються вимоги податкового законодавства різних країн; • використовується відкрита архітектура; • реалізовані суворі засоби безпеки; • використовуються можливості фінансового аналізу і підтримки прийняття рішень.

Джерело : [1, с. 374-375]

Важливою характеристикою більшості відомих комп'ютерних програм є те, що їх розробники часто погоджуються адаптовувати свої програмні

продукти відповідно до специфічних потреб замовників, але це можливо при умові дотримання двох вимог:

- замовник може чітко сформулювати, які йому потрібні функції та завдання, відсутні в базовому варіанті програмного продукту;
- якщо таких функцій та завдань не дуже багато, їх можна додати з мінімальними зусиллями з боку розробників.

Використання найбільш оптимальних для конкретного підприємства комп'ютерних технологій в його обліково-аналітичній роботі дає значний економічний ефект. Віддачу від інвестицій в інформаційну систему управління підприємством на сьогодні отримують за рахунок [4, с. 452-453]:

- наскрізного і вчасного оперативно-виробничого планування та обліку виробництва, що дає змогу на 20-30 % знизити втрати безпосередньо в цехах;
- зниження рівня запасів на складах та транспортно-заготівельних витрат – на 20-25 % (через 5-6 місяців після запуску системи);
- зниження собівартості продукції за рахунок скорочення цехових та загальногосподарських витрат – на 3-5 %;
- зниження дебіторської заборгованості за рахунок її всебічного, персоналізованого контролю – на 10-20 %;
- скорочення витрат на адміністративно-управлінський апарат – до 30 % тощо.

Значний вплив та позитивний економічний ефект від використання бухгалтерських комп'ютерних технологій можна спостерігати в діяльності великих та середніх підприємств, що забезпечується за рахунок:

- обліку витрат за видами витрат, видами діяльності (продукції) та центрами відповідальності;
- автоматичного створення форм первинних документів під час визначення нових об'єктів аналітичного обліку;
- інтеграції в єдину систему документообігу підприємства інформації планової, облікової, фінансової, технологічної та юридичної служб;
- поєднання нових програмних комплексів з уже працюючими на підприємстві шляхом включення вже наявної інформації до єдиної бази даних;
- адаптації до галузевих і регіональних стандартів складання та подання бухгалтерської звітності.

В той час дослідження стану застосування комп'ютерних технологій в обліково-аналітичній роботі вітчизняних підприємств показало і недостатньо високий рівень автоматизації такої роботи та підтвердило, що бухгалтерами

та аналітиками не використовуються наявні можливості програмних продуктів, зокрема на 48,18% підприємств в Україні взагалі не застосовуються бухгалтерські комп'ютерні програми. Це, перш за все, пов'язано із великими витратами грошових коштів, а також із неможливістю вибору порядку комп'ютеризації обліку та аналізу, що не дозволяє підвищити ефективність обліково-аналітичної роботи.

Виходячи з цього, перспективами розвитку та використання комп'ютерних технологій є необхідність співпраці науковців з питань інформаційних системах бухгалтерського обліку та аналізу, інших областях обліку, таких як фінансова, аудиторська, податкова та управлінська. Такі синергетичні відносини матимуть великий потенціал в отриманні високоякісних результатів досліджень, таких що можуть мати значний вплив як на удосконалення обліково-економічної роботи при використанні комп'ютерних технологій, так і на їх розвиток зокрема.

З результатів проведеного дослідження бачимо, що при широкому виборі комп'ютерних бухгалтерських програм, які представлені на ринку, керівництву підприємства необхідно зробити правильний та виважений вибір, враховуючи специфіку діяльності підприємства, обсягу обліково-аналітичної роботи, запитів користувачів та можливостей програмного забезпечення. Вибираючи програму, яка б задовольняла потреби різних користувачів, не потрібно шукати таку, яка б виконувала усі необхідні функції, а необхідно відштовхуватися від реальних потреб окремих користувачів і можливостей конкретного підприємства. Вважаємо, що доцільніше придбати програмний продукт з інтегрованими можливостями, але з вбудованою макромовою програмування та налаштувати її під потреби підприємства. Найкраще вибирати програму, яка має широку підтримку розробником програмного забезпечення та вже набула поширення.

Разом з цим, аналізуючи результати використання комп'ютерних технологій і систем в обліково-аналітичній роботі підприємства, ми дійшли висновку, що тільки в тому випадку, коли керівництво підприємства впевнене в необхідності комп'ютеризації обліку та управління, ця система може внести позитивні зміни в діяльність самого підприємства. Але якщо рішення про використання комп'ютерних технологій і створення інформаційних систем управління підприємством є результатом намагання підвищити престиж підприємства та його керівництва, або відповідати загальній тенденції щодо комп'ютеризації управління, то купуючи обладнання, автоматизовані інформаційні системи, збільшуючи штат інформаційних служб, замість позитивного ефекту підприємство одержить зростання організаційних та трансакційних витрат, і загальним результатом впровадження будуть невиправдані збитки.

Список літератури:

1. Берднікова Т. М. Формування управлінської інформації з використанням комп'ютерних технологій / Т. М. Берднікова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2013. – № 576. – С. 373-377
2. Колумбет О. П. Впровадження комп'ютеризованих інформаційних систем бухгалтерського обліку : особливості та послідовність здійснення / О. П. Колумбет // – 2014. – № 2 – С. 107-115.
3. Олійник О. В. Застосування сучасних комп'ютерних технологій для аналітичної роботи в системі управління діяльністю суб'єкта господарювання / О. В. Олійник, В. В. Євдокимов // Формування ринкової економіки. – 2010. – № 24. – С. 518-527.
4. Савельєва Т. М. Інформаційні технології в обліково-аналітичному забезпеченні стійкого розвитку інфраструктурних підприємств / Т. М. Савельєва, Чаргазія Т. З. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 576 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 451-458.

Григор'єва Ярина Валентинівна

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Використання сучасних інформаційних технологій для розвитку туризму є конкурентною перевагою як окремого підприємства, так і для туристичної галузі в цілому. Для просування туристичного продукту найбільш доцільним є використання сучасних інформаційних технологій для реклами (через Інтернет, веб-сайти, портали); комунікацій (електронна пошта, Інтернет-телефонія, Інтернет-пейджинг) і частково через систему бронювання місць. Так як, туристичні WEB-сайти займають одне з провідних місць за кількістю відвідувань в світі. Світові обороти від реалізації туристичних продуктів, робіт і послуг через Інтернет становлять 1,5-2 млрд. доларів [1].

Інтернет є найперспективнішим напрямом у просуванні туристичного продукту. Щорічно кількість користувачів, а отже, і потенційна аудиторія, збільшується, реклама в Інтернеті вимагає невеликих витрат, проте при цьому є наймобільнішим і найоперативнішим оперативним способом передачі інформації.

У мережі онлайніві туристичні ресурси українського Інтернету представлені: туристичними порталами; веб-сайтами туристичних підприємств; сайтами гарячих путівок; віртуальними Інтернет-турами; веб-сайтами туристичних організацій (асоціацій); веб-сайтами туристичних видань [2].

Способи просування турів, що пов'язані з прямими витратами (табл.1).

Таблиця 1

Витрати на просування туристичного продукту

Види реклами	Медіаканали	Витрати
Зовнішня реклама	Сіті-лайти Білборди Реклама в транспорті	створення та друк рекламних плакатів; оплата праці розробника реклами; оплата праці дизайнера; розміщення плакатів на білбордах та сіті-лайтах; розміщення реклами в маршрутних таксі
Засоби масової інформації	Газети Журнали Екранні форми Радіо	розміщення інформаційних блоків в друкованих виданнях; реклама турів на телебаченні
Інтернет	Комп'ютерні мережі	створення рекламного банера в Інтернеті
Sms-розсилка	База даних	оплата щомісячного обслуговування; розсилка sms-повідомлень; купівля бази даних.

Найпоширенішим засобом залучення потенційних клієнтів та реклами туристичного підприємства в Інтернеті на сьогодні є банер. Банер - це рекламний плакат в Інтернеті, на якому міститься заклик відвідати сайт. Розповсюдження банерів здійснюється шляхом закупівлі їх показів у банерообмінних мережах та у спеціалізованих рекламних агентствах.

У час розвитку інформаційних технологій важливо для кожного підприємства мати засоби комунікації через мережу Інтернет зі своїми клієнтами. Гроші – час, тому все частіше виникає потреба у купівлі продукції через Інтернет і деякі туристичні агенції надають таку можливість. Такі заходи займають значну частину витрат і тому більшість турагенств мають примітивні сайти з обмеженими можливостями. Витрати в такому разі являють собою утримання сайту, тобто оплату праці адміністратора сайту.

При створенні WEB-сайту туристичне підприємство несе витрати, які можна класифікувати наступним чином:

- придбання програмного забезпечення;
- витрати на розробку Web-сайту (співробітниками фірми або із залученням фахівців з інших організацій);
- витрати на розміщення та підтримку Web-сайту.

Під час створення власного WEB-сайту туристичним підприємствам необхідно достовірно визначити вартість кінцевого інформаційного продукту. Слід відзначити, що основним критерієм при визначенні вартості інформаційно-туристичного продукту є правильна економічна групування витрат, що включаються в собівартість продукції [3].

Структуру витрат по первинним економічним елементам можна уявити наступним чином:

- прямі матеріальні витрати (витратні матеріали, інформаційні носії, оплата послуг Інтернет, ряд інших витрат) – 30-40%;
- прямі витрати на оплату праці – 36,5%;
- амортизація комп'ютерної техніки і нематеріальних активів – 25%;
- інші прямі витрати (збір, обробка, пошук інформації, вартість допоміжних матеріалів і послуг) – 6-7%;
- загальновиробничі витрати – 1-2,5%.

Під інформаційними продуктами і послугами мається на увазі не тільки нематеріальні активи у вигляді програмного забезпечення, комп'ютерних програм, інформаційних ресурсів в Інтернет, але і логотипи, торгові знаки, авторські та суміжні права на друковану продукцію (журнали, статті і інші видання), аудіо-та відеоролики [4].

В обліку інформаційно-програмні продукти відображаються на рахунку 125 "Авторські та суміжні права" (НМА) [4], а рекламно-інформаційна продукція у вигляді календарів, брошур, листівок і т.д. відображається на субрахунку 2011 "Друкована продукція".

У першому варіанті при створенні або придбанні нематеріальних активів сума витрат, включається у вартість кінцевого продукту, відображається на рахунку 154 "Придбання (створення) нематеріальних активів" за вирахуванням сум ПДВ та інших непрямих податків.

При створенні рекламно-інформаційної продукції, облік та відображення витрат і віднесення їх у собівартість туристичного продукту відбувається: Відображенням та віднесенням витрат безпосередньо на рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів" або субрахунок 233 "Собівартість рекламно-інформаційної

продукції" з наступним їх списанням на собівартість туристичного продукту (туристичної ваучера) або віднесенням до складу валових витрат (у податковому обліку). Слід відзначити, що при використанні рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів" витрати списуються на собівартість туристичної продукції безпосередньо в момент активізації діяльності туристичної фірми.

Таким чином, використання Інтернет-можливостей для просування туристичного продукту, ведення електронного бізнесу має низку переваг, а саме для турагентств передбачає: підвищення персонального характеру обслуговування; зміни структури доходів агентств; вихід за межі продажу квитків і перехід до надання більш складних комплексних послуг. Для туроператора: прискорення консолідації і концентрації туристичної індустрії; формування різноманітного нішевого попиту; радикальна зміна відносин з турагентствами; загострення конкуренції з новими онлайн-компаніями. Нові інформаційні технології забезпечують широкий доступ співробітників та партнерів до інформації, що забезпечує стійкий зв'язок бізнес-процесів та задоволення інтересів клієнтів. Слід зазначити, що витрати на рекламу та підтримку Web-сайту в залежності від прийнятої на підприємстві облікової політики можуть відображатися на рахунку 23 "Виробництво", 91 "Загально-виробничі витрати" або 93 "Витрати на збут". В податковому обліку вони включаються до складу валових витрат згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" [2].

Список літератури:

1. Сметанко А.В. Особливості обліку витрат і калькулювання собівартості інформаційно-туристичного продукту / А.В. Сметанко // Культура народів Причорномор'я. – 2001. – №25. – С. 25-28. [Електронний ресурс]. – Режи доступу: <http://infotour.in.ua/smetanko.htm>
2. Ведмідь Н.І. Інформаційні туристичні ресурси в Інтернеті / Н.І. Ведмідь, С.В. Мельниченко // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: ЛКА, 2006. – Випуск 20. – С. 533-542.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. за №318 // Навчально-практичний посібник «Курсом реформ - облік 2000». – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс клуб», 2000. – 336 с. – С. 193-198.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.99 р. №242 // Навчально-практичний посібник «Курсом реформ – облік 2000». – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс клуб», 2000. – 336 с. – С. 178-181.

ПІДСЕКЦІЯ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Карпінський Борис Андрійович

к. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту,
факультет управління фінансами та бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОЇ РОБОТИ НА КАФЕДРІ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ У 2016 РОЦІ І НАПРЯМИ НА 2017 РІК

Наукова робота на кафедрі економіки та менеджменту у 2016 році була сконцентрована на проблемних питаннях соціально-економічного розвитку території, зокрема, управлінні бізнес-середовищем та фінансами. За її результатами викладацьким колективом кафедри (1 професор та 7 доцентів) взято участь у підготовці 5 монографій, 3-х підручників і навчальних посібників; окрім того, опубліковано 17 статей у фахових виданнях, що входять до наукометричних баз даних та 41 тези доповідей на українських та міжнародних науково-практичних конференціях, симпозиумах і семінарах (рис. 1).

У середньому на одного викладача кафедри у звітному періоді припадає 8,2 публікації (на професора – 14), проти 3,5 у попередньому році, що свідчить за відчутне зростання уваги освітян-науковців до проведення досліджень із сучасних проблем управлінської і економічної науки та публікацію отриманих наукових результатів.

На кафедрі і факультеті управління фінансами та бізнесу функціонує наукова школа, започаткована професором Карпінським Б.А. Основним науковим напрямом її досліджень є «Формування та реалізація підходів управлінського контролю в стратегіології розвитку національного господарства».

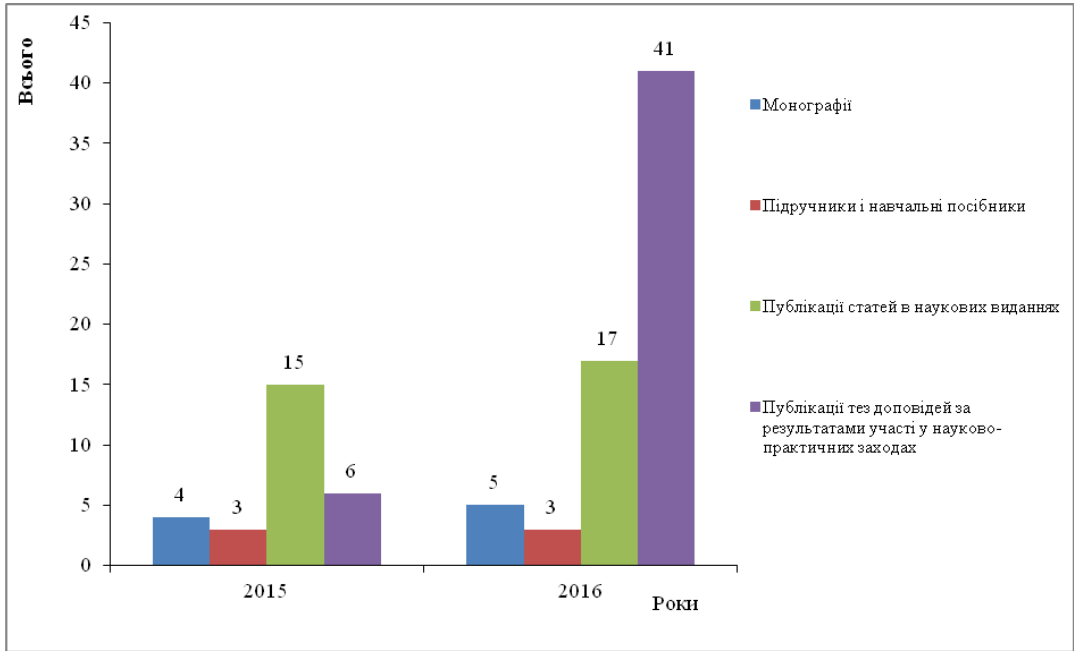

Рис. 1. Узагальнені дані із наукової результативності кафедри економіки та менеджменту факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка

Джерело: розроблено автором

Зокрема, за проведеним науковцями кафедри економіки та менеджменту комплексним аналізом функціонування національного господарства та його бізнесу можливо зробити висновок, що сучасні концепції активізації різномірних напрямків бізнес-господарювання в процесі реформування економічної системи, децентралізації (фінансової, політичної, адміністративної) владних повноважень, оцінювання даного впливу на стан фінансової системи як України так і її адміністративно-територіальних одиниць за сучасних впливів та викликів є неоднозначними і потребують системних досліджень. Виходячи із цього та маючи на меті виділення системних основ стратегіології розвитку держави в контексті формування та реалізації підходів управлінського контролю синтезовано відповідний апаратний інструментарій, а саме:

Стратегіологія (strategiology) – сучасна наукова галузь знань про принципові наукові закономірності та засади стратегії дії і управління соціально-економічним розвитком об'єкта з орієнтованістю на системну обмеженість вибору чинників або учасників у реалізації визначених пріоритетів в умовах накладання багатофакторності динамічно-змінних процесів, яка включає в себе

окремі науки (наукові погляди, наукові школи), зокрема: стратегічне управління, стратегії підприємства, стратегічний податковий менеджмент, стратегічний податковий контроль, стратегічний моніторинг, стратегічні партнери, стратегічні інвестори, збалансованість фінансової системи, сталий розвиток економіки, антикризове управління, банкрутство, санація, депресивні території, технологічні уклади, глобальні зміни клімату, тощо. Стратегіологія через свої фундаментальні підходи впливає та дає можливість досліджувати і приймати обґрунтовані та зважені рішення щодо перспектив розвитку людства, науково-технічний прогрес, демографічну ситуацію, конкурентоспроможність, благополуччя населення тощо. Обмеженість вибору в стратегіології має визначальне значення та володіє значною ціною щодо вірності його прийняття, безпосередньо впливаючи тим на розвиток об'єкта (підприємства, організації, регіону, держави, групи держав).

Аналітична стратегіологія – галузь науки, яка ґрунтується на аналітичних підходах до розуміння сутності довготермінового розвитку, його підходів, закономірностей.

Стратегіологія розвитку – це науковий напрям знань із загальної стратегіології щодо визначальних принципів, закономірностей законів розвитку суспільства та природи, виходячи із сучасних умов обмеженості ресурсів та спрямованості на забезпечення загальноприйнятих стандартів європейськості, здоров'я та довголіття нації.

Стратегіологія розвитку держави – це науковий напрям знань щодо принципів, особливостей, закономірностей, критеріїв та показників оцінки розвитку держави на середньо- та довготерміновий періоди, виходячи із загальнонаціональних інтересів та стандартів, європейськості, зростання довголіття її населення.

Регіональна стратегіологія – науковий напрям знань про загальні тенденції розвитку регіону на середньо- та довготермінову перспективу, виходячи з регіональних можливостей, пріоритетів розвитку науково-технічного прогресу, залученості інвестиційних ресурсів.

Стратегічний моніторинг розвитку – це цілеспрямоване періодичне спостереження за визначеними блоками розвитку та окремими їхніми показниковими групами щодо стану й оцінки виконання завдань кожного з них для забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень, виходячи зі стратегічної мети – європейськості, здоров'я та довголіття нації.

Стратегіологія розвитку регіону – це базові завдання, які стоятимуть перед регіоном, його органами управління на середньо- та довготермінову

перспективу, і шляхи їхнього досягнення, виходячи з потреб його мешканців та з орієнтованістю на нарощування свого місця в економіці держави.

Зазначимо, що регіональна стратегіологія має свої відмінності на транскордонному рівні, коли на розвиток та можливості задіявання ефективних економіко-фінансових механізмів накладаються додаткові чинники.

В цілому, регіональна стратегіологія має два аспекти в контексті формування економіко-фінансових механізмів збалансованості фінансової системи через управління підприємництвом зі спрямованістю на здоров'я та довголіття населення конкретної територіальної одиниці:

по-перше, регіон у державі:

- які податкові наповнення можливо очікувати від даного регіону;
- які проблеми можуть бути від досліджуваного регіону за рахунок зменшення населення працездатного віку до критичної межі та зниження його довголіття;
- які можливості регіону можуть вивести його в лідери в перспективі (енергетичні ресурси, сировина, населення тощо);
- які стратегічні об'єкти наявні, і які будуть збудовані на території в інтересах держави;
- які проблеми є із сусідами в регіоні (збудовані екологічно шкідливі підприємства, віросповідання тощо);
- який інтерес саме до регіону може бути від інших держав у плані економіко-фінансових та політичних інтересів, що може призводити до соціально-економічних напружень саме в цьому регіоні;
- наявність депресивних територій та сформована програма заходів щодо їхнього виходу із цього стану тощо;

по-друге, регіон у собі:

- які місцеві податки будуть формувати місцевий бюджет на перспективу;
- які напрямки НТП, внутрішні механізми та відповідно резерви дозволять регіону зробити перелом у спеціалізації для забезпечення збалансованого розвитку;
- яка демографічна ситуація в регіоні й формування підходів та механізмів здійснення змін та управління ними;
- формування концепцій та програм зміни інвестиційної привабливості території;
- зміни в екологічній ситуації території, виходячи із пріоритетів та інтересів жителів;

- розвиток інфраструктури регіону;
- підвищення освітнього рівня та кваліфікованості виробничого персоналу;
- зміни в напрямках капіталоозброєності виробничого апарату, технічного переоснащення й реконструкції, впровадження сучасних технологій;
- які є стратегічні об'єкти (підприємства), можуть бути побудовані, що вирішують стратегічні питання регіону;
- поступовий перехід кожного регіону в результаті розвитку власного підприємництва на фінансове самозабезпечення, без субсидування зовні тощо.

Так, стратегіологія становлення та розвитку бізнесу (підприємництва) кожної держави володіє своїми характерними особливостями і залежить від ряду чинників – починаючи від можливостей матеріального забезпечення, наявності кваліфікованих кадрів та закінчуючи фіскальною політикою і правовим забезпеченням. В умовах накладання чинників децентралізації та глобальних фінансових викликів збурюючі прояви в контексті бізнесу ще більше посилюються.

Загострення фінансових викликів, а з ними й посилення протиріч у сучасному економічному розвитку через фінансову кризу, у значній мірі пов'язане з особливостями структури національного господарства, можливостями в трансформації секторів економічного зростання держав, специфікою розвитку бізнесових структур, певними вадами створеної фінансової системи та значною фінансовою ризикованістю здійснюваних заходів підприємницькими структурами у глобалізаційному світі. Наукова пріоритетність щодо означеного захищена понад 70 Свідоцтвами на авторське право від Державної служби інтелектуальної власності України (табл. 1).

Таблиця 1

Отримані Свідоцтва на авторське право від Державної служби інтелектуальної власності України в рамках функціонування наукової школи «Формування та реалізація підходів управлінського контролю в стратегіології розвитку національного господарства»

Показник	Роки	
	2015	2016
Кількість, одиниць	2	71

Джерело: розроблено автором

Проведений аналіз свідчить, що, накладання кредитної та валютної криз, загострення структурної та демографічної криз в Україні сприяло формуванню синергічного ефекту в системі фінансової продуктивності національного господарства, причому негативного спрямування.

З метою організації реалізування стратегічних положень щодо управлінського контролю щодо оцінювання та порівняння динаміки національного господарства, збалансованості фінансової системи, нарощування фінансової продуктивності національного господарства і його бізнесу, активізації фінансового клімату і бізнес-підприємницького середовища держави запропоновано сформувати спеціальні групи (сектори), з їхньою загальною координацією зі сторони Міністерства фінансів України, при: головних фінансових управліннях обласних державних адміністрацій та регіональних наукових центрах НАН і МОН України.

Освітнянами-науковцями в рамках Транскордонної науково-дослідної лабораторії з фінансово-економічних проблем державотворення при кафедрі економіки та менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка (Україна) і Інституті економіки та управління Державної вищої технічно-економічної школи в Ярославі (Польща) (науковий керівник лабораторії з української сторони професор Карпінський Б.А.) сформовано та розширено статистичний банк даних з використанням матеріалів Міністерства інфраструктури України та Державної служби статистики України за 5-ма районами (Жовківський, Мостиський, Старосамбірський Турківський, Яворівський) Львівської області, які є в околі транскордонного співробітництва області із Підкарпатським воєводством (Польща). Накопичені дані відносяться до різних напрямків державотворення та відповідного соціально-економічного розвитку в діапазоні з 2000 року до даного часу за якими буде визначено динаміку змін у фінансовому потенціалі досліджуваних районів та запропоновано програмно-цільові заходи із його реалізації.

Важливе місце в дослідженнях фінансово-економічних проблем державотворення в околі транскордонних територій відведено аналізу стану і розробці активізаційних можливостей щодо туристичного співробітництва та виробленню більш ефективних туристичних маршрутів з метою посилення стійкості державотворчих позицій, розширення туристичного і краєзнавчого зацікавлення різноманітними об'єктами досліджуваної транскордонної території. Так, за аналізом значено, що сучасний стан розвитку туризму у світі та країнах Європейського Союзу характеризується наступними показниками і тенденціями: щорічно у світі відбувається понад 800 млн подорожей, з яких

52% – у межах Європи, а близько 60% усіх туристичних подорожей пов'язано з відпочинком; частка туризму у світовому експорті товарів і послуг становить близько 13%, а в країнах ЄС – 14%, туризм формує 8% сукупного ВВП країн ЄС і забезпечує близько 11% економічного зростання; кількість робочих місць у туристичній індустрії країн ЄС становить близько 12% від загальної чисельності зайнятих; відбувається скорочення тривалості і збільшення кількості туристичних подорожей, що формує попит на туристичні пропозиції, які надають можливість відвідати значну кількість місць за коротший час; відбувається активне втручання держав у конкурентну боротьбу за вплив на параметри міжнародного туристичного потоку, зокрема через реалізацію державних програм, запровадження нормативної бази та фіскальної політики, сприятливої для розбудови індустрії туризму; пріоритетним напрямом розвитку туризму стає створення ефективних механізмів установа та підтримання рівноваги між збереженням природних та історико-культурних ресурсів і туристичною діяльністю.

Визначено, що збалансований розвиток регіонального туризму може бути успішно реалізованим через стратегіологічну концепцію державотворення та відповідну програму, що інтегрально забезпечить: подолання негативних тенденцій у сфері регіонального туризму; покращання якості життя громадян, забезпечення доступності туристичних ресурсів для всіх верств населення; збереження унікальних природних та історико-культурних ресурсів; посилення позитивного туристичного іміджу регіону; прискорення темпів інфраструктурного оновлення, збільшення частки очікуваних доходів від сфери туризму; зменшення наявних регіональних соціально-економічних диспаритетів, посилення «прозорості» туристичної діяльності.

Виділені проблемні питання також розглядаються в рамках виконання кафедральної науково-дослідної теми на 2016-2020 роки «Розробка ідентифікаційних ознак, оцінювання та управління державотворчим патріотизмом нації на кількісній основі в умовах реформування владних повноважень» (номер держреєстрації 0116U001658).

Вагоме місце в інтеграції навчального процесу і наукових досліджень відводиться членам кафедрального студентсько-аспірантського наукового гуртка «Державотворець».

Серед базових завдань на 2017 рік можливо виділити: підготовка узагальнюючих монографій та праць із проблематики державотворчого патріотизму нації; аналіз і моделювання фінансово-економічних заходів у транскордонних територіях щодо посилення державотворчого патріотизму

нації на основі задіявання матеріальної доміанти; створення сучасних навчальних програм, методичного забезпечення, підручників та посібників з фінансово-економічних проблем державотворення і соціально-економічного розвитку території в рамках зміни владних повноважень.

Бобко Лариса Олександрівна

к. пед. н., доцент кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Орієнтація України на соціально орієнтоване управління бізнесом, без якого є неможливою успішна інтеграція України у світову економічну систему, ставить перед вітчизняними компаніями нові завдання, важливість яких пов'язана саме із соціальною відповідальністю, тобто, на державному рівні – відповідальність перед суспільством і перед кожним громадянином зокрема, та на підприємницькому рівні – відповідальність перед самою державою, своїм колективом та споживачами.

Теоретико-методологічні аспекти формування та розвитку соціальної відповідальності бізнесу, закладені в дослідженнях таких повідних зарубіжних учених, як : А. Берле, Г. Боуена, М. Веласкеса, А. Керолла, Ф. Котлера, Г. Мінза, Дж. Ролза, К. Сміта, М. Фрідмана та ін. Особливий інтерес з вивчення цієї проблеми становлять праці сучасних вітчизняних науковців: О.А. Даниленка, В.А. Євтушенка, А.М. Колота, Н. В. Кирилюк, М.О. Кужелева, В.В. Мамонтової, О.О. Шеремети та ін. Недостатньо дослідженим у вітчизняному науковому середовищі залишається питання ефективності функціонування корпоративної соціальної відповідальності в українській бізнес практиці та формування власної моделі КСВ.

У сучасному бізнес-середовищі не існує єдиного підходу до трактування сутності дефініції «корпоративна соціальна відповідальність», оскільки йдеться про системний підхід до комплексної проблеми[1].

Незважаючи на багатозначність тлумачень та визначень, більшість дослідників КСВ дотримуються думки, що, відповідно до Міжнародного

стандарту ISO 26000 «Керівництво із соціальної відповідальності», корпоративну соціальну відповідальність слід розглядати як відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство і навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, що включає здоров'я та добробут суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки[2].

Міжнародний досвід та практика впровадження КСВ переконує, що корпоративна соціальна відповідальність допомагає компаніям підвищувати ділову репутацію, встановлювати довірчі відносини з державою і суспільством. Згідно з дослідженням Cone/Roper, 78% респондентів зазначили, що з більшою ймовірністю куплять той товар, який асоціюється з небайдужою до них соціальною ініціативою, а 66% задля підтримки такої ініціативи готові змінити думку щодо свого бренду. За даними дослідження «Монітор корпоративної соціальної відповідальності» фактори корпоративної соціальної відповідальності визначають імідж компанії на 49%, її бренд – на 35%, а фінансовий стан – лише на 10%[3].

Організації, які включають до своєї стратегії соціальну відповідальність, можуть розраховувати на більшу прихильність інвесторів, довіру з боку населення, органів влади та місцевого самоврядування. Внутрішні соціальні програми таких компаній виступають потужним фактором мотивації та лояльного ставлення до їх працівників. Результатом впровадження програм КСВ є ряд вигод як для власників фірм, так і для працівників, споживачів товарів і послуг, ділових партнерів, державних інститутів та суспільства в цілому (рис.1). Поєднання інтересів усіх цих сторін відображає необхідність корпоративної соціальної відповідальності, яка спрямована на досягнення соціальної злагоди.

Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в нашій державі зосереджується навколо міжнародних організацій та проектів; переважна більшість корпорацій, що орієнтується на КСВ. – це філії міжнародних компаній в Україні та найбільші вітчизняні підприємства.

Свідченням позитивної тенденції впровадження практики КСВ стало приєднання України у 2006 році до Глобального Договору ООН, який визначає основні завдання розвитку принципів соціальної відповідальності бізнесу, участі у вирішенні найгостріших проблем людства та закликає ділові кола керуватись десятьма основними принципами в галузі прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією[4].

Рис.1. Вигоди від упровадження програм КСВ

Джерело: розроблено автором

Достатньо активну позицію стосовно розробки національної стратегії та політики КСВ займають недержавні установи, зокрема Центр «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності». На сьогодні – це провідна незалежна експертна організація з КСВ в Україні, член Правління Глобального договору ООН (2010-2013), національний партнер CSR Еурорес (Брюссель) і Весвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку (WBCSD, Женева), що об'єднує близько сорока компаній в Україні, і надає консультації з питань розробки стратегії, програм та комунікацій з КСВ, проведення моніторингу та оцінки ефективності проектів, підготовки і верифікації не фінансової звітності тощо.

За результатами Національного Конкурсу бізнес-кейсів з КСВ, проведеного Центром та міжнародними експертами у 2014-2015 роках, *гран-прі* здобула компанія ДТЕК за програму зі створення Агенцій місцевого розвитку на територіях присутності. Агенції активно сприяють знаходженню додаткових джерел фінансування для проектів підвищення якості життя людей,

розвитку підприємницької діяльності, розв'язання поточних проблем муніципальної інфраструктури та загальної активізації місцевого населення.

Найкращий кейс у сфері корпоративної соціальної відповідальності у 2015 році здобула юридична фірма "Астерс" за кейс "Правнична школа ЄВА та "Астерс"; переможцем номінації «чесні операційні практики» стала корпорація «Пласке», «а кращим екологічним кейсом (екологічна просвіта) був визнаний проект торговельної мережі «Фокстрот» – всеукраїнський конкурс «ЕКОклас». Проект мережі «Фокстрот» виник у відповідь на дві національні проблеми: критичний стан навколишнього середовища України та проблема необізнаності та байдужого ставлення українців до екологічної ситуації в країні. Премію Pro Vono Award 2015 отримали одразу дві фірми: юридична фірма "Василь Кісіль і Партнери" за кейс "Реформа управління державною власністю" і юридична фірма CMS Cameron McKenna за кейс, який стосувався оздоровлення дітей. Нагороду "Юридична компанія, що змінює країну" отримало адвокатське об'єднання Arzinger за кейс, що стосувався розробки пакету законів, спрямованих на боротьбу з корупцією в МОЗ шляхом передачі державних закупівель лікарських засобів та медичних виробів спеціалізованим організаціям (Всесвітня організація охорони здоров'я, ЮНІСЕФ, Crown Agents та ін.). Окремо було відзначено кейс "Відкритий Суд", який презентував директор юридичної фірми Lions Litigate Станіслав Батрин [5].

Запроваджуючи практику корпоративної соціальної відповідальності, що позитивно впливає на добробут суспільства, компанії таким чином збільшують рівень довіри до своєї продукції та її сприйняття на ринку, а це в свою чергу, забезпечує вищий рівень прибутків та синергетичний ефект бізнес-діяльності. Концепція корпоративної соціальної відповідальності є засобом покращення бізнес процесів, технологій, ділової та загально суспільної репутації підприємства, підвищення мотивації та продуктивності працівників, поліпшення економічних показників, підвищення ефективності його управління та конкурентоспроможності, мінімізації ризиків та забезпечення збалансованого розвитку.

Список літератури

1. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: Монографія / Під загальною редакцією М. П. Буковинської. – К. : ЦП «Компринт». – 2015. – 297с.
2. Міжнародний стандарт ISO/FDIS 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000_rus.pdf

3. Блог Євгена Тришина – Про маркетинг «Маркетинг в Україні» «КСВ – корпоративна соціальна відповідальність» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua-marketing.com.ua/?page_id=667
4. В Україні визначили найкращі практики з корпоративної соціальної відповідальності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/news/в-україні-визначили-найкращі-практик/>
5. Оголошено переможців конкурсу кейсів з КСВ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/120174-ogolosheno_peremozhciv_konkursu_keysiv_z_korporativnoi_socia.html

Гасюк Руслана Володимирівна

аспірант кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОТРЕБА І ОСОБЛИВОСТІ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

Підкреслимо, що прикордонні території характерні низкою специфічних особливостей, зумовлених їхнім геополітичним і геоекономічним розміщенням, що слід враховувати при формуванні і реалізації регіональної політики, зокрема, при визначенні пріоритетів та підходів щодо використання транзитного і транскордонного потенціалів за задіявання системи програмно-цільового управління. Дослідники підкреслюють, що прикордонні території, які суміжні з Європейським Союзом, в умовах активізації транскордонного співробітництва під впливом регіональної політики ЄС та фінансової підтримки життєдіяльності суміжних з ним територій, потребують узгодженої спільної стратегіології розвитку, зокрема, української частини Карпатського Євро-регіону, що охоплює чотири області – Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку.

Фундаментальною особливістю є те, що спостерігається відокремлений, невзаємоузгоджений розвиток кожної із цих областей, який має несистемний і непослідовний характер, а саме: незбалансоване використання наявних природних, трудових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних та інших ресурсів, що значно знижує можливості ефективного використання прикордонного та транскордонного потенціалів території, формування дієвої територіальної фінансової системи. Виходячи з наведеного,

науково обґрунтоване формування і використання важелів ефективної регіональної політики соціально-економічного розвитку прикордонних територій, спрямованої на забезпечення їх конкурентоспроможності, підвищення рівня життєдіяльності та зайнятості населення, має стати основою для вирішення проблемних аспектів прикордоння. В цьому контексті питання формування і реалізації регіональної політики соціально-економічного розвитку суміжних прикордонних регіонів та використання програмно-цільового управління стають особливо важливими.

Об'єктивно, що базовою особливістю прикордонної території є наявність кордону і відповідної прикордонної інфраструктури, а це не властиве іншим регіонам держави. Відповідно до функцій кордону (бар'єрна та контактна), прикордонні території також набувають і специфічних особливостей, які зумовлені необхідністю обслуговувати значно більші за обсягами потоки транспортних засобів, людей, викликаних властиво транзитними, туристично-рекреаційними, культурно-освітніми, лікувально-оздоровчими та міграційними потоками в конкретному часовому інтервалі.

Це, в свою чергу, зумовлює потребу утримувати додаткові потужності відповідних об'єктів господарювання різних форм власності, призначених для обслуговування надлишкових потоків (мережа роздрібною торгівлі, готельне господарство, станції технічного обслуговування, АЗС, лікарняні установи тощо) і додатково потребує розширення компетенцій регіональних органів влади для вирішення проблем, не обов'язково пов'язаних з обслуговуванням власних громад (наприклад, проблемних питань нелегальної міграції). Таким чином, у розробці програмно-цільового управління для прикордонної території та виділенні пропорційних співвідношень між окремими елементами її господарського комплексу необхідно враховувати специфічну особливість: значно більше навантаження на інфраструктуру даної території ніж у внутрішніх регіонах держави.

Наступна специфічна особливість прикордонної території проявляється у інтеграційних процесах, під впливом яких бар'єрні функції нівелюються і переносяться на зовнішні кордони інтеграційних утворень. Такий процес відбувається як всередині держави – коли посилюються міжрегіональні зв'язки для вирішення певних завдань, так і у транскордонному просторі – коли державні кордони стають прозорими, що дає можливість вільного руху товарів, капіталу, робочої сили, уніфікується та гармонізується нормативно-правова база господарської діяльності.

Специфічною особливістю стає й те, що завдяки підвищенню ролі прикордонних територій на світовій арені збільшуються повноваження

місцевих органів влади, розширюється їхня компетенція у співробітництві з органами влади відповідних територій сусідніх держав. Використання програмно-цільового управління у транскордонному та міжрегіональному співробітництві дає змогу вирішити конкретні економічні та соціальні питання завдяки об'єднанню зусиль як суміжних прикордонних областей України між собою, так і з суміжними територіями сусідніх держав.

В рамках програмно-цільового управління оптимально та повно оцінити як рівень збалансованості фінансової системи, так і наявний фінансово-господарський потенціал з можливостями його використання дає спеціальна методика щодо застосування інтегрованих індикаторів, які різняться принципами відбору та порівняння первинних і групових індикаторів [1-3].

Так, для прикордонної території перелік первинних індикаторів формується за наступними блоками: загальний рівень розвитку регіону; стан розвитку важливих галузей виробництва; фінансовий стан регіону; інвестиційна активність; доходи населення; зайнятість і ринок праці; стан соціальної сфери; екологічна ситуація; міжнародна економічна активність, зокрема транскордонне співробітництво. Таким чином, загальний перелік щодо оцінювання фінансово-економічного стану таких територій нараховує 40 первинних індикаторів.

Властиво, *соціально-економічний потенціал прикордонної території* – це сукупна здатність її економіки, її галузей і сфер господарювання здійснювати соціально-економічну діяльність, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і споживання за умов сталого економічного розвитку, враховуючи особливості прикордонного розташування та прихованих спроможностей для розвитку регіону, що можуть виявитися і бути використані суб'єктами господарювання за умов їх співпраці. Так, до складу соціально-економічного потенціалу прикордонної території входять: природно-ресурсний, демографічний (трудовий), науково-технічний, виробничий, транскордонний та міжрегіональний, рекреаційний, інформаційний, соціальний та культурний потенціали.

Загалом, динаміка зміни коефіцієнта природного приросту населення та рентабельності операційної діяльності суб'єктів господарювання у досліджуваній період (починаючи з 2000 р.) в розрізі прикордонних територій Львівській області наведена на рис. 1-2. Підкреслимо, що такі тенденції впливатимуть на ряд інших макроекономічних показників територіального розвитку, включаючи й податкові поступлення через цілеспрямоване

здійювання парадигми державотворчого патріотизму нації [4-5]. Наведені особливості у розвитку необхідно враховувати при розробці ефективної системи програмно-цільового управління в прикордонних територіях даної області для вироблення конкретних заходів щодо уникнення спадних процесів в останньому періоді.

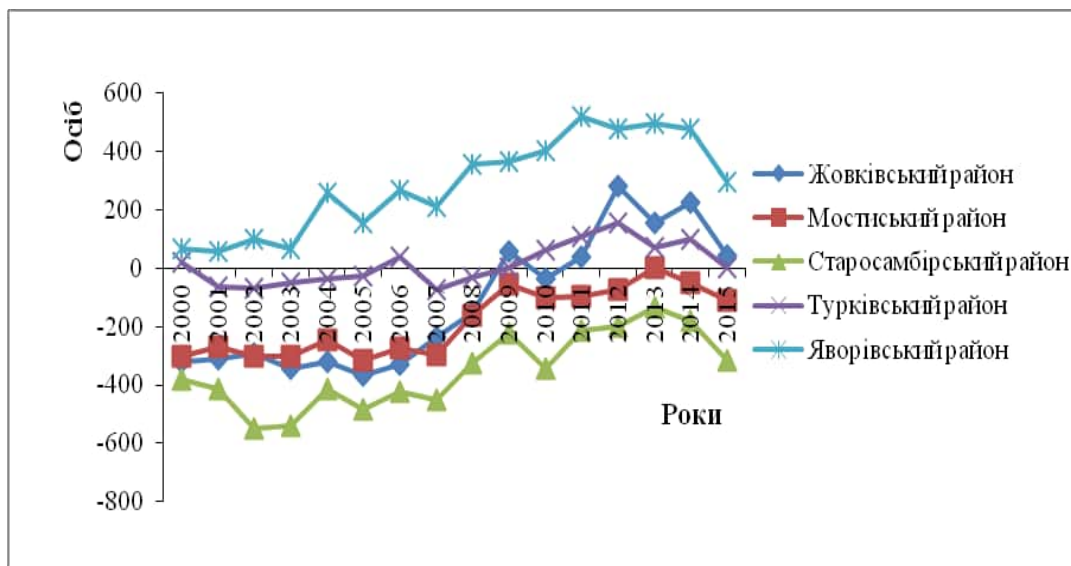

Рис. 1. Коефіцієнт природного приросту населення в розрізі прикордонних територій (районів) Львівської області

Джерело: сформовано автором за даними Головного управління статистики у Львівській області (<http://stat.lviv.ua>)

Аналіз показує, що в якості об'єкта для програмно-цільового управління в Україні можливо використовувати процеси розвитку «макрорегіонів» – об'єднання суміжних прикордонних регіонів України, під яким мається на увазі інтегрована система регіональних господарських комплексів декількох суміжних адміністративно-територіальних одиниць, кожна з яких, з певною часткою автономності в рамках загальнодержавних законів, функціонує як цілісна територіальна економічна одиниця, але об'єднання зусиль яких створює додаткові можливості для раціоналізації територіально-галузевої структури господарства, ефективного використання природно-ресурсного, транзитного, прикордонного та транскордонного потенціалів. Зазначимо, що на рівні окремих прикордонних районів в областях останньому будуть відповідати об'єднані громади, яких у Львівській області на початок 2017 р. сформовано 22.

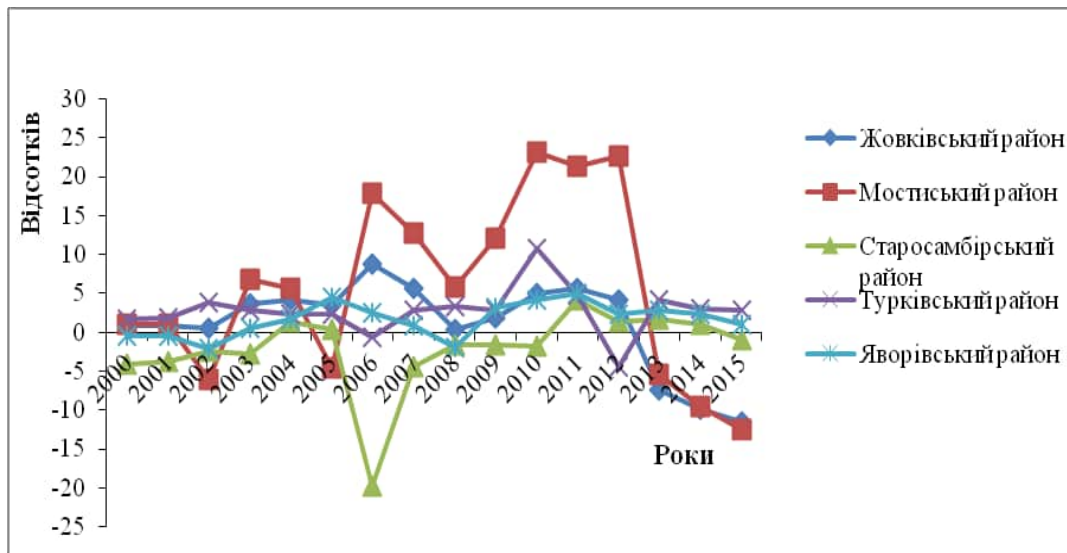

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності суб'єктів господарювання в розрізі прикордонних територій (районів) Львівської області

Джерело: розроблено автором за даними Головного управління статистики у Львівській області (<http://stat.lviv.ua>)

Особливістю розглядуваного територіального об'єднання стає вища щільність зв'язків між його однорідними елементами та зовнішнім фінансово-економічним простором (державними і регулюючими системами, економіками інших регіонів і світовими ринками).

В свою чергу, реалізація узгодженої стратегіології розвитку суміжних прикордонних областей висуває потреби: відповідної (адекватної напрямам та орієнтирам відповідних потреб розвитку прикордонних регіонів) організаційної структури загального управління та трансформації організаційних структур управління за децентралізації; застосування нових методів та удосконалення організаційно-функціональних механізмів регіонального управління; підвищення кваліфікації управлінських кадрів (щодо розробки та реалізації спільної стратегії); пошук нових джерел фінансування, їх акумуляція з метою вирішення пріоритетних напрямів розвитку Карпатського регіону України загалом та його прикордонних територій.

Потреба щодо активізації використання програмно-цільового управління в прикордонних територіях дозволяє стимулювати проведення збалансованої єдиної науково-технічної політики; системно координувати діяльність у галузі розбудови і модернізації інфраструктури національного та загальноєвропейського значення у них. Цілеспрямована реалізація такого управління

також сприятиме зміцненню збалансованості фінансової системи та інтеграційних зв'язків між прикордонними територіями, підвищенню рівня добробуту їхнього населення, інвестиційній привабливості територій, які мають пріоритетне значення для залучення додаткових інвестиційних ресурсів, досягнення оптимального рівня продуктивної зайнятості населення прикордоння і динамічних фінансових результатів.

Список літератури:

1. Карпінський Б. А. Закон збалансованості фінансової системи та його місце в трансформації економіки держави / Б. А. Карпінський // Економічні проблеми ринкової трансформації України. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, Львів, 3-4 грудня 2002 року. – Львів : ЛБІ НБУ, 2002. – С. 106-107.
2. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння : монографія / Б. А. Карпінський. – Львів : Логос, 2005. – 496 с.
3. Карпінський Б. А. Методологія формування інтегрального індикатора збалансованості фінансової системи України в контексті фінансової безпеки / Б. А. Карпінський // Економічний простір: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во ПДАБА, 2008. – №11. – С. 147-162.
4. Карпінський Б. А. Концепція формування та розвитку державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти / Б. А. Карпінський. – Львів : ЛДФА, 2014. – 12 с.
5. Маліновська О.Я. Соціальні програми та проекти як інструменти здійснення державної соціальної політики в умовах програмно-цільового методу організації бюджету / О. Я. Маліновська, О. В. Демкович // Економіка і держава. – 2016. – №3. – С. 61-64.

Герасименко Олена Вікторівна
к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

БАЗОВІ АСПЕКТИ ПРОГРЕСИВНОЇ РЕГЕНЕРАЦІЇ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ВАЖЕЛЯ ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

На даному етапі вітчизняного економічного розвитку народне господарство України перебуває далеко не у найкращому стані та гостро потребує відновлення (або ж регенерації).

До складу народного господарства відповідно до загального класифікатора «Галузі народного господарства України» належать такі галузі, як промисловість (рентабельність операційної діяльності у 2015 р. складала 0,9 %, а у 2016 р. 5,5%), сільське, лісове та рибне господарство (рентабельність операційної діяльності 41,7 та 2,2 % у 2015-2016 рр. відповідно); транспорт і зв'язок (1,1 та 6,0%), будівництво (-7,6 та 1,5%), торгівля (-0,9 та 17,2%) і громадське харчування (-17,3 та 1,3%); матеріально-технічне постачання і збут, заготівля; інформаційно-обчислювальне обслуговування (0,5 та 11,9%); операції з нерухомим майном (-33,4 та 2,0%), загальна комерційна діяльність по забезпеченню функціонування ринку, геологія і розвідка надр, геодезична і гідрометеорологічна служби, виробничі види побутового обслуговування населення, інші види діяльності сфери матеріального виробництва, а також житлово-комунальне господарство, невиробничі види побутового обслуговування населення (-11,9 та 0,4%); охорона здоров'я і соціальне забезпечення (-0,6 та 6,1%), освіта (5,7 та 15,5%); культура та мистецтво, фізична культура (-25,3 та -16,8%); наука і наукове обслуговування (-1,1 та 37,2%); фінанси, кредит, страхування і пенсійне забезпечення (-8,9 та -9,2%); управління та об'єднання громадян. При цьому суперечливим є питання пріоритетності галузей щодо необхідності їх залучення до процесів прогресивної регенерації (йдеться як про матеріальне, так і про нематеріальне виробництво). Втім, з огляду на необхідність залучення додаткових інвестиційних вкладень з метою оптимізації та підвищення ефективності регенераційних процесів, доцільно акцентувати увагу на потенційно найбільш конкурентних галузях. Саме така стратегія дозволить максимально швидко повернути вкладені кошти, зокрема, у вигляді податкових

надходжень. А це дозволить в подальшому стимулювати прогресивну регенерацію інших галузей народного господарства.

Зазначимо, що виключне повернення до попереднього рівня розвитку (проста регенерація) окремих галузей народного господарства та їх складових ймовірно проблему не вирішить. Останнє твердження ґрунтується на необхідності ефективно конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках із виробниками аналогічної продукції чи в сфері послуг. А тривалий час займати стійкі позиції на ринку можна лише завдяки постійному вдосконаленню, застосуванню прогресивних технологій та використанню креативних ідей.

Отже, українському народному господарству потрібна не просто регенерація, а саме прогресивна регенерація, яка може забезпечити його складовим ефективний вихід на ринок в короткі терміни.

Слід зазначити, що первинною ланкою народного господарства є підприємство, організація чи установа, які займаються виробництвом та реалізацією товарів, надають різноманітні послуги або виконують корисні для суспільства та його членів роботи.

Тобто, процес прогресивної регенерації окремих господарюючих суб'єктів чи їх продуктів (товарів, робіт, послуг) у кінцевому результаті спричиниться і до прогресивної регенерації народного господарства в цілому.

Графічне відображення впливу процесу прогресивної регенерації на криву життєвого циклу підприємства (продукту) представлено на рис. 1.

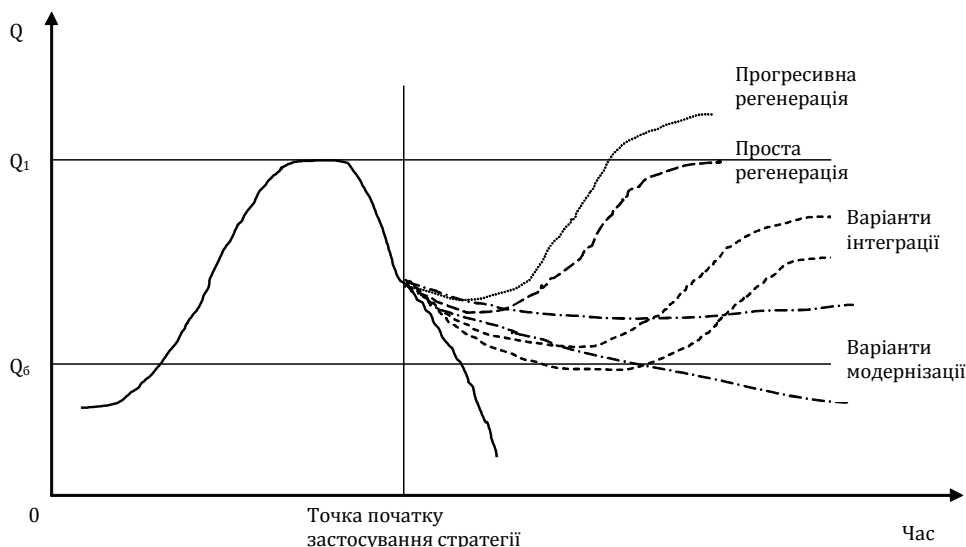

Рис. 1. Варіанти впливу застосування різновекторних стратегій в процесі життєвого циклу продукту

Джерело: розроблено автором

Найменш інвестиційно затратною, проте й обмежено дієвою є модернізація, яка фактично лише пригальмовує спад, розтягуючи його в часі, проте саму проблему не вирішує. Натомість застосування стратегії інтеграції потребує значно більших інвестиційних вкладень, проте дозволяє отримати регенераційний ефект. По-суті проста чи прогресивна регенерація (за яких досягається попередній рівень виробництва продукції чи виконання робіт, надання послуг або ж фіксуються принципово покращені показники попередньої діяльності відповідно) є окремими випадками стратегії інтеграції, проте вони потребують детальнішого аналізу конкурентного середовища, точнішого визначення обсягів початкових та подальших інвестиційних вкладень, а також оптимальної точки початку застосування стратегії.

Своєю чергою, застосування прогресивної регенерації народного господарства, завдяки відновленню та розвитку підприємницьких структур, сприятиме зростанню обсягів податкових надходжень у бюджети різних рівнів. Таким чином, активізується і державотворчий патріотизм нації, оскільки саме податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави.

Вплив кількісної складової державотворчого патріотизму нації (обсягу податкових надходжень) та інвестиційної складової (обсягу вкладених коштів) на рівень регенерації складових народного господарства відображено на рис. 2.

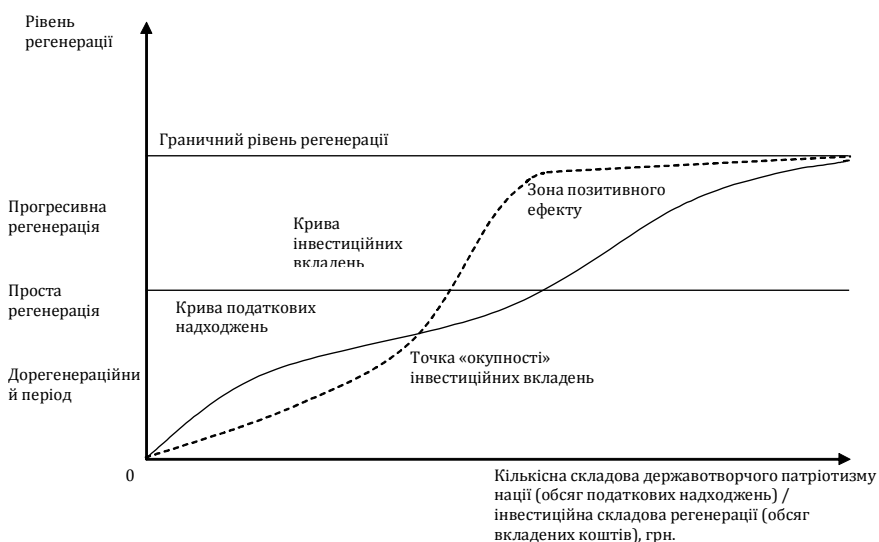

Рис. 2. Вплив кількісної складової державотворчого патріотизму нації та обсягу інвестиційних вкладень на рівень регенерації

Джерело: розроблено автором

Графічним відображенням вищезгаданих впливів є криві податкових надходжень та інвестиційних вкладень, що перетинаються у точці так званої «окупності» інвестиційних вкладень. До того ж ці криві утворюють зони позитивного та негативного ефекту. Так, зона позитивного ефекту відповідає сукупності рівнів регенерації, за яких кількісна складова державотворчого патріотизму нації перевищує обсяг інвестиційних вкладень у регенераційний процес. Саме за таких умов можливо вести мову про підвищення ймовірності досягнення рівня прогресивної регенерації. При цьому існує певний граничний рівень регенерації, обумовлений наявними внутрішніми сильними сторонами та зовнішніми можливостями складової народного господарства країни, яка підлягає регенерації.

Таким чином, граничний рівень регенерації та рівень простої регенерації є індивідуальною особливістю кожного досліджуваного об'єкта регенерації.

До того ж, прогресивна регенерація народного господарства паралельно вирішить проблему високого рівня безробіття завдяки створенню нових робочих місць та сприятиме зростанню чисельності середнього класу, що знову ж таки матиме позитивний вплив на акумуляцію податкових надходжень у бюджети різних рівнів, а отже і на зростання державотворчого патріотизму нації.

Горбачевська Оксана Володимирівна
аспірант кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНТЕГРОВАНІ ПІДПРИЄМНИЦЬКІ СТРУКТУРИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Трансформація економіки України в напрямі ринкової моделі господарювання значною мірою проявляється в процесах концентрації капіталу та виробництва, що в підсумку зумовлює формування інтегрованих підприємницьких структур (ІПС) у формі холдингів, корпорацій, фінансово-промислових груп. Організаційні та фінансові схеми таких багатопрофільних компаній суттєво ускладнюються в порівнянні з відокремлено функціонуючими суб'єктами, проте є більш ефективними та забезпечують суттєві переваги їх

учасникам. Таким чином, актуальною є тенденція формування ІПС, що обумовлює необхідність створення принципово нової системи фінансового управління такими компаніями [1].

У сучасній економічній науці проведено ряд досліджень, присвячених інтеграції компаній, напрацьовано потужну наукову базу в цій сфері, проте, на сьогодні, не повною мірою розкрито процеси, пов'язані з системою фінансового механізму формування сучасних ІПС. В свою чергу, слід зауважити, що такі компанії працюють в Україні, а тому, відповідно, є необхідність, як організації ефективного управління їх фінансами, так і використання потенціалу в напрямі економічного зростання держави. У зв'язку з означеним набувають актуальності наукові дослідження фінансового механізму формування ІПС в Україні.

Метою статті є аналіз фінансового механізму формування інтегрованих підприємницьких структур в економічному розвитку України.

Узагальнивши результати проведених досліджень, можна стверджувати, що формування сучасної системи фінансового механізму ІПС в економічному розвитку України відбулося в шість етапів, кожний з яких мав свої характерні особливості.

Перший етап формування корпоративного сектору в Україні (1991–1997 рр.) тісно пов'язаний з процесом приватизації об'єктів державної власності. Результати аналізу показують, що станом на 1991 р. домінуючою у промисловості була державна форма власності. Відповідно до курсу на становлення ринкових відносин, після проголошення незалежності України, актуальним стало стрімке руйнування налагоджених інтеграційних зв'язків між наукою та галузевими виробничими комплексами й організаціями, роздержавлення промислових активів з подальшим проведенням процедури їх приватизації – початок реалізації програми масової сертифікатної приватизації.

Особливістю другого етапу (1998–2003 рр.) є перехід від масової до індивідуальної грошової приватизації великих виробничих об'єктів з вираженим приватизаційним піком у найрентабельніших галузях промисловості. Подальша приватизація та формування ІПС відбувалось хаотично, з використанням різних незаконних фінансових схем: придбання активів за заниженою вартістю, часто купівля за безцінь, з метою перепродажу, використання механізмів банкрутства та рейдерства, ворожих поглинань, використання недосконалостей законодавства, доступу до адміністративних ресурсів держави. Як наслідок, слід відзначити неефективність використання

інвестиційних ресурсів у економіці, що зауважує й дослідник Н. С. Скопенко: «порушення цінового механізму ринку: ціна встановлювалася не під впливом попиту і пропозиції, а шляхом застосування «не грошових» схем розрахунку» [2, с. 60].

Більше того, обмеження доступу іноземних інвесторів до приватизації промислових та фінансових активів призвело до надмірної концентрації прав приватної власності на ці об'єкти та їх фінансові ресурси у власників ІПС. За період 1998–2005 рр. найактивнішими учасниками операцій купівлі-продажу найбільших пакетів акцій у промисловості, а водночас, ринку корпоративного контролю в Україні, були власники ІПС (54%). В цьому напрямі дослідження, слід зауважити, що в економічній літературі процес становлення фінансового механізму формування ІПС в Україні пов'язують з виникненням мільярдерів. Редакція журналу «Forbes» публікує рейтинги найбагатших людей світу, серед яких є власники ІПС або ж окремих бізнес-напрямів таких підприємницьких структур.

Таким чином, через механізм приватизації вітчизняними ІПС набуто свої основні промислові та фінансові активи. Слід зауважити, що означене суперечить світовій практиці. Аналіз розвитку великих компаній у світі показує, що процес становлення фінансового механізму формування ІПС в передових країнах світу, в тому числі й транснаціональних ІПС займає не одне століття, починаючи з масштабів маленьких, переважно сімейних господарств, а сучасної фінансової могутності досягнуто завдяки наполегливій праці кількох поколінь. Зазначимо, що недопущення іноземних компаній до приватизаційних процесів призвело до втрат потенційно можливих коштів дохідної частини бюджету.

Особливістю третього етапу (2004–2007 рр.) є корпоративна реструктуризація бізнесу як елемент прояву нових концепційних поглядів у фінансовому механізмі формуванні ІПС на засадах ринкових трансформацій. Основною тенденцією є формування холдингів за основними напрямками бізнесу, виділення активів в окремі структурні бізнес-одиниці, за напрямками діяльності, позбавлення від непрофільних активів, які отримано в результаті приватизації. Саме такими були тенденції нагромадження промислового та фінансового капіталу до 2008 року.

Поряд з цим відбувається формування системи управління, налагодження механізму контролю грошових потоків, створення офшорних компаній з метою безпеки активів та трансферту потоків. Відокремлення власності від менеджменту передбачає передачу функції управління професійним

менеджерам, проте, як показує аналіз, прийняття стратегічних рішень залишається в компетенції власників, рівень делегування власниками функцій фінансового управління найманим керівникам – на невисокому рівні. Паралельно відбувається процес купівлі необхідних активів у стратегічно важливих галузях економіки України, які ще перебувають у державній власності.

Особливістю четвертого етапу (2008–2009 рр.) є оптимізація структури власності в системі фінансового механізму формування ІПС у зв'язку з наростанням проявів та наслідків фінансової кризи. Саме фінансова криза, пік якої припав на 2008–2009 рр., показала, що стихійні операції злиття та поглинання компаній не відповідають викликам ділового середовища, а доцільним є обґрунтування фінансового підґрунтя інтеграції. Цей етап характеризується зменшенням активності операцій об'єднання та поглинання компаній, простежується зворотне поглинання (купівля раніше проданих активів), придбання компаній конкурентів. Починаючи з 2008 р. проводиться аналіз та переоцінка набутих активів, наслідком чого є виведення непрофільних та купівля стратегічно важливих активів. Прослідковується динамічна інтеграція пов'язаних між собою виробничим чи технологічним ланцюгом компаній для формування вертикально-інтегрованих структур. Підсумовуючи, зазначимо, що на цьому етапі відбувається пошук логічно осмислених організаційних і фінансових схем формування ІПС.

Характеристикою п'ятого етапу (2010–2013 рр.) є перерозподіл сфер впливу та фінансового забезпечення навколо олігархічних структур із зміною важелів впливу на фінансовий механізм формування ІПС. Спостерігається дедалі більша монополізація і тиск ІПС, які спонукають органи державної влади до ухвалення незаконних рішень, вигідних для ІПС, через концентрацію в них основних фінансових потоків та медіа-ресурсів держави. Відзначимо, збагачення через тіньові прибуткові схеми, встановлення корисливих відносин із органами державної влади, подальше виведення фінансових ресурсів в низькоподаткові юрисдикції.

Шостий етап (з 2014 р. – по даний час) характеризується зміною олігархічних власників у системі управління фінансово потужними ІПС, новим переділом власності, створенням корпоративних конфліктів, політичним тиском. Простежується декларування більшістю компаній-учасників ІПС збитків, насправді приховуючи мільярдні доходи. Наявною є тенденція подальшого виведення фінансових ресурсів в офшори.

Підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що реформування відносин власності за сценарієм інтеграції промислових та фінансових

капіталів є закономірним процесом ринкової трансформації економіки, що активно декларується в Україні з моменту проголошення її незалежності. Загалом, слід відмітити такі чинники впливу на фінансовий механізм формування ІПС в Україні, як: хаотичне накопичення активів, відсутність стратегіологічного підходу до організації бізнесу та управління його фінансами.

Разом з тим, зазначимо, що в результаті дослідження особливостей фінансового механізму формування ІПС в процесі становлення ринкової економіки в Україні, виявлено явні розбіжності між цілями держави від проведення приватизаційної політики та отриманими наслідками. Це пов'язано з тим, що на практиці відбувся процес передачі прав власності на виробничі та фінансові об'єкти обмеженому колу людей, які фактично, в результаті приватизації, й утворили ІПС.

Список літератури:

1. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння : монографія / Б. А. Карпінський. – Львів : Логос, 2005. – 496 с.
2. Скопенко Н. С. Формування та розвиток інтегрованих об'єднань в АПК України : монографія / Н. С. Скопенко. – Київ : НУХТ, 2012. – 266 с.

Демкович Оксана Володимирівна

аспірант кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Економічні процеси в Україні сьогодні зумовлюють поглиблення соціальної нерівності та зростання потреби в бюджетних ресурсах. Відтак в бюджетній практиці все більшої уваги приділяється ефективному управлінню видатками бюджетів усіх рівнів. Одним із таких методів є програмно-цільовий метод розподілу бюджетних коштів. Основою даного методу є розроблення та управління бюджетними програмами. Відповідно інструментами, які здійснюють державну соціальну політику є соціальні програми. Розподіл бюджетних коштів на реалізацію соціальних програм є одним із найважли-

віших завдань фінансової політики держави, що великою мірою визначає якість і ефективність надання суспільних послуг. Однак, у зв'язку із нестабільністю в Україні та невизначеністю динаміки її розвитку розподіл фінансових ресурсів між соціальними програмами з метою якнайповнішого задоволення суспільних потреб є проблемним питанням сьогодні.

Питання ефективного управління бюджетними коштами та відповідною правовою базою бюджетного процесу є завжди актуальним. Адже, постійна обмеженість фінансових ресурсів не дає можливості фінансувати усі заплановані видатки держави. У зв'язку із соціально-економічним спрямуванням розвитку України постає гостра проблема у вивченні ролі бюджету та розробці шляхів ефективного використання коштів бюджету. Поняття принципу ефективності полягає в тому, що під час складання та виконання бюджету всі учасники бюджетного процесу повинні прагнути досягти поставлених цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів.

Як нам відомо, видатки із державного бюджету здійснювались виходячи із принципу необхідності фінансування тих чи інших заходів, враховуючи наявні ресурси держави. Тому уся увага під час складання бюджету акцентувалась саме на розмірі наявних ресурсів держави. Програмно-цільовий метод організації бюджетного процесу дещо змінює його ідеологію.

Сама ідея програмно-цільового методу полягає в тому, щоб зосереджувати увагу не тільки на можливостях бюджету, а й на тому як найефективніше їх використати з метою отримання конкретних результатів. Отже, програмно-цільовий метод складання бюджету передбачає дещо інший підхід до формування бюджетних показників. Цей процес починається із зосередження уваги спершу на результатах, яких необхідно досягти в державному секторі, а вже потім ставиться питання про те, які ресурси потрібно найефективніше використати для досягнення намічених результатів [1, с. 130].

Такий метод формування бюджету передбачає складання чітких програм для досягнення визначених цілей, забезпечення їх фінансовими ресурсами та проведення оцінки й експертизи їх ефективного використання. На основі програмно-цільового методу контролюючими органами має і може бути перевірена не тільки правильність використання коштів при виконанні бюджету, а і те, наскільки ефективно вони витрачалися для досягнення цілей державної політики [2, с. 12].

В Україні впровадження програмно-цільового методу розпочалося з прийняттям розпорядження КМУ «Концепції застосування програмно-

цільового методу у бюджетному процесі» від 2002 р. В даному документі є визначено мету програмно-цільового методу як: «встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання» [3]. Після прийняття в 2010 р. нової редакції Бюджетного кодексу цей метод став обов'язковим для формування бюджетів усіх рівнів. У Програмі економічних реформ Президента України на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективні держава» [4] чітко визначено напрями реформування державних фінансів протягом 2010-2013 рр. через запровадження середньострокового планування та комплексного використання програмно-цільового методу. Зокрема Програмою було визначено впровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні.

Успіх реалізації програми значною мірою визначається якістю її розроблення, що залежить від компетенції та професіоналізму розробників, наявності якісної вхідної інформації й використання сучасних методів та інструментів при обґрунтуванні програмних заходів, альтернатив і визначенні очікуваних результатів. Схема побудови програми в узагальненому вигляді включає такі основні етапи [2, с. 24-27]:

1 етап – визначення та аналіз проблем. Проблеми, на вирішення яких буде спрямована програма, визначаються на підставі теоретичних досліджень. У технології програмування проблеми розділяють на стандартні (добре структуровані, тобто зміна фактору веде до однозначної зміни результативної ознаки); структуровані (тут зв'язки мають кореляційний характер високого ступеня щільності); слабо структуровані (з невисоким рівнем щільності зв'язків); неструктуровані (зв'язок може бути встановлений тільки на основі логічного аналізу);

2 етап – визначення цілей та побудова «дерева цілей». Як правило, цілі програм формулюються у формі результату, який необхідно максимізувати, або у вигляді небажаного ефекту, вплив якого має бути мінімізований. Визначаються генеральна ціль (мета програми), безпосередня ціль, а також цілі другого, третього і наступних рівнів (за необхідності);

3 етап – обґрунтування системи заходів, необхідних для досягнення цілей програми. На цьому етапі визначається адресність заходів, у разі необхідності будується мережевий графік реалізації програми, визначається критичний шлях. На цьому ж етапі формується стратегія програми та здійснюється оцінка ступеня досяжності різних варіантів.

Під соціальною програмою слід розуміти сукупність конкретних проєктів, що в загальному є націлені на досягнення стратегічних цілей та вирішення

певної соціальної проблеми, використовуючи принцип ефективного управління бюджетними коштами. Використання соціальних програм в системах соціального захисту створює можливість для цільового використання фінансових та інших ресурсів, дозволяє здійснювати контроль за їх діяльністю з боку суспільства, а також створює умови для більш ефективного вирішення існуючих в суспільстві проблем. Однак, із-за відсутності теоретичного обґрунтування суті соціальних програм, знижується можливість виділення основних ознак та характерних рис притаманних соціальним програмам.

Список літератури:

1. Бабін Б.В. Державні цільові програми – організаційно-правові засади розроблення, затвердження та виконання / Б.В. Бабін, В.О. Кроленко; Деноц. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Туган-Барановського. – Донецьк, 2006. – 206 с.
2. Деревчук О.І. Зміст та особливості програмно-цільового методу бюджетного фінансування / О.І. Деревчук // Часопис київського університету права. – 2010. - №1. – С. 129-135.
3. Євдокимова І.А. Ефективність соціальних програм як інструментів соціального захисту населення / І.А. Євдокимов // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. - №881. – С. 190-194.
4. Лібанова Е. М. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та практичні аспекти оцінювання [Текст]: монографія / Е. М. Лібанова. – Умань: Сочінський, 2012. – 312 с.
5. Програма економічних реформ Президента України на 2010-2014 роки від 02.06.2014 «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективні держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
6. Розпорядження КМУ від 14.09.2002 «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-p>

Капленко Галина Вікторівна

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ В УКРАЇНІ

Однією з економічних категорій, за допомогою яких можна досліджувати регіональну диференціацію споживчих видатків населення, є гранична схильність до споживання. Вона утвердилася в економічній науці завдяки Дж. М. Кейнсу, який стосовно неї, зокрема, писав: «...якщо гранична схильність до споживання наближається до одиниці, то невеликі коливання в розмірах інвестицій спричинять інтенсивні коливання зайнятості; у той самий час порівняно невеликий приріст інвестицій поведе до досягнення повної зайнятості. Якщо, з другого боку, гранична схильність до споживання небагато чим відрізняється від нуля, то невеликі коливання в розмірах інвестицій викликать малі зміни в розмірах зайнятості, і тоді для того, щоб досягти повної зайнятості, може знадобитися великий приріст інвестицій. <...> У реальному житті гранична схильність до споживання, мабуть, розташована десь у проміжку між цими двома описаними крайніми ситуаціями, хоча й набагато ближче до одиниці, ніж до нуля» [1].

Отож, як бачимо, за Дж. М. Кейнсом, гранична схильність до споживання не може бути більшою за одиницю. Та насправді це не так, а думка Дж. М. Кейнса, про яку йдеться, викликана тим, що він скептично ставився до економетрії, через що не приділив уваги дослідженню граничної схильності до споживання на емпіричних даних.

Граничну схильність до споживання обчислюють або як відношення приросту споживчих видатків до приросту доходів, або як першу похідну функції споживання за доходом. Перший підхід застосовується переважно в навчальній літературі, хоча присутній він і в наукових дослідженнях [2, с. 169]. Ми використали другий підхід, оскільки саме на нього орієнтував Дж. М. Кейнс у своїй «Загальній теорії зайнятості, процента й грошей».

Побудовані нами для регіонів України функції споживання подано в табл. 1. Їх адекватність визначено за допомогою коефіцієнта детермінації, значення якого також містяться в табл. 1.

Таблиця 1

Функції споживання для регіонів України у 2009-2015 роках

Регіон	Вид функції	Коефіцієнт детермінації
Вінницька область	$Y=-2246,10+2,8439x-0,0004x^2$	0,96
Волинська область	$Y=-478,75+1,377x-0,002x^2$	0,85
Дніпропетровська область	$Y=-230,76+1,223x-0,0001x^2$	0,98
Донецька область	$Y=245,43+0,796x-0,00004x^2$	0,98
Житомирська область	$Y=383,97+0,833x-0,00009x^2$	0,80
Закарпатська область	$Y=-2072,97+2,293x-0,0003x^2$	0,91
Запорізька область	$Y=110,93+0,760x+0,000003x^2$	0,92
Івано-Франківська область	$Y=1191,34+0,0061x+0,0001x^2$	0,98
Київська область	$Y=2490,26-1,032x+0,0003x^2$	0,88
Кіровоградська область	$Y=554,46+0,4978x$	0,85
Луганська область	$Y=-1397,89+2,132x-0,0003x^2$	0,99
Львівська область	$Y=1123,29+4,02x-0,002x^2+0,0000003x^3$	0,99
Миколаївська область	$Y=1412,73-0,4592x+0,0003x^2$	0,98
Одеська область	$Y=-608,27+1,636x-0,0002x^2$	0,85
Полтавська область	$Y=1795,71-0,835x+0,0003x^2$	0,84
Рівненська область	$Y=-176,04+1,114x-0,00014x^2$	0,85
Сумська область	$Y=482,35+0,461x-0,000016x^2$	0,87
Тернопільська область	$Y=48382+0,723x-0,00007x^2$	0,71
Харківська область	$Y=829,64+0,196x+0,00011x^2$	0,99
Херсонська область	$Y=1091,31-0,464x+0,0004x^2$	0,93
Хмельницька область	$Y=1119,75-0,184x+0,0002x^2$	0,92
Черкаська область	$Y=627,26+0,502x+0,00005x^2$	0,95
Чернівецька область	$Y=692,88+0,414x+0,00003x^2$	0,97
Чернігівська область	$Y=943,25+0,06x+0,0001x^2$	0,84
м. Київ	$Y=1378,11+0,17x+0,00006x^2$	0,91
м. Севастополь (2009–2013 рр.)	$Y=561,98+0,955x-0,00009x^2$	0,40
АР Крим (2009–2013 рр.)	$Y=1196,47-0,04x+0,0002x^2$	0,96

Джерело: розроблено автором за даними [3 – 9]

Значення граничної схильності до споживання, обчислені на основі функцій споживання, які наведено в табл. 1, показано в табл. 2.

Із цієї таблиці бачимо, що в більшій кількості випадків значення граничної схильності до споживання не перевищує 0,6. За Дж. М. Кейнсом, для часів економічної кризи – а саме до такого періоду належать 2009–2015 роки – це низькі значення граничної схильності для споживання. Утім, він не виключав можливості такої картини у випадку, якщо ремонт і заміна устаткування фактично не здійснюються у відповідних розмірах, так що інвестиції різко скорочуються, а фінансові відрахування для цих цілей продовжують нагромаджуватися [1].

Таблиця 2

Гранична схильність до споживання в регіонах України у 2009-2015 роках

Регіон	Рік						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Вінницька область	1,013	0,951	0,807	0,539	0,382	0,669	0,813
Волинська область	0,759	0,687	0,596	0,462	0,402	0,583	0,730
Дніпропетровська область	0,584	0,552	0,537	0,462	0,406	0,555	0,690
Донецька область	0,608	0,580	0,567	0,538	0,530	0,622	0,662
Житомирська область	0,436	0,447	0,415	0,386	0,333	0,407	0,511
Закарпатська область	1,018	1,026	0,811	0,659	0,553	0,673	0,889
Запорізька область	0,772	0,773	0,774	0,775	0,775	0,774	0,771
Івано-Франківська область	0,594	0,592	0,632	0,696	0,751	0,670	0,575
Київська область	0,367	0,472	0,570	0,774	0,856	0,561	0,256
Кіровоградська область	0,490	0,490	0,490	0,490	0,490	0,490	0,490
Луганська область	0,780	0,722	0,592	0,407	0,369	0,905	1,140
Львівська область	0,343	0,370	0,462	0,904	1,262	0,618	0,276
Миколаївська область	0,899	0,896	0,988	1,136	1,171	0,907	0,546
Одеська область	0,526	0,378	0,471	0,227	0,156	0,355	0,694
Полтавська область	0,323	0,644	0,610	0,772	0,985	0,740	0,297
Рівненська область	0,606	0,574	0,545	0,462	0,431	0,534	0,656
Сумська область	0,514	0,522	0,527	0,529	0,535	0,523	0,512
Тернопільська область	0,479	0,475	0,440	0,426	0,382	0,438	0,488
Харківська область	0,628	0,663	0,677	0,728	0,790	0,706	0,589
Херсонська область	0,828	0,930	1,090	1,193	1,250	1,127	0,701
Хмельницька область	0,493	0,492	0,497	0,563	0,653	0,496	0,347
Черкаська область	0,658	0,676	0,681	0,699	0,717	0,674	0,638
Чернівецька область	0,525	0,520	0,529	0,547	0,553	0,540	0,509
Чернігівська область	0,444	0,474	0,474	0,564	0,606	0,512	0,427
м. Київ	0,589	0,631	0,662	0,637	0,700	0,538	0,451
м. Севастополь	0,550	0,554	0,486	0,446	0,467
АР Крим	0,727	0,723	0,743	0,825	0,897

Джерело: розроблено автором

Звернімося тепер до табл. 3, яка містить ранги регіонів України за значенням граничної схильності до споживання. Впадає у вічі, що ці ранги не відрізняються стабільністю. Так, для Львівської області у 2013 році ранг становив 1, а у 2010 році – 27.

Таблиця 3

Ранги значень граничної схильності до споживання в регіонах України у 2009-2015 роках

Регіон	Рік						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Вінницька область	2	2	4	16	23	10	3
Волинська область	7	8	12	20	22	13	5
Дніпропетровська область	15	17	17	20	21	15	8
Донецька область	11	14	15	17	17	11	9
Житомирська область	24	25	27	26	26	24	16
Закарпатська область	1	1	3	11	14	8	2
Запорізька область	6	5	5	5	8	4	4
Івано-Франківська область	13	13	10	10	9	9	13
Київська область	25	24	14	6	6	14	25
Кіровоградська область	21	21	21	19	18	22	18
Луганська область	5	7	13	25	25	3	1
Львівська область	26	27	25	3	1	12	24
Миколаївська область	3	4	2	2	3	2	14
Одеська область	17	26	24	27	27	25	7
Полтавська область	27	11	11	7	4	5	23
Рівненська область	12	15	16	20	20	18	10
Сумська область	19	18	19	18	16	19	15
Тернопільська область	22	22	26	24	23	23	19
Харківська область	10	10	8	8	7	6	12
Херсонська область	4	3	1	1	2	1	6
Хмельницька область	20	20	20	14	12	21	22
Черкаська область	9	9	7	9	10	7	11
Чернівецька область	18	19	18	15	14	16	17
Чернігівська область	23	23	23	13	13	20	21
м. Київ	14	12	9	12	11	17	20
м. Севастополь	16	16	22	23	19
АР Крим	8	6	6	4	5

Джерело: розроблено автором

Список літератури:

1. Кейнс Д. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Д. М. – Режим доступа: <http://efaculty.kiev.ua/isekvc/9/index.html>.
2. Козлова Г. Г. Исследование влияния мультипликатора потребительских расходов на экономическую ситуацию в Российской Федерации / Козлова Г. Г. // Вестн. ВГУ. Сер.: Экономика и управление. – 2015. – № 1. – С. 168–171. – Режим доступа: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/econ/2015/01/2015-01-26.pdf>.

3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2009 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2010. – Ч. I. – 368 с.
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2011. – Ч. I. – 368 с.
5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2012. – Ч. I. – 368 с.
6. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2013. – Ч. I. – 377 с.
7. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2014. – Ч. I. – 380 с.
8. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2014 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2015. – Ч. I. – 379 с.
9. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : (Стат. зб.) – К., 2016. – Ч. I. – 380 с.

Карпінська Олена Борисівна,

к.ю.н., адвокат

ПРАВНИЧІ АСПЕКТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Стратегіологія державної політики у сфері господарської діяльності має спрямовуватись на комплексне вирішення наявних проблемних аспектів економічного, соціального та екологічного характеру, які стають на перешкоді розвитку національної економіки. Об'єктивно, що в умовах, коли українська економіка орієнтована на ринкові відносини та досягнення сталого економічного розвитку, з'являються нові вимоги до господарської діяльності, які передбачають, що результатом її здійснення повинно бути не лише задоволення потреб усіх членів суспільства, але й збереження та відтворення цілісності природного середовища, яке потрібне для наступних поколінь. На жаль, наявний механізм екологічно-господарської діяльності не стимулює активне впровадження екологічно безпечних способів здійснення господар-

ської діяльності, адже чинні економічні та правові інструменти стимулювання екологічно спрямованої такої діяльності не завжди перетворюються у реальні форми збереження середовища.

Правничі аспекти вирішення проблемних питань екологізації економічної сфери в умовах ринкових перетворень національної економіки важко уявити без розвитку екологічно спрямованих суб'єктів господарювання як безпосередніх виконавців процесу екологізації, що втілюється у їхніх виробничих завданнях і практичних результатах. Саме економічний аспект екологічних проблем свідчить про те, що забезпечення розумної рівноваги між інтересами економіки та екології є справою надзвичайно актуальною. Зазначимо, що правничі засади сталого розвитку і екологічні імперативи повинні стати основою нових суспільних, економічних, виробничих відносин, визначити темпи й пропорції економічного розвитку в глобалізованому світі, що обумовлює потребу у виявленні причинно-наслідкових зв'язків між економікою й екологією стосовно конкретних напрямків розвитку держави [1-3].

Не зважаючи на потребу, вітчизняний досвід свідчить, що застосування як правових, так і економічних інструментів екологічного регулювання господарської діяльності, які досить вдало зарекомендували себе у зарубіжній практиці, застосовуються в Україні досить вибірково. До базових причин такої ситуації розбіжності можливо віднести те, що деякі економічні інструменти:

1) задекларовані, але не відповідають спорідненим статтям законів, норми яких є пріоритетними (наприклад, надання пільг при оподаткуванні екологічно спрямованих суб'єктів господарювання);

2) задекларовані у чинному законодавстві, але нормативна база для практичного здійснення сформована недостатньо для широкого застосування (наприклад, екологічне страхування);

3) не знайшли відображення в законодавчому полі України (наприклад, продаж прав на забруднення, авансово-компенсаційна схема).

Особливе місце серед аспектів господарської діяльності займає правнича діяльність. Однак, у сучасній юридичній літературі ще не склалося чіткого тлумачення поняття «правнича діяльність», одночасного розуміння її структури, змісту і функціонального призначення. Теоретично невирішені питання співвідношення юридичної діяльності з юридичною, правовою практикою, правовою поведінкою, правовим досвідом. Нині у правознавстві спостерігається зближення поглядів щодо професійного складу суб'єктів юридичної діяльності. Так, юридичною діяльністю слід вважати опосередко-

вану правом професійну, трудову, державно-владну діяльність щодо прийняття юридичних рішень, яка спрямована на виконання суспільних функцій (створення законів, здійснення правосуддя, конкретизацію права тощо), задоволення загально соціальних, групових та індивідуальних інтересів. Здійснення юридичної діяльності є прерогативою державних органів. Держава володіє монополією на здійснення юридичної діяльності, в якій проявляються основні властивості державного суверенітету.

В багатьох наукових працях, правнича діяльність ототожнюється з межами суверенітету конкретної держави, а також правотворчими та правозастосовними процесами в її межах. Хоча з огляду на глобалізацію як суспільства, так і нормотворчих процесів, поняття правничої діяльності не можна заганяти в рамки суверенності конкретного суб'єкта [4-5].

На думку автора, **правнича діяльність** – це специфічний вид праці, яку цілеспрямовано здійснюють суб'єкти права з використанням правових засобів та інструментів задля отримання правового результату, завдяки чому відбувається створення права, його розвиток та відповідна матеріалізація у процесі комунікаційного діалогу між зацікавленими сторонами.

Підкреслимо, що правничі аспекти господарської діяльності за сталого розвитку впливають фундаментальні потреби у вирішенні нагальних питань збереження довкілля, що вимагає удосконалення міжнародно-правової правотворчої діяльності у міжнародних інституціях. В зв'язку з чим у грудні 1992 року Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН була створена Комісія ООН зі сталого розвитку, з метою реалізації всесвітньої угоди, яка була досягнута в червні 1992р. на саміті в Ріо-де-Жанейро, присвяченому питанням захисту навколишнього середовища. Дана міжнародно-правова інституція спрямовує свою діяльність на поширення серед країн учасниць ООН принципів Концепції сталого розвитку та заходів, для збереження економічного зростання країн без збільшення обсягів використання ресурсів та збереженням навколишнього природного середовища для прийдешніх поколінь.

Основними причинами появи Концепції сталого розвитку були: панування філософії споживання, переважання ресурсоруйнівних технологій та глобальні економічні проблеми. Перш за все, у Концепції було визначено відмінність понять «зростання» і «розвиток». Метою розвитку економічної системи довгий час було її кількісне зростання: збільшення обсягу виробництва товарів і послуг за рахунок збільшення кількості використовуваних природних ресурсів. На відміну від процесу зростання, процес розвитку припускає якісне перетворення системи, підвищення ефективності

виробництва при постійному і навіть зменшеній кількості використовуваних ресурсів.

За логікою даної Концепції *сталий розвиток* – це такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Практично задіюються 2 поняття: *поняття потреб*, необхідних для існування найбідніших верств населення, які повинні бути предметом першочерговості, і *поняття обмежень*, зумовлених станом технологій, що накладаються на здатність навколишнього середовища задовольняти нинішні і майбутні потреби.

Поняття сталого розвитку включає в себе сталий розвиток навколишнього середовища та економіки. Сталий розвиток середовища – це перш за все підтримання здатності екосистем до самовідтворення. Сталий розвиток економіки має на меті випуск високоякісних товарів і введення ресурсозберігаючих технологій. Автори концепції протиставляли поняттю «сталий розвиток» так зване «нестійкий розвиток». Нестійкий розвиток – це несприятливі тенденції в розвитку екосистем, галузей економіки та держав світу, які завдають шкоди сьогоденням і майбутнім поколінням землян. Наслідком нестійкого розвитку є економічні та екологічні проблеми. Процеси економічного зростання, що існували в світі в попередні роки, були визнані руйнівними і не відповідними ідеології сталого розвитку.

Головну роль у сфері охорони довкілля відіграє Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП, *UNEP – United Nations Environment Programme*). Означена програма спрямована на вирішення найгостріших проблем сучасної екологічної кризи (опустелювання, деградації ґрунтів, погіршення якості і зменшення кількості прісних вод, забруднення Світового океану). Головне завдання ЮНЕП – забезпечення керівництва та сприяння партнерству в турботі про довкілля через заохочення, інформування та надання можливостей націям і народам покращити якість життя, не загрожуючи якості життя прийдешніх поколінь. Сталий розвиток, власне його екологічний компонент, є єдиною об'єднуючою метою всіх видів діяльності ЮНЕП. Реалізація такої широкої і складної цілі, як сталий розвиток, потребує особливих структурних, фінансових та політичних змін. Головними сферами діяльності ЮНЕП є екологічна інформація, оцінка та раннє попередження; координація конвенцій і розвиток політичних інструментів; питна вода; виробництво та передача технологій; підтримка Африканського континенту.

Особливе значення для розвитку міжнародного права навколишнього середовища мало створення програми екологічних конвенцій, яка координує

діяльність секретаріатів міжнародних екологічних конвенцій. Вони є постійно діючими структурними одиницями ЮНЕП, що включають секретаріати конвенції зі зміни клімату, Базельської конвенції, Конвенції про боротьбу з опустелюванням, Конвенції про охорону озонового шару, Конвенції про охорону біологічного різноманіття, Конвенції про міжнародну торгівлю дикими видами флори та фауни, яким загрожує зникнення тощо. Багато з цих конвенцій були розроблені за ініціативи та під егідою ЮНЕП (усього, за підтримки Організації, було розроблено понад сорок конвенцій). Варто зазначити, що ЮНЕП залишається головним глобальним центром екологічної інформації. Окрім глобальних наукових проєктів щодо зміни клімату, озонового шару, останнім і найбільшим проєктом у цьому відношенні є GEO (*Global Environmental Outlook*– Глобальна екологічна перспектива), яка діє з 1995 р. Практично GEO це всеохоплююча, інтегрована оцінка стану навколишнього середовища у світі.

До основних завдань сталого розвитку віднесено:

1. Пожвавлення процесів росту. Необхідно підняти економічне зростання на душу населення до 5-6% в рік, в державах, що розвиваються і до 3-4% в рік у розвинених за умови, що останні перейдуть на ресурсозберігаючі технології.

2. Зміна якості росту, тобто перехід до більш справедливого розподілу прибутку, а також якісний перехід до менш ресурсоємних (ощадливих) технологій. Економічне зростання не повинно підривати здатність екосистем до відтворення. На думку авторів Концепції, необхідно замінити кількісне зростання економіки властиво їй якісним розвитком.

3. Задоволення основних потреб усіх жителів Землі. До основних потреб віднесено: зайнятість, продовольство, енергію, житло, водопостачання, санітарне забезпечення, освіту та охорону здоров'я. А серед основних завдань людства є створення такої економічної системи, щоб кожна людина могла задовольнити ці потреби.

4. Забезпечення сталого рівня чисельності населення, тобто такого рівня, який відповідав би продуктивній здібності екосистем.

5. Збереження і зміцнення ресурсної бази.

6. Переорієнтація технологій та попередження виникнення криз.

7. З'єднання екологічних та економічних аспектів при прийнятті рішень, оскільки при сталому розвитку економічне зростання не повинно провокувати екологічні проблеми.

У самому широкому сенсі Концепція сталого розвитку спрямована на досягнення гармонії між людьми, між суспільством і природою. Досягнення

сталого розвитку неможливе при збереженні соціальної та політичної напруженості в окремих країнах і регіонах світу, а тим більше в світі загалом. Реалізація Концепції сталого розвитку – глобальне завдання, проте кожній державі необхідно розробити власну програму заходів щодо втіленню в життя ідей концепції. Саме в даному аспекті щодо господарської діяльності важливу роль відіграє правнича робота в межах конкретних країн, які ратифікували вказані міжнародні Конвенції. Зокрема, в Україні важливу роль у плані впровадження принципів сталого розвитку відіграє правотворча (нормотворча) діяльність та право-застосовна діяльність, які полягають у створенні нормативно-правових актів у сфері захисту навколишнього природного середовища та економічного розвитку, а також їх подальшого впровадження в системі розвитку економіки та виробничих потужностей з метою досягнення економічного зростання і підвищення добробуту населення.

Зазначимо, що на даний час в Україні існує певна проблема реалізації Концепції сталого розвитку, закріпленої в міжнародно-правових актах, у зв'язку з тим, що не вироблено загальної стратегіології розвитку суспільства, економіки, економічного виробництва та захисту навколишнього природного середовища на довготерміновий період. Безсистемність прийняття окремих нормативно-правових актів пов'язаних із сталим розвитком, призводить до того, що мета, з якою приймаються дані акти, не може бути досягнута, оскільки вони часто суперечать один одному.

Можливо стверджувати, що основними напрямками удосконалення вітчизняної практики застосування економічних інструментів екологічного регулювання господарської діяльності з позиції правового забезпечення стає: набуття податковими інструментами якості визначальних інструментів екологічного регулювання; застосування пільгових податкових інструментів для стимулювання екологічно спрямованої діяльності суб'єктів господарювання на конкретний період; реформування та удосконалення фондів охорони навколишнього природного середовища та системи їхнього оцінювання.

Для вирішення поставлених завдань із проблематики, необхідна подальша розробка стратегіології реформування всіх напрямків господарської діяльності, які повинні гармонічно підтримувати один одного задля досягнення принципового результату: збереження довкілля, з реальним його правничим забезпеченням.

Список літератури:

1. Karpinsky B.A. Economic Growth at sustainable development of economy. The monografy / B.A. Karpinsky, S.M. Bozshko. – Lviv:Prostir-M, 2006. – 376 p.
2. Карпінський Б. А. Макроекономіка: зростання і сталий розвиток : Навчальний посібник / Б. А. Карпінський, С. М.Божко, О. Б. Карпінська. – К. : ВД „Професіонал”, 2006. – 283 с.
3. Карпінський Б. А. Знаннева економіка та сталий розвиток: моделювання та порівняння / Б.А. Карпінський, І.М. Васильків, А.Б. Шевців, О.Б. Карпінська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.4. – С. 223-234.
4. Карпінська О. Б. Співвідношення понять правоохоронної та правозахисної діяльності й особливості їх практичного здійснення / О. Б. Карпінська // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 7. – С. 15-17.
5. Карпінська О. Б. Теоретико-правові основи конституційної правозахисної діяльності / О. Б. Карпінська // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2014. – № 4. – С. 116-119.

Комарницька Ганна Омелянівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕГУЛЮВАННЯ МІСЬКОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ УРБАНІЗАЦІЇ

Сучасні урбанізаційні процеси змінюються у напрямі від зростання ролі міст як великих економічних, культурних, політичних центрів до поширення міського способу життя і на прилеглі, й на віддалені території. Загалом сучасна глобалізація переважно також пов'язана із урбанізаційними процесами, оскільки спричинена нею культурна й інформаційна гомогенізація суспільства має насамперед міське походження. Відповідно соціальний аспект урбанізації, що може бути виражений через поняття соціальної урбанізації, сприяє просторовому поширенню і конструктивних, і деструктивних явищ та процесів. У такий спосіб стирається різниця між міським і сільським способом життя, а основна відмінність між різними типами поселень має радше формальний – адміністративно-правовий характер і частково пов'язана зі сталими закономірностями територіального розподілу праці.

Особливості урбанізаційних процесів у нашій країні розглядаються в працях відомих географів, соціологів та економістів. Однак проблематика аналізу специфіки актуальної та вагомої складової процесу урбанізації – соціальної – залишається у вітчизняній науці недослідженою. Натомість, у американській і європейській соціології та суспільній географії процеси соціальної урбанізації уже давно і ґрунтовно вивчалися у розвідках учених Д.Блума, А.Боумана, Е.Вілсона, Дж.Гелбрейта, Е.Мерріфілда та ін.

З урахуванням цього, використовуючи і ключові положення зарубіжної урбаністики, і здобутках національної науки у контексті дослідження регіональних особливостей урбанізації, вважаємо за необхідне ґрунтовніше розглянути специфіку поширення міського способу життя у межах процесів соціальної урбанізації й окреслити головні напрями регулювання урбанізаційних процесів на регіональному рівні, відповідно до актуальних вимог.

Як засвідчують результати низки досліджень, до найінтенсивніших сучасних урбанізаційних процесів належить соціальна урбанізація, що полягає у поширенні міського способу життя. Специфіка соціальної урбанізації пов'язана з її екстериторіальним характером, який виявляється у домінуванні цього процесу за межами територій міст, навіть їхніх приміських зон. З одного боку, соціальна урбанізація здійснюється внаслідок територіальної дифузії; це стосується зокрема, поширення міського способу життя на прилеглі до міських населених пунктів території у зв'язку із переселенням на постійне місце проживання мешканців міст у приміську зону, розбудовою міської інфраструктури на цих територіях. З іншого боку, домінування міського способу життя має також інформаційно-культурний характер, що виявляється у переважному формуванні інформаційних потоків у великих містах та їхньому сприйнятті за посередництвом ЗМІ, особливо електронних, населенням усіх інших територій. Відтак зразки міської культури, які у такий спосіб ретранслюються в інформаційному середовищі, переймаються і засвоюються населенням більшості регіонів, незалежно від їхнього територіального розташування. Основні регулятори цього аспекту урбанізації – інформаційні, пов'язані з доступністю для населення низки ЗМІ та специфікою їхнього впливу. З урахуванням вагомості в сучасній системі ЗМІ глобальних комп'ютерних мереж, саме наявність доступу до мережі Інтернет та навичок користування нею становить визначальний чинник поширення міського способу життя у багатьох країнах світу, в тому числі й у нашій державі.

На наш погляд, окремо варто розглянути проблему визначення поняття, базового для розуміння процесу соціальної урбанізації, – міського

способу життя. У нашому розумінні, домінування міського способу життя є не лише зовнішнім стосовно міст процесом і трактується дещо ширше, тобто соціальна урбанізація, полягає у поширенні міського способу життя загалом, незалежно від типу поселення. Адже навіть у міських поселеннях існують райони зі сільським укладом життя і, навпаки, у селах – із міським. Окрім того, домінування міського способу життя варто розглядати також ширше, ніж розвиток відповідної міської інфраструктури.

Насамперед домінування міського способу життя відбувається на культурно-інформаційному рівні. Саме тому периферійні райони великих міст із відсутністю водопроводу, каналізації та інших елементів міської інфраструктури, а також окремі малі міста загалом можна і в таких умовах вважати осередками концентрації міського способу життя за рахунок «міської» самоідентифікації їхніх мешканців.

Насправді, міський спосіб життя загалом у суспільній думці розглядають у вигляді комфортнішого та якіснішого, на відміну від сільського. Однак таке сприйняття надто спрощене і потребує суттєвого уточнення. Певні складові міського чи сільського способу життя в реальних умовах можуть мати і позитивний, і негативний характер. Наприклад, якісне транспортне сполучення у межах міських поселень неминуче поєднується із високим рівнем забруднення атмосферного повітря, викидами від пересувних джерел. Низка інших ключових ознак міського та сільського середовища проаналізовані у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика міського та сільського середовища

Ознаки	Міське середовище	Сільське середовище
Спосіб життя	Урбанізований, динамічний; диференціація стилів життя, культурних стереотипів, ціннісних орієнтацій	Неквапливий, зберігає елементи природної відповідності
Культура	Модернізована, поширення субкультур	Традиційна
Умови праці	Нестабільність соціального статусу, соціальна мобільність	Складні, підпорядковані природним ритмам та циклам року; невеликі можливості трудової мобільності
Умови побуту	Більш комфортні	Злитість побуту та праці, трудомісткість
Норми поведінки	Слабкий соціальний контроль, значна роль самоконтролю	Соціальний контроль поведінки; неможливість анонімного існування

Форми спілкування	Наявність різноманітних соціальних зв'язків, переважання анонімних, ділових, короткочасних, поверхневих контактів; слаборозвинені, функціонально зумовлені сусідські зв'язки	Відкритість спілкування, елементи традиційної сусідської общини, стабільний склад мешканців, тісні родинні та сусідські зв'язки; небагаточисельність контактів
Наявність культурних установ	Осередок матеріальної та духовної культури	Відсутність культурних установ, окрім будинків культури

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Ця невідповідність зумовлює проблеми адаптації людини – біологічної істоти – до нових, неприродних умов життєдіяльності. Саме такі складні умови життєдіяльності мешканців міст зумовлюють і особливості сучасної соціальної урбанізації в Україні. Причому найнесприятливіші умови життя спостерігаються саме у малих і середніх містах, де, поряд із традиційними «міськими» проблемами, і недостатньо розвинута сучасна інфраструктура та сфера послуг.

Отже, проаналізовані результати соціологічного дослідження підтверджують нашу думку і соціальна урбанізація в Україні характеризується низкою суперечностей і не становить однозначно прогресивного явища. Вочевидь, поширення міського способу життя має супроводжуватися насамперед створенням умов для забезпечення високої якості життя населення урбанізованих територій.

Список літератури:

1. Алмазова Т.В. Міське та сільське середовище: порівняльна характеристика соціокультурних систем [Електронний ресурс] / Т.В. Алмазова. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>

Маліновська Ольга Ярославівна
к.е.н., доцент, кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОТРИМАННЯ ФІНАНСОВИХ НОРМАТИВІВ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНОЇ СПІЛКИ

Одним з шляхів удосконалення якості системи управління кредитних спілок є застосування автоматизованих обліково-аналітичних інформаційних систем, що дозволяє підвищити оперативність, точність, достовірність і об'єктивність обліково-аналітичної інформації та надати її у зручному для прийняття ефективних управлінських рішень вигляді.

До складу фінансових показників діяльності кредитних спілок входять [1]:

1. Показники достатності капіталу та платоспроможності.
2. Показники якості активів, ризиковості операцій та прибутковості.
3. Показники ліквідності.

Залежно від ризиків діяльності кредитних спілок, обсягу та характеру проведення операцій, наявності мережі відокремлених підрозділів визначають три групи режимів регулювання кредитних спілок, для кожної з яких визначаються свої значення фінансових нормативів.

Перша група фінансових показників включає показники достатності капіталу, платоспроможності та рівнів резервного капіталу, на підставі яких визначається можливість розподілу доходу кредитної спілки на додаткові паї. Платоспроможність кредитної спілки визначається коефіцієнтом платоспроможності, питомою вагою прострочених зобов'язань за залученими депозитами та рівнем збитків кредитної спілки.

Капітал кредитної спілки не може бути меншим, ніж 10 відсотків від суми її загальних зобов'язань. Коефіцієнт платоспроможності кредитної спілки, який визначається як співвідношення регулятивного капіталу (власних коштів) кредитної спілки до сумарних активів, зважених за ступенем ризику, та суми залишку зобов'язань членів кредитної спілки перед третіми особами не може бути меншим, ніж 8 та 7 відсотків відповідно для першої та другої груп режимів регулювання, а для третьої групи режимів регулювання не визначається.

Питома вага прострочених на 30 і більше календарних днів зобов'язань за залученими депозитами повинна бути меншою, ніж 10 відсотків від суми

невиконаних вимог за зобов'язаннями по договорах залучення внесків на депозитні рахунки.

Кредитна спілка може здійснювати розподіл доходу на додаткові пайові внески лише за умови досягнення нормативів достатності капіталу, коефіцієнта платоспроможності, мінімального нормативного розміру резервного капіталу та дотримання нормативу прибутковості.

У другій групі фінансових показників показник якості активів, який визначається як відношення загальної суми заборгованості за простроченими, неповерненими, безнадійними та продовженими кредитами, не перекрытої сформованим резервом забезпечення покриття втрат від неповернених позичок, до загальної суми заборгованості за наданими кредитами, не може перевищувати 8, 10 та 12 відсотків відповідно для першої, другої та третьої груп режимів регулювання кредитних спілок.

Показники ризиковості операцій включають показник максимального кредиту, який не може перевищувати 20 відсотків капіталу кредитної спілки; показник максимального залишку за кредитами одного члена кредитної спілки, який не може перевищувати 25 відсотків капіталу кредитної спілки; показник заборгованості за кредитами, що пов'язані з великими ризиками, який не може перевищувати 80 відсотків загального кредитного портфеля кредитної спілки; показник залучених коштів, який не може перевищувати 50 відсотків вартості загальних зобов'язань та капіталу кредитної спілки; показник зобов'язань кредитної спілки перед одним своїм членом, який не повинен бути більше 10 відсотків від суми загальних зобов'язань кредитної спілки; показник зобов'язань членів кредитної спілки перед третіми особами, який не може перевищувати суму регулятивного капіталу (власних коштів).

Група показників ліквідності включає показники миттєвої та короткострокової ліквідності. Показник миттєвої ліквідності визначається як співвідношення суми грошових коштів у касі та на поточних рахунках у банках до суми внесків членів кредитної спілки на депозитні рахунки, кінцевий строк погашення яких настав, і не може бути меншим, ніж 12 та 10 відсотків відповідно для першої та другої групи режимів регулювання, а для третьої групи режимів регулювання не визначається. Показник короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів з початковим терміном погашення до одного року до короткострокових зобов'язань з початковим терміном погашення до одного року і не повинен бути меншим 100 відсотків.

Розрахунок фактичних значень фінансових показників здійснюється на підставі звітних даних кредитної спілки [2], які включають звітні дані про

фінансову діяльність кредитної спілки (форма 2), звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки (форма 3), звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки (форма 4), розрахунок необхідної суми резерву забезпечення покриття втрат від неповернених позичок (форма 5), звітні дані про кредитну діяльність кредитної спілки (форма 6), звітні дані про залучені кошти від юридичних осіб (форма 7), інформацію щодо здійснення кредитними спілками операцій із внесками (вкладами) членів кредитної спілки на депозитні рахунки (форма 9).

Для автоматизованого аналізу дотримання фінансових нормативів діяльності кредитної спілки в системі «Мікст: Кредитна спілка» необхідно створити звіт системи, для чого може бути застосований один з двох способів: створення звіту, що містить програмний код розрахунку показників звіту; створення звіту, що містить таблицю з розрахунковими комірками, які містять формули обчислення показників звіту.

Перший спосіб може бути реалізований програмістом системи «Мікст: Кредитна спілка», другий спосіб може бути реалізований користувачем системи «Мікст: Кредитна спілка», що має базові знання роботи з табличним редактором системи. Оскільки вся інформація для аналізу дотримання фінансових нормативів діяльності кредитної спілки отримується зі звітних даних кредитної спілки, то звіт може бути створений шляхом модифікації звіту «Перенесення даних в програму Держфінпослуг», який входить до складу звітів системи «Мікст: Кредитна спілка» і містить всі звітні дані кредитної спілки.

Приклад сформованого звіту для аналізу дотримання фінансових нормативів кредитної спілки наведено на табл. 1.

Таблиця 1

Звіт «Дотримання фінансових нормативів»

Номер пункт положення	Фінансовий показник	Нормативне значення, %	Фактичне значення, %	Дотримання
1.3	Група режиму регулювання кредитної спілки	1	x	x
2.2.1	Коефіцієнт достатності капіталу	10,0	28690,4	Так
2.2.2	Коефіцієнт платоспроможності	8,0	20,0	Так
2.2.3	Резервний капітал до активів	15,0	18,4	Так
2.2.4	Можливість розподілу доходів на паї	x	x	Так
3.1.1	Прострочені кредити до власного капіталу	100,0	92,3	Так
3.1.2	Прострочені кредити до кредитного портфелю	12,0	10,6	Так

Список літератури:

1. Положення про фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0148-04>.
2. Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0069-04>.

Маслик Роксоляна Орестівна

аспірант кафедри економіки та менеджменту

факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

КАДРОВА ПОЛІТИКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Формування та розвиток структур громадянського суспільства вимага, у свою чергу, кваліфікованого кадрового потенціалу, що неможливо без створення науково обґрунтованої кадрової політики та ефективної системи управління в суспільстві людськими ресурсами, а в закладах соціальної роботи – управління персоналом. Таким чином, кадрова політика є невід'ємною складовою організації соціальної роботи, запорукою її ефективності функціонування та перспектив розвитку.

У даному варіанті ми розглядаємо кадрову політику в певній ідеологічній установці, а саме, що кадрова політика займається менеджерами соціальної роботи, а вони, у свою чергу, управляють персоналом, що є їх окремою функцією. Підтримка менеджерів у продуктивному стані є предметом кадрової роботи. Це слушно, і так воно на сьогодні є Українська практика менеджменту свідчить про те, що ми саме сьогодні проходимо цей етап, але світова практика уже чітко викристалізувала нові тенденції у цій галузі. Однак, оскільки перескочити через етапи, які має пройти кадровий менеджмент соціальної роботи, в Україні не можливо, тому є сенс розглянути його у відповідності до загальноєволюційного руху організаційних структур.

Метою даного роботи є аналіз специфіки кадрового потенціалу менеджменту соціальної роботи. Для опанування цим утворенням треба коротко розібратись з основними термінами, що сьогодні використовуються в

літературі з організації соціальної роботи. На наш погляд, тут треба послідовно викласти основні поняття, якими має оперувати менеджмент соціальної роботи, оскільки це молоде явище у відносно новій галузі суспільного виробництва, що формується в українському суспільстві.

Тож, поняття «кадровий потенціал», поряд з іншими термінами, до числа яких належить: людський фактор, людські ресурси, робоча сила, трудові ресурси, трудовий потенціал, сукупний працівник, соціальні працівники, персонал, кадри та деякі інші, досить часто використовується в сучасній кадровій політиці для визначення об'єкта управління.

Для уточнення вищенаведених понять звернемося до сучасної літератури [4, с. 56]. Найбільш широким з цих словосполучень безумовно є термін «людський фактор». Людський фактор – це головний компонент суспільного розвитку, який утворюється завдяки участі людей у процесі створення матеріальних та духовних цінностей, надання соціально необхідних послуг особистості або колективам. Останнє, як добре відомо, є саме прерогативою соціальної роботи [2, с. 286].

Людський фактор, інколи його ще називають особистісним фактором, – це не тільки колективний соціальний працівник, але й колективний суб'єкт суспільного життя, що має соціальну, демографічну, економічну, політичну структуру, взаємодія елементів якої забезпечує розвиток суспільства. Поняття «людські ресурси», яке інколи ототожнюється з поняттям «кадровий потенціал», представляє собою сукупність різних якостей людей, що визначають їх працездатність до виробництва матеріальних та духовних благ, і є узагальнюючим показником людського фактора розвитку суспільного виробництва [3, с. 146].

Провідним компонентом професіоналізму керівника, а також кожного соціального працівника, у чій обов'язки входить взаємодія з іншими людьми, є комунікативна компетентність. Її зміст визначається специфікою колективу та трудової ситуації, а також статусом і соціальною роллю особистості. По суті комунікативна компетентність – це знання, уміння, навички організації взаємодії у діловій сфері.

Сучасний соціальний працівник – це спеціаліст в галузі соціальної інженерії та технології. Це фахівець, який глибоко розбирається у фізіологічних, правових, моральних та психологічних регулятивах життєдіяльності людей, здатний прийти їм на допомогу в будь-який час. Соціальні працівники співпрацюють зі своїми клієнтами/пацієнтами на багатьох рівнях: мікрорівень – індивідууми та сім'ї, мезорівень – соціальні утворення та організації, макрорівень суспільства – національний та інтернаціональний.

Головна мета практичної діяльності менеджера соціальної роботи, як соціального працівника, полягає у внесенні необхідних соціальних змін у суспільство, місцеву громаду або життя окремої людини. Вони покликані служити на благо самореалізації особистості, розвитку та предметному використанню наукових знань про властивості людського організму, його взаємодію з суспільством, пошук та розвиток ресурсів для задоволення індивідуальних, групових, національних та інтернаціональних потреб і сприяти реалізації принципу соціальної справедливості в суспільстві.

Соціальні працівники займаються плануванням, оцінкою, застосуванням, аналізом та модифікацією превентивної соціальної політики та послуг для специфічних груп і територіальних громад. Вони беруть участь у реалізації багато чисельних соціальних функцій, використовуючи різні методологічні підходи, працюючи в широких організаційних рамках і забезпечуючи соціальні послуги для різних секторів на мікро-, мезо- та макрорівнях.

Отже, у кадровому менеджменті існує сталий зв'язок між основними категоріями. Його можна подати в такому вигляді: людський фактор – людські ресурси – трудові ресурси – робоча сила – трудовий потенціал – кадри – персонал – сукупний соціальний працівник – соціальний працівник – волонтер – громадськість.

На підприємствах індустріально розвинених країн розрізняють такі категорії працівників [1, с. 60]:

- Top management, тобто вища ланка управління (президент/генеральний директор та інші члени правління);
- Middle management – середня ланка управління (керівники управлінь та самостійних відділів);
- Lower management – нижчі ланки управління (керівники підвідділів, цехових бюро, керівники груп, майстри, бригадири);
- інженерно-технічний персонал та конторські службовці («білі комірці»);
- робітники, що зайняті фізичною працею («сині комірці»);
- робітники соціальної інфраструктури («сірі комірці»).

Отже, на основі вищевикладеного можна запропонувати класифікацію менеджерів соціальної роботи для вітчизняної практики (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Класифікація менеджерів соціальної роботи в Україні

Рівень менеджменту	Вид управлінської діяльності, що забезпечує фахівець	Посади
Вищий	Стратегічне управління	Керівники галузі, керівники обласних та республіканських підрозділів
Середній	Оперативне управління	Керівники районних соціальних служб та їх спеціалізованих підрозділів, громадських організацій, лінійні фахівці за напрямками соціальної роботи
Нижній	Тактичне управління	Організатори соціальної роботи, які виконують управлінські функції, але не мають у своєму підпорядкуванні підлеглих

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Список літератури:

1. Лещинер Р. Подготовка менеджеров в США / на примере Массачусетского технологического института / Р. Лещинер, М. Разу, Ю. Старостин // Экономические науки. – 1991. – №4. – С. 59 – 68.
2. Словарь-справочник по социальной работе / под ред. Е. И. Холостовой. – М. : Юрист, 2000. – 424с.
3. Харченко С. Я. Історія теорія і практика соціальної роботи / С. Я. Харченко, М. С. Кратінов. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 575 с.
4. Щекин Г.В. Теория кадровой политики: Монография. – К.: МАУП, 1997. – 176 с.

Пак Наталія Тадеушівна

к.е.н., доцент, кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Національне суспільство є життєздатним лише за умови, що воно розвивається на основі об'єктивних суспільних законів і навколо свого національного суспільство-утворювального ядра – людини національної. Спрощена схема формування цієї системи така: сім'я – група людей – громада – суспільство. Отже, людина – її національна свідомість, духовні

потреби, національно-громадянська належність, переконання, матеріальний добробут – є основою змісту процесів творення національної суспільної системи.

Прихильники теорії інституціоналізму справедливо вважають, що в процесі відтворення виникають такі відносини, які є неминучими, постійними, тобто набувають статусу інститутів, котрі потребують відповідного юридичного оформлення. Ринкова економічна система, заснована на підприємницькій ініціативі власників капіталу, лібералізації видів діяльності, високопродуктивному і високоефективному виробництві, передбачає лише економічні методи стимулювання.[1]

Для нашого дослідження необхідно зупинитися на характеристиці таких інститутів як: інститут сталого національного способу мислення і інститут податків. Інститут сталого національного способу мислення включає в себе таке поняття як виховання національного патріотизму.

Слід зазначити, що вивчення патріотизму є нерозривне з вивченням державності України. Ці проблеми у своїх дослідженнях розглядали науковці М. Андрусак, Л. Винар, О. Вінтоняк, П. Гой, Д. Дорошенко, Т. Мацьків, О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко та ін., виходячи із державотворчих традицій українського народу окремо від російського чи польського суспільства.

Водночас і такий важливий аспект українознавчих досліджень як питання формування основ української фінансової системи, державних податків та повинностей розглядався побіжно.

Регіональні дослідження були в полі зору українських науковців ще на початку і в середині ХХ ст. Ними займалися А. Ващенко, К. Воблий, А. Діброва, П. Першин, С. Рудницький та ін. Поступово сформувалися потужні школи дослідження проблем регіонального соціально-економічного розвитку, визначальний внесок у створення яких зробили М. Долішній, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, Ф. Заставний, І. Лукінов, І. Михасюк, В. Павлов, М. Паламарчук, Є. Пірожков, М. Пістун, В. Пила, С. Писаренко, В. Поповкін, О. Шаблій, І. Школа. Після здобуття Україною незалежності регіональні дослідження активізувалися.

В той же час у дослідженнях не розглядався термін державотворчий патріотизм, його кількісна складова, не брався до уваги його регіональний аспект та чинники регіонального розвитку.

Філософи та політологи визначають патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та

проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до своєї батьківщини. Це одне з найглибших почуттів, яке закріплювалося століттями та тисячоліттями розвитку відокремлених етносів. Це соціально-політичне явище, якому притаманні природні витоки, власна внутрішня структура, що в процесі суспільного розвитку наповнювалася різним соціальним, національним і класовим змістом.

На нашу думку, сучасний патріотизм повинен включати в себе економічну складову, а саме ставлення людей до інституту податків.

Державотворчий патріотизм нації – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. За своєю природою державотворчий патріотизм нації можливо оцінювати на основі використання двох підходів: якісного та кількісного. Кількісний підхід раніше не розглядався, оскільки не було запропоновано зрозумілих й переконливих кількісних критеріїв такого оцінювання державотворчості, та й науковці (практики) зупинялись більше на якісних параметрах.

Властиво, із наукового доробку випливає висновок, що податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової

Лише той народ, загалом та кожен громадянин зокрема, у якого системно сформовано, виховано важливість почуття та розуміння потреби власної участі у творенні держави шляхом безпосереднього фінансового (податкового) забезпечення її розвитку може розраховувати на свою життєздатність, динамічність і перспективи в сучасному конкурентному просторі.

Досить цікавим в нашому дослідженні є аналіз регіонального аспекту державотворчого патріотизму. Коротко зупинимося на характеристиці терміну «регіон».

Науковці стверджують, що даний термін був відомий вже в кінці XIX століття. В Словнику іноземних слів І. Ф. Бурдона і А. Д. Міхельсона (1877р.) цей термін визначався як „країна, область, простір, повітря”. В географії і регіональній економіці регіон вважається багатозначним поняттям. Він вживається як синонім терміну „район”, звідси – регіональний, тобто той що відноситься до району, районів.

Під „регіоном” у нашій країні розуміють частину державної території, яка має певні природно-кліматичні, економічні, етнокультурні, історичні та

інші особливості. Згідно з визначенням, даним у Хартії регіоналізму, прийнятій Європейським парламентом в 1988 р., регіоном є „...гомогенний простір, який має фізико-географічну, етнічну, культурну, мовну спільність, а також спільність господарських структур та історичної долі” [4].

Регіон – основна складова частина територіального устрою країни. Соціально-економічна однорідність регіону є привабливою рисою регіону як об’єкта управління, але для того щоб регіон набув статусу об’єкта управління необхідно, щоб межі регіону збігалися за адміністративними межами.

Оскільки регіони різняться чинниками розвитку, то соціально-економічний розвиток не однаковий. А відтак і податкові надходження будуть різні. Розрахунки показників щільності господарської діяльності вказують на територіальну нерівномірність значень індексів щільності господарської діяльності.

Провідною складовою частиною сукупного ресурсного потенціалу регіону є його людські ресурси. Основу для формування людських ресурсів, як продуктивної сили складає народонаселення.

Народонаселення, або населення – це сукупність людей, що проживають у межах відповідних територій (світ, материки, країни, області, міста, села та ін.).

Виходячи з того, що людина є основним творцем суспільного багатства, можна стверджувати, що чисельність населення та кваліфікація його працездатної частини (трудова ресурсів) є провідним фактором, який обумовлює можливості економічного розвитку. До основних показників, які характеризують населення в Україні відносяться його чисельність, густота, національний склад та статеві-вікові характеристики.

За чисельністю населення в країнах наша держава поступається тільки Росії, а серед країн Європи – лише Великобританії, Італії та Франції. Чисельність населення України станом на 01.01 2017 складає 42млн. 590 тис. 900 осіб (42 млн. 760,5 тис. осіб (на 01.01.2016), 42 млн. 928 тис. 9 осіб (на 01.01.2015), 45млн. 426 тис. 249 чоловік (на 01.01.2014)).

Чисельність населення найбільше впливає на формування контингенту трудових ресурсів в Україні в цілому і в регіонах зокрема.

У Світовому банку підраховали, що трудові ресурси в Україні скорочуються на 160 тисяч осіб щороку. Трудові ресурси в Україні скорочуються на 0,75% в рік, що в еквіваленті становить близько 160 тисяч осіб щороку.

За оцінками, досліджень науковців, до 2050 року чисельність населення в Україні скоротиться до 35 млн. осіб. При цьому впродовж наступних

30 років частка непрацюючого населення похилого віку, яка нині знаходиться на рівні 22%, досягне понад 40%. Вплив старіння населення на робочі місця посилює міжнародна міграція, за роки перехідного періоду до середини минулого десятиліття близько 2,5 млн. українців емігрували, в основному до Росії та Західної Європи [3].

Таким чином, зменшення чисельності населення приводить до зменшення чисельності трудових ресурсів, а відтак і до зменшення чисельності платників податків.

В статті 8 Податкового кодексу зазначається, що встановлені цим Кодексом податки і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Саме аналіз формування дохідної частини державного бюджету дає нам повну картину про розміри податкових надходжень

На сьогодні надзвичайно актуальне питання зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування та покращення бюджетного забезпечення територіальних громад. В цьому контексті, одним з головних завдань бюджетної політики не тільки на 2016 рік, а й на довгострокову перспективу, має стати створення умов для реалізації принципу фінансової автономії місцевого самоврядування: створення системи самодостатніх місцевих бюджетів та побудови справедливих міжбюджетних відносин державного та місцевих бюджетів.

В Україні існує низка проблем в фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування, зокрема пов'язаних із: невідповідністю між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання; невизначеністю критеріїв фінансового вирівнювання та розподілу місцевих субвенцій; необґрунтованим обмеженням використання позикових капіталів; суттєвим домінуванням трансфертів над власними фінансовими ресурсам

Людина – її національна свідомість, духовні потреби, національно-громадянська належність, переконання, матеріальний добробут – є основою змісту процесів творення національної суспільної системи.

Сучасний патріотизм повинен включати в себе економічну складову, а саме ставлення людей до інституту податків. Податки є кількісним вимірником фактичного державотворчого патріотизму нації щодо конкретизації реальної участі (нинішніх та майбутніх) платників податків у забезпеченні фінансової складової життєзабезпечення й розвитку держави; обмеженою часткою надходжень від місцевого оподаткування [2].

Оскільки регіони різняться чинниками розвитку, то соціально-економічний розвиток не однаковий. А відтак і податкові надходження будуть різні. Зменшення чисельності населення приводить до зменшення чисельності трудових ресурсів, а відтак і до зменшення чисельності платників податків.

Кожен орган влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально – економічних завдань регіону. Бюджетні надходження є потужними важелями стимулювання суспільного розвитку, регулювання економічного розвитку області.

Список літератури:

1. Заболоцький Б. Національна економіка: підручник / Б. Заболоцький. – Львів: Новий світ – 2000, 2010. – 582 с.
2. Ільяшенко В. А. Бюджетне фінансування органів місцевого самоврядування України / В. А. Ільяшенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – № 4. – С. 117 – 122.
3. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_України
4. Пак Н. Т. Регіональна економіка: навч. посібник – Львів, Львівська Політехніка – 2015. – 325 с.
5. Урбанізація населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Урбанізація>

Подвірна Наталія Степанівна

к. е. н., доцент кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК НОВА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Глобалізаційні процеси, взаємозалежність економік різних країн, проблеми нерівномірно го розвитку країн, прискорений темп розвитку і впровадження нових технологій, наростаюча екологічна криза, перехід до сьомого технологічного укладу є визначальними рисами сучасної цивілізації.

Україна обрала європейський шлях розвитку. Він передбачає складний демократичний перехід до політично організованого, відповідального суспільства нової якості, в якому поступово підвищується рівень політичної

участі громадян, забезпечення їхніх прав і свобод, формується нова структура соціального простору. Всі ці якісні зміни у структурі та змісті громадянського суспільства неминуче призводять до змін у формі та змісті держави, особливо в системі державного управління, що передбачає, докорінну зміну формату спілкування держави та громадян. Основою такого спілкування має стати формування ефективної системи публічного управління, що відповідатиме українським вимогам і світовим тенденціям.

У країнах колишнього Радянського Союзу, до якого входила Україна й соціалістичного табору для публічного управління характерні особливості, які принципово відрізняли його від публічного управління в західних країнах: ідеологічна комуністична основа; чітке ієрархічне підпорядкування; командно-адміністративний стиль; завеликі розміри і неефективність; невиправдано великі витрати на утримання державного апарату, суворий державний контроль за діяльністю громадських організацій, обмеження щодо практичного волевиявлення фізичних осіб тощо [4 56;]. Така система публічного управління продемонструвала свою неспроможність ефективно функціонувати у сучасних реаліях.

У зв'язку з цим в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. уряди постсоціалістичних країн таких як Польща, Чехія, Латвія, Естонія, здійснили ряд реформ, що сприяли покращенню їх функціонуванню, у відповідь на вимогу громадян, які були невдоволені великою кількістю державних установ та не надто високою якістю надання ними публічних послуг. Уряди експериментували з багатьма концепціями вдосконалення своєї роботи та зменшення коштів платників податків на реалізацію державних програм. Ціла низка політичних, соціально-економічних та інституційних факторів спричинила появу нової форми управління в публічному секторі. Нові реалії вимагали застосування нових підходів до управління: заміни традиційних способів управління, що базувалися на застосуванні владних повноважень та чітких бюрократичних процедур, на такі, що зорієнтовані на надання якісних публічних послуг. Трансформації урядів супроводжувалися заміною традиційних механізмів управління на ринкові: “наказувати і контролювати” на “мотивувати та отримувати результат”. Підвищення продуктивності роботи державних установ, запровадження ринкового стилю управління, децентралізація, фокусування уваги на результатах, а не на процедурах – основні чинники, що вплинули на появу нової форми управління у державному секторі.

За визначеннями А. Мельника та О. Оболенського, поняття «публічне управління» зорієнтоване на реалізацію публічних (загальних) інтересів і

включає такі складові, як державне управління (суб'єктом є органи державної влади) і громадське управління (суб'єктом є громадські інституції). Державне і громадське управління у своїй діяльності не протидіють одне одному.[5; 599] Як елементи публічного управління державне і громадське управління взаємодіють, взаємодоповнюють одне одного, виходячи з єдності публічних інтересів та доцільності узгодження управлінського впливу з метою посилення його дієвості. [6; 4]

Що стосується взаємозв'язку публічного управління та громадянського суспільства, то Обушна Н. вважає, що уявлення про залучення до процесу управління широких верств населення є досить дискусійним: по-перше, безпосередня участь індивідів в управлінській діяльності передбачає наявність спеціальних знань у галузі управління “ зрозуміло, що не всі громадяни володіють необхідним рівнем підготовки в цьому контексті; по-друге, залучення широких верств населення до процесу управління може призвести до порушення керованості соціально-економічної системи (якщо всі будуть суб'єктами управління, то відповідно не буде ким управляти). Хоча звичайно, погляди та інтереси громадянського суспільства мають враховуватися, органи влади та управління повинні бути підзвітними та підконтрольними громадянському суспільству й діяти виключно в його інтересах, а результати їх діяльності “ абсолютно прозорі для всіх зацікавлених сторін, оскільки саме це надає процесу управління ознак публічності.[7; 54]

Явище управління загалом і державного зокрема є складним і багатогранним. Саме тому не існує сталого, вичерпного та загально визнаного визначення державного управління. До визначення державного управління найчастіше підходять з позиції реального змісту діяльності або форм, яких воно набуває і в яких діє. Провідним засобом трансформації українського суспільства в такому напрямку стало проведення широкомасштабної адміністративної реформи.

Система публічного управління охоплює багато підсистем, а саме: політичну, економічну, соціальну, адміністративну, правову, гуманітарну тощо. На процес її формування та розвитку, безумовно, впливають як внутрішні (нестабільність соціально-політичної системи держави), так і зовнішні (геополітичне середовище, світова фінансова криза тощо). Саме тому необхідне осучаснення смислового наповнення поняття «публічне управління» крізь призму усвідомлення його ролі у житті кожного суб'єкта та держави.

Наразі у вітчизняній літературі все частіше застосовуються поняття «публічна влада», «публічне управління», що відповідає сучасним тенденціям і

практиці функціонування інститутів демократичного суспільства. Зважаючи на свій молодий вік, національна наука поки що не дала всебічно обґрунтованої теорії публічної влади, а відповідно й публічного управління. Принагідно зазначимо, що розмаїття підходів до трактування цієї наукової категорії притаманне й для західних наукових шкіл. Публічна влада, втілюючись у формі державної і муніципальної влади, здійснюється системою органів, яка має відповідну назву «органи публічної влади». Зазначене поняття охоплює як сукупність державних органів усіх гілок влади та систему органів місцевого самоврядування. Зважаючи на багатогранність та масштабність суб'єктів публічної влади (фактично всіх владних інституцій), а також ураховуючи їхню різновекторну функціональну спрямованість, виникає об'єктивна потреба у виокремленні з цього механізму споріднених управлінських структур, поєднаних окремими ознаками (наприклад, функціональною природою) [4; 254].

Професор С. Чернов визначає публічне управління як організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження чи перетворення, базуючись на владній силі, яка обмежує дієвий суспільний контроль [4; 255]. Тобто, публічне управління – це, насамперед, управління людьми. Звертаючись до людей, органи публічної влади впливають на них індивідуально і через їх різні колективи, створені природним шляхом або за бажанням людей (наприклад, партії). Своєю чергою, громадяни, їх колективи, суспільство реагують на публічне управління і встановлюють зворотні зв'язки з органами, державою загалом.

Поява нової форми управління у публічній сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління має відношення до ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій. Публічне управління - це діяльність, яка забезпечує ефективне функціонування цілої системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування та передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та реалізації державної політики. Можна констатувати, що публічне управління як об'єкт наукового пізнання є складним та багатоплановим утворенням, основою якого є концепція, що впливає із тісного взаємозв'язку політики і права, управління й влади, політичної системи та суспільства загалом, а також взаємодії суспільства з різними елементами соціальної системи.

В Україні досі використовується термін «державне управління», який не є точним відповідником терміну «публічне управління». Дуже часто два

різних терміни public administration (публічне адміністрування) та public management (публічне управління) перекладаються з англійської на українську як «державне управління». У науковій літературі можна знайти багато визначень державного управління.

В основі визначень державного управління, які надаються більшістю українських науковців, закладено класичне розуміння управління у державному секторі, що було запропоноване Максом Вебером. Саме класична модель управління у державному секторі досі набуває визнання в Україні. Вважається, що основними рисами державного управління є її владний характер, витоками якого є державна воля, та поширеність на все суспільство.

Трактування державного управління як владного впливу держави на суспільну систему є найкращою ілюстрацією того, як в Україні сприймається та розуміється значення терміну «державне управління». Ключовим аспектом державного управління є держава, у той час як ключовим аспектом публічного управління є народ. Один з сучасних дослідників публічного управління Гірт Букерт наголошує на тому, що «публічне управління не є якимось нейтральним, технічним процесом, натомість є діяльністю, яка тісно пов'язана із політикою, законом та громадянським суспільством».

Виклики, які ставить сьогоднішня, першочерговим роблять вирішення проблем удосконалення системи публічного управління у напрямі забезпечення результативності й ефективності виконання відповідних публічних функцій.

Сучасний стан української державі є дуже складним. І він максимально впливає на зміст державного управління, яке повинно бути адекватним ситуації що склалася, її негативним і позитивним складовим. Базовою негативною складовою є масштабна і гостра системна криза державності, яка привела до «Євромайдану», революції «Гідності», масових громадянських конфліктів, анексії Криму Росією, до повноформатної війни в Донецької та Луганської областях України, формуванням там сепаратистських псевдодержавних утворень. Вже загинули тисячі військових та мірних громадян, і кінця конфлікту немає. Україна втягнута в конфлікт з Росією, якій підриває економіку та благополуччя громадян, підштовхує країну до колапсу. Україна може перетворитися в територію безкінечного конфлікту або зону початку світової війни зі швидким апокаліпсисом. Таким чином, Україна дійшла до крайньої точки буття. Державне управління в цих умовах повинно бути максимально чітким та орієнтованим на вирішення проблем забезпечення миру і незалежності України. Безсумнівно, позитивним фактором є те, що

Україна уперше в своїй новітній історії стала актором геополітики, має та використовує значну підтримку світового співтовариства, сама впливає на світ. Але подальший геополітичний розвиток залишається багатоваріантним: 1) модель лімітрофа; 2) модель європейського наздоганяючого розвитку; 3) модель моста між Європою і 11 Євразією; 4) модель буферної зони Європи з Росією. Сьогодні необхідно визначитися з моделями, у відповідності з якими буду розвиватися Україні та її державне управління. Позитивно, що Україна зробила європейський вибір, встала перед серйозною проблемою європеїзації суспільства і держави, системного оновлення цінностей, впровадження європейських норм та стандартів державного управління та місцевого самоврядування, насамперед адаптації законодавства до європейської правової парадигми. Проблема тут у тому, що б завершити ідеологічні розмови про європейські цінності та перейти до практичної роботи щодо засвоєння та імплементації європейських норм та стандартів.

Зрозуміло, що норми європейського соціального пакету найближчим часом неможливо ввести в життя країни, що може підштовхнути соціально-політичний супротив. Варто зазначити також те, що є повністю вичерпаним концептуальній ресурс суспільства і держави, сформований з перших років незалежності, виникла загострена необхідність кардинальних змін моделей держави, державного управління, місцевого самоврядування, політичної системи, громадянського суспільства, національної безпеки, навчання та виховання людей, патріотизму тощо. Це зрозуміло значній частині громадян. Однак концептуальний провал поки що ні чим не компенсується. В Україні спостерігається крайній дефіцит достатньо коректних наукових розробках концепцій і програм розвитку держави. Інтелектуальний ринок політики заповнений піар-популізмом, пропагандистськими, а не аналітичними матеріалами.

Список літератури:

1. Босак О. З. Становлення та розвиток системи публічного управління в Україні // Реформа публічного управління в Україні: виклики, стратегії, майбутнє : монографія / О.З. Босак / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; відп. редактор І. А. Грицяк. - К. : К.І.С., 2009. - 240 с.
2. Базарна О.В. Поняття, суть, природа публічного управління та державного управління / О.В. Базарна - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012_1_2/Bazarna.pdf
3. Грицяк А.І. Публічне управління в Україні: становлення за європейськими стандартами / А.І. Грицяк - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_du/2010_2/Grytciak.htm#_ftn1

4. Карл Поланьї. Великая трансформація: политические и экономические истоки наше- го времени / Карл Поланьї; пер. с англ. А. А. Васильева, С. Е. Федорова и А. П. Шурбелева; под общ. ред. С. Е. Федорова. – СПб. : Алетея, 2002. – 256 с.
5. Мельник А.Ф. Державне управління : підручник / А.Ф. Мельник - К. : Знання, 2009. - 582 с. (Вища освіта ХХ століття).
6. Оболенський О. Публічне управління: публічна сфера, публічне право і публічна політика – співвідношення понять / О. Оболенський, С. Лукін // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2013. - Вип. 2. - С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_2_3
7. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект / Збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 44 “Ефективність державного управління”, С.53-63.

Шевців Анна Богданівна

аспірант кафедри економіки та менеджменту
факультет управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сучасне століття характерне формуванням постіндустріальної ери цивілізації, це епоха організаційних, діяльнісних та інформаційних технологій, технологічної культури, дбайливого ставлення до довкілля та здоров'я людини на державному та регіональному рівнях.

Підкреслимо, що тематика забезпечення сталого розвитку висвітлюється в чисельних працях закордонних та вітчизняних вчених. Нині у світовій економічній науці сформовано понятійно-категоріальний апарат сталого розвитку, розроблено методологію вимірювання сталого розвитку та інші фундаментальні надбання. Проте значна кількість наукових праць у цьому напрямку характеризує модель сталого розвитку на рівні держави, виключаючи системологізацію засад сталого розвитку на різних рівнях державного управління формуванням програм із сталого розвитку економіки, не торкаючись специфічних особливостей і можливостей формування регіональних програм із сталого розвитку економіки[1-5].

Загалом, методологічні принципи формування сталого розвитку (на основі Декларації Ріо) є наступними:

- у центрі уваги невинного розвитку перебувають люди. Вони мають право на здорове і якісне життя у гармонії з природою;
- право на розвиток має бути реалізовано таким чином, щоб задовольняти потреби в розвитку і зберігати довкілля нинішніх і наступних поколінь;
- аби досягнути сталого розвитку, охорона довкілля має стати невід'ємною частиною процесу розвитку і не може розглядатися у відриві від нього;
- всі держави й народи мають співпрацювати для досягнення завдання ліквідації бідності і злиднів. Це є обов'язковою умовою сталого розвитку;
- для того, щоб домогтися сталого розвитку і вищого рівня життя, держави мають зменшити і виключити ті моделі виробництва та споживання, які не відповідають сталому розвитку, а також мають проводити відповідну демографічну політику;
- питання захисту довкілля можуть бути успішно вирішені тільки за участі в цьому процесі всіх зацікавлених громадян[5].

Виходячи з означених принципів окреслено методологію формування регіональних програм сталомурозвиткуз позиції прояву (табл. 1).

Таблиця 1

Методологія формування регіональних програм сталому розвиткуз позиції прояву

Характерна риса	Прояви на рівнях	
	Глобальний	Регіональний
Потепління клімату	Виходячи з підсумкових статистичних даних, які формуються Всесвітньою метеорологічною організацією, 2000 рік був одним із найтепліших, починаючи із 1860 року. Так, нинішня середньорічна температура на 0,6°C вища від середньорічного показника початку минулого століття. Зростаюча тенденція на потепління клімату на планеті призводить до збільшення кількості стихійних лих, підтоплення	На локальному територіальному рівні потепління в Україні вже відчувається нині. Так, тепловий фронт зсунувся в середньому на два тижні від південних регіонів до теренів Прикарпаття, що активно вплинуло на дозрівання сільськогосподарських культур: пришвидшилися терміни збирання картоплі, краще дозрівають помідори, встигає налитись виноград, починають висаджувати вже кавуни тощо. Водночас, в південних регіонах все відчутніше проявляються наслідки спеки, обміління річок і озер – обмеженість у водних ресурсах, зростають втрати від буревіїв та

	значних територій, розширення площі пустель, зменшення сільськогосподарських полів	пожеж, проходить зниження врожайності їхніх традиційних культур через вимітання родючого ґрунту, розширюються площі солончаків та піску, стають частішими і потужнішими, такі незвичні для даних місць, торнадо
<i>Збіднення озонового шару</i>	Наявний стратосферний озоновий шар захищає людей і живу природу на Землі від жорсткого ультрафіолетового та м'якого рентгенівського сонячного випромінювання. До базових хімічних сполук, які прискоренно утворюють озоновий шар, відносять синтетично отримані речовини класу хлорфторвуглеводнів (фреони). Виявлено, що кожен втрачений відсоток озону на планеті спричиняє 150 тисяч додаткових випадків сліпоти через захворювання на катаракту, на 2,6% збільшує число ракових захворювань шкіри	Проблемність полягає в необхідності суттєвого розширення продукування і використання хімічних речовин і сполук, які містять хлористи складові класу фреонів, для потреб розвитку різних виробництв національного господарства. Зокрема, в західному регіоні України сконцентровані гіганти хімічної індустрії в Калуші (Івано-Франківська область), та Рівне, не говорячи за дещо менші за потужностями підприємства, але з аналогічними шкідливими впливами на навколишнє середовище, а з тим і на захворюваність населення. Зазначимо, що потерпають від хлорфторвуглеводнів не лише конкретні працівники даних виробництв та навколишні природні угіддя, а за рахунок повітряного переносу й значно віддаленні від цих виробництв території
<i>Кислотні дощі</i>	Першочерговою причиною виникнення кислотних дощів є діоксиди сірки й азоту, які утворюються при спалюванні палива (вугілля, мазут). Вже у 70-х роках минулого століття в річках та озерах скандинавських країн почала щезати риба, сніг у горах став сірим, листя впало з дерев раніше свого терміну. Аналогічні прояви відмічено в США, Канаді, Західній Європі; у Німеччині постраждало до 30% лісів, розташованих далеко від населених пунктів. Базовою причиною всіх цих бід були кислотні дощі: атмосферні опади, які	Наявна тенденція на збільшення частоти випадання кислотних дощів, що відчутно впливає на врожайність традиційних сільськогосподарських культур. Більше того, в лісах появляються сухостої та дерева, які втрачають листя, а хвойні – колючки. Розгортання будівельної галузі та потреба в цементі – виробничий потужний комплекс у Миколаєві (Львівська область), зростання обсягів енергетичного використання вугілля стимулює видобуток і розвиток Львівсько-Волинського вугільного басейну, а з тим проявляються недоліки цього – нарощування обсягів формування діоксидів сірки і азоту в повітрі. Означене стає додатковим сигнала-

	містять розчини сірчаної та азотної кислот	лом для прийняття заходів щодо їхнього обмеження, хоча потреба в вугіллі буде лишень зростати, виходячи з браку фінансових можливостей для дешевого й швидкого використання інших джерел енергетичної сировини в інтересах споживачів
<i>Накопичення в ґрунтах токсичних відходів важких металів та пестицидів загроза біорозмаїттю</i>	<p>Виходячи з статистики накопиченої Всесвітньою організацією охорони здоров'я, пестицидами, які накопичилися в ґрунтах, продуктах харчування, повітрі, воді, отруєється 500 тисяч людей у рік, з них близько 5 тисяч із смертельними випадками.</p> <p>Виявлено, що стійкі пестициди накопичуються в жировій тканині людей і тварин, негативно впливаючи на нервову та серцево-судинну системи.</p> <p>Зокрема, у 1988 році Національна академія наук США опублікувала доповідь, згідно з якою прогнозується, що в наступні 70 років мільйон американців ризикують захворіти на рак через наявність у їжі 28 видів канцерогенних пестицидів</p>	<p>Накопичення пестицидів у харчових продуктах, а з ними й живих організмах, пов'язане, насамперед, з недостатнім контролем за цим процесом. Так, в умовах формування ринкових відносин були різко обмежені можливості працевлаштування випускників спеціалізованої професії – товарознавці, а коли їх немає на кожній ланці потрапляння товару до споживача то й немає належного контролю за дотриманням їхнього права. Таке недотримання призводить не лише до змін в популяції тваринного світу, зокрема відбувається мор бджіл, а саме головне пестициди накопичуються в людях та призводить до збоїв яку життєвоформуєчих органах, так і генетичного коду.</p> <p>Певна простота і дешевизна у використанні пестицидів проти різних комах – шкідників сільськогосподарської продукції, пізніше повертається значними втратами вже на відновлення людського організму та їхнього виведення</p>
<i>Забруднення радіонуклідами</i>	<p>Аварія яка сталась на Чорнобильській атомній станції в 1986 року показала всі загрозові проблеми використання ядерної енергетики, оскільки радіонуклідами було забруднено значну територію земної поверхні, зокрема, 8,7% території України</p>	<p>Проблема забруднення радіонуклідами залишається пріоритетною, оскільки постраждали від атомної катастрофи на даній станції не лише райони близькі до АЕС, а й віддалені: за рахунок руху повітряних фронтів, а ряд забруднених радіонуклідами опадів випало і в Карпатах. Окрім того, планується збільшення кількості атомних блоків у державі, виходячи з обмеженості в інших власних енергетичних ресурсах</p>

Джерело: власна розробка.

З однієї сторони маємо активно працювати над стратегіологією сталого розвитку, а з іншого не нехтувати тими близькими питаннями, які вже стали на порядок денний у регіонах держави. Так, вартість весняної посівної компанії 2017 р. в Україні складе біля 103 млрд грн, що на 14% більше порівняно з попереднім періодом. Найбільший внесок у таке подорожчання внесе: паливо – 26%, мінеральні добрива – 9%. Практично ці позиції входять у програмні цілі сталого розвитку і на регіональному рівні (табл. 1), оскільки зачіпають можливості забезпечення населення регіонів доступним та повноцінним харчуванням. Зазначимо також, що основу цієї посівної компанії складають чотири сільськогосподарські культури, на які припадає понад 93% всіх витрат, або 96 мільярдів гривень, зокрема, соняшник – 38, кукурудза – 32, соя – 16 і ярий ячмінь – 10 млрд грн відповідно.

Методологічно, не слід нехтувати й тим, що в Україні відбуваються глибинні реформи, які матимуть вплив на сталий розвиток на регіональному рівні. Зокрема, в останній період значна увага відводиться проведенню адміністративно-територіальної реформи, що потребує послідовних і цілеспрямованих, виважених і збалансованих дій. Зацікавленість результативністю цієї реформи зумовлена двома факторами: по-перше, зовнішніми процесами регіоналізації, що відбуваються в Європі, а бажання України приєднатися до європейської спільноти вимагає адекватних дій з питань регіонального устрою і держави, і влади; по-друге, внутрішніх процесів, які відбивають зростаючу силу і потреби самореалізації регіональних влад та громад, які переслідують цілі перерозподілу владних повноважень між центром та регіонами на користь останніх.

Практично, гармонізація практики управління регіонами України з принципами ЄС передбачає насамперед чітке розмежування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в ході адміністративної реформи, законодавче визначення принципів регіональної політики, державної підтримки регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку регіонів, створення стандартної статистичної системи моніторингу розвитку регіонів. Зазначимо також, що методологія розробки регіональної політики з орієнтацією на програмні засади сталого розвитку має спиратись на головні цілі, притаманні європейській регіональній політиці:

- формування і зміцнення єдиного економічного простору, митної, фінансово-бюджетної, фіскальної системи;
- забезпечення економічних, соціальних, правових та організаційних засад державності, зміцнення міжрегіональної інтеграції;

- збалансування соціально-економічного розвитку регіонів, згладжування міжрегіональних диспропорцій, забезпечення єдиних соціальних стандартів якості і рівня життя громадян, які проживають на різних територіях держави, що відповідає принципам сталого розвитку.

Трансформаційні процеси в адміністративно-територіальному устрої регіонів з поєднанням завдань сталого розвитку є об'єктивною і відносно нагальною потребою у сучасному етапі державотворення та мають цілеспрямовано відбуватись на методології програмного підходу до їхнього формування, що дозволить забезпечувати як належний моніторинг і контроль за прийняттям та виконанням управлінських рішень, так і високу фінансову віддачу.

Список літератури:

1. Карпінський Б. А. Еволюція підходів у моделюванні соціально-економічних процесів і сталого розвитку / Б.А. Карпінський, І. М. Васильків, А. Б. Шевців, О. Б. Карпінська // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.3. – С. 253-265.
2. Карпінський Б. А. Знаннева економіка та сталий розвиток: моделювання та порівняння / Б.А. Карпінський, І.М. Васильків, А.Б. Шевців, О.Б. Карпінська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.4. – С. 223-234.
3. Карпінський Б. А. Модель сталого розвитку економіки: формування та порівняльна динаміка змін. Частина I / Б. А. Карпінський, І. М. Васильків, О. Б. Карпінська, А. Б. Шевців // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 13-27.
4. Карпінський Б. А. Модель сталого розвитку економіки: формування і порівняльна динаміка змін. Частина II / Б. А. Карпінський, І. М. Васильків, О. Б. Карпінська, А. Б. Шевців // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.2. – С. 7-21.
5. Karpinsky V.A. Economic Growth at sustainable development of economy. The monografy / V.A. Karpinsky, S.M. Bozshko. – Lviv:Prostir-M, 2006. – 376 p.